

297542

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ

İSLAMİ İLİMLER FAKÜLTESİ

İSLAM HUKUKUNA

KARI KOCA MAFKA MÜREBBİRLİĞİ

Doktora Tezi

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
İSLAMİ İLİMLER FAKÜLTESİ
Kayıt No: 7027
Kayıt Tarihi: 13.1.93.

Ruhi Özcan

1976 Erzurum

rilmediğindeki ihtilâflar, kocanın nafakadan Aczi Veya İmtinâ

Ve Bu Sebeble Hacırlar Ve Napsi

114-127

Birinci Fasıl

Temlik Cihazındaki İhtilâflar

114-116

İkinci Fasıl

Kocanın Nafakadan Aczi Veya İmtinâ Ve Bu Sebeble Hacırlar Ve Napsi

Ve Napsi

117-127

TEZ DİR NOTLARINA İK

127-128

NETİCE

129-131

KATHAKLIK

132-145

Cumhuriyet devrine kadar Türk Milleti'nin hukukî mevzuâtını düzenlemiş olan İslâm Hukuku alanında yapılan araştırmaların ilmi faydaları yanında, inceleme çerçevesinde Türk Hukuk tarihini de aydınlatmakta oluşu ve ictimâî ahlâka ılgık tutan bir sisteme dayanışı, biz Türkler için ayrıca ehemmiyet arzeder.

İslâm Hukukunun mukayeseli hukuk kaynağı olarak 1932 de La Haye de toplanan milletler arası mukayeseli hukuk kongresi tarafından kabul edilışı, İslâm Hukuku'nda karı koca nafaka mükellefiyetini mevzu alan tezminin mukayeseli hukuk bakımından da ehemmiyeti hakkında bir fikir verebilir.

Ayrıca tez mevzuu, mukayeseli hukuk ihtiyacına da cevap vermektedir. Çünkü hukukî yapısını batı dünyası anlayışına göre düzenleyen ve kendisine modern hukuk adı verilen günümüzün mevzuâtıyla evliler arasındaki nafayı tanzim eden İslâm Hukuku arasında müşterek esaslar vardır.

İslâm Hukuk sistemi, bazı Roma hukukçularının da itiraf ettikleri gibi, kendi hususiyet ve tekmilîyle orijinal bir hukuk düzeni olarak karşımıza çıkıyor. Dünya hukuk sistemleri açısından bölümlere ayrılınca, bugün İslâm Hukuku da Anglo-Sakson, Roma hukuk sistemleri gibi müstakil bir sistem halinde şahsiyet taşımaktadır. Bunun yanında kendisinin yaşayan bir hukuk oluşu vasfı da vardır. Tezmin gibi araştırmaların bu itibarla hem tatbiki hem de târihi önemi vardır.

Asya ve Afrika memleketlerinden birçoğu medenî kanunlarını Batı'dan iktibas etmiş olmalarına rağmen, bu memleketlerin kanunları İslâm Hukuku esaslarını tamamen terk etmemiştir. Bilindiği üzere bu memleketlerde âile, vakıf, miras v.s. gibi hukukî mevzuât hükümlerinde tamamen İslâm Hukuku mer'îdir. Hatta bugün dünyanın bazı memleketlerinde esas olarak tatbik olunan tek pozitif hukuk İslâm Hukukudur. Süfî Arabistan ve Afganistan bu cümleden sayılır. Libya gibi bazı devlet idârecileri de bu yolda iddialı görünmektedirler.

İslâm Hukuku'nu uygulayan devletler dünya yüz ölçümünde geniş bir araziye sahip oldukları gibi nüfusları da önemsenmeyecek kadar fazladır. Bir kısmı da komşumuz olan bu devletler, bilhassa iktisâdî yündüğümüz dünyasının gelişmesinde mühim bir yer işgal ediyor.

1926'de 17 Şubat 1926 da ittifakla kabul edilip, 4 Nisan 1926 da resmî gazetede yayınlanarak 4 Ekim 1926 da mer'iyete giren, İsviçre medenî kanununun tercemesi, Türk medenî kanununun yaram asırlık

tatbikâtına kargılık, halen Müslüman Türk aile hayatında İslâm hukuku ağırlığı hissedilen bir inang manzûmesi şekline tecelli ettiğinden dolayıdır ki, müftülere çözümlü İslâmî nafaka mevzuâtını ilgilendiren sorular sorulup cevap talep olmaktadır. Şu halde memleketimiz bakımından da İslâmî karı koca nafaka hukuku nazari değil fakat tatbiki ehemmiyete hâsîdir.

Bilhakika Medeni Kanunun ser'î olması Müslüman Türk ailelerinin ictimâî hayatlarında İslâmî nafaka esaslarını tatbik etmelerine engel değildir. Ancak karı kocanın nafaka hakkında aralarında çıkacak bir ihtilâfta Türk mahkemeleri İslâm Nafaka Hukuku esaslarıyla değil Medeni Kanun esaslarıyla hükmetmek mecbûriyetindedir.

Biz üç ana kısma ayrılmıştır. Umûmî hükümlerin ele alındığı birinci kısımda, karı koca nafaka hukukunu tanzim eden en umûmî temel prensipler işlenmiştir. İkinci kısımda, nikâhtan sonra; boğannadan önceki evlilik nafaka mükellefiyetiyle, boğannadan sonraki nafaka hukuku teferruâtıyla tetkik edilmiştir. Üçüncü ve son kısımda, karı koca nafakasıyla ilgili olarak mahkemenin yeri ve muhtelif nafaka davaları ele alınırken, bu davalardaki mahkeme usullerine de yer verilmiştir.

İzâh (veya İslâm Hukuku) kitapları karı koca nafakasını incelerken, bu hususta varid olabilecek sult, ibrâ v.s. gibi nafaka mükellefiyeti cümlesinden olmayıp mevzuu dolayısıyla ilgilendiren konulara da yer vermişlerdir. Ne kadar kısâ da olsa bu bahisler, nafakadan çok sult, ibrâ v.s. gibi diğer aslî mevzuatlarının çerçevesine daha çok girer. İnden, tesde ayrıca kendilerine yer tahsis edilmemiş, fakat mevzu hakkında gerekli çözümlü kaynak eserlerin sayfa numaralarına dip notlarda işaret olunmuştur.

İslâm Hukuku'nun hürriyetlerine kavuşmaları için büyük inkâsları seferber ettiği kadın ve erkek köleler; hür olmayan insanların gerek kendi aralarında, gerek hürlerle evlendiklerinde mevzu bahis olacak karı koca nafaka mükellefiyeti umûmen hürlerinki gibidir. Bazı kendilerine has husûsî hükümleri varsa da bunlar gayet azdır ve kaynaklardaki yerlerine dip notlarda belirtilmiştir.

İslâm Hukuku'nun kendine has bazı istilahları, olduğu gibi kullanılmaları zarurât teşkil ettiğinden, ilk geçtikleri yerde izah edilerek kullanılmışlardır.

Tesde anılan kaziyesi olan malum prensipler üzerinde durulup istidlaller aştılmasın, tekrar ve hattâ hatırlatmalara bile zarûret hâsilede yer verilmesine çalığılarak tesin mecmuinin geniş tutulmasına umûmî aslî sebep arz olunmuştur.

Tezdeki transkripsiyon imlâsı Türkçe'ye uymayan, Arapça'yla bağ-
daşmayan, benleketimizde ahlakımız ve ekseriyetle akademik mesce-
selerimiz için ameli olmaktan uzak bulunan fakat, batı dünyası nih-
niyetiyle dil mantığına uygun bir imlâ değil; bizim dil yapımızla
bağdaşan ameli bir transkripsiyon imlâsıdır. En bâriz husûsiyet-
leri: -Kelime veya cümlelerin okunduğu gibi, frâbına uygun olarak ya-
zılması,

-Her kelimenin müstakil yazılması,

-Büyük harf kullanılmaması,

-Arapça'daki dilimizde bulunmayan kalın harfler için harften
önce bir çizgi (-), ince veya pelték harfler için harften
önce bir nokta (.), ayın harfi için üstten çift virgül ("),
harekesiz hemze için üstten tek virgül ('), âyın harfi i-
çin alfabemiz harflerinden (ğ) nin kullanılmasıdır. Ayrıca
harekesiz (vav, yâ, elif) harfleri de (") ile gösterilmiştir.

Suna göre:

Dilimizde benzeri olmayan
kalın Arapça harflerin mu-
kabilleri şöyledir:

(-h): ھ

(-s): ص

(-d): ض

(-t): ط

(-z): ظ

(-k): ق

Dilimizde benzeri olmayan
ince veya pelték Arapça
harflerin mukabilleri şöy-
ledir:

(.s): ث

(.h): 2

(.z): 3

Buraya kadar farklılıkları işaretlerle gösterilenler dışındaki
Arapça harflerin dilimizde karşılıkları veya benzerleri mevcut ol-
duğundan burada kendilerine ayrıca işarete hacet yoktur.

Kullanılmış olan kısaltmalar ise şunlardır:

(ka.) : karı

(ko.) : koca

(naf.) : nafaka

(mük.) : mükellefiyet

(k.) : kitâb

(Allah) : Allah rûsî olma

1911 12031

İslâm dâim bazı belirli şeyleri, ruhen ve mânen âdâret i kerimî
değil, aynı zamanda mânevî işlerini de tanzim eden ilâhî hükümleri
âdâf olup, şârdöten hukuk alanına da fâsılâyla müessirdir.

Hayatîyetin devam etmesinde gerekli ihtiyâçlardan olan nafaka,
İslâm hukuku'nda üç sebebe bağlanmaktadır. Bunlar evlilik, hisâmlık
ve mâlikîyettir. Mesneide mâl sahibinin mallarına karşı olan nafa-
ka mâlikîyetî ve hisâmlar arasındaki nafaka hukukı ele alınmaya-
caz, sarâce evliliğin asıl teşkil ettiği, kârı ve caza arasındaki mâlî
mesuliyet incelenecektir. Nevzû, diğer iki nafaka mâlikîyetine
nisbetle görülmeye değer ve tahrîrîtlî sayılır.

İslâm hukuku'nun nafakadan bahseden bütün kitâbları, önce kâ. kâ.
nef. hukukunu ele alarak işe bağlarlar ve asâfen buna emil olarak
da, evliliğin insan toplumuna vesile teşkil ettiğini, böylece hisâs-
lılık ve caza, mallara mâlikîyetin temelinde yatan mâlikîyete göre
evliliğin emil olduğunu, tahrîrîtlî ve caza karşısı, sarâce mâl
sahibi ile malları arasındaki nafaka mâlikîyetine göre evliliğin mesne-
sinin yer aldığı, kâ. kâ. kâ. arasındaki mâlî hukukunun diğer-
lerinden önce bahse mevzû edilmesinin asâf olduğunu-bahşlı ola-
rak - ifade ederler.¹

İstisnâsız tamamı Arapça olan tez nevzûunun kayrak kitâplarında
anemîyetli bir yekûn tutan fakih kitâpları, nevzûyu müsterek bir
sistemle ele alırmışlardır. Her müellifin infirâ ettiği tarzlar
vardır. Buna ilâveten ilgili mâlumatların temennâllî, diğer çeşitli
nafakadan gayri mevzûların da incelenmesine ihtiyâc göstermiştir.
İslâmî kitâplarında bugünkü batı hukuk sistemi tedvin anlayışına gö-
re tertiplenmiş olup, bugünkü meselelerine göre aranan bilgilerin

(1) Mesneid, el-mesneid: 5/3 1, el-mesneid-t: 5/100, nisâretü İsm. ht3c7/1 1.
2, el-mesneid-t: 5/100, el-mesneid-t: 5/100, el-mesneid-t: 5/100.

münhasırah bir yerde bulunmaması, meselelere geniş yer ayrılması v.s. gibi bazı kendine has hususîyetleri, bir kısım çevreleri (İslâm Hukuku günün hukuk ihtiyacına cevap vermekten uzaktır. Zîrâ kasuistik (meseleci)dir. Oysa ideal hukuk meseleci değil, mücerred hukukî kaideler şeklinde olmalıdır) manasında, gerçekte bağdaşmayan bir ilmi hataya düşmelerine sebebiyet vermiştir. Bazı yüksek öğretim müesseselerinde mevki sahibi olan bu gibi zevâta da bir fikir vermesi için, tezi mücerred hukuk kaideleri şeklinde hazırlamağa çalışarak, yürütükleri mütââlların ilmi olmadığını, İslâm Hukukunun hukukî ihtiyaca cevap veren ideal, mücerred hukuk kaidelerini ihtiva ettiğini, bu sadette bugünkü pozitif hukukla aynı olduğunu, buna ilâveten modern hukuku da çok geride bırakarak, mücerred hukuk kaidelerinin her hâkim önünde, her mahkemede ayrı ayrı karara sebep olmasının temin ederek, mücerred hukuk kaidelerini meselelerle izah ettiğini açıkça ilmi bir şekilde ortaya koymağa gayret ettik. Eğer bu hususta tezde tenkide değer bir husus varsa İslâm Hukuku'na değil, bize âit teknik bir kusur olarak kabul görmelidir.

Bunu yaparken durumumuz Hanefî fıkıh usulcülerinin vaziyeti gibiydi: Bilindiği üzere Hanefî usulcüler, mezhebin usûlünü ortaya koyarken, müctehid Hanefî Fıkıhçıları'nın fer'î meseleler hakkındaki görüşlerinin tamamını dikkatlice inceleyip, aralarındaki hâkim ana unsurları birer birer tesbit edip, bu unsurların hepsine birden asıllar manasına usûl denmişlerdir. Netice itibarıyla sayıca pek çok olan hukukî meselelerin çözümlerindeki müsterek esasları tayinle, hukuk usûlü hakkındaki mücerred kaideleri vazetmişlerdir. Biz ise bu tezde ka. ko. naf. mük. iyle ilgili bütün fer'î meseleleri bir araya getirip, aralarındaki neticeye iliggin fer'î müsterek ana prensipleri, mücerred hukukî kaideler halinde tebbit etmeğe çalışarak, yanlış anlaya

mevzuatı verilmemesi için yine fakihler (İslâm hukukçular) in aynı mevzuatı misallerini aldık.

Mücerred hukuk kaideleri haline getirilmiş, paragraf numaralı Hanefî görüşünden farklılık arzeden diğer Mâlikî, Şâfiî ve Hanbelî (yani günümüzde mensûbu, şâfiî bulunan, tatbikatta hâlen yaşayan ve olan fakih mezhepleri) görüşlerine dip notlarda temas olunmuş, böylece tek tek maddeleri gerholunmuş bir mücerred hukuk kaideleri kitabı hâlinde vücut bulmuştur.

Önce mücerred kaidenin zikri, sonra gerhine yer veriş, bilindiği üzere günümüzde batı kaynaklı hukuk tedvin sistemi anlayışıdır. Fıkıh kitaplarındaki tedvin sistematigi bunun aksinedir: Önce mevzu ile ilgili meseleler en ince teferruâtına kadar zikredilir, ondan sonra temas olunacaksa, mezkûr bütün meselelerdeki ana unsur, hâkim ruh olan umumîlik, mücerred hukuk kaidesi zikredilir.¹

İslâm'da bilindiği gibi rügd çağına gelmeyenler, velîleri tarafından nikahlanabilmekte, bazı şartların husûlünden sonra hâz bir erkek birden fazla kadınla evlenebilmektedir. Evlilik mük. leri usûlen nikah akdinden sonra mütâla olundugundan, resf olmayan fakat nikahlı bulunan erkek veya kız çocuklarının nafakayla ilgili hakları, tabiatîyle çeşitli hukuk mütâlaalarıyla husûsî hükümlere bağlanmalıdır. Birden fazla zevcesi olan kocanın, aynı evde olmayabilecek zevceleri için muayyen bazı düzenleyici, âmir hukuk kaidelerine göre davranması gerekir.

İslâm din oluşu bakımından begerî vicdanlara da hitâbederek, dünya düzeni için benimsediği hukukî kaide ve müeyyideleri, mânevî yünden takviye edip, zeerrî tedbire bağvarulmasını son çare olarak görmesine rağmen, hukuka riâyethâr olmayanları da âme menfaati için

(1) Mesela essera-hsînin olmebsû-t adlı eseri, bu husustaki en bâ örneklerden biridir.

cezalandırmaktadır. Bunun yanında hukuka riâyetkâr olanlara, uyulacak mevzuâtı açıklayarak, bunlara saygılı olanlar için mükâfâtlar vâdetmektedir.

Hukuk olarak İslâm, gayri tabiiliğin tezahürü kabul edilen şikâyetten sonra olaya müdahaleyle kalmamakta, şikâyetin vaki olmadığı hallerde bile karşılıklı hukukun açıklanmasını yaparak, bir mânâda hak ile vazifenin öğreticiliğini deruhte edip, fertler arasında vuku bulabilecek çekişmeleri asgariye indirmek suretiyle cemiyet içinde huzurun ilk ve son şaîli; dürüstün bilgi kaynağı, haksızlığa meyilli olanın yıldığı bir nâzım durumundadır.

Nikah akdiyle ikisi arasında bir bağ hasıl olan ka.ko.birbirleri ne karşı, evliliğin geçirmesi mukadder bulunan çeşitli merhalelerde hak ve vazifelerle muhataptırlar. Nafaka, aralarındaki bu hukuk cümlesinden bir bölümdür ve buraya kadar sıktığımız, diğer mükellefiyetler gibi ka.ko.naf.mük. müessesesi için de vârittir. Bu halde ka.ko.naf.mük.i İslâmî açıdan ele alınırken, İslâm hukuku'na münhasır özelliklerle müteâh olunarak işlenecektir. Bu itibarla mevzu şumullu bir mahiyet taşımaktadır. Çünkü ka.ko.ya aralarındaki naf.mük.i hukukî olarak teferruâtıyla öğretilecek, nafakayı, alakadar eden karşılıklı hak ve vazifeleri açıklanacak, sonra da bunlara uymayanlara karşı ne gibi tedbirlerin bulunduğu izah olunacaktır. İste böylece ka.ko.naf.mük.i bir hukuk müessesesi şeklinde, İslâmî çerçevede vücut bulacak, başka bir tâbirle bu mâlî mük.hukukî açıdan ortaya konmuş olacaktır.

İslâm'da vücut bulmuş; vazolunmuş hukukî müesseseler önce meşrû olmalı; gayri meşrûluğu hakkında İslâm Hukuku kaynaklarında bir delil bulunmamalıdır.

Ka.ko.naf.mük.i de bir hukuk müessesesi olarak İslâmî mânâda meşrûdur ve hukukî bir mahiyet arzetine bâbında da İslâm Hukuku kaynak

larından hissedardır.

Kendisine megrûiyet kazandırıp müesseselik hususiyetine sahip ol-
masını temin eden, kârı koca nuraka mükellefiyetinin İslâm'daki hu-
kukî kaynakları Kitâb(Kur'an), Sünnet, İcma" ve akil olarak izah olun-
maktadır. 1

A) Bu mükellefiyete hukukî bir yön veren birinci derecedeki Kur-
an âyetleri şöyle sıralanabilir:

1) ((...ve lehimme mi.slu ile.zî "aleyhinne bilma"rûfi ve lîrri-
câli "aleyhinne deraceh...)):(...erkeklerin megrû şifetde kadınlar
üzerindeki (hakları) gibi kadınların da onlar üzerinde (hakları) var-
dır. (Yalnız) erkekler onlar üzerinde (daha üstün) bir dereceye mî-
liktirler...)). 2

2) ((e-t-tâfî-ku merratâni feimeşkum hima"rûfin ev tesrif.hum bi-
i.haşn...)):(Beyanma iki defadır. (Ondan sonrası) ya iyilikle tutmak
ya güzellikle salmaktır...)). 3

(1) Kur'an: Dügünmek ve ibret almak için son Allah Meclisi (Allah'ın
salât ve selâmı üzerine olsun) Muhammed'e vahiy yoluyla Allah katın-
dan indirilip, manâflarında yazılı, güphesiz olarak bize tevâtür sek-
linde ulaşıp, okunarak ibâdet yapılmakta olan, Arapça, yüce söz dizî-
sidir.

Sünnet: (Allah'ın salât ve selâmı üzerine olsun) Allah Rasûlü'nün
beğeni devranı (yürümek, oturmak, uyumak v.s.gibi) dâvında devamlı
olarak yaptığı, şakî yokken (bazen) terkettiği hususlardır; Kur'an Dî-
ğindeki söz, fiil ve tasvib (takrir) lerinden teğekkül eder. Devamlı
olarak yapmadıkları, teğvik ettikten sonra hiç yapmamış olsa bile, men-
dûb ve müste.habb olarak işlenilir.

İcma" ise (Allah'ın salât ve selâmı üzerine olsun) Muhammed mil-
leti (ümme'ti) müctehidlerinin O'nun vefatından sonra herhangi bir sa-
mâda dîni (cer"i) bir mevzâ hakkındaki ittifaklarıdır (etta.hrif: 3/3,
4, 19, 20, 224, u.slu anera-haf: 1/279, u.slu lbeadevi: 1/21, 22, 23, etten-
âfî-kî.h: 1/28, 29, 2/2, 41, teysîru tta.hrif: 3/3, 4, 19, 20, 224, keşfu les-
râfî: 1/21, 22, 23, ser.hu ttevf-dî.h: 1/28, 29, 2/1, 2/41, mir-katû lya.sûl:
1/93, 94, 95, 2/252, 253, 390, ser.hu ttevf.h: 1/28, 29, 2/41, mir-katû lu-
-sûl: 1/93, 2/252, 390, mecmû'u l.ha-lâ-k: 24, 25, 213, 214, .hâşiyetü lîz-
miri: 1/93, 94, 95, 2/252, 253, 390, menâfî'u dde-kâ-k: 24, 25, 213, 214, fu-
-sûl lbeade: 1/2, 254, elmuste-sfâ: 1/101, 129, 130, 173, musallam u.su
bât: 2/7, 8, 96, 97, 211, errişle: 471, 472, i.hkâm lîsâf: 1/147, 148, 156,
179, 180, fevâtî.hi rza.ha mavt: 2/7, 8, 96, 97, 211, ırgâdu lîf.hil: 29, 30,
33, 71, ser.hu vara-kâtı leuveyf: 165, 166, 167, cem"u lcevâm: 1/223,
2/94, 176, 177. Devâm için 6. sayfa dip notuna bakınız

(2) Altıncı sayfa dip notuna bakınız.

(3) Altıncı sayfa dip notuna bakınız.

3) ((...ve "ale lmevlâdi lehâ ris-kudûme ve lîsvetuhume bil ma'rûfî, lî tükellefu nefsun illâ vas'ahâ...)):(...onların mârif vech ile¹ yiyeceği, giyeceği, çocuk kendisinden olan(babâya) âiddir. Kimse takatından ziyadesiyle mukellef tutulmaz...)).²

4) ((... "ale lma'sî"i -kaderuhâ ve "ale lma-tîrî -kaderuh...)): ((...sengin olan kudretince, darda bulunan da hâlinece...)).³

5) ((ve in kâne .zû "usratin fena-zıratun illâ meyserah...)): ((şer (borçlu) darlık içinde bulunuyorsa ona geniş bir zamana kadar mühlet(verin)...)).⁴

Şeluvâfa-kât:4/3, .hâşiyetu lbermâni:1/222,223,224,2/94,95,176,177, ger.hu ger.hu vara-kâtı leuveyni:164,165,166,ger.hu lma.hallî licem "a lcevânî":223,224,2/95,176,teshîlî lru-sûl:35,139,170, .hâşiyetu girbîni "ale lbermâni:1/223,2/95,177,olmed-hâni illâ me.zhoû lîmâni a.lmed:87,89,123.

(2)İkinci sayfa dip notu:bedâi"u -s-sânî":4/15,câmi"u lbeyn:2/453,454,455,medâriku ttenzîl:1/154,elkeggâf:1/272,fet.hu l-kadîrî lişgevkâni:1/237,tefsîru bni ke.sîr:1/271,a.hkâm lca-s-sâ-s:1/442, ...446,a.hkâm bni l"arabî:1/138,elcâmi"u lîa.hkâm l-kur'ân:3/123, lubâbu tte'vîl:1/154,ettefsîru lkebir:6/99, .hâşiyetu -s-sâvî:1/106, elumû:5/77.

(3)İkinci sayfa dip notu:elmebsû-t:5/130,câmi"u lbeyn:2/456.. 460,elkeggâf:1/273,274,lubâbu tte'vîl:1/155,esbâbu nuzûlî lkur'ân:73,fet.hu l-kadîr lişgevkâni:1/239,a.hkâm l-kur'ânî lîlca-s-sâ-s:1/447,448,elcâmi"u lîa.hkâm lîl-kur'ân:3/125,medâriku ttenzîl:1/155,ettefsîru lkebir:6/102,tefsîru bni ke.sîr:1/271, .hâşiyetu -s-sâvî:1/106,eggâfî:9/263

(1)Bâhanın olından geldiği miktâra göre,ûrf ve âdete göre(kur'ânî hakîm ve me'âlî korîm:1/63)

(2)elba-karah şîresi 233.âyet,elhîdâye:3/321,câmi"u lbeyn:2/495,496,elmebsû-t:5/130,lubâbu tte'vîl:1/159,bedâi":4/15,elkeggâf:1/279, el"înâye:3/323,fet.hu l-kadîr lişgevkâni:1/245,mu'ni lma.htâc:3/426,429,a.hkâm bni l"arabî:1/203,a.hkâm lca-s-sâ-s:1/479,eggâfî:9/232,medâriku ttenzîl:1/159,fet.hu l-kadîr:3/321,ettefsîru lkebir:6/127, elumû:9/236, .hâşiyetu -s-sâvî:1/109,eli-hîyâr:4/3,tefsîru bni ke.sîr:1/283,kanzu dde-kâi-k:3/50,bîdâyetü lmuctehîd:2/54,elba.h ru rrâi-k:4/180,elumû:5/78,zânu lme"â:4/144.

(3)İkinci sayfa dip notu:elmebsû-t:5/132,câmi"u lbeyn:2/530...538,tefsîru bni ke.sîr:1/283,elkeggâf:1/285,a.hkâm bni l"arabî:1/217,elcâmi"u lîa.hkâm l-kur'ân:3/203,lubâbu tte'vîl:1/163,fet.hu l-kadîr lişgevkâni:1/253, .hâşiyetu -s-sâvî:1/111,ettefsîru lkebir:6/149,medâriku ttenzîl:1/163.

(4)elba-karah şîresi 280.âyet,elmu'ni:9/247,câmi"u lbeyn:3/110.. 113,fet.hu l-kadîr lişgevkâni:12 1/298,elkeggâf:1/322,323,irşâdu l"â-lî sselîl:1/203,mu'ni lma.htâc:3/442,eggâfî:9/273,esbâbu nuzûlî l-kur'ân:88,a.hkâm bni l"arabî:1/245,246,elcâmi"u lîa.hkâm l-kur'ân:3/371,ettefsîru lkebir:7/168, .hâşiyetu -s-sâvî:1/131.

6) ((...ve "âşirühümne hâkîm âlim rafî...)):(...onları(kadın-
larınla)iyi geçirin...)).¹

7) ((erricâlu -kavvâmüne "ale misâi bimâ fa-d-dala llâhu ba"
-dahum "alâ ba"-dı vve bimâ enfe-kû min emvâlihîm...)):((Erkekler
kadınlar üzerine hâkidirler².O sebeble ki Allah onlardan kimini(er-
kekleri) kiminden (kadınlardan) üstün kılmıştır.Bir de (erkekler on-
ları) mallarından infâk etmektedirler...)).³

8) ((...yuâ-hi.sukum bimâ "a-k-kattumu leyaâne,fekeffâretuhâ
i-t"ânu "âgarati menâfikne min evse-ti mâ tû-t"imne eklikum ev kis-
vetuhum...)):((Allah sizi kalplerinizin azmettiği yeminler yüzünden
muâheze eder.Bunun da keffâreti âilenize verilmekte olduğunuzun orta
(derece)sinden on yoksulu doyurmak,ya onları giydirmek...)).⁴

9) ((...lâ tu-hricûhümne min buyûtihihne ve lâ ya-hrucne illâ
ey ye'tine bişş.hiçetim subeyrinah...)):((...onları(bogannmış kadın-
ları)evlerinden çıkarmayın.Kendileri de çıkmassınlar.Meğer ki apaçık
bir kötülük (meydana) getirilmiş olsunlar...)).⁵

10) ((eskinâhümne min .hav.su sekentun min vucdikum ve lâ tu-dîr-
rûhümne litu-dayyi-kû "leyhinne,ve in kumne evlâti .haslin fecnfi-kû
halayhinne .hattâ ya-da"ne .hamlehunn...)):((O (bogandan) kadınları,

(1)emmisâ' süresi 19.âyet,eluzm:5/77,câmi"u lbeyân:4/312,313,
elmâni:9/232,fet.hu 1-kadîr liggevkâni:1/441,elkeggâf:1/490,491,
muâni lmu.htâc:3/429,a.hkâmü bni 1"arabî:1/363,eggâf:9/236,a.hkâ
mu lca-s-sâ-s:2/132,ettefsiru lkebir:10/12,elcâmi"u lia.hkâmi 1-
kur'an:5/97:

(2)Aile reisidirler(Kur'anı Hâkim ve Hâli Kârî:1/125).

(3)emmisâ' süresi 34. âyet,elmebsû-t:5/180,câmi"u lbeyân:5/57,
58,59,eli-htiyâr:4/3,fet.hu 1-kadîr liggevkâni:1/1446,eluzm:5/77,
elkeggâf:1/505,506,esbâbu muâli lkur'an:144,145,lubâbu mu-kâl:67,
68,a.hkâmü bni 1"arabî:1/415,416,2/229,ettefsiru lkebir:10/87,88,
elcâmi"u lia.hkâmi 1-kur'an:5/168,169.

(4)elmâideh süresi 89.âyet,elmebsû-t:5/182,câmi"u lbeyân:7/16..
23,muâni lmu.htâc:3/429,fet.hu 1-kadîr liggevkâni:2/71,eggâf:9/232,
elkeggâf:1/673,zâdu lma"âd:4/144,a.hkâmü bni 1"arabî:2/644,645,646,
ettefsiru lkebir:12/74,elcâmi"u lia.hkâmi 1-kur'an:6/272.

(5)Hâkî e-t-talâ-k süresi 1.âyet,elmebsû-t:5/190,202,6/34,câmi"u 1-
beyân:28/132,133,134,muâni lmu.htâc:3/403,medâriku ttenzîl:4/273,
nihâyetu lmu.htâc:7/157,elkeggâf:4/554,555,ger.hu me"âni 12.sâr:3/72,
fet.hu 1-kadîr liggevkâni:5/241,a.hkâmü bni 1"arabî:4/1317,1318,
elcâmi"u lia.hkâmi 1-kur'an:18/154,155,156,tenvîru lmi-kbâs:358,
lubâbu tte'vîl:4/273,izgâdu 1"a-hli sselâ:5/170, .hâpiyetu -e-sâvî:
4/214,ettefsiru lkebir:30/32.

gücünüzün yettiği kadar, ¹ikamet ettiğiniz yerin bir kısmında oturtun. (Evleri) başlarına dar etmek (onları çıkışa mecbur kılmak) için kendilerine zarar yapmayın. Eğer onlar yüklü (gebe) iseler yüklerini koyun caya (doğuruncaya) kadar nafakasını verin...)).²

11) ((liyünfi-k .zû se"atim min se"atih, ve men -kudira "aleyhi felyünfi-k minmâ štâhu llâhu, lâ yukellifu llâhu nefsen illâ mâ štâhâ...)) :(((_Hâli, vakti_ geniş olan, nafakayı genişliğine göre versin. Rıskı kendisine daraltılmış bulunan (fakir) da nafakayı Allâh'ın ona verdiği³ günden³ versin. Allâh hiçbir nefse, ona verdiği³den başkasını yüklemesin...))⁴

B) Bu hükmüde nizam durumunda olup üzerinde en fazla durulan, Allâh'ın salât ve selâmı üzerine olsun; Allah Kelîsi'nin sözlerinden bazıları şunlardır:

1) Ebû Süfyan'ın zevcesi Hind, Allah Rasûlü'ne gelip, kocasının cimri olup yeterli nafakasını vermediğini şikâyet etmiş, bunun üzerine Allah Rasûlü de ((ma"rûf bir şekilde (din ve örfe uygun) sana ve çocuklarına yetecek kadar, kocandan habersiz onun malından al)) demiştir.⁵

(1) Daha aşağı derecede değil (Kur'ânı Hakîm ve Meâlî Kerîm: 3/1057).

(2) e-t-talâ-k sâresi 6. âyet, elmebsû-t: 5/181, 202, câmi"u l-beyân: 28/145, 146, 147, nihâyetu lmu.htâc: 7/153, medâriku ttenzîl: 4/280, 281, bedâi": 4/15, elkeşşâf: 4/558, 559, eşşâff: 9/259, şer.hu me"ânî lâ.sâr: 3/69, 72, elmu.hallâ: 10/303, .hâşiyetu -s-sâvî: 4/217, a.hkâmü bni l"arabî: 4/1827, 1828, a.hkâmü lca-s-sâ-s: 2/564, fet.hu l-kadri lişşevkânî: 5/245, ettefsîru lkebir: 30/36, tenviru lmi-kbâs: 359, irşâdu l"a-kli sselm: 5/171, 172, lubâbu tte'vîl: 4/280, 281, elmuğnî: 9/276, elcâmi"u lîa.hkâmi l-kur'ân: 18/166, tu.hfetu lfu-kaâ': 2/234, .hâşiyetu ddustî-ki: 2/516, erreâd: 3/599, 601, 602, essunenu lkubrâ: 7/471, muğni lmu.htâc: 3/402, 432, eli-htiyâr: 4/3, fet.hu l-kadri: 3/321.

(3) O miktâra göre (Kur'ânı Hakîm ve Meâlî Kerîm: 3/1058).

(4) e-t-talâ-k sâresi 7. âyet, elhidâyet: 3/321, 323, câmi"u l-beyân: 28/148, 149, medâriku ttenzîl: 4/282, elumû: 5/79, elkeşşâf: 4/559, 560, bedâi": 4/15, .hâşiyetu -s-sâvî: 4/217, nihâyetu lmu.htâc: 7/188, a.hkâmü bni l"arabî: 4/1829, 1830, fet.hu l-kadri lişşevkânî: 5/245, .hâşiyetu ddustî-ki: 2/516, lubâbu tte'vîl: 4/282, muğni lmu.htâc: 3/426, tu.hfetu lfu-kaâ': 2/235, tenviru lmi-kbâs: 359, kenzu dde-kâi-k: 3/59, elcâmi"u lîa.hkâmi l-kur'ân: 18/170, irşâdu l"a-kli sselm: 5/172, eli-htiyâr: 4/3, elba.hru zrâi-k: 4/183, elmuğnî: 9/229, fet.hu l-kadri: 3/321, şer.hul-hu râfî: 4/195.

(5) elmebsû-t: 5/181, 198, -sa.hf.hu muallim: 3/1338, 1339, elumû: 5/77, 78, =

2) -kays kızı fâ-tînah, kocam beni üç defa boğadı ve ((Allah Rasûlü bana (boğandıktan sonrası için) nafaka ve süknâ hakkı tanıma-
dı))¹ der. Bazı nakillere göre kendisine Allah Rasûlü ((Gebe olmadı-
dığın müddetçe (boğandıktan sonrası için) senin nafaka hakkın yoktur))
 demiştir.²

3) YK -ha-t-âb oğlu "umar, Allah Rasûlü'nün ((İddet³ müddetinde
üç defa boğandıktan sonrası için) nafaka ve süknâ hakkı vardır)) dediği-
ni işittim, der.⁴

-bedâi":4/15, musnedü a. hmed:6/39, 50, 206, 225, el"ınâye:3/323, eddirâ-
yeh:2/83, nihâyetu lmu.htâc:7/138, Sunenu edârinî:2/82, elmuğni:9/230,
na-sbu rrâye:3/271, muğni lmu.htâc:3/426, "umdetu l-kâr:21/21, elhi-
dâye:3/323, irşâdu ssârî:8/205, eşşurû-tu lkebir:1/53, 229, eşşâfi:9/
235, nişkâtü lme-sâbi.h:2/231, fet.hu l-kadîr:3/321, elcâni"u -s-sâfi-
lişşuyû-tî:2/4, el-kavlü l.hasen:2/421, munte-ka la-hbâr:6/362, bulû-
gu lmerâm:3/218, bidâyetu lmuhtehid:2/54, subulu sselâm:3/218, fet.hu l-
"allâm:2/179, -sa.hf.hu lbu-hâri:7/65, 66, sâdu lme"âd:4/144, tel-hf-gu l-
-habîr:2/6, 7, neyly lev-târ:6/362, 363, bedâi"u lminen:2/241, essunenu l-
kubrâ:7/466.

(1) elmebsû-t:5/201, şer.hu szur-kâni:3/207, 208, 209, 210, elmunte-kâ:
4/104, essunenu lkubrâ:7/472, 473, 474, sunenu ebi dâvûd:1/532, ~~XXXXXX~~
"aynu lme"bûd:2/56, mezza"u zzevâid:4/327, eddârinî:2/83, şer.hu mneve-
vî lmuşlim:10/94, 95, 96, fey-â l-kadîr:1/353, -sa.hf.hu muşlim:2/1114,
1115, 1118, elfet.hu lkebir:3/348, eddâra -ku-tî:4/22, irşâdu ssârî:8/
182, tenviru l.havâlik:2/31, fet.hu lbârî:11/406, -sa.hf.hu lbu-hâri:7/
58, sunenu bnî mâcehl/656, sunenu mesâî:5/174, 175, câmi"u ttirâi.zî:4/
351, tu.fetu la.hve.zî:4/351, muvâ-t-tâ":2/31, eddirâyeh:2/83, na-sbu r-
râye:3/272, musnedü a. hmed:6/373, şer.hu me"âni lâ.sâr:3/68, 69, 70, 71,
72, 73; Hanefî görüştükümüz müddetleri, "umdetu l-kârî:20/307, 312; kezâ,

(2) elmuğni:9/283, bedâi"u lminen:2/414, elfet.hu lkebir:3/348, kumî-
zu l.ha-kâr-k:2/170, essunenu lkubrâ:7/473, eşşâfi:9/239, el-kavlü l-
.hasen:2/414, -sa.hf.muşlim:2/1117, sunenu ebi dâvûd:1/533.

(3) İddet("iddet), kocası ölen, boğanın, nikâhî fâholuman, mahkemeye
kocasından ayrılan gebe'olmayan kadının bir başka erkekle evlenebil-
mesi için dinin tayin ettiği bekleme müddeti veya yukarıdaki duruma
ra meruz gebe kadının doğuruncaya yahut çocuğu düğürünceye kadar bek-
lemek zorunda olduğu süredir (tâcu l'akl"arâs:2/417, elba.hru rrâi-k:7/
216, muğni lmu.htâc:3/384, eşşâfi:9/242, -nizânetu lfi-ih:176...179.

(4) elmebsû-t:5/201, etta"lî-lu lmuğni:4/26, 27, sunenu edârinî:2/87=

4) a-karısına verecek nafaka bulamayan bir adamın hükmü, sa'fdu b... nu lauseyyebesorulunca, karı koca birbirinden ayrılırlar, cevabını vermiş ve bunun üzerine, sünnet böyle midir?, şeklinde izahat istendiğinde ((evet sünnet böyledir)) deyerek cevap vermiştir.¹

b-karısına nafaka yapacak bir şeyi bulunmayan adam hakkında Allah Rasûlû: ((Birbirlerinden ayrılırlar)) demiştir.²

c-Zevcelerinden uzak olan erkekler hakkında ARO Ömer, ordu komutanlarına hitâben: ((Ya karılarına nafaka göndersinler, ya da karılarını boğasınlar)) şeklinde emir vermişti.³

5) Allah Rasûlû'nden ((İddetli zevceye (iddet müddetinde) kocasının rucû hakkı varsa ancak o zaman bu zevcenin iddette nafaka ve sükmâ hakkı vardır)) dediği⁴ naklolunur.

6) Rivayet edildiğine göre Allah Rasûlû ((Kocası vefat eden gebe zevcenin (iddet müddetinde) nafaka hakkı yoktur)) demiştir.⁵

88, elhidâye: 3/340, "avnu lma" bûd: 2/257, eddâra -ku-tnî: 4/23..27, ta.h... fetu la. hveâk. zî: 4/351, 352, 353, sunenu ebî dâvûd: 1/534, -sa. hf. hu muşlim: 2/1116, 1119, 1121, fet. bu lbârî: 11/406, sunenu mnerâf: 5/173, sunenu ttirai. zî: 4/351, 352, 353, "undetu l-kârî: 20/307, 308, 311, eddirâye: 2/83, sunenu lbeyh-ki: 7/475, şer. hu me"âni lâ. sâr: 3/70, 71, 72, 73, na-sbu rrâye: 3/273.

(1) bulûgu lmerâm: 3/222, el-kavlu l. hasen: 2/420, Subulu sselâm: 3/222, bedâi'u lminen: 2/420, essunenu lkubrâ: 7/469, muğni lmu. htâc: 3/442.

(2) tel-hî-su l-habîr: 2/8, neylu lev-târ: 6/364, 365, 366, munte-ka l a-hbâr: 6/364, essunenu lkubrâ: 7/470.

(3) bedâi'u lminen: 2/419, 420, essunenu lkubrâ: 7/469, tel-hî-su l-habîr: 2/10, neylu lev-târ: 6/364, el-kavlu l. hasen: 2/419, 420.

(4) eddâra -ku-tnî: 4/22, msnedu a. hmed: 6/373, 415, 417, eddirâye: 2/83, şer. hu me"âni lâ. sâr: 3/64..67 (hadîsi 16 yoldan rivâyetle, umum ve ilmi bir usûl tenkidî yapıyor), na-sbu rrâye: 3/272.

(5) bulûgu lmerâm: 3/221, eddâra -ku-tnî: 4/21, subulu sselâm: 3/221, et-te"lî-ku lmuğni: 4/21, 22, subulu sselâm: 3/221.

7) Allah Rasûlî'nden, hakîkî netice itibariyle aynı sonucu nasıl eden şu sözleri söylediği nakl olunur:

a-((Zevcelerinizin sizin üzerinizdeki hakları(ndan biri de) onların yiyecek ve içeceklerini güzelce temin etmenizdir)).¹

b-((Zevcelerinizin yiyecek ve içeceklerini marûf bir şekilde (âfne ve âdete uygun olarak) temin etmeniz, onların sizin üzerinizdeki haklarıdır)).²

c-((Kocanın yediği zaman zevcesine de yedirmesi ve giydiği zaman zevcesine de giydirmesi, zevcenin kocası üzerindeki hakkıdır)).³

ç-((Kocalar, yediğinizden zevcelerinize de yedin, giydığınızden zevcelerinize de giydirin)).⁴

8) Kocanın zevcesinin nafakasından mükellef olduğu hususunda bugüne kadar İslâm Millet(Ümmet)i icmâ halindedir.⁵

9) Aklen zevcenin nafakası kocası tarafından temin edilmelidir. Günkü evlilik halinde zevce, zevcelik ikametgâhında alıkonulmakta, bu halden de koca faydalanmaktadır. Kocanın lehine tezahür ettiği ettiği halde, zevceyi mesela kendi nafakasını kendisi temin etme imkânı v.s. gibi bazı harici avantajlar itibariyle kısıtlayıcı mahiyet arzeden evlilik şartlarında, kısıtlanmaya karşılık yarar bulan kocanın nafaka mükellefiyeti, altına girmesi gerekir. Evlilik vasatında eskiye nisbetle kısıtlanmış olan zevcenin nafakasından koca mesul olmasa, kadın var

(1) sumenu ttirmî.zf:4/326, elmeccû:17/77, elmuğni:9/229, tu.hfetu l a.hve.zf:4/326, muğni lmu.htâc:3/429.

(2) elhidâye:3/326, subulu sselâm:3/220, eddirâye:2/83, elmuhe.z.zeb:2/150, na-abu rrâye:3/271, fet.hu l-kadîr:3/321, eli-htiyâr:4/3, bulûgu lmerâm:3/220, elmeccû:17/76, zâdu lme"âd:4/144, el"înâye:3/321, elmuğni:9/229, muğni lmu.htâc:3/426, bidâyetu lmuhtehid:2/54, fet.hu l"el lâm:2/181, elba.hru rrâi-k:4/183, eşşâfi:9/235, kenzu dde-kâi-k:3/51.

(3) bedî:4/15, bulûgu lmerâm:3/220, muğni lmu.htâc:3/426, subulu sselâm:3/220, essumenu lkubrâ:7/467, tel-hf-su l-habîr:2/7.

(4) zâdu lme"âd:4/144, munte-ka la-hbâr:6/326, neylu lev-târ:6/362, edebu lmufred:75,76.

(5) elba.hru rrâi-k:4/183, elmuğni:9/230, bedî:4/15, fet.hu l-kadîr:3/321,322, kenzu dde-kâi-k:3/51.

sa kendi parasıyla bir müddet yaşayabilir. Akat daha sonra nafakasız aç ve çıplak mı bırakılacaktır? takdirde evlilik kadın için perişanlığa, erkek için de fayda teminine giden yol olur. Oysa birinin zararı na diğerinin yararlanması vicedden, selim akıl ölçülerinde makul karşılanmaz. Bu durum karşısında zevce nafakasını kocanın karşılaması ise, taraflar arasında eşitliği, evliliğin idâmesi ve hakkâniyetin ikâmesi bakımından aklîen gerekli görülen bir zarurettir. Annenin kendilerinden faydalandığı, devlet hizmeti için dâirede kısıtlanmış memurlar da böyledir. Devlet memur dengesini, devletin memuruna ödediği maaş teamin eder. Bunun gibi koca da zevcesinin nafakasından mükellef olmalıdır¹.

Yukarıdaki âyet ve hadisler yanında mevzumun işlenmesinde ilgili görülen diğer âyet ve hadisleri ele alarak bunları hukukî açıdan değerlendiren başlıca eserler tefsir, hadis ve fıkıh kitaplarıdır.

A) Tefsire tealluk eden eserlerden:

- 1) Bazıları âyetlerin iniş sebeplerini ele almakta,
- 2) Bazıları âyetlerden hangi hükümler çıkarılabiliyorsa, delilleriyle bu hükümleri beyân etmekte,
- 3) Bazıları, müellifinin muayyen bir görüşü benimsediğî oluyundan âyetlerin hükmü bâbında yalnızca bu muayyen görüşe yer vermekte,
- 4) Bazıları, âyetten çıkarılan birden fazla hüküm zikrederek, müellifin benimsediğî diğer görüşlerin, delilleriyle tenkidini ihtivâ etmektedir.

B) Hadis (veya sünnet) e müteallık eserleri, mevzumuzla ilgili olarak başlıca üçe ayırabiliriz:

a- Sadece hukukî konulara dâir olan hadisleri bir araya getirmiş (ahkâm hadisleri) kitaplar,

b- Hadislerin hukukîliğine bakmaksızın, ahıska, zühde, âhirete v.s. ye

(1) bedâi': 4/16, kenzu dde-kâfi-k: 3/51, el'inâye: 3/321, 322, elba.hru r-râi-k: 4/183, elhiâşye: 3/321, 322, .hâşiyetu şşelebî "ale lkenz: 3/51, eli-htiyâr: 4/3, elmu'ni: 9/229, fet.au l-kadir: 3/322.

ilgîin olanlarına da,âinen kabûle gâvânlık itibariyle ihtivâ eden kitaplar,

c-Buiki kısım hadis kitaplarının gerhini,hadislerden murâdan ne olduğunu,ne gibi hükümlerin çıkarılabildiğini mevzâ alan gerh veya hâ gîze denilen eserler,

Mevzâumuz itibâriyle bizi bunlardan a ve c kısmı doğrudan doğruya, b kısmı da bilvesile ilgilendiriyor.a ve b kısmındaki eserlerde hadîsin sâdece metnini görüyoruz.Fakat c kısmı eserlerde hadîsin ihtivâ ettiği hukûkî mütâlaalar geniş bir şekilde ele alındığından,hukûkî tafsilât cihetiyle bizim için mühimdir.c kısmına giren eserlerden:

1)Bazıları hadîsten çıkarılabilecek birden fazla hukûkî görüşe yer veriyor.Fakat görüşlerden birini tercih eder görülmüyor.

2)Bazılarında aynı şey yapılırken müellif delil de kaydederek bunlar arasından birini tercih ediyor,

3)Bazılarıysa,sadece müellifin benimsediği görüşü (mezhebi),hadîsten çıkan hüküm olarak gösteriyor.

C)Mevzâumuzda aslî müracaat eserleri durumundaki fıkıh kitaplarını da,ka.ke.naf.mük.ini ele alıqları bakımından beş bölüme mütâlâ edebiliriz:

a-Müessese olarak bu mükellefiyeti ele almayan,fıkıha dâir umûmî kaideleri incelerken,kaidelerin tatbikatiyle ilgili olarak bu mesuliyetin bazı yönlerini misâl kabîlinden zikreden eserler(fıkıh kaideleri kitapları),

b-Bu mükellefiyeti müessese olarak gayet öz,kısa ve sade bir şekilde mevzâ alan (metin) kitaplar,

c-Bu metinleri gerheden eserler.Bunlar ise,yaptıkları gerhleri delillerle destekleyenler,sadece meselelerin genişçe izahına delilsiz yer verenler,müellifin benimsemediği diğer mezheb görüşlerine de delilleriyle birlikte yer ayıran eserler şeklinde sınıflandırılabilir.

Fakat aralarındaki müsterek vasıf, müelliflerin mensûb oldukları mezhebi, delil göstererek endogru görüldüğünü netice şeklinde tebârüz ettirmeleridir. Tezimiz büyük ölçüde bu eserlerin muhtevâsından hissedir.

ç-Sadece metin gerek şerh kitapları için olsun, bazı izaha muhtaç yerlerin daha fazla açıklanmasını yapıp, kısalık ve uzunlukta farklılık arzeden, bazen ilmi, hukukî inceliklerle mevzuya yön verebilen hâşiye kitapları.

d-Mevzûmuzu derli toplu bir biçimde değil, fakat bazı içtimâî tatbikatiyle ele alan, cemiyet içinde vukû bulmuş meseleler yönünden konumuzun çeşitli taraflarını İslâm Hukuku açısından halle bağlayan, tatbikî hukuk itibâriyle mevzûmuzu en değerli istinâdgâhi olan fetvâ kitapları.

Tefsir ve hadis kitapları bir mevzuya bütün boyutlarıyla işlemekten çok metine bağlı kalıp nassın çerçevesinden pek dışarı çıkmadıklarından, muayyen bir fıkhi konu için fıkhi kitaplarının daha çok mehazlık vasfı taşıdığı aşikârdır. Ancak konuyu işleyiş planı EKI bakımından umûmiyetle aynı mezhebin fıkhi kitapları arasında dahi tam bir uyum; benzerlik göremiyoruz. Mezhebler arasındaki mevzuya bakış zâviyesi farklı olduğundan dolayı aralarında bir konuyu ele alış planı birliğinden zaten bahsetmek kolay değildir. Yalnız fıkhi kitaplarındaki ka. ko. naf. muk. imevzuundaki plan farklılığının netice itibâriyle araştırmacılar için büyük bir faydası vardır. Çünkü her fıkhi müellifi konuyu ayrı ayrı zâviyelerden işlerken, konunun çeşitli yönleri çeşitli kitaplarda hukukî izahlara kavuşmuş oluyor. Her asrın müellifleri kendilerinden önceki müelliflerin bu metod değişikliğinin hasil ettiği hukukî izah miraslarını devralıp kendi zamanlarına ait şartlar muvâcehesinde bazı değerlendirmelere gitmişler ve nihâyet bize kadar bu fıkhi servet gelmiştir. Biz de bu hukukî malseneyi analiz ve senteze tâbî tutarak İslâm Hukuku'nda kırı koca nafaka mükellefiyetini, mücerred hukuk kaideleri halinde incelemeğe gayret ettik.

Bu kısımda ka.ke.naf.mük.ini tanzim eden en umumî hukukî hükümler ele alınmaktadır. Bu hükümler sadece evlilik (nikâh sonrası, boşanma öncesi) naf.sı, iddet (boşanma sonrası) naf.sı veya bu mük.in diğer hususî ah-kâmıyla alakalı olmayıp, aynı anda hemen hepsini ilgilendirmekte ve ka.ke.naf.hukukunun unsurlarını; en şumullü esaslarını meydana getirmektedir.

§ 1 - Arapça bir kelime olan nafakanın kelime manası, insanın aile fertleri için sarfettiği şeydir. Hukukî manası iâge, elbise ve sükmâdır. İslâm Hukuku ürfünde ekseriyâ iâge manasına kullanılır. Şu halde maîset için lazım olan şeyler, giyim için ihtiyâc duyulan esyâ, iskân ve ikamet için gerekli olan neyse hepsi nafaka mük.inin şumûlündedir.

A-Maîset için gerekli şeyler; buğday, un, ekmek, tuz, yağ, yemek, yıkanmak, ıkmek ve yıkanmak için suşyemek pişirmek, su ısıtmak ve soğuktan korumak için gerekli yakacak maddeleri; kocanın mâlî durumuna göre tıraş, sabun, meyva; aydınlatıcı esyâ; bu gibi esyânın kullanılabilmesi için icâbeden her türlü âlet ve malzeme v.s. gibi âdeten yaşamak için lazım duyulan şeylerdir. Mükellefiyet içine giren her türlü aynı mal-lara, nafaka esyâ sınıfı veya esnâf olarak nafaka esyâsı tabirleri kullanılır.

B-Zevceyle ilgili her türlü sıhhi masraflar (tabib, ilâç, tedâvi, emeliyât v.s.) ile kahve tütün v.s. gibi (yaşamak için gereksiz olan) şeyler naf.mük. dışındadır.

1) Zevceyin yaptığı doğumda ebe (ebe işini gören kişi) zevce tarafından dâvet olunmuş (kirâlanmışsa) ebelik ücreti zevceye, koca tarafından dâvet olunmuşsa ebelik ücreti kocaya, âittir. Ebe dâvet olunmaksızın kendiliğinden gelmişse ebelik ücretinin koca tarafından ödeneceği şüphesizdir.

2) Kolculuğa mas. masraflar, kola gılma talebi kâinse ona âittir.

Meselâ zevcenin isteğiyle karı koca birlikte ticaret, hacc v.s. gibi yolculuğa çıksalar, koca sadece ikamet yerlerindeki tabii nafaka harcamaları neyse okadar mükellefiyet altındadır; ikamet mahallindeki i-
şe giderlerinden fazlasıyla mük. tutulamaz. Otobüs, tiren, uçak v.s. gi-
bi yolculuğa has harcamalar zevcenin kendisine âittir. Fakat yolculu-
ğa koca çıkmak ister ve beraberine zevcesini de alırsa, zevcenenin bü-
tün naf. ve seferle ilgili harcamaları kocaya âittir.¹

(1) elmebsû-t: 5/180, bedâi": 4/20, elcâmi"u lkebir: 193, -hizânetu lfi-kh: 161, eddurr: 3/571, 572, 579, 580, eşşihâb: 2/138, elfetâva lhindiyeh: 1/567, 569, el"înâye: 3/321, fetâvâ -kâ-dî -hân: 1/389, 390, erredd: 3/571, 572, 579, 580, elba.hru rrâi-k: 4/192, 194, 197, 198, eşbâhu bni nnuceym: 369, fet.hu l-
-kadir: 3/326, 328, eddurer: 1/512, tenvîru leb-sâr: 3/572, 579, elhidâyeh: 3/321, 326, "uyûnu lmesâil: 88, tebyîn: 3/50, 53, rav-dah: 3/1040, ellubâb: 2/108, lll, mecma"u lenhur: 1/235, 237, elcevharah: 2/108, .hâşiyetu şşelebî: 3/50, keşfu rrumûz: 1/298, elmu-htâr: 4/5, multe-kâ: 1/237, elfetâva lbezzâ-
ziyyeh: 1/180, 181, 182, eddurru lmunte-kâ: 1/484, 490, eli-htiyâr: 4/5, ğurar: 1/514, "u-kûdu lcevâhir: 129, lisânu l.hukkâm: 126, 128, durar: 1/514, .hâ-
şiyetu -t-ta.h-tâvî: 2/255, k. nafa-ât: 70, 134, 141, 228, 256.

-----MALİKİLERE GÖRE:-----

1-Naf. insanın halini mütâât bir kıvamda tutup, isrâfa kaçmayan har-
cama olarak tarif olunur (eşşer.hu lkebir: 2/508, şer-hu l-hurâşî: 4/183).
Bu tarife katılan bazı hanefiler de olmuştur (.hâşiyetu sa"dfi çelebî: 3/321).

2-Naf.nın şumulünde hanefilerin görüşünü benimsedikleri², örf ile âdeti ölçü kabul ettikleri (ettâcu ve liklîl: 4/182, eşşer.hu lkebir: 2/509, mu-hte-saru -halîl: 2/510, .hâşiyetu l"adevî: 4/185, .hâşiyetu d-
dusâkî: 2/510, şer.hu l-hurâşî: 4/185, mevâhibu lcelîl: 4/183) halde, ebe-
ücretiyle doğumun icâbettirdiği masraflar, örf ve âdet hududunda koca-
ya âittir diyorlar. Görüşlerine göre bâin (kesin) olarak boşanmış zevce-
nin doğum masraflarından, çocuk ölü doğmuş olsa bile yine koca mükellef-
tir.

a-Örf ve adete göre zevcenin müstağni olamayacağı zaruri ihti-
yaçları neyse, naf. şumulünün sınırı odur (eşşer.hu lkebir: 2/210, ettâc: 4/184, .hâşiyetu l"adevî: 4/186).

b-Göz sürmesi naf. dan olduğu halde tarak, ilaç, tabib, katık için olmayan meyvalar girmez. Hamam da tedâvî hükmünde olduğundan ücretin-
den koca mük. değildir. Kocasından cünüb olan zevcenin hamam ücreti ko-

casına şittir(mu-hte-saru -halil:2/511,ettâc:4/135,egger.hu ikobir:2/511,ger.hu 1-hurâf:4/137, .hâşiyetu ddusâ-kî:2/511, .hâşiyetu 1^a devî:4/137).

c-Farz olan haccın edâsı için zevcenin yolculuğa çıkması,koca BUNA İZİN VERMEMİŞ OLSA KİLM naf.yı düğünmez:Yol masrafları ikâmet naf.sına denk ceydî ondan fazlaysa zevce ikâmet naf.kadar,ondan az ise sadece yol masraflarına müstehaktır.Naf.nın mukadder olup olmaması birdir.Farz olmayın hacc (nâfile,adak v.s.) an hükmü koca izin vermişse farz hacc gibidir.İzin vermemişse naf.düger(mevâhib:4/137,mu-hte-saru -halil:2/517,ger-hu 1-hurâf:4/195, .hâşiyetu ddusâ-kî:2/517).

ŞAFİİLERİN GÖRE:

1-Ko,zevcesiyle beraber bulunduğu veya münferiden zevcenin iskân ettiği mahalde galiben âdet olan iâşeyi teminle mük.tir.Eğer ekseriyet ve galibiyet vâzî yoksa;muhtelif şekillerde iâşeler temin ediliyorsa,öleü kocanın zenginliği,fakirliği veya orta halliliğidir(nihâyetu lmu.htâc:7/139,essirâcu lvahhâc:465,muğni lmuhtâc:3/427).

2-iâşeyle ilgili olarak ko.ka.ya naf.sını tahıl;dâne olarak verir.Bu taktirde meselâ buğday olarak verdiyse,ka.nın talebi üzerine buğdayı övütüp ekmek haline getirmek zorundadır.Ka.bu talepte bulunmazsa öviltme,hamur yoğurtma,ekmek pişirme ücretini ka.ya ödemek mecburiyetindedir(kifâyetu la-yâr:2/146,nihâyetu lmu.htâc:7/139).

Et,yemek v.s.nin pişirilmesinden de ko.mesuldür.Kısaca iâşe hangi masraf ve âdetleri gerektiriyorsa bunlar ko.nın mük.indedir(.hâşiyetu şebrazilef:7/139,190,muğni lmu.htâc:3/427).

3-iâşe maddelerinde ekmekten başka ekserî neler bulunuyorsa;zeytinyağ,tereyağ,susan yağı,süt,peynir,yoğurt,sirke et,hurma,çeçitli meyvehar ile,âdettense kahve,bazı münâsebetlerde kek,fındık,çeçitli tatlılar v.s.den ko.mük.tir.

Bazı yerlerde ekmek yerine et v.s.yenebilir.Bu taktirde oralarda bunlarla nelerin yenilmesi âdettense,ko.hepsini temin edecektir.

Her türlü iâşe maddeleri dört mevsime göre değişeceğinden ko. her mevsimde âdet olandan mük.tir.Mesela yazın bazı maddelerin tazei âdet olduğu halde kışın kurusu âdettir.Bütün iâşe maddelerinde buna uyulur.

4-Zevcenin âdeti sadece ekmek yemekse,yani ekmeğin yanında katık yemek âdeti yoksa bile,ko.örfe göre katık hakkını vermekle mük.tir.Efira bu ka.nın dînen hakkıdır(elmühâc:3/429,nihâyetu lmu.htâc:7/191,192,essirâcu lvahhâc:466, .hâşiyetu şebrazilef:7/191,foy-âu lilâh:2/208, -kumratu 1^a ayn:119).

§ 3 - Naf.mük.inin sebebi olan evliliğin sahih nikahla bağlanması şarttır.Evlilik sahih nikahla bağlanmazsa ko.ne evlilik ve ne de iddet naf.sından mük.dir.Buna göre:

A-Fasid nikahla evli bulunan ka. ko.sından naf.taleb edemez.

B-Fasid nikahla nikahlanıp sonra ayrılan ka.ko. arasında iddet naf.mük.i yoktur.

C-Kendisiyle şüpheli olarak cinsî münâsebette bulunulan kadın¹, iddetinde de naf.ya müstehak değildir.

D-Gebeliğini saklayarak ikinci ko.yla evlenen dulbir ka.nın ikinci ko.sından aldığı naf.ları tasmin etmesi gerekir.

E-Zahiren nikahın sıhhatine binaen mahkemenin takdir ettiği naf.yı bir müddet ko.sından tahsil etmiş ka.nın bilahare ko.sının süt kardeşi veya nikahlarında şahidin olmadığı sabit olursa ka,aldığı bütün naf.ları ko.ya iddeyle mük.tir.

F-iddetli ka.yla ko.sından başka bir erkek şüpheli cinsî münâsebette bulunduğundan dolayı,diğer bir iddet müddeti beklemesi gerektiğinde,bu son iddetindeki naf.sı ilk kocasına aittir;ikinci erkeğe ait değildir (çünkü iddet,negri bir nikâha dayanmamaktadır).²

----- ÇAĞILAR : -----

Aynı görüştedirler(elum:5/77,78,muğni lmu.htâc:3/426).

----- HANBELİLER : -----

Aynı görüşe ıstırâk ediyorlar(mu-hte-saru l-hıra-kf:9/230,elmu-knî:2/345,elmu.harrar:2/114,elmuğni:9/230,ei-knâ:4/136) ise de şunu ekliyorlar:küçük ko.nın malı olduğu halde celisi ka.ya bu maldan naf.ödemesse,mahkeme buna kendisini mecbur kılar.Durum değişmezse,bizzat mahkeme bu maldan ka.ya infak eder.Buna mahkeme imkan bulamaz,veli de napsölmeye razıysa,mahkeme ka.ko.yı ayırır(elmuğni:9/284).

(1)Nikah birine kıyıldığı halde kız kardeşlerden diğerinin gerdeğe sokulması veya karanlıkta ko.nın ka.sı zâmederek bir başka kadınla cinsî münasebette bulunması gibi.

(2)elfetâva lhindiyyeh:1/567,568,578,580,587,eddurr:3/572,576,es-sihâb:2/142,elcâmi"u lkebir:195,mu-hte-saru -t-ta.hâvi:226,-hizâne-tu lfi-kh:161,162,erredâ:3/572,575,elmebsû-t:5/44,193,bedâi":4/16,21,

§ 4 - Müslüman olmayanların nikahlarındaki bu ilimle ilgili hususlara göre dir.

Kendi inançlarına göre nikahları sahihse müslüman olmayan ko. müslüman olmayan ka.sının naf.dan muk.tir¹. Meselâ İslâm'a göre mehar² rinden² sayılan birisiyle nikahlanma yahut da gâhitsiz nikah sahih dir inancındaki din mensûbları müslüman mahkemeye mürâacaatta bulunsa, mahkeme megrî nikah akdiyle birbirlerine bağlı olanlara yaptığı muâ melenin aynısını yapmakla memurdur. Meselâ bu gibi zevceler için naf. takdir edebilir. Zira meharinle evlenilemeyeceği veya gâhitsiz nika hın sahih olmayacağı İslâmî bir itibardır.³

= fetâvâ -kâ-dî -dân:1/390,395,404, .hâşiyetu şâlebi:3/51,63,tebyîn: 3/63,hedîyyetu l-ku-dân:28,elcevherah:2/103,114,edduku lmuhte-kâ:1/ 484,elba.hr:4/194,196,198,217,mi.hatu l-hâli-k:4/133,134,ellubâb:1/ 114,fet.hu l-kadir:3/322,326,elfetâva lbezzâziyyeh:1/132,133,134,

k. mafa-kât:41,44,142,360,403,410,keşfu rumûz:1/293,eli-htiyâr:4/9, diğer mezheplerle ilgili bakiye için 4.parag.dipnotu altına bakınız.

(1) Bu husus müslüman olmayanların, müslüman mahkemeye mürâacaatta, nafakaya dair bir mevzuada hükmün talobettiklerinde kendini gösterir.

(2) Bir erkeğin hayat boyu kendileriyle İslâm'a göre hiç evleneme ye/ceceği, anne,kızkardeş,hala teyze,nene gibi kadınlar veya bir kadı nın aynı şekilde hiç evlenemeyeceği baba,erkek kardeş,KALİF,teyze,hala KALİFİdayı,amca,dede v.s. gibi erkeklerdir.

(3) elmebsû-t:5/200,mu-hte-saru -t-ta.hâvi:173,175,fetâvâ -kâ-dî -dân:1/392,rav-dân:3/1050,elfetâva lmaidiyyeh:1/537,k. mafa-kât:45.

----- HANİKİ,ŞAFİİ ve HANBELİLER: -----

Aynı görüşte iseler de hanbelilerde müslüman olmayanlar,müslüman lardan İslâmî manada nikahlarının sahipliği hakkında muamele görürler şeklinde ikinci bir görüş daha vardır(emu.harrar:2/27,essirâcu lvahtâc:378,379,esşer.hu lkebir:2/270, şer.hu l-hurâşî:4/230).

---§ 3 ün ŞAFİİLERİLE ilgili dip notu---

1- c ve d fıkresindeki görüşlere ıhtirâk ederek şunu ilâve ediyer lar:Ka.nın ko.ya itatsizliğinde ka.ya ödenen naf.nın hükmü de böyle olmakla beraber bunda ko.nın,itatsizlikle naf.nın düştüğünü bilmesi şarttır(muğni lmu.htâc:3)437,442,nihâyetu lmu.htâc:7/205, .hâşiyetu ş. yehramlesî:7/205).

2-b fıkresindeki görüşü benimsemiyorlar. Laaid nikaha bîhşen verilen naf.nın ayrılıktan sonra tasmin olunamayacağını zira bunun erkeğin ka dandan faydalanmamasına mukallil olduğu görülmüştür(muğni lmu.h:3/442)

---§ 3 ün HANBELİLERİLE ilgili dip notu---

1,b,c fıkralarına ıhtirâk ederek ç,d fıkralarındaki görüşün tersi =

§ 5 - Din ayrılığı mevce naf.sına mani değildir. Yani müslüman ko. müslüman olmayan ka.sının naf.sından mük.tir.

A-Din ayrılığı müslüman olanla müslüman olmayan arasındadır. Yani İslam mezhepleri arasında din ayrılığı yoktur. Mesela ARO Ali, ARO Ebû Bekir ve Ömer'den efdeldir görüşündeki karısının naf.sından mük.tir o. lan ko. mükelleftir¹.

B-Din ve mezhepleri ayrı ayrı olsa da müslüman olmayanlar bir tek millet sayılırlar. Yani Hristiyan koca yahudi ka.nın, yahudi ko.da hıristiyan ka.nın naf.sından mük.tir.

C-Karı koca arasındaki vatandaşlıktaki farklılık naf. mük.ine mani değildir; ko. naf.dan mük.tir. Yani ka. zimmiyyeh², ko.da yabancı³ ise, aralarında naf. mük.i câridir. Böyle ka. ko. zifafından sonra boşanmalar ko. ka.sının iddet naf.sından da mük.tir.⁴

§ 6 - Naf. mük.inin başlangıcı, bu mük.i düşüren bir hâl yoksa, ni...

anc, ko.nın bu naf.ları geri alamayacağı görüşündedirler. Çünkü durumu biliyor idiye, naf.yı teberra ka.ya vermek olmaktadır. Bilmiyorsa kuşurudur. Koursa bir hakla mesned olamaz (Elmuğni: 9/293, 294, esşafi: 9/246).

(1) İnançları İslamı inkara götüren sapık (ve İslam iddiasıyla orta ya çıkan) mezhebler müslüman sayılmazlar. İncek bu gibiler İslamı inkara götüren batıl inanç sahibi olduklarını inkar eder, kâfir olduklarına dair delil (beyrime) de yoksa, durumları başka türlü tanınmış ol sa dahi zühre göre muamele görürler; kâfir sayılmazlar (4. not kaynakları).

(2) Müslüman olmadığı halde İslam memleketinde kendisine ikamet ve İslamî hâdki tanınmış, İslam tebasından olan kadın. Böyle olan erkeklerle de zimmi tabir olunur.

(3) Müslüman olmadığı gibi, İslam tebasından da olmayıp, müslüman vatandaş sayılmayan, muvakkaten İslam memleketine girmesine izin verilmiş kişi.

(4) el-fetâvâ l-hindiyeh: 1/566, 567, 586, erredd: 3/599, bidâyetü l-mubte di: 3/321, 346, 348, esşâh: 2/142, mu-hte-saru l-kudûri: 2/323, 335, el-hidâ yeh: 3/322, 346, -hizânetü l-fî-ldi: 164, şurâr: 1/512, l-lisân l-hukâm: 126, tu.hfetü l-fa-kahâ: 2/248, mu-hte-saru -t-ta.hâfi: 224, 225, el-vebâ-t: 5/190, milte-kâ: 1/235, elba.hr: 4/198, mecmâ: 1/235, fetâvâ -kâ-âi -hâm: 1/387, tenvir: 3/631, el"mâveh: 3/321, eddurr l-munte-kâ: 1/435, şurâr: 1/512.
---Gâfil ve ... lar da aynı görüştedir (el-fetâvâ l-hindiyeh: 2/145, ...

keñ akdinin tamamlanmasından sonradır¹.

§ 7 - Nafaka aslî ihtiyağlandıdır, alacaklıların haklarına tercih olunur. Meselâ iflâs etmiş bir ke.nin ka.sının naf.sı, ke.nin alacaklılarının haklarına tercih olunur ve ke. hakkında iflâs hükümleri uygulanırken, ke.nin kendi naf.sı gibi ka.sının da naf. masrafları dikkate alınır².

§ 8 - Naf. mük.i istidânen³ önce, diğer borçlardan daha zayıftır. Yani mahkeme ka.ya ke.sı aleyhine istidânen buluma yetkisi verip, ka. fiilen istidânen bulunmuş ise, ka.nın ko.sındaki naf. alacağı ile ke.nin karısı zimmetindeki alacağı arasında, ke.nin rızası olmaksızın bir tahakkük yapılamaz. Ke. buna rıza gösterirse tahakkük yapılabilir⁴.

elminhâc:3/188,201,nihâyetu lmu.htâc:7/137,6/292,muğni lmu.htâc:3/188,201,elmugni:9/242,eşşâfi:9/250,251).

(1) fet.h:3/322,eddurr:3/633,elhidâyet:3/338,el'ınfiyeh:3/321,durur:1/513,erreâd:3/575,tu.feh:2/231, .hâşiyetu eşşâfi:3/51,eddurru lmu.tehkâ:1/439,tebyin:3/58,k. nnafa-kât:136,205,562.

--- MÂLİKİLER : ---

1-Sir sayıf görüğe nazarın ka. yetimse ke.nin naf. mük.i nikah akdinden sonra bağlar(ettâcu ve liklil:4/132).

2-Naf. takdiri nikah akdinden sonra olur. Zira akid eznesindeki takdir, akdi kazar(.hâşiyetu l'adevi:4/189).

3-Kaf. mük.inin bağlangıcı nikah akdinin sona ermesi değil(elnudevveneh:4/254),ka.nın ko.sına kendisinden cinsin yararlanmaya imkân vermesidir(.hâşiyetu l'adevi:4/192).

--- ŞÂFİİLER : ---

1-Ömumen mâlikî görüşünü benimseyenler(elminhâc:3/435,hâşiyetu tel-hi-sı larurâd:243,muğni lmu.htâc:3/435,nihâyetu lmu.htâc:7/202, .hâşiyetu lbicârî:2/194,ayrıca § 16'nın şâfiî dip notuna bakınız)ise de,

2-Nikah eznesinde naf. takdir olunabilir(.hâşiyetu eşşâfi:7/205).Mük.in akidenden sonra bağlanmayacağı hususundaki akli ve nakli delilleri için bakınız:muğni lmu.htâc:3/435).

(2) elmebsû-t:7/175,k. nnafa-kât:77,101.

(3) Mahkemenin ko. aleyhine gıyâben takdir ettiği naf.yı ka.kocanın evvâlinde istihsal edemezse,mahkeme ko.aleyhine ka.ya naf.sı için diğer insanlardan borç ve veresiye alma hakkı verir.Bu istidânedir.

(4) beâf:4/29,eddurr:3/583,elba.hr:4/192,fet.h:3/583,elcâni'u lvo.cis:1/131,erreâd:3/583,eddurru lmu.tehkâ:1/436,k.nnafa-kât:90.

--- MÂLİKİLER GÖRE : ---

ka.nın kararına olmadıkça ke.nin ka.sından alacağı ile ke.nin ko.sından

§ 9 - Evlilik ve iddet müddetinde ko.ya ait naf. cinsi malın, vasa-
tı olarak ko.ya kâfi gelecek miktarı ka.nındır. Nâyin olumsuz muayyen
bir miktarı yoktur. Meskende de vasatilik vasfı aranır. Buna göre:

A-Ka. ko.nun bu çeşit malınz eline geçirince, ko. razı olmasa bi-
le, şikâre veya gizli olarak naf. hakkını alabilir. Bunun için mahke-
menin ko.ya yetki vermesi ve naf. takdir etmiş olması şart değildir.

B-Ko.sının gıyâbında bu tasarrufla bulunan zevceden ko.sı bilâha-
re, ko.nun naf. olarak sarfettiğini talep edemez.

C-Naf. mülk.i, naf. takdir edilmeden önce de mevcuttur.

Ç-Naf. takdirinde vasatî kifâyet miktarı ölçü kabul edilir.

D-Naf. mülk.inin kifâyet harici lüks, fantazi ve süse taalluku yoktur¹.

--- Naf. hakkı arasında, aynı mal olarak değil de naf. para olarak takdir
edilmişse tahes yapılabilir (ettâcu ve lîkîlî: 4/187, eşşer.hn lkebîr: 2/
514, şer.hu l-hurâfî: 4/190, mu-lte-saru -halîl: 2/514/).

--- Nâibehillâle göre : ---

Ka.sından alacağı bulunan ko., ka.sına borcu olan naf.yı, alacağına
mahsûl kılma istese:

a-Ka. zenginse bu mümkündür. Zira borçlu borcunu her türlü malından
ödeyebilir. Naf. da baldır.

b-Ka. fakirse bu mümkün değildir. Zira borcun ödemesi insanın gün-
lük angari yiyeceğinden fazla olan malla dır. Oysa bu ka. bu inkâna sa-
hip değildir. Ayrıca Allah borçlunun fakirliği halinde, durumunun dü-
zelmesine kadar alacaklının beklemesini söyler (elba-karah süresi 280.
âyet). Burada da ko. alacağı için uygun zamanı beklemelidir (elmuğnî:
9/247, eşşâfî: 9/273).

(1) elcevheru ma-kıyy: 7/468 (şâfiî görüşünün delillerle geniş ten-
kidi), eddurru imunt-kâ: 1/436, fetâvâ -kâ-dî -hân: 1/389, şuneh: 1/512,
meqna'u lenhur: 1/236, eli-htiyâr: 4/4, keşfu rumûz: 1/299, elba.hr: 4/190
213 (şâfiî görüşünün delillerle tenkidi), mülte-kâ: 1/236, elmu-htâr: 4/4,
tebyîn: 3/54, rav-dân: 3/1041, 1049, bedâî': 4/23, 27 (şâfiî görüşünün delil-
lerle tenkidi), el'inâyeh: 3/323, erredd: 3/581, 599, 604, 605, esbâhu bai n-
nuceym: 375, tu.hfetu lîu-kahâ': 2/236, fet.h: 3/323, eddurr: 3/581, 633,
elhidâyeh: 3/323, elfetâva lhindîyyeh: 1/571, 578, elsebsâ-t: 5/181, 183,
194, 198 (mellîflâ devri ve memleketinde zengin için naf. 3, 9, 15 dir-
hem arasında değişirken, zevce hizmetçisinin aylık naf.sının da 5 dir-
hem olduğu kaydediliyor), l. amara-kât: 104, 105, 285, 302, 398.

--- Aynı görüşü benimseyenler (hicâretü l-metohî: 1/12, elcâfî: 1/12)

§ 10 - Nafet ve gıyime ilgili zevce naf.sıbir yönüyle bedel(ıvas) ve bir yönüyle de sala(ışın,atâ,mediye)dir .

A-Bedel olugu bakımından:Kahkeme kararı veya ka.ko.nun rısesıyla evlilik veya iddet naf.sının(giyim dâhil) tahdîri,gelecek için naf.ya = 11a.hkâmî l-kur'ân:18/170,171).

— ŞAİLİLERE göre :—

1-Zevcenin iâşe hakkı vasatî kifayet miktarı değildir,kocanın mali durumuna göre tayin olunur:Ke. zenginse her gün ka.sına iki müdd,fa_kirse bir müdd,orta halliye bir buçuk müdd miktarında yiyecek ver_mek zorundadır.

Müdd hacm ölçüsü olarak halıcılıkta,ağırlık ölçüsü olarak da ame_li tatbikat görmüş bir ölçüdür.Yine hacm ve ağırlık ölçüsü vasıfla_rına haiz (-sâ") adındaki ölçünün dörtte biridir.60 fâ -sâ" 200kg ol_duğuna(sahini buhâri muhtasarı tecridi carin tercemesi:5/31) göre bir -sâ" 50,000 3,333kg eder.Buna göre bir müdd 33,33gr.dır.Hacm iti_bariyle,orta yapılı bir erkeğin,iki avuç içini yana yana getirip bu şekilde avuç içini su v.s. gibi bir şeyle doldurduğu zaman aldığı kon_miyet takriben bir müddür.elifîrâzâbâdî bunu tahrîbe ettiğini ve değ_eri netice olduğunu ifade ediyor(tâcu l'arâs:2/494).

a-Hüsnü bağlangıcı sabah namazı vaktinin girişi,günün sonu ise,yat_mı namazı vaktinin çıkışıdır.esela ka. akşam namazı vaktinde naf.ya mistehak olsa,akşam namazı vaktinden itibaren o günün sonuna kadarki naf. hissesi neyse onu alır,ondan önceki o günün hissesine mistehak olmaz.

b-Elinde kendisine zengin deneyecek kadar malı olmayan,kazanma,galı_ıma imkanına sahip,galıırsa zengin olabilecek kadar mal elde edebile_cek kişi fakir sayılır.Zengin sayılınabilecek mala sabah namazı vakti_nin bağlangıcında sahip olan insan,o gün zengindir.

c-Zenginlik fakirlik ölçüsü hakkında § 30 un gaffi dip notuna bakı_nız(elsinhâc:7/187,188,189,elumn:5/79,esauenu lkubrâ:7/468,mu-hte-sa_ru lauzenfi:5/69,elmuhe.z.zeb:2/161, .hâşiyetu lbicâri:2/194,195,egbâ_hu ssuyû-tî:555,nihâyetu lmu.htâc:7/187,188,189,muğni lmu.htâc:3/426 (delilleriyle şafii görüşünün müddâfâsı), "umdetu ssâlik:2/208,elnaemâ": 17/90,buğyetu lî-htî-sâr:2/144,ette-krib:52, -kurratu l'ayn:119,1"2_netu -t-tâlibîn:4/63,64,kifâyetula-hyâr:2/145.

2-bani gaffi fukihçileri,ka. naf.sının kifayet miktarı olduğunu be_nimsen ifade kullanırlar(muğni lmu.htâc:3/428,nihâyetu lmu.htâc:7/191).

3-ka.nın giyiminde ise kifayet asıldır(elsinhâc:3/429,nihâyetu l_mu.htâc:7/192,193,muğni lmu.htâc:3/429, .hâşiyetu şcebrâlcâf:7/193).

— ŞAİLİLERE göre :—

kanonî şafii bakış açıları(elsinhâc:7/229,230,231,232,233,234,235,236,237,238,239,240,241,242,243,244,245,246,247,248,249,250,251,252,253,254,255,256,257,258,259,260,261,262,263,264,265,266,267,268,269,270,271,272,273,274,275,276,277,278,279,280,281,282,283,284,285,286,287,288,289,290,291,292,293,294,295,296,297,298,299,300,301,302,303,304,305,306,307,308,309,310,311,312,313,314,315,316,317,318,319,320,321,322,323,324,325,326,327,328,329,330,331,332,333,334,335,336,337,338,339,340,341,342,343,344,345,346,347,348,349,350,351,352,353,354,355,356,357,358,359,360,361,362,363,364,365,366,367,368,369,370,371,372,373,374,375,376,377,378,379,380,381,382,383,384,385,386,387,388,389,390,391,392,393,394,395,396,397,398,399,400,401,402,403,404,405,406,407,408,409,410,411,412,413,414,415,416,417,418,419,420,421,422,423,424,425,426,427,428,429,430,431,432,433,434,435,436,437,438,439,440,441,442,443,444,445,446,447,448,449,450,451,452,453,454,455,456,457,458,459,460,461,462,463,464,465,466,467,468,469,470,471,472,473,474,475,476,477,478,479,480,481,482,483,484,485,486,487,488,489,490,491,492,493,494,495,496,497,498,499,500,501,502,503,504,505,506,507,508,509,510,511,512,513,514,515,516,517,518,519,520,521,522,523,524,525,526,527,528,529,530,531,532,533,534,535,536,537,538,539,540,541,542,543,544,545,546,547,548,549,550,551,552,553,554,555,556,557,558,559,560,561,562,563,564,565,566,567,568,569,570,571,572,573,574,575,576,577,578,579,580,581,582,583,584,585,586,587,588,589,590,591,592,593,594,595,596,597,598,599,600,601,602,603,604,605,606,607,608,609,610,611,612,613,614,615,616,617,618,619,620,621,622,623,624,625,626,627,628,629,630,631,632,633,634,635,636,637,638,639,640,641,642,643,644,645,646,647,648,649,650,651,652,653,654,655,656,657,658,659,660,661,662,663,664,665,666,667,668,669,670,671,672,673,674,675,676,677,678,679,680,681,682,683,684,685,686,687,688,689,690,691,692,693,694,695,696,697,698,699,700,701,702,703,704,705,706,707,708,709,710,711,712,713,714,715,716,717,718,719,720,721,722,723,724,725,726,727,728,729,730,731,732,733,734,735,736,737,738,739,740,741,742,743,744,745,746,747,748,749,750,751,752,753,754,755,756,757,758,759,760,761,762,763,764,765,766,767,768,769,770,771,772,773,774,775,776,777,778,779,780,781,782,783,784,785,786,787,788,789,790,791,792,793,794,795,796,797,798,799,800,801,802,803,804,805,806,807,808,809,810,811,812,813,814,815,816,817,818,819,820,821,822,823,824,825,826,827,828,829,830,831,832,833,834,835,836,837,838,839,840,841,842,843,844,845,846,847,848,849,850,851,852,853,854,855,856,857,858,859,860,861,862,863,864,865,866,867,868,869,870,871,872,873,874,875,876,877,878,879,880,881,882,883,884,885,886,887,888,889,890,891,892,893,894,895,896,897,898,899,900,901,902,903,904,905,906,907,908,909,910,911,912,913,914,915,916,917,918,919,920,921,922,923,924,925,926,927,928,929,930,931,932,933,934,935,936,937,938,939,940,941,942,943,944,945,946,947,948,949,950,951,952,953,954,955,956,957,958,959,960,961,962,963,964,965,966,967,968,969,970,971,972,973,974,975,976,977,978,979,980,981,982,983,984,985,986,987,988,989,990,991,992,993,994,995,996,997,998,999,1000).

ko.nin zimmetinde ka.nın alacağı yapar. Zevce.nin kılınan iktisadi part değildir. Mesela, naf. takdirinden sonra ka. ko. dan hiç naf. almaksızın birkaç ay geçse, geçen bu müddetin naf.sı değişmez. Bu müddet içinde /naf. 1 ka. nasıl temin ederse etsin (kendi malından, ödünç alarak, dilenerek v.s.) hüküm aynıdır; ko. sıندان bu müddetin naf.sını talep edebilir. Yine bu cümleden olarak ka.nın zinadan gebe kalması, aldığı naf.nın ko.ya iş desinin gerektirmez. Mesela ufak erkek çocuğun nikahlisinin naf.sı nam zamanan kendisine verilirken zinadan gebe kaldığını itiraf etse aldığı naf.ların iddesi icabetmez.

B-Naf. sila¹ olugu bakımından: Takdir edilmeden önce ko.nın borcu olmaz; takdirden önceki müddet naf.sından ko. mük. tutulmaz. Hatta naf. takdir olunmadan geçen müddet için ka.ko. aralarında naf. takdir et seler ko. bunu ödemeye icbar olunamaz. Keza peşin ödemiş evlilik ya nut iddet naf.sı, boşanma² ve ölüm gibi naf.mük.ini sona erdiren bazı sebeblerin husulünden sonra ka. veya veresesiinden koca veya veresesi tarafından geri istenemez. Mesela ka.ya ko. beş aylık naf. olarak 100000 verip iki ay sonra ka. veya ko. ölse, kargı taraf 60000'ni geri iste yemez³.

= elmu-kı: 2/345, 359, eşşâfi: 9/229, 230, 231, 232, 234, 270, (şafii görüş ve delillerinin tenkidı, hanefi ve hanbeli görüşünün delillerle müddâ fâsı), hanbeliler bu husustaki ölçü örtür diyorlar (mu-hte-saru l-hı ra-ki: 9/239, zânu l-ae"â: 4/144, 145, 146, 147 (bu mevzûdaki deliller kuvvetle ele alınıyor), ettav-dî.h: 374, 1"lâmu lmuva-k-kı" in: 4/444, 445, elfetâva lkuhrâ: 2/201).

(1) Her hangi bir şeyin bedel (ıvaz) i olmayarak, dînin bir teşrii o larak başkası yararına harcamada bulunmaktadır (hâşiyetu şâlehi: 3/56).

(2) Boşanmayı zevce veya kocanın yapması birdir.

(3) elfetâva lhindîyyeh: 1/568, 571, 572, 573, 579, eddîr: 3/594, 596, bi dâyetu lmuhtedî: 3/333, eşşâh: 2/141, mu-hte-saru l-kudûrî: 2/330, 331, elhidâyet: 3/330, 332, 333, erradd: 3/572, 576, 582, 594, -hazânetu lfi-kh: 163, tu.fetu lfu-kahâ: 2/236, eşşâhîni mnuceya: 375, elcevherah: 2/113, 114, aulte-kâ: 1/238, ellubâb: 2/113, 114, mecnâ'u lenhur: 1/238, tenvir: 3/594, 596, elcebsâ-t: 5/184 (şafii görüş, küll tenkid eder deliller), 195, 196, 206,

bedâi":4/21,25,26(şafii görüşünün delillerle tenkidı),28,29,fet.h:3/322,332,kenz:3/55,56,min.hah:4/194,tobyin:3/55(maliki,şafii ve hanbeli görüşlerinin delillerle tenkidı),56(peşin naf.nın ölünden sonra iade edilmeyeceğinin müdafiasıyla aksi görüşün tenkidı),57, .hâşiyetu şelebi:3/55,56,rav-dah:3/1041,1043,elba.hr:4/203,205,207,208,elmu-hâr:4/6,7,keşfu rumûz:1/300,elli-htiyâr:4/6,7,fetâvâ -kâ-dî -hân:1/392,394,358,gurar:1/515,elcâmi"u lvevâiz:1/183,durâr:1/515,hediyyetu l-ku-dât:23/29,gınyeh:1/515,lisânu l.hukûm:129,eddurru lımt-kâ:1/491,492,k. nnafa-kât:57,69,89,102,103,143,153,216,306,308,309,313,314,315,318,354,397,399.

---MALKİLERE göre :---

1-Mal.nın ko. zimmetinde borç olabilmesi için takdirine lüzum yoktur,zevcede naf.ya müstehaklık şartları mevcut olduğu zamandan itibaren naf. zevcenin hakkı olarak ko.nın zimmetinde borç olur.

2-Tabiatıyla mukadder naf. da (evleviyetle) borç mesâbesindedir(.hâşiyetu ddusâ-kî:2/521,522,şer.hu l-hurâfi:4/201).

---ŞAFİİLERE göre :---

1-Malîkilerin görüşlerini teyiden,mururu zamanla ka. naf.sının düğmediği(nihâyetu lmu.htâc:7/137,muğni lmu.htâc:3/426),

2-Gerek lâze gerek giyim naf.sı olsun,zevce naf.ya müstehak olunca koca borçlanmaya bağlanmıştır.Tediye etmediği takdirde bu borcunun ka.sına karşı ödenmesiyle dâima mülk.tir(elminhâc:3/435,nihâyetu lmu.htâc:7/202,muğni lmu.htâc:3/435,esbâhu ssuyâ-tî:555).

---HANEFİLERE göre :---

1-Nafaka miktarını karı koca kendi aralarında veya mahkeme tayin edebilir.Böylece nafaka kocanın borcu olur(elmuğni:9/233,elmu-knı":2/345,esşâfi:9/233).

2-Zevce nafakası sâile değildir.

Bundan dolayı da,nafakanın düğmesini mücib durumdan sonra,peşinen ödenmiş zevce nafakası zevceden geri alınabilir(elmuğni:9/240,241,elmu-knı":2/352,esşâfi:9/249, .hâşiyetu lmu-knı":2/352,elin-sâf:9/374).

3-Dianetilerin aksine mukadder olmasa bile geçmiş naf.lardan koca karısına karşı mülk.tir(elmuğni:9/249,250 (bunu teyid ve hanefi görüşünü tenkid eden deliller sıralanıyor),elmu-knı":2/357,esşâfi:9/263).

§ 14 - Nikahın ömrünün naf. ya naf. ile mülkiyetin. naf. ile evlenirken karı kocanın arasında, evlilikte naf.ın aynı malla ile karşılanıp, para olarak takdir olunmayacağı şeklinde bir analogya varılsa, bilanare mahkeme zevcenin talebi üzerine nafakayı nakit olarak takdir edebilir¹.

§ 15 - Din ve hürriyet nafaka kemmiyetine müessir değildir. Yani müslüman kocanın ka.sı hür, köle, müslüman, hristiyan veya yahudi olsun, zevce vasatî miktarda naf. ya müstehaktır. Mesela müslüman kocanın zimmiyyeh, köle ve müslüman olmak üzere üç ayrı zevcesi varsa kimisi hür değil, kimisi de müslüman değil deye, hürriyet ve dinlerini nazarı dik kate alıp, bu iki ka.sına, müslüman ka.sının naf.sından daha az naf. ve remez; her üç zevcenin naf.sı da eşit olacaktır².

= 581, elmebsâ-t:5/131, 134, fet.h:3/227, multe-kâ:1/235, tenviru leb-âsr:3/500, 581, mecmâ:1/235, bedâi:4/23, eddurru l-munte-kâ:1/487, listnu l-hukûm:127, k. nafa-kât:74.

---MALİKİLER : ---

1-Aynı görüşe iştirak ediyorlar.

2-Hangi müddetlerde naf.ın ödeneceği hususunda kocanın, naf. miktarı ve cinsi hususunda karı kocanın ictiafi ve mâli vaziyetleri ölçüdür (.hâşiyetu ddusâ-kf:2/513, şer.hu l-hurâşî:4/189, mu-hte-saru -halfl:2/513, ettâcu ve liklîl:4/136, eşşer.hu lkebîr:2/513, .hâşiyetu l"adevî:4/189).

3-İlkbahar kış cümlesinden, sonbahar da yazdan sayılır (.hâşiyetu ddusâ-kf:2/513)

4-Yaz giyimi kış giyimine uymadığı zaman yıllık giyim, yaz ve kış mevsimlerinin başlarında 6 ayda bir verilir. Eğer yaz giyimi kışın, kış giyimi de yazın giyilebiliyorsa, eskimeden yenisi verilmez. Altı ayda bir verilenler için de bu varittir; eskimeden yenilenmezler. Ancak zevce çok iş görüyor, yahut giydiği şeyler dayanıklı değilse, giyim eşyaları altı aydan veya bir aydan az müddetler içinde de yenilenebilir (.hâşiyetu ddusâ-kf:2/513, .hâşiyetu l"adevî:4/189, mu-hte-saru -halfl:2/513, şer.hu l-hurâşî:4/189, eşşer.hu lkebîr:2/513).

(1) eddurru:3/586, elba.kr:4/191, min.hah:4/191, erredd:3/586.

---ŞAFİİLERE göre : ---

Nikah akdindeki her hangi bir şart, akdin muktezasına muhalif olup, nikahtan eslen kastedilene (cinsi münasebeti) ihlal etmiyorsa bu şart hükümsüz (geçersiz)dir. Mesela nikahtan sonra zevceye naf. ödenmemesi gibi (elminhâc:3/226, 227, nihayetu lmu.htâc:6/344, muğni lmu.htâc:3/226, 227).

---MATELİLER : --- Mâncî ve gafilgörümlerine katılıyorlar (elmuğni:9/243, elin-sâf:9/335, eşşâfi:9/205).

(2) elfetâvâ lincîyyeh:1/500, 507, erredd:3/59, elmebsâ-t:5/136, teb_ =

EVLİLİK ve İDDET NAF KANUNU

İslâm Hukuku'nda evlilik, nikah akdinin tamam olması ile başlar. Sona erdiği ise bazen boşama, ölüm ve bazen de iddetin bitimi ile olur. Henüz hayız görmeyen kız, hayız gören kadın, hayızdan kesilmiş hanım, hayız görürken görmeye başlamayan fakat emsallerinin hayızdan kesilmiş olduğu v.s. gibi ahval arzeden kadınların iddet müddetleri, akıllara hayret veren inceliklerle fıkıh kitaplarımızda açıklanmıştır.

Boşanma ile son bulan evlilik ikidir: 1- Karı koca arasında üçüncü defa vuku bulan boşanma, 2- Bâin denilen, kesin boşanma ifade eden boşanma. Boşanma ile son bulmayan evlilik, ric'î denilen dönülcü yani, boşadıktan sonra, zevcesinin iddeti bitmeden ko.nın zevcesine tekrar dönebileceği boşanmadır. Bunların dışında evlilik bazı ahvalde de nikah akdinin feshi ile nihayet bulur. Karı koca arasındaki evlilikte meydana gelen bu hukukî değişikliği ekseriya iddet müddeti takip eder ve pek az ahvalde de iddet yoktur.

İddet müddetinde iddet bâkî oldukça evliymiş gibi zevce iddet naf. sı alır (buna giyim eşyaları, kisve ve süknâ hakları da dahildir). İddet müddetinde ko.nın ka.sına karşı olan naf.sını temin mülk.ine iddet naf.sı mülk.i, nikah akdinden boşanmaya, taraflardan birinin ölümüne ve ya nikahın feshine kadar ko.nın ka.sına karşı olan naf. mesuliyetine de evlilik naf.sı mülk.i deniliyor. İddetli olmayan boşanmış zevce iddet naf.sı alamayacağı gibi, (kisve dahil) iddet bitiminden sonra da ko.nasından naf.talebine hakkı yoktur. Buhanefî görüşüne karşılık mâlikî, şafî ve hanbelî görüşlerinde, ric'î olmayan boşama iddetindeki ka.gebe değilse iddet naf.sı hakkına da sahip değildir¹. Bu kısımda evlilik ve iddet naf.larının en umumî esasları ele alınacaktır.

Yin: 3/51, 63, keşfu rumûz: 1/299, .hâşiyetu şşelebî: 3/51, 63, elcevherah: 2/108, kenz: 3/63, multe-kâ: 1/235, elba. hr: 4/188, 210, me cna: 1/235, ray-deh: 3/1040, durar: 1/512, eddurru l-munte-kâ: 1/484, 485, durar: 2/512, fetâvâ -kâ -dî -hân: 1/337, lisanu l-hukûm: 126.

ŞAFİİLER--de aynı görüştedirler: (kifâyetu la-hyâ: 2/145).

(1) mu-hte-saru -halîl: 2/514, 515, gr. ku l-hurâf: 4/192, ettâcu ve lîk =

B i r i n c i B ä b

N a f a k a H a k k ı n ı n B u l u n u p B u l u n m a d ı
g i H a l l e r

Bu bâbda nîkah akdinin tamamlanmasından boğanmaya, boğanmadan iddet müddetinin bitimine kadar, ka. ko. arasındaki naf. mük. i ele alınmıştır.

§ 16 - Kocanın zevce naf. sından mük. i, zevcenin evlilik evinde alı konulmuş olmasına (ihtibâsına) mukabildir ve zevcenin naf. ya müstehak olabilmesi için, kendisinden cinsî olarak faydalanılma¹ kabiliyetinde bulunması şarttır.

A-Etine dolgun, ferci² haricinde cinsî münâsebate (cimaya) yahut cinsî olarak kendisinden faydalanılmaya (istimtâa) kabiliyeti bulunan kadının yaşı küçük olsa da naf. ya hakkı vardır.

B-Zevcenin cinsen kendisinden faydalanılmaya olan tabiliyeti, yaşı ile tayin ve takdir olunmaz.

C-kendisinden cinsen faydalanılma kabiliyetinde olmayan küçük (bu iuge ermemiş) zevce, kocasının evinde hizmet etmesi ya da ona yoldaş olması için alıkonursa, naf. ya müstehaktır; aksi halde değildir.

Ç-naf. mük. inin tahakkukundan sonra, zevceden cinsen faydalanılmaya mani meqrû sebebler naf. yı düşürmez. Mesela gece ve gündüz kendini ko. sına teslim eden zevcesinden ko. nın cinsen bazen faydalanması kafidir. Her zaman için bunum kabil olması gerekmes. Bu bakandan kadının hayızlı, lohusa, oruçlu, namaz kılar olması gibi haller, kocasına cinsen kendisinden faydalanmaya mani olduğu halde bunların meqrû hallerden bulunması, naf. nın düşmesini engellemektedir.

D-Zevceden cinsen istifade imkânının yeniden husûlü, ko. nın naf. mük. ini

• lfi:4/189, egger. hu lkebir:2/514, 515, .hâşiyetu l"adevi:4/192, mevâhibu lcelil:4/189, .hâşiyetu dâusâ-kf:2/515, elmu-kaddemât:2/397 (Mâliki delilleriyle aksi görüşün tenkidi), elminhâc:3/340, 341, nihâyetu lmu. htâc:7/211, muğni lmu. htâc:3/340, 341, elmuğni:9/238, eşşâfi:9/238, 239, mu-hte-saru l-hıra-kf:9/238, elmu-kmî:2/343, bu üç mezhebin tenkidi ve hanefi görüşünün delilleri için bakınız: elcevheru ma-kıyy:7/471, elmu-htâr:4/8, tebyîn:3/60, 61, fet. h:3/339, 340, 341, 342, olî-htiyâr:4/8, 9, el"anâye:3/339, 340, rav-dâh:3/1051, 1052, .hâşiyetu sa"di:3/339, "a-kûdu lcevâhir:129, 130.

(1) Buna istimtâ denilir.

(2) Hayız akıntı larının geldiği kadının cinsî münâsebatı nevî.

avdet ettirir. Mesela hapiste olan zevce bu sebeble naf.sı düştük-
ten sonra, hapishanede münasip hususi bir yer olsa da, ko.nın orada ka-
sından cinsin faydalanması kabil olsa, zevce nafakaya müstehak olur.

E-Kocasının evine intikalden önce veya sonra zevcede kendisinden
cinsin istifadeye mani bir halin mevcudiyeti veya husûlü, naf.yı düşür-
mez. Meselâ zevcenin fercinin cinsi münasebete mani bir şekilde bulun-
ması (böyle bir bedeni gayri tabiiliğe sahip olması), cinsi istifadeye
mani bir hastalığı bulunması, delirmesi, yağlanması sebebiyle cinsî mû-
nasebetin kendisiyle mümkün olmaması v.s. gibi hallerde ka. naf.ğa
hak sahibidir.

F-Ko.nın, ka.sıyla cinsi münasebete mani bir duruma sebebiyeti, naf._
yı düşürmez. Mesela ko. ka.sının kızkardeşi, halası, teyzesi gibi (ka._
sının mehâriminden) bir kadınla da (ilk zevcesiyle evliyken; onun üze-
rine) evlenip zifaktan sonra durum anlaşılsa, tabiatıyla ikinci evlilik
mahkemece feshedilir. Fakat ayrıldığı bu ikinci karasının iddet müdde-
tinde, ilk zevcesiyle her türlü cinsî yaklaşımda bulunamayacaksa da,
ilk zevcesinin bu müddet içindeki naf.sından mük.tir.

G-Gebeliğinin sebebi gayri mevrû olan hamile kadın evlendikten son-
ra, ko.sıyla cinsi münasebeti mevrû ise naf.ya müstehaktır. Meselâ zina-
dan gebe kalan kadın, gebeyken bir erkekle evlense, bu erkek gebeliğin
kendi zinasıyla hasıl olduğunu ikrar ettiğinde, nikahları sahihtir ve
ikisi arasında cinsî yakınlaşma mevrûdur. Fakat kadın başkasıyla yap-
tığı zinadan dolayı gebe kalmışsa, bu kocayla doğuruncaya kadar cinsî
alaflının olması gayri mevrû olacağından, zina mahsûlü cenini doğurun-
caya veya düşürünceye kadar kocanın karısına karşı nafaka mük.i yoktur¹.

(1) Hanefî mezhebinde, dokuz yaşına girmemiş bir kızla süreti katiy-
yede cinsî münasette bulunulamayacağı hususunda fetva vardır. (eddurr:
3/574, 577, 578, 579, el-fetâvâ l-hindîyyeh: 1/566, 567, 577, bidâyetu l-mubte-
dî: 3/321, 324, 326, 2327, eş-şihâb: 2/139, Elba.hr: 4/183, 194, 195, 196 (pafii
gürûşünün tenkidi), 197, erradd: 3/572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, muhtes-
ru l-kudrî: 2/324, 325, 2327, el-hicâ: eh: 3/321, 322, 327, 339, "uyûnu l-mecâil: =

87, elcâmi"u lveciz:1/182, fet.h:3/324, ...327, tenviru leb-sâr:3/578, 579, 574, -hizâneh:160, 161, 162, tu.hfeh:2/231, 232, 233, elcâmi"u lkebir: 193, elmebsû-t:5/186, 187, 192, 193, 198, 199, 200, bedâi":4/16 (şafii delil- lerinin tahlil, tenkid ve Hanefî görüşünün delillerle takviyesi), 19, kenz:3/52, keşfu rumûz:1/299, tebyîn:3/52 (şafiîlerin küçük kızın naf. hakkı vardır görüşlerinin terkidi), .hâşiyetu şşelebi:3/52, (naf. mil- kin ivasıdır görüşünün tenkid), 53, mecmâ":1/235, 237, elcevhareh:2/108- 110, 111, 112, mülte-kâ:1/237, ellubâb:2/108, 110, el"u-kâd:1/77, 79, min.hah: 4/138, rav-dah:3/1039, elmu-hâr:4/3, 5, fetâvâ -kâ-dî -hân:1/337, 388, el- 1-htiyâr:4/3, 5, eddurru lmuhte-kâ:1/485, 489, gurar:1/512, 513, elfetâva 1- -halriyyeh:1/69, 74, durar:1/512, 513, hediyyetu l-ku-âât:27, Kunyah:1/512, 513, 514, mu"înu l.hukkâm:186, lisânu l.hukkâm:126, k. nafa-kât:82, 123, 124, 125, 131, 132, 135, 138, 146, 148, 409, 410, 413, elmu-ha-s-sa-s:1/40.

---MALİKİLİRE göre : ---

1-Zifafa girmemiş zevcenin naf.ya müstehak olabilmesi için, kocanın bulûğa ermiş olması, karı kocadan birinin zifaftan önce, ölüm öncesi ha- le girmemiş olması, zevcenin cinsi münasebete mani bir rahatsızlığının bulunmaması, cinsi münasebete tahammüllü, buna imkân vermiş olması, ger- dege kocayı davet etmiş bulunması şart koşulmakla beraber, zifafa gir- miş zevce için bunlar aranmaz. Ancak ko. ka.nın bu rahatsızlığından ma- lumatter, cinsi münasebetten gayrı bir şekilde kendisinden faydalanır- sa, bu şart dikkate alınmaz.

Bir zayıf görüşe göre, cinsi münasebete takataiz zevce ile bulûğa ermemiş ko. gerdege girseler, ko. naf.den mîk. olur.

Gerdege zevce davette bulunur. Bu, ko.nın mevcudiyetinde veya yakın bir uzaklıkta bulunduğu zaman kabıldır. fakat ko. çok uzak bir yerdey- se, mahkeme zevceye (ko.geline kendisine cinsi münâsebet imkânı vere- ce misin) diye sorar. Zevce müsbet cevap verirse naf.ya müstehak, menfi cevap verirse naf.ya müstehak değildir.

Ölüm öncesi hal, akabinde ölüm olan, cinsi münasebetin kabil olmadığı 2- ağır hastalıktır (sekeratı mevt). Gerdekten sonraki ölüm hastalığı ise naf.yı düşürmez (mu-hte-saru -halîl:2/508, ger.hu l-burağ:4/183, 184, 195, egger.hu lkebir:2/508, ettâcu ve ilklîl:4/192, .hâşiyetu adu- sî-kî:2/508, elmudevveneh:4/254, 255, bidâyetu lmuhtehid:2/54)

Naf.mîk.1 için zevcenin bulûğa ermesi şart değildir (muvâhibu lce- lîl:4/182, 183), ancak gerdek için âdeten yapılacak istiğâre ve hazır- lık zamanından önce naf. mîk.1 tahakkuk etmez.

2-Naf. zevceden cinsin faydalanmamanın (mut"ah) ve cinsi münâsebetin (va-t') bedeli (ivası) dir (ettâcu ve ilklîl:4/183, muvâhibu lcelîl:4/187). =

2.kıs.1.bab

---SAFİLERE göre : ---

1-Malikilerin 2. maddedeki görüşlerine tevfikan naf.ko.nın ka.den cinsin faydalannasına mukabildir(nihâyetu lmu.htâc:7/137,138,muğni lmu.htâc:3/426,1-knâ"u l-hatib:2/143,fet.hu l-karib:52,-kurratu l"ayn:119,1"ânetu -t-tâlibin:4/59, .hâşiyetu lbicârî:2/194).

2-Hanefi görüşüne tevfikan,zevceenin hastalığı naf.sını düğürmez(elmihâc:3/431,nihâyetu lmu.htâc:7/195,muğni lmu.htâc:3/431,essirâcu l_vahhâc:467,elmecmu":17/81).

3-Zevceenin kendisini ko.sına teslim etmesi veya arz etmesi,naf.ya hak kazanışının başlangıcıdır.ko.nın gıyâbında bu arz,zevceenin mahkemeye arz talebiyle müracaatı şeklinde olur.Mahkeme durumu kocaya bildirir.ko.nın nerede olduğu bilmiyorsa ilan olunur.Tabii müddette ko. veya vekilinin gelip zevceyi teslim alması gerekir.Aksi halde mahkeme kocanın mallarından naf. takdir eder.Malları yoksa ko. aleyhine ka.ya istidâne salâhiyeti verir(elmihâc:3/436,nihâyetu lmu.htâc:7/204,muğni lmu.htâc:3/436,kifâyetu la-hyârî:2/143, .hâşiyetu lbicârî:2/194).

4-Ş16 nın A fıkrasına istisna ediyorlar(elmihâc:3/437,nihâyetu lmu.htâc:7/205,muğni lmu.htâc:3/437, .hâşiyetu şcehrwalesî:7/205).

5-Zevceenin zinası naf.sını düğürmez.Zinadan gebe kalsa da hükmü bindir.Zira istihâ" hakkı koca için mevcuttur(muğni lmu.htâc:3/437).

6-Cinsi münasebete tahammülsüz kız naf.ya müstehak değildir(elmuhâc:2.2.zeb:2/159,elmihâc:3/438,nihâyetu lmu.htâc:7/208,muğni lmu.htâc:3/438,mu-hte-saru lmuzeñf:5)75,fet.hu lmu"fin:119,ra.hmetu lummeh:245).

---HAKMELİLERE göre : ---

1-Hanefilere tevfikannaf. zevceenin kocasına cinsi istifade imkanı vermesine bedel(lvaz)dır(elmugñf:9/240,esşâff:9/249),fakat ko.nın na fakadan mük. olması için ikinci şart,zevceenin cinsi münasebette bulunacak kadar (gelişmiş) olmasıdır.Buna göre küçük kız(münasebet mümkün olmayan),kendisini kocasına teslim etmeyen veya velilerinin teslim etmediği zevce naf.ya müstehak değildir(mu-hte-saru l-hira-kf:9/281,esşâff:9/253,355,elmuknî":2/353,354,elmugñf:9/281,282(bu husus taki delilleri)).

2-Safii görüşünün 3. maddesini benimsiyorlar,

3-Cinsi münasebette bulunabilecek kız yahut deli kız veya kadın kendini ko.sına teslim eder o da teslim alırsa böylece naf.mük.i bağlar.Bu teslim ve tesellüm olmazsa naf. tahakkuk etmez(elmugñf:9/282,283,esşâff:9/254,elmuknî":2/354).

4-Ş 16 nın ç ve e fıkralarını benimsiyorlar(elmugñf:9/284,285,elmuknî":2/353,esşâff:9/252,elfetâva lkubrâ:4/192).

§ 17 - Zevce naf.sı aşağıdaki hallerde düşer:

A-Evlilik evinde zevcenin alıkonulduğu (ihtibâsı)nın ko. tarafın-
dan aksatılması. Meselâ ko.nın hapiste bulunması, ekt eden çocuk olması,
hasta, cinsi münasebete muktedir olmayan bir kimsa olması v.s. gibi.

B-Kocanın fakir veya kötürüm olması.

C-Kocanın zevcesine karşı fla¹da yahut zihâr²da bulunması veya
zevcenin fla sebebiyle bâin (kesin) boşamanın iddetinde olması.

Ç-Ko. aleyhine mahkemenin hacir kararı vermiş olması. Meselâ koca
iflas etmiş, borçlarından dolayı da mahkemece hacrolunsa, hacir müddetin-
de zevcenin naf.sı ko.nın malından temin edilir.

D-naf. haricinde ko. ko. arasında borç ve alacaklılık sebebiyle
birinin talebiyle diğerinin mahkemece borcunu ödemesi için hapse edil-
miş olması. Meselâ ko. alacağından dolayı ka.yı dava edip mahkemece
ka. hapsedilirse da ko. ka.nın naf.sından muk.tir. Zira bu halde zevce-
nin evde alıkonulmasını ihlal eden ko.dır. ³

(1) Kocanın dört ay veya daha fazla bir müddet zevcesiyle cinsel mün-
asebette bulunmamasına yemin etmesi (Erradd: 3/422, etta' rifât: 34).

(2) Kocanın zevcesini veya zevcesinin bir uşvunu, ko.nın mehârinin
den haram olduğundan bakamayacağı bir uşvuna benzetmesidir (el-kâfîsu 1
mu. hf-t: 2/35, erraddu lau-htâr: 3/465).

(3) elifetâva lhindîyyeh: 1/566, 568, eddur: 3/578, mu-hte-saru l-kudâ
rf: 2/325, "uyûnu l-mesâil: 38, el"indîyyeh: 3/321, -hizânetu l-fi-kh: 162, elca-
mi"u l-kebîr: 193, elba. hr: 4/196, 197, elcâmi"u l-vefîz: 1/182, erradd: 3/578,
elmebsûf-t: 5/194, 203, 11/38, bedâi": 4/19, 21, mülte-kâ: 1/235, 237, elcevha-
rah: 2/108, 110, mecmâ": 1/235, 237, ellubâb: 2/108, 110, el"u-kâfî: 1/74, ten-
vîr: 3/573, tobyîn: 3/52, 53, rav-dah: 3/1040, fet.h: 3/326, keşfu rumûz: 1/
299, 302, elmu-htâr: 4/5, fetâvâ -kâ-dî -hân: 1/388, 390, eli-htiyâr: 4/5,
eddurru l-muhte-kâ: 1/485, gurar: 1/512, lisânu l-hukkâm: 126, durar: 1/512,
şunyah: 1/512, k. mafa-kât: 77, 80, 101, 131, 133, 138, 148, 368, 355.

---MÂLİKİLERE göre : ---

1-Cinsel münasebete muktedir olsa da ko.nın buluşa ermemiş olması,
zevcesinin naf.sından muk.iyetine muktedir (mu-hte-saru -halîl: 2/508,
eşşer.hu l-kebîr: 2/508, şer.hu l-burâfi: 4/133, 134, .hâfiyetu dânu-kî: =

§ 18 - Zevcenin ,ko.san bagkasinin fiiliyle .sancus .si .cilligi naf.sini düğürtür.

A-Mosela zevcenin,kocadan bagkasi tarafından hapsedtirilmesi bu cümledendir.Du hapsedtirmenin haksiz bile olması hükmü değırtirmez.id det naf.sı da böyledir.

B-Zevcenin ko.sindan gasbolunması.Zevcenin zorla gasbi veya buna zevcenin rızasının olması birdir.

C-Zifaktan önce veya sonra kendi mahremiyle bile olsa zevcenin (mosela farz yahut naf ile yahut umre için) yolculuğa çıkması.

Ç-Aksi sabit olmadıncı,zevcenin nikahı inkar ettiğı müddet.Yani herhangi bir sebeble ko. nikahlı olduklarını iddia,ka. da bunu inkar etse,nikahın delillerle isbatlanmasından önceki müddet içinde ko. zev_ = 2/508).

2-Ko. yahut ka.nın hapsedolunmaları naf.yı düğürtmes(mevâhibu lcelil: 4/187).Ko. ka.yı,ka. da ko.yı hapsedtirmiş olmalarında da aynı hüküm ceryan etmekle beraber,ka. borcundan dolayı hapsedolduğunda,borcu edâ ya muktedir olduğu halde,bödenekte ağırdan alıyor ve işi uzatıyorsa,bu takdirde kendisiniE ko.sindan men edeceğinden dolayı naf.sı düğür(eşger .hu lkebir:2/517,yer.hu l-hurâfi:4/195, .hâgiyetu cdusfi-ki:2/517).

---ŞAİİLERE göre : ---

1- § 17 nin D fıkrası sadedinde kocanın haksız hapsedolmuş dahi olsa yine naf.sı düğür(muğni lmu.htâc:3/437,1^{er}Sneta -t-tâlibin:4/61).

2- A fıkrasına muvafıktırlar(elninhâc:3/438,nihâyetu lmu.htâc:7/203, muğni lmu.htâc:3/438,elmuhe.z.zeb:2/159).

3-kocanın cinsi münasebete muktedir olmaması (hadımlık,ademi ikti dâr v.s. gibi bazı sebeblerle) zevceye nikahın feshi hakkını verir(muğni lmu.htâc:3/442).

--- HANBELİLERE göre : ---

Kocanın küçük,zevcenin cinsi münasebete tahammüllü ve kendisini kocasına teslim etmesi halinde zevce naf.ya müstehaktır(mu-hte-saru l_ XX -hıra-ki:9/283,elmuğni:9/283,284

cesinin naf. sarf. mül. c. ilâir¹.

§ 19 - Aşağıdaki hallerde zevce iddet nafakasına müstahaktır:

1- Mevrû veya gayri mevrû (mâsiyet) bir sebeble ka. ko. arasında ayrılık, zevceden başka bir kimse tarafından veya mevrû bir sebeble zevce tarafından hasıl olursa. Meselâ:

1-Muhâlaa (mu-hâla²ah)² ile ko. sından ayrılan zevce.

2-Musaharayı yasağ kılan fiilin³ ko. tarafından irtikâbiyle ko. sından ayrılan zevce.

3-Kocasının irtidâd⁴ıyla, kocasından ayrılmış olan zevce.

4-Hikâhte tayin edilen mehrin, mehru lmi. sl⁵den azlığı sebebiyle gerdekten sonra ko. sından ayrılan zevce.

5-Ko. nun hayatlarının veya cinsi iktidârinin bulunmayışı sebebiyle ko. sından ayrılmayı ihtiyar eden zevce.

6-Li⁶ân ile ko. sından ayrılan zevce.

7-Evlilikte denksizlik ("ademu lkefâh") sebebiyle gerdekten sonra

(1) eddur: 3/578, 579, 611, bidâyetu lmuhtedi: 3/326, eşşâb: 2/139, mu-hte-saru l-kudûri: 2/326, 327, elhidâyet: 3/326, "uyûnu lmesâil: 87, 88, elba. hr: 4/194, 196, 197, erradd: 3/574, 576, 577, 578, -hizâneh: 161, tu. hfeh: 2/233, elcâmi^u lkebir: 193, elcevaarah: 2/111, keşfu rumûz: 1/299, ellubâb: 2/111, fet. h: 3/326, tenviru leb-sâr: 3/578, 611, elmebsû-t: 5/205, bedâi^u: 4/18, 20, malte-kâ: 1/237, kenz: 3/53, mecmâ^u: 1/237, tebyîn: 3/53, 62, fetâvâ -kâ-dî -hân: 1/390, 399, .hâsiyetu şşelebi: 3/62, gurar: 1/513, 514, hedîy-yetu l-ku-dât: 28, durar: 1/513, 514, gumyeh: 1/514, eddurru lmuhtede-kâ: 1/439, lisânu l-hukâm: 126, k. mafa-kât: 132, 161, 383, 409, 410, 413.

---Şafiiler:---

A ve B fıkralarındaki görüşleri benimsiyorlar (muhtâc: 3/437, 252).

(2) Mâli bir bedel mukabilinde ko. nun zevcesini boşamasıdır (erradd: 3/439, 443).

(3) Ko. nun ka. sinin asul veya furdundan kadınlara karşı irtikâb et tiği fıkah kitaplarımızda muafassal gehevî fiilleri irtikâbiyle ka. sıy- la olan nikâhlarının ebdiyyen ibtâl olması (erradd: 3/32...35).

(4) Islâm dininden çıkmak.

(5) Kadının babası tarafından kadın akrabalarının mehirleri. Yani kadının benzerlerinin mehri menasına gelmektedir (erradd: 3/137).

(6) Lânetlemek demektir. Ka. ko. nun ka. ya zinâ ismâ ve ka. nin ka- nu inkârı, taraflar bir takım husûf sözler söyledikten sonra, mehir- mecebirbirlerinden ayrılırlar (erradd: 3/42, el-mâ, en: 2/23, elar: male- bi baskısı).

.hâşiyetu eşlehi:3/61,62,multe-kâ:1/240,a.hkâmı lca-s-â-s:3/564,565,
 ..571,meema":1/240,kenn:3/62,fetâvâ -kâ-dî -hân:1/391,395,402,403,404,
 eşşurâ-tu lkebir:2/395,"u-kâdu lcevâhir:1/73,76,elmu-htâr:4/9,gınye h:
 1/513,hediyetu l-ku-dât:28,eli-htiyâr:4/9,elcâmi"u lveciz:1/183,Gu
 rani:1/513,eddurru lmuhtâ-kâ:1/495,496,durar:1/513,lisânu l.hukkâm:
 130,k. mafa-kât:355,356,357,361,368,369,370,371,372,373,393,360,403,
 390.

--- HALİKİLİME göre : ---

1-Hangi vasıfta ve sebeble olursa olsun boşanmış,ayrılmış zevce
 gebeyse(vefat ve liân iddetindeki gebelik hariç),ric"i olarak boşan
 mış zevce gebe olsun veya olmasın iddet nafakası alırlar.Berhangi bir
 sebeble ayrılığın ko. veya ka. cihetinden ikası arasında fark yoktur.
 Aşağıda 5. maddedeki zevceler gebeyse yine bu hüküm câridir.

2-iddetli gebe,hamileliğinin bidâyetinde boşanmışsa kisve(giyim eş
 yaları)ye muhtac ise âdeti üzere,doğumdan sonra kullanılabilecek tarz
 da kalsa bile,gebelik müddetinde kisveye müstehaktır.Âmilelik esnâ
 sında boşanmışsa,gebelik nihâyetine kadar kalan müddet içinde müste
 hak olduğu kisve para olarak değerlendirilip,kendisine kisveye bedel,
 bu miktar para şeklinde ko. tarafından ödenir.ko.nın gebeliği zühûrun
 dan önce tasdik etmesi yahut etmemesi ve zühûrunu,cenfin hareketini
 beklemesi hükmü değiştirmez.

Kisveye muhtac değilse iddetli gebenin kisve hakkı yoktur(mu-h
 te-saru -halil:2/514,515,elcâmi"u lia.hkâmı l-kur'an:18/166,167,168,
 şer.hu l-hurâfi:4/192,ettâcu ve lilkil:4/189,eşşer.hu lkebir:2/515,
 .hâşiyetu l"adevi:4/192,a.hkâmı bni l"arabi:4/1827,1828,nevâhibu l
 celil:4/189, .hâşiyetu dânu-kî:2/515,elmu-kaddenât:2/396,397,elmu
 devvaneh:5/338,478).

3-Ric"i olarak boşanmış zevcenin süknâ mahallinden çıkışı,iddet
 naf.sını dışıdır(.hâşiyetunnaddus-kî:2/512)

4-İlâ ve naf.dan ko.nın aczi sebebiyle boşanan zevce iddet naf.sı
 alır(nevâhibu lcelil:4/189,elmu devvaneh:5/474).

5-Ne türlü boşanmış olursa olsun (ceninin babasına inkârı bebe
 biyle olan liân da dâhil) zevcenin iddette süknâ hakkı mahfuzdur.Hat
 ta mahremiyle veya süt hismiyle veya fasid nikahla evlenenlerin ni
 kahlarının feshinden sonra bile iddette bu hüküm câridir(.hâşiyetu d
 ânu-kî:2/516).

a)Mesken ko.nın olsa veya olmasa,ko. kirayı ödemiş olsa veya ol
 ması gebe olsun veya olmasın bâin olarak boşanmış zevcenin iddetinde
 ko. Olse,süknâ hakkı devam eder.bu hak terikeden karşılanır(eşşer.hu l

kabir:2/515, ger.hu 1-huragi:4/193, .hâsiyeti dâimî:1/2/115, .hâsiye-
tu 1"adevi:4/193, elmudevveneh:5/333).

6-Bâin olarak boğanın iddetlinin, doğuma süt emzirme mük. i yoktur; emzirirse bu emzirmenin ücretine müstehaktır. Süt emziren bâin iddetli gebeyse, kisse ve süknâ hakkıyla beraber gebelik naf.sı ve süt emzirme ücreti alır. Süt emzirme ücreti aynı değil nakdî olur(mu-hte-saru -ha-
111:2/516, ger.hu 1-huragi:4/193, ettâcu ve likifi:4/190, egger.hu lke-
bir:2/516, .hâsiyeti 1"adevi:4/193, .hâsiyeti dâimî:2/516, elmudev-
veneh:5/333).

---ŞAFLILERE göre:---

1-Ric"i olarak boğanın ka.nın naf. hakkı boğanın zevceninki gibidir(elminhâc:3/440,442, nihâyetu lmu.htâc:7/212, muğni lmu.htâc:3/440,442, etta-krib:50, elmuhe.z.zeb:2/164).

2-Bâin olarak boğanın gebe zevce, hizmetçi naf.sı da dahil, iddet naf. alır(fet.hu lmu"fn:119, elminhâc:3/440,441, nihâyetu lmu.htâc:7/211, muğni lmu.htâc:3/440,441, âyetu tel-hi-sı lmuâd:244, egbânu ssu-
yâ-ti:509).

3-Gebe için iddet naf.sına müstehaklık hakkında unşûf kâide şudur: iddet, nikah akdinin feshinin sebep teşkil ettiği bir halin neticesi değil de, önceden veya sonradan hasıl olan; akidle alkasız bir durum neticesinde meydana gelmiş ise (ka.ko.nın süt kardeşleri olduklarının anlaşılması, zevcenin irtidâdî gibi) zevce iddet naf.sı alır(muğni lmu.htâc:3/440).

4-Boğanın gebe zevce doğum yapmadan önce ko.sı ölse, doğuma kadar iddet naf.sı alır. Bu gördüğü bazıları mutemed görüş saymıylarsa da, bazıları hamile olsa da bütün iddetlisinin naf.ya müstehak olmadığını be-nimsenmişlerdir(elminhâc:3/441, nihâyetu lmu.htâc:7/211, muğni lmu.htâc:3/441).

5-Müslüman olan zevcenin kitab ehlinde olmayan ko.sı, İslâm'a gir-meyip bilâhare zevcenin iddetinde veya iddet sonunda müslüman olursa, zevce iddet naf.sına müstehaktır.

6-Ko. irtidâd etse, zevce iddet naf.sı alır(elminhâc:3/201, nihâye-tu lmu.htâc:6/308, muğni lmu.htâc:3/201).

7-Bâin bile olsa, boğanın zevcenin iddette süknâ hakkı mahfuzdur. Zevce bu hakkını ko.sından iktat edemez(elminhâc:3/401,402, nihâyetu lmu.htâc:7/153,154).

8-Boğanın ölümünden dolayı iddet bekleyen zevcenin süknâ hakkı vardır.

9-Bâin nikâhın (ölüm hariç) herhangi bir sebeple feshinden sonra-
ki iddette zevce iddet süknâ hakkına sahiptir(elminhâc:3/402, nihâye-tu lmu.htâc:7/154, muğni lmu.htâc:3/402, .âyetu tel-hi-sı:7/154).

§ 20 -Aşağıdaki maddeler hakkında iddet naf.sı alması şudur:

A-Ayrılık tahakkuk etmeden önce gayri mevrû bir sebeble ayrılık zevcenin rızasıyla olursa,zevceenin itaatsizliği hâlinde sükna hakkı hariç iddet naf.sı düşer.Kezâ zevceenin irtikâbıyla hasıl olan ayrı lıgındetti,ko.sı müslüman olduğu halde kitap ehlinde olmayan zevce nin islami kabul etmeyişi sebebiyle ayrılığının iddeti,musaharayı yasaklayan fiili zevceenin rızasıyla irtikâbedip ayrı lığa sebep olduk tan sonra gördüğü iddeti gibi.Bu halin evlilik sırasında veya ric"i boğmanın iddetinde vuku bulması birdir.

B-Ko. vefat ederse zevce hamile olsun veya olmasın,zevceenin büt ün naf. hukuku düşer(iâze,kisve ve sükna).Çünkü budurunda zevce ko. sinin malından miras alır.Eğer zevceenin naf.sı için terikeden para harcandırsa verese bu miktarı talep edebilir.

-----HAKEMLERİNE göre:-----

1-Ric"i olarak boğannış zevce iddet naf.sı alır(elmugni:9/255,es gâfi:9/243,elmu-kni":4/139).

2-Gebe olduğu takdirde,bâim olarak bile boğannış olsa zevceenin naf. ve sükna hakkı vardır(bu hususu teyid eden deliller):(elmugni:9/238, 239,290,esgâfi:9/238,239,240,mu-hte-saru II 1-hıra-ki:9/238,elmu-kni": 2/343).

3-Gebeeye verilen iddet naf.sı zevce için değil,cecin içindir.

4-Fasiâ nikahla evlenmiş olan iddetli,kendisiyle güpheli olarak cinsi münâsebette bulunmuş ve itaatsiz zevce iddet müddetinde gebey seler,naf.ya müstehaktırılar;sıra naf.lari kendileri için değil cecin içindir.

5-İddet naf.sı gün gün verilir.Bir gâfi görüğünde ifade olunduğu gibi doğumdan sonraya bırakılmaz(bu husustaki deliller):(elmugni:9/ 290,291,292,293,elmu-kni":2/350,351,249,elin-sâfi:9/369,364, .hâziye tu lmu-kni":2/349,esgâfi:9/242,243,244,245,elfetava lkubrâ:4/190).

(1)Zevceenin itaatlılığı ile itaatsizliği hususu § 21 de teferruâ tıyla ele alınacaktır.

C-Evlilik bağının kopması. Evlilik bağı("1-sen"), alim memleketi ile harb memleketi¹ arasında ka.ko.nın gelip gidişleri içinde islâma girip çıkmalarıyla kopar. Meselâ ka.ko.dan biri harb memleketinden islâm memleketine müslüman olarak girişiyse, evlilik bağı kopar. Bundan sonra da ka.ko.dan diğeri islâm memleketine gelse, zevcenin iddet naf. hakkı yoktur. Kezâ müslüman ko. esir edilip harb memleketine naklolunsa ve irtidâdı sabit olsa, evlilik bağı kopar ve müslüman zevcesinin iddet naf.sı hakkı düğ².

(1) İslâmî hükümlerin alenen tatbik görüldüğü, gayri islâmî tatbikâta yer olmayan dünya üzerindeki mahaller islâm memleketi(dârü lislâm)dir. Bunun aksi olan yerler de harb memleketidir(dârü l.harb). İslâma göre üzerinde yaşadığımız bu dünyada üçüncü bir siyâsi devlet anlayışına mahal yoktur(bakınız:bedâi":7/130).

(2)eddür:3/576,610,el-fetâva l-hindiyeh:1/577,578,586,587,bidâyetu l-mabtedî:3/340,342,"uyûnu l-mesâil:7,fet.h:3/326,333,342,343,mul-ke-kâ:1/240,erradd:3/576,609,451,610,611,mu-hte-saru l-ludârî:2/326,-izâmetu l-l-kh:161,162,mu-hte-saru -t-ta.hâvî:130,161,220,226,el-câ-mi"u l-kebîr:193,194,el-câmi"u -s-sağîr:50,Şunyah:1/518,meccâ":1/240,tenvîru leb-sâr:3/575,610,611,el-hidâyet:3/340,342,el-nebsû-t:5/200,201,202,204,205,bedâi":4/17,16,el"u-kûd:1/73,76, .hâşiyetu ş-şolehî:3/55,61,62,ellubâb:2/110,111,kenz:3/61,62,elcevharah:2/110,111,tebyîn:3/61,keşfu rumûz:1/302,303,elba.hr:4/193,216,217,218,bediyyetu l-ku-dât:20,eggurû-tu l-kebîr:2/894,rav-dah:3/1054,1055,el-câmi"u l-vecfz:1/183,elmu-htâr:4/9,fetâvâ -kâ-dî -hân:1/391,395,402,403,404,eli-htîzâr:4/9,eddürü l-munte-kâ:1/495,496,lisânu l-hukkâm:130,a.hkâmü lca-s-sâ-s:1/490,491,k. mafa-kât:51,356,369,370,371,372,382,384,395.

---Mâlikîlere göre:---

1-Gebe olmadıkları takdirde,ric"î olarak değil de bir diğer vasıf ta boşanmış,ayrılmış bütün iddetli zevceler iddet naf.sı alamazlar.Me-selâ üç defa boşanan,ma-hâle"aten,fesihle,mâkeme kararıyla v.s. ge-killerinde ayrılacak,boşanmış olan zevceler hep bu hükümdedirler.Yal-nis ko. vefatının iddetindeki gebe ile (ceninin babasınınca inkârı se-bîle) lîfân iddetindeki gebe iddet naf. alamaz.

2-Kendisine hizmet edilmeğe lâyık ve ehil olsa da bâin olarak bo-şanmış gebe zevcesi için ko.nın hizmetçi tenin etae mük.i yoktur(mu-h-te-saru -halîl:2/514,515,ser.hu l-hureâf:4/192,ettâcu ve liklîl:4/189,eggur.hu l-kebîr:2/515, .hâşiyetu l"adevî:4/192,el-mudevveneh:5/471,475,nevâhibu loelîl:4/189, .hâşiyetu dâusû-ki:2/515).

3-Ric"i olarak boğanmış gebe zevceyle,boğanmış gebe zevcenin ko.sının vefatıyla,naf,kisve ve süknâ hakkı düşer.İnsan mesken ko.nın olur yahut ko.kirayı ödemişse süknâ hakkı düşmez.

4-Ölmüş insanın hiç bir şekilde naf.mük.i yoktur.

5-Naf. iddetli gebendir.Çünkü cenin ana karnında anasının gıda sılla gıdalanır.

6-İddet naf.sı alan gebenin karnında cenin öldüğü takdirde:

a)Mütamed görüğe göre,ceninın öyüm gününden itibaren anasının naf. ve süknâ hakkı düşmüştür.İddet ceninin (bu meselede ölü olarak) doğması (veya düşmesi) yla bitmesine rağmen hüküm böyledir.Çünkü ka dının karnı ceninin kabri olmuştur.

b)Mütamed olmayan görüğe göre,naf. ve süknâ hakkı (iddet boyunca) devam eder.İnkahâden büyük bir topluluk ve bazı kadılar bu görüğe fet vâ ve hüküm vermişler(ve de bu görüş mütamed değil)dir(mu-hte-saru -halil:2/515,şer.hu 1-urâfî:4/193,ettâcu ve liklîl:4/189,eşşer.hu 1 kebîr:2/515, .hâşiyetu l'adevî:4/193,mevâhibu l'celil:4/189, .hâşiyetu ddusâ-kî:2/515).

7-Evli zevce kisvesini veya bir yıllık naf.sını peşfen kabzettik ten üç ay veya daha fazla bir müddet sonra gebe değilken bâin olarak boğansa veya kocası ölse veya kendisi ölse,bu kisveyi ve naf.nın ba kiyesini,kendisi veya verezesi ko.ya veya veresesine îde etmezler. Takat bu haller üç aydan daha az bir müddet sonra hasıl olursa kisve ve naf.nın îddesi gerekir(mu-hte-saru -halil:2/515,şer.hu 1-urâfî: 4/193,eşşer.hu lkebîr:2/515,ettâcu ve liklîl:4/190, .hâşiyetu ddu sâ-kî:2/515,516).

8-Hiç bir şeyi olmayan ko.nın iddet süknası ve gebe olan iddetli sinin naf.sından mük.i yoktur.İddet bitmeden ko. zengin olursa,zevce baki müddet hakkında hak sahibidir,mazi hakkında bir hak iddia edemez (ettâcu ve liklîl:4/192).

ŞAFİİLERE göre:---

1-Gebe olmayan bâin boğanmış,naf. alamaz.Gebe olup da iddet naf. sinı alamayan iddetli zevceler hakkındaki umumî kâide şudur:İddet,ni kah akdinin feshiyle alakalı hâlin neticesiyse,iddet naf.sı yoktur(el minhâc:3/440,441,elmuhe.s.zeb:2/164,muğni lmu.htâc:3/440).

2-a)Evlilik naf.sı gibi iddet naf.sı da kifâyet miktârı değil,mu ayyen miktar olarak ka.ya verilir.Ş 9 un şafii dip notuna bakınız.

b)Gebeliği dolayısıyla iddet naf.sı placeğı zevcenin gebeliği

(şâhitlerle, kocanın itirâfı veya zevcenin iddiasını kocanın tasdikıyla v.s. gibi vasıtalarla) zâhir olmalıdır. Gebelik dört kadın şahit ile sabit olabilir.

c) İddet naf.sı evlilik naf.sı gibi mururu zamanla düşmez.

ç) İddetli, bâin boğanmış gebe bile olsa kocaya itaatsizlikte bulunduğu takdirde naf.sı düşer (elminhâc:3/441, 442, nihâyetu lmu.htâc:7/211, muğni lmu.htâc:3/441, 442).

3-Kocasını İslama giren, kendisi kitab ehlinde olmayan zevcenin iddet naf.sı düşer. İddet müddetinde zevce de müslüman olursa, müslümanlığından sonra naf.sı işler. Eski kocanın ikisinin de beraber İslama girmeleriyle zevce naf.sı devam eder (elminhâc:3/188, 201, nihâyetu lmu.htâc:7/6/307, muğni lmu.htâc:3/188, 201).

4-İrtidâd eden zevce iddet naf.sı alamaz. Fakat iddette yeniden İslama dönerse, İslama girişinden sonra naf.sı işler (elminhâc:3/201, nihâyetu lmu.htâc:6/308, muğni lmu.htâc:3/201).

5-Kocasına itaatsiz zevce iddetinde süknâ hakkına sahip değildir (elminhâc:3/402, nihâyetu lmu.htâc:7/154).

--- HANBELİLERE göre:---

1-Bâin olarak boğanmış veya li"ânla ke.sından ayrılmış gebe olmayan zevcenin naf. ve süknâ hakkı yoktur (mu-hte-saru l-hıra-kı:9/288, eşşâfi:9/238, 239, 240, 241, elmuğni:9/2288, 289, 290, elmu-kı:2/348 (bu husustaki deliller), zâdu lme"âd:4/156, 157).

Li"ândan sonra zevce gebe fakat ceninin koca kendisine âit olmadığını iddia ediyorsa hükmü yine aynıdır. Ancak cenini inkâr etmiyorsa iddet naf.sından koca muk.tir.

2-Kocasının ölümüyle veya İslâmdan çıkmakla iddetli olan zevce de gebe olsun veya olmasın naf. ve süknâ hakkına sahip değildir (elmuğni:9/290, 291, 292, 293, 296, elmu-kı:2/350, 351, 349, eşşâfi:9/242, 243, 244, 245, 247, nihâyetu lmu-kı:2/349, elin-sâf:9/369, 363, zâdu lme"âd:4/156, 157, 158, 159, elı-kı:4/140).

§ 21 - Zevcenin ko.sına itaatsizliği naf.sını dışlarır.

İtaatsizlik(enmugl.z) zevcenin,evlilik evinde bulunmaktaki ko.sının rızası hilâfına ihlâli,evliliği inkârı¹ veya ko.sının mevrâ ta'iplerinden haksız olarak intinâsıdır². Fakat bu ihlâli veya intina haklı bir sebebe dayanıyorsa,zevcenin tasarrufu itaatsizlik değildir.

A-Aşağıdaki durumlar itaatsizliktir:

1-Zevcenin haksız olarak evlilik evine intikalden intinâsı.Me...
sela Zifaktan önce veya sonra kendi ailesi evinde hastalanan zevcenin, ko. evlilik evine intikalini talep ettiğinde zevce sedye,araba gibi şeylerle götürülebilecek durundayken intikalden intinâsı haksızdır.Bu gibi şeylerle götürülemeyecek halde hastaysa intinâsı haklıdır.

2-Aynî farzı(far-du l'aynı)³ edâ için bile olsa ko.nın rızası olmaksızın zevcenin mevrâ(ger"i) bir üzürlü yokken evlilikte veya iddet...
te(iddetin sebebi ne olursa olsun) evden dışarda bulunması.Mesela ko...
sı izin vermeden zevcenin mahremiyle bile olsa hacc farzını edâya gidişi,zevcenin hasta ve hizmet edenleri bulunmayan ana babasına hiz...
met için evden çıkıp ebeveynine gidişi böyledir.Ko. aynî farzı zevce...
sinin edâ etmesine mâni olamaz.Fakat bu müddet içinde zevcenin ko.sın...
dan naf. talep hakkı yoktur.Burada anlaşılmaktadır ki ebelik veya
cenâze yıkamak gibi farzu l'ikfâyetleri icrâ için zevcenin rızasız ev
hâricine çıkışı evleviyetle itaatsizliktir.Fakat ko.nın izni olursa
bu fiiller itaatsizlik olmaz.

Üçüncü defa yahut bâin olarak beganmış zevce iddetinde evden
çıkıp başka bir yere giderek ikinci kocayla evlenip zifattan sonra

(1) § 18 in 4 fıkrasına bakınız.

(2) Fıkıh kitaplarındaki mevzâ ile ilgili bütün far"i hükümleri top...
layarak hepsinin müsterek noktalarını alıp,bu tarifi vazettik.Bu çe...
kilde zevcenin ko.ya itaatsizliğini konu ala bir tarife mütâla etti...
ğimiz eserlerde raslamadık.

(3) Her müslümanın şahsî olarak hızzet yapması gereken dinin emri.
Bâsa müslümanların yapmasıyla diğer müslümanlarla ve me'lekelerinden ol...
olundukları,dinin yapılmasını emrettiği hususlarda farzı l'ikfâyet...
ya farzu l'ikfâyet(far-du l'ikfâyet)denir(menâ ilâhî ve mâ'âdî).

mahkeme ikinci ko.yla ka.yı ayırdıktan sonra kadın ilk ko.sına itaat_
 olma olduğundan, ikinci kocayla da sahîh olmayan nikahla evlendiğinden
 iddetinde iddet naf.sı alamaz. Bu meselede 1.ko.nun gıyâbında zevce 2._
 niyle evlenip, 1.nin avdetinden sonra mahkeme aynı şeyi yapsa hüküm
 yine aynıdır.

3-Zevcenin haksız olarak ko. evinde ikametden intinâsı. Meselâ
 ko.nun aynı farzı yerine getirmeyişi sebebiyle bile olsa zevcenin ko._
 sı yanında ikametden intinâsı gibi. Yâni ko. namazı kılmıyor, orucu tut_
 mıyor, diğer aynı farzları yerine getirmiyor diye, zevcenin ko.yla is_
 kândan intinâsı bu kabildendir. Zevcenin, hazine arazisinde yahut yet_
 kisine binden mülkiye Emirinin verdiği evde zevcenin ikametden inti_
 nâsı da böyledir. Ayrıca zengin, eşraf kıza bile olsa zevcenin, ko.sının
 câriyesiyle bir evde kalmaktan intinâsı bu hükmi tagır.

4-Zevcenin haksız olarak zifâftan veçh ko.sına kendisini tes_
 linden intinâsı yahut noksan teslim etmesi.

Şunlar zifâftan haksız intinâ sayılır:

a) Peşin(mu'accel) mehrin tamamı verilmiş, bu mehri zevce ko._
 sına hibe veya ondan ko.sını idrâ etmiş, yahut mehrin tamamı tehirli
 (muâh-har), meqrû(ger'f) meskeni de ko. hazırlamışken zevcenin zifâf_
 tın intinâsı.

b) Mehrin tamamı tecilli, ko. mehri vermeden zifâfı şart koş_
 unmuş, zevce bu şartı şkil bâliğken kabul ettikten sonra zifâftan inti_
 nâ etmesi.

c) Ko.nun başka zevcesinden olma, cinsi münâsebetin münasını
 bulamayacak kadar küçük çocuklarıyla bir arada oturmayıp, başka bir
 mesken isteginden dolayı zevcenin ko.sına teslimiyetten intinâsı.

Şunlar da noksan teslimiyete örnektir:

a) Kendini ko.sına gece teslim edip, zevcenin gündüz tesli_
 miyetten intinâsı.

b) Bunun aksi.. eselâ ko.nun rızası olmadan gündüz işde çalı_

gıp gece ko.sının yanında bulunan yahut da gece içde kalıyıp gündüz ko.sının yanında bulunan zevce.

Kendisine âit olan evde zevcenin ko.sına teslimiyetten imtinası itaatsizliktir. Zevcenin ko.sının evinde teslimiyetten imtinası itaatsizlik değildir. Zira ko.nın zevceye galip gelerek mevrâ emirleminde zevcesinin itaatini temin etmesi mümkündür. Meselâ zevcenin, ko.sının evinde bir odaya kapanıp da teslimiyetten imtinası gibi.

5-Zevcenin haksız olarak ko.sını eve almaması. Meselâ ka.ko.mülkiyeti kadının olan, yahut kirasını ka.nın üdediği evde ikamet ederken zevce ko.sına (senin kiralayacağın bir eve çıkalım) yahutta (senin kendi evine çıkalım) v.s. şeklinde bir teklifte bulunmadan ko.sını eve almaması gibi. Bu haklı bir teklifte bulunduktan sonra eve almazsa, bu haklı olarak eve almayıştır; itaatsizlik değildir.

6-Yolculuk müddeti olan üç gün üç gecelik mesâfeden az yola zevcenin ko.sıyla birlikte çıkmaktan imtinası veya yolculuk mesâfesi kadar uzaklığı olan yere ko.sıyla gittikten sonra, geri dönmekten zevcenin imtinası itaatsizlikse de, yolculuk müddetinden az mesâfeye gitmekten kocanın maksadı, kadını âilesinden uzaklaştırıp, diğer bir yerde ona zarar ve eziyet vermek olduğunda, bu yola çıkıştan zevcenin imtinası itaatsizlik değildir.

Yine bunun gibi ko. egraf kızı zevcesini yolculuk mesâfesinden az yere götürmek istediğinde zevce, kendisi gibi egraftan kişilerin ikametine yarasız mahal bulunmadığından o yere ko.sıyla gitmekten imtinâ etse veya zevcenin ko.sıyla yolculuk ya da daha uzak mesâfeye gitmemesi itaatsizlik değildir.

B-Aşağıdaki durumlar itaatsizlik değildir veya bu durumlarda zevcenin ko.sının arzularına uymaması mevrâdur:

1-Kocaya zevcesinin haklı bir sebeble itaatsizliği:

Şunlar zevcenin ko.sına haklı muhâlefet sebeblerindendir:

a)Zevce rızasıyla gerdeğe girip âile olsa, peşin(mu'accel)

mahrını almak için ko.sının evinde bulunmaktan istinâ ediyorsa.

b) Meğrû (yerⁿi) meskeni /ko.nın
ziyaftan istinâsı.

c) Zengin egrâf kızı olan zevcenin, ko.sının kendisine müsta-
kil bir ev tedârik edinceye kadar teslimiyetten istinâsı. Fakat bu zev-
cenin kuması (ortacı) veya ko.sının akrabâsını, bulunduğu evde ikamet-
ten istinâsı.

2-Ko.ya âit meğrû talebin gayrı meğrû vesileye istinâdında,
zevcenin bu talebi reddi. Meselâ ko.nın zevcesini evine nakletmek için
zevceye zevcesinin mahremi olmayan bir yabancıyı gönderdiğinde, zev-
ce refakatçisinin bir yabancı olduğunu ileri sürüp ko.sının meğrû
talebini reddi gibi. Fakat bu kişi bir yabancı değil de zevcenin mah-
remi olursa, ko.nın talebine icâbet etmemesi zevcenin itaatsizliğidir.

3-Zevcenin ko.sının evinde ikametden haklı olarak istinâsı.

Şunlar ikametden zevcenin haklı istinâlarındandır:

a) Harap, yıkılacak ve devrilecek gibi âuren evde ikametden
zevcenin istinâsı.

b) Gasbolunmuş yer veya evde ikametden istinâsı.

c) İslâmî memleketi (dârü lislâm) olmayan yerde, Allaha inanma-
yanların ikamet ettikleri mahalde ve memlekette ikametden istinâsı.

4-Zevcenin evden çıkmadıkça, kocasından izinsiz meğrû akitle
maddî gelir temin etmesi. Meselâ egrâf kızı bile olsa zevcenin evde
harot mukabilinde süt analığı yapması gibi. Şu kadar var ki bu akdi ko.
feshedebilir.

C-İtaatsizlik naf.nın düşmesine müessirdir fakat naf. takdir o-
lunmuş naf.ya, takâfir müessir değildir. Meselâ zevce için takdir olun-
muş naf. zevcenin itaatsizliğinden itibaren düşer ve zevcenin itaate
dönüşünden itibaren de âvdet edip işlemeğe bağlar. İşlemeğe başlayıktan
sonra naf.nın yeniden takdir olunmasına hâcet yoktur.

Ç-itaatsizliği terk ve itaate aydette ko.nın mevcudiyeti(nasır olması) şart değildir. Meselâ kocasının evinden ko.sının rızası olmak_ sinin zevce çıkıp gittikten sonra koca da yolculuğa çıkarsa, ko.nın gi_ yahında zevce kocanın evine geri dönse, geri dönüşten sonra naf.hakkı da aydet eder, yeniden aydeti için kocanın gelışı beklenmez¹.

(1) elifetâva ihindiyeh:1/566,567,577,578, bidâyetu imubtedi:3/324, eggihâb:2/138, mu-hte-saru l-kudûri:2/324,325,317, elcâmi"u -s-sağır:50, elba,hr:4/194,195,197,217, elcâmi"u lvecfz:1/132,134, min.hah:4/194, -tâlbetu -t-talobeh:50, edduxr:3/575,576,577,604,611,535,143, elhidâyet:3/324,342, "uyûnu lmesâil:88, el"ınâyet:3/324, -hizâmeh:160,162, ta.hfeh:2/231,232,210,211,212,369,371, tenvîr:3/575,576,611,143,535, mu-hte-sa_ ru -t-ta,hâvi:180,219, elcâmi"u lkebir:194, rav-dah:3/1040,142, mulke-kâ:1/235,236,237, erradd:3/143,145,146,147,518,535,574,575,576,577,578, 579,603,604,609, meema":1/235,236,237, elmebsâ-t:5/186,187,192,199,200, 6/34,36 ve devamı, k. nnafe-kât:27,136,137,139,149,150,151,154,155, 156,157,158,160,162,163,165,170,173..184,209,233,360,361,377,378,383, 402,403, bedâi":4/17,18,19,20,22, tebyîn:3/50, .hâşiyetu gselabi:3/51, 52, hediyetu l-ku-dât:28, kenz:3/52, elcevhareh:2/108,109,110, a.hkâ_ mu lca-s-sâ-s:2/229, ellubâb:2/109,110, fet.h:3/322,325,324,326,332, el_ mu-htâr:4/5, keşfu rumûz:1/299, el"u-kûd:1/71,77,82, eli-htiyâr:4/5,6, fetâvâ -kâ-dî -hân:1/390,400,401,405, egbâhubni nnuceym:178, edduxr l_ munte-kâ:1/488,490, şurar:1/513, elifetâva l-hayriyyeh:1/68,69,70,71,74, 77, durar:1/513, mu"lûu l.hukkâm:186, şunyah:1/513, lisânu l.hukkâm:126, 129,130, .hâşiyetu -t-ta.h-tâvi:2/253.

---MALİKİLERE göre:---

1-Gerdekten önce veya sonra olsun ko.sına cinsî münasebet inkânı vermeyen ka.nın naf.sı düşer(.hâşiyetu dâustâ-kf:2/508, şer.hu l-hura_ gî:4/183,184 bidâyetu imuctehid:2/55).

2-Ev haricine çıkmadınça ko. zevcesini gelir temininden(ticâretten) nan edemez(nevâhibu lcelil:4/189).

3-Gebe olmayan zevcenin üzürsüz olarak ko.sını cinsî münasebatten veya cinsî münasebet haricinde kendisinden cinsen yararlanmasından(is_ tîmtâ"dan) men edisi,ko.sından izinsiz ev haricine çıkışı itaatsizlik_ tir.

İtaatsizlik hangi gün vuku bulmuşsa o gün zevcenin naf.sı düşer. Zevcenin özür iddiasının isbatı şarttır(§ 60 da maliki dîp notuna bakınız).

4-Cinsi münasebetten zevcein intinasiyla naf.nın düşmeyeceği cü rüğümlü bir topluluk ihtiyar etmiştir.

5-Ko.đan izinsizzevcein ev haricine çıkıp,ko.yı cinsi münasebet ten men etmektir.

6-Ko.sına,difer cinsin yararlanma(istintâ) şekillerine müsaade etmeyip sadece cinsi münasebetin imkanı tanıyan zevce itaatsiz de ğildir.

7-İtaatsizlik müddeti neyse naf. da o müddette diğer(mu-hte-saru -halil:2/514, .hâşiyetu l"adevî:4/191,şer.hu l-hurâfî:4/191,192,es şer.hu lkebir:2/514, .hâşiyetu dâusû-ki:2/514,515,mevâhibu lcelil:4/ 4/187,biddiyetu lmuhtehid:2/55).

8-Bâin olarak veya üç boğanmayla boğanmış zevce gebe değılse,evden çıkarken çıkmasına ko. yahut vekili yahut mahkeme mani olamamışsa, meqrû bir bûir yokken haksız olarak iskân mahallinden alenen çıkıp meçhul bir yere giden yahut gizlice çıkıp meçhul veya malum bir yere giden zevce itaatsizdir;naf.sı diğer.

a)Gebeyse naf.sı düşmez.Zira o zaman naf. karnındaki cenin için dir.Doğumdan sonra da emzirdiği süt için ücrete müstehaktır.

b)Ko.nın huzurunda,ko. çıkmasına mani olabilecekten evden çıkar sa,naf. düşmez.Zira bu ko.nın izni gibidir.

c)İskân mahalline avdet ettirilmesi kâmil olmayan bir yere zev cenin çıkıp gitmesi en şiddetli itaatsizliktir;ta"zfren¹ cezâlandırıl ır.

ç)Evden gidererek itaatsizlikte bulunan zevceye (ya evine dönersin veya ko.nla mahkeme önüne çıkarısın,aksi halde naf.n diğer) denilmesi iyi olur.Zevce bu hareketinden dolayı ya ko. ya da mahkemeye te'dib olunur.

9-Malum bir yere kaçan zevce itaatsiz hükmündedir.

10-Gebe olan evli,ric"i olarak boğanmış yahut ko.sı vefat etmiş zevcein karnındaki cenin için naf. yoktur;bâin olarak boğanmış zev cenin karnındaki cenin için naf. vardır(3.madde a şikkı).

11-Ko.sı KHK yolculuktayken evinden çıkan zevce itaatsiz değıldir.

12-İtaatsiz zevce gebeyse,naf.sı düşmez(mu-hte-saru -halil:2/514, şer.hu l-hurâfî:4/191,192,ettâcu ve liklil:4/188,eşşer.hu lkebir:2/ 514, .hâşiyetu l"adevî:4/y92,mevâhibu lcelil:4/188, .hâşiyetu dâusû -ki:2/514).

---ŞAFİİLERE göre:---

1-Koca,evli zevcein dikiş dikmesine,ip ağırmasına v.s.ve cinsi (1)Mahkemenin takdir ettiği şekilde.

istifade vakti haricinde veya bunun istisnası içinde mani olmas.

2-Hayat şartları daha ağır olsa da ko. gahirden zevceyi köye nak_ edebilir. Zira bunlarla zevcenin naf. miktarı değişmeyecektir (nişpe_ tu lmu.htâc:7/199).

3-Bir gün içinde zevcenin ko.sına bir lâhza itaatsizliği o günlük naf.sını, bir mevsim içindeki itaatsizliği de o mevsim kıyvesenâ dölü_rür (hâşiyetu lmağribî:7/201, elminhâc:3/436, nihâyetu lmu.htâc:7/201, 202, muğni lmu.htâc:3(436).

4- § in B fıkrası 1. bendinin a şakkını benimsiyorlar (muğni lmu.h_ tîc:3/435, buğyetu lmu.tergîdî:239).

5-Zevcenin ko.sını cinsin istifadeden men etmesi (dokunmak, öpmek, cinsi münasebet v.s. den) özlümsüz ise itaatsizliktir;

a) Cinsel münasebete mani hastalığından; rahatsızlığından dolayı, daha önce ko.sıyla gerdeğe girmiş zevcenin cinsel intinâsı özlümlü in_ tinâdır.

b) Kocasının zekeri (erkeğin cinsel münasebet uzvu)nin büyüklüğün_ den münasebete tahammül edemeyen zevcenin intinâsı da özlümlüdür.

Zekerin büyüklüğü dört kadının şahitliği ile sâbit olur. Bu dört kadın şahit ko.nın zekerine, karısıyla münasebet esnasında (şahit_ lik için) bakabilirler.

c) Ko.nın fazla münasebette bulunması, münasebeti tekrarlanması, ça_ buki tatmin olmaması, zevcenin münasebetten intinâsı için özlür sayılmaz.

ç) Münasebetten intinâda zevceye özlür olabilecek hastalığın iki erkek tabibin şahitliği ile sâbit olması gerekir. Zira bu umumiyetle erkeklerin muttali oldukları cinsten bir şeydir (hâşiyetu şeyhrazî: 7/205, 206, elminhâc:3/436, 437, nihâyetu lmu.htâc:7/204, muğni lmu.h_ tîc:3/436, 437, elmuhe.z.zeb:2/159, elumm:5/73, 79, i'âmetu -t-tâlibîn:4/ 60).

6- § 21 in A ve B fıkralarındaki görüşlere katılıyorlar. Şu farkla_ ki, zevce ebeveynini ziyârete gidebilir. Örf ve âdette tabii olan, emni_ yet içindeki kocasıyla yolculuktan zevcenin intinâsı itaatsizliktir. Yolculuk müddetini ölçü olarak kullanmıyorlar:

a) Zevcenin ko.yla, ko.nın izniyle yolculuğa çıkması,

b) " kendisi " " ko.nın işi için yola çıkması,

c) " " " " hem kendisi, hem ko.sının işi için yola çıkması,

ç) Zevcenin kendisi, ko.nın izniyle, ko.nın talebi üzerine, üçüncü şahsın işi için yola çıkması, itaatsizlik değildir; naf.sı düşmez. Bunun dışındaki zevcenin yolculukları itaatsizliktir; naf.sını düşürür.

7- § 21 in 1. fıkrasını şafiiler İkiye ayırıyorlar:

a) İtaatsizlik zevce evden çıkmadığı halde meydana gelmişse (mesela teslimiyetten intinâ ve islâmdan çıkma gibi) hanefî görüşünü benimsiyorlar.

b) İtaatsizlik zevcenin evden çıkışı halindeyse itaate dönüş usûlû § 16 şafii dip notu 3.maddedeki arzusu gibidir.

8- İtaatsizlik olan dışarıya çıkış, örf ve âdetle dışarıya megrû olmaları haricinde olan çıkıştır (elminhâc: 3/437, 438, nihâyetu lmu. htâc: 7/204, 205, 206, 207, 208, muğni lmu. htâc: 3/437, 438, .hâsiyetu şşebriyyet: 7/205, 206, 207, 208, elmeccid: 17/82, fet.hu lmu. htâc: 121, hüyetu lmu. htâc: 239, 240).

9- Ko. zevceyi nâfile oruçtan men edebilir. Ko. bu orucu zevcenin bozmasını istediğinde zevce buna uyarsa itaatsizdir. Karısının vakti daralmış ibâdetine ko. mâni olamaz. Vakti genişse mâni olabilir. Mâlekke sünnetlerle, farz namazları, vaktin evvelinde edâya ko. mâni olamaz (elminhâc: 3/439, 440, nihâyetu lmu. htâc: 7/210, 211, muğni lmu. htâc: 3/439, 440, elmuhe. z. zeb: 2/160).

10- Yalan olarak ko. sinin kendisini boşadığını iddia eden zevce itaatsiz sayılır. Bu hususta hanefîlerle aynı görüştedirler (muğni lmu. htâc: 3/252, nihâyetu lmu. htâc: 6/380, hüyetu lmu. htâc: 239).

---HANBELİLERE GÖRE:---

1- Zevcenin ko. ya eksik teslimiyeti (mesela sadece zevce kendi evinde, yahut sadece su yerde v.s. gibi), nikah akdinde şart koşulmamışsa itaatsizliktir.

2- Cinsî faydalanmanın bir çeşidine zevce müsaade eder, diğer çeşidine müsaade etmiyorsa bu itaatsizliktir (elmuğni: 9/282, eşşâfi: 9/255).

3- § 21 in şafii dip notu 5.maddesinin b şıkkına ayneen katılıyorlar. Fakat hanbelîlere göre bu hususta güvenilir bir âdil ("adil") kadının müşâhede-i kâfidir (elmuğni: 9/284, 285, eşşâfi: 9/252).

4- § 21 in 3 fıkrasının 1.bendinin a şıkkını benimsiyorlar. (Bu husustaki ekli delilleri elmuğni: 9/285, 286, mu-hte-saru l-hıra-ki: 9/285, elmu-kni: 2/354, eşşâfi: 9/256).

5- § 21 in şafii dip notunun 16.maddesinin a, b, c, ç şıklarındaki hükümlere istisnâ ediyorlar (elmuğni: 9/286, 287, eşşâfi: 9/260, elmu-kni: 2/356, elin-şâfi: 9/382).

6- Ko. zevceyi farz ibâdetlerden men edemez. Nâfile ibâdetlerden men edebilir. Bunlar sebebiyle ko. ya teslimiyetten intinâ ederse, itaatsizdir. Farzlar sebebiyle intinâsı itaatsizlik değildir (elmuğni: 9/287, eşşâfi: 9/260).

7- Teslimiyetten, ko. yla yola çıkıktan, ulgum meşkene intikalden intinâ, ev dışına izinsiz çıkan ka. nın itaatsizliği, naf. yla süknâsının düşmesini benimsyen hanbelîler, itaatsiz zevce gebeyse cenin için naf. müstahaktır görüşündedirler (mu-hte-saru l-hıra-ki: 9/295, elmu-kni: 2/355, elmuğni: 9/295, eşşâfi: 9/260, elmu. hırrar: 2/115).

§ 22 - Seçmişte diğ. naf.ın avdet etmemesi kaydırılır, naf.ı al-
gıyken şamil ortadan kalkar kalkmaz gerek evlilikte ve gerek iddet müd-
detinde, zevcenin naf. hakkı avdet eder. Şamil ortadan kalkmayınca naf.
hakkı avdet etmez. Bu şamil itaatsizlik, riddet v.s. olabilir. Meselâ:

1-İddetli zevce iddet evinden başka bir mahalde bulunduğu müddet-
de iddet naf.sı alamaz. Bu itaatsizliği terk edip iddetini beklediği e-
ve avdet etmesiyle iddet naf.sı hakkı da avdet eder. Fakat ev dışınday-
ken düğün olan naz. larını talep edemez.

2-Bâin yahut üç boğama ile boğanmış iddetli zevce irtidâd edip
hapsolunsa, sonra islâma dönsün ve hapisten çıkarak kocasının evine gel-
se, iddet naf.nın bakiyesini alır.

Fakat evliyken veya ric"î boğamanın iddetindeyken zevcenin rid-
detiyle ka. ko. ayrılmış olsalar, bu kadın iddeti esnasında islâma dön-
se, baki kalan iddet müddetinin naf.sını alamaz¹.

3-Zevce itaatsizken ko. sı kendisini boğasa ve iddet müddeti es-
nasında zevce itaatsizliği terk etse, iddetinde geri kalan sürenin naf._
sını alır.

4_Ko. evlilik iddiasında bulunuyor, kadın da bu iddiayı reddedi-
yorsa, ko. davasını isbât etse bile kadın reddinde ısrar ediyorsa naf.
alamaz. Zira itaatsizlik fiilinde ısrarlıdır. Fakat bilahare bu inkârın
son vargeçmiş aralarındaki nikâhın mevcudiyetini kabul ve tasdikle naf.
taleb etse, itaatsizliğin son bulmasından dolayı naf. hakkı avdet eder².

(1) § 20 nin A fıkrasına bakınız.

(2) elfetâva l-hindiyyeh: 1/566, 577, 578, 579, eddur: 3/576, 611, bidâye
tu l-mubtedi: 3/324, mu-hte-saru l-kudûri: 2/325, el-hidâyet: 3/324, tu. hfeh:
2/234, el-câmi"u l-kebir: 194, el-lubâb: 2/110, erradd: 3/576, 599, 611, el-cevhağ
rah: 2/110, el-mebsû-û: 5/137, (bu görüşün delilleri) 199, 200, 205, bedâi": 4/
17, tebyîn: 3/52, el-câmi"u l-vaciz: 1/133, el-ba. hr: 4/195, eddurru l-munte-kâ:
1/496, durar: 1/513, şuneh: 1/513, el-a. hkâm şper"iyyeh: 166, 167, 169, 363,
378, 379, 380, 381, 382.

---SAYILIĞA göre:---

Naf. ı düğün sobobin sevalindensurra naf. sin sonraki naf. bi-
riminden bağlar. Konefillerde olduğu gibi a. val. münden sonra naf. av-

İkinci Kitap

Zevce için Nafaka Takdiri

Birinci Fasil

Umumi Esaslar

Ko.nın bir zevcesi olabileceği gibi birden çok,dörde kadar da ka...
 sı bulunabilir.Bir zevcesi olup da aynı evde birlikte yaşayan ko,ye...
 neği de zevcesiyle birlikte yemekteyse de,birden fazla zevcesi olan
 ko,zevcelerine karşı farklı şartlar içinde bulunabilir.Büyükçe bir
 evde her zevcesinin ayrı müstakil bir odası olabileceği gibi,her zev...
 cesi için ayrı,müstakil bir ev tahsis etmişde olabilir.Zevceleri ay...
 nı evde bulunan ko,bütün zevceleriyle birlikte aynısofrada yemek yi...
 yebileceği,ayrı evlerde bulunan zevcelerin hepsi,yemek için bi r ye...
 re;aynı sofraya toplanabilecekleri gibi,her zevce kendine tahsis edi...
 len iskân ve ibâte mahallinde yalnızca,diger ortakları(kumaları)ndan
 ayrı olarak da yemek yiyebilir.Zevceler aynı yahut ayrı evlerde bulun...
 salar da,giyimleri ve oturdukları mahallin ev eşyaları(kisve) cihetin...
 den şahıslarına has müstakillik arzeder.Elbise giyimi,ev eşyalarının
 kullanımı gibi,her şahsın yemesi içmesi de bir diğerinden farklı ola...
 bilir.İşte bu bakımdan İslâm Hukuku,her zevce ile ko. arasındaki naf...
 hukukuna bu şahsi müstakillik esasına göre tanzim etmiş,her zevce i...
 çin naf.yı meydana getiren malîyet giyim,kuşam,iskân mahalli ile bu
 yerin tefrişine âit hak ve vazifeleri hassasiyetle kaidelere bağlamış...
 ır.Ker ayrı zevcenin şahsi naf.sının miktarını tayin ve tesbit mânâ...
 ı det etmez.Meselâ zevce itaatsizlikte bulunup aynı mevsim içersinde
 itaate dönerse,ondan sonraki mevsim için ko.sı kisvesinden mük.tir.
 Yine günde meselâ bir saatlik itaatsizlikten sonra zevce ko.sının i...
 taatine dönse,ko.nın naf. mük.i o günü takip eden günden itibaren baş...
 lar(nihâyetu lmu.htâ:7/201,202, .hâşiyetu lmağribi:7/201).

HAMBELİLER:

Naf.yı düşüren âmilin zevâliyle naf.nın avdet ettiğini benimsemek...
 le beraber,itaate dönmek hususunda § 21 in 4 fıkrası hilâfına koca ga...
 ib değilse hazır bulunması,gâibse itaate dönme usûlü § 16 nın şafii
 dip notu 3.maddedeki arz usûlü gibi olduğu görülmektedirler(elmugni:9/
 296,esşafi:9/247,elau.harrar:2/116).

ana gelen nafaka takdiri iki şekilde vücut bulur.1-her ko. kendi rızalarıyla mayyan bir naf. miktarı üzerinde anlaşırılar.bu miktara keşif üzerinde anlaştıkları belli bir müddette devanlı olarak zevceye tediye eder.Bu rızâen takdirdir.2-Zevcenin talebi üzerine naf. mahkeme tarafından da takdir edilebilir ve mahkemenin tayin ettiği naf. miktarını ko. belli bir müddette devanlı olarak zevceye verir. Naf. takdiri denince bu her iki çeşit takdirden biri anlaşılır ve netice itibâriyle çok az farklarla her iki çeşit naf. aynı kuvvete hâizdir.Naf. takdiriyle ilgili esasları kâdeler halinde şu şekilde ele alabiliriz:

§ 23 - Mal.(kisve dahil),nakdi veya aynî maddelerden örne uygun bir şekilde takdir edilir.Zevce nakdi takdirin iptâli hakkına sahiptir.Yani evnaf ve kemaliyetle keyfiyeti tayin ve tesbit edilecek muhtelif malîyet ve giyim eşyaları v.s. den naf. takdir olunabileceği gibi,zevcenin işbu ihtiyaçlarının kıymetleri nazarı itibâra alınarak para olarak da takdir olunabilir.(Fakat zamanında ihtiyaçları çeşitli ve farklı olduğundan,aynî mal olarak takdir,ka.no. arasında anlaşmazlığa mani olamayacağından para olarak takdiri münâsıptır).Ayrıca meselâ kisveye bedel para takdir olunduktan sonra,zevce bundan vazgeçip bizzat kisve eşyasının aynî mal olarak takdirini talep edebilir¹.

(1)eddurru lıunte-kâ:1/486,erradd:3/580,584,~~MEKKE~~ mecca":1/235, .hâsiyetu -t-ta.hâvi:2/257,keşfu rumûz:1/299,elba.hr:4/190,el"u-kâd:1/74,eddurr:3/584,586,tu.hfeh:2/236,ela.hkâmu şşer"ıyyeh:69,231,234,306,308,elifetâva lıindiyyeh:1/571.

---MALİKİLERE GÖRE:---

1-Nikah akdi esnâsında naf. tayin olunmaz(§ 6 da maliki dip nota 2.maddesine bakınız).

2-Mahkeme naf.yı aynî mal olarak tayin eder(egşer.hu lkebir:2/510, .hâsiyetu 1"adevî:4/185,hu-hte-saru -halil:2/510,şer.hu l-huraşî:4/185, .hâsiyetu dâusî-kî:2/510,nevâhibu lcelil:4/133),

3-Fakat zevce razı olursa,aslında aynî mal olan zevcenin(kisve dahil) naf. hakkı,para olarak değerlendirilip kendisine nakden verilebilir(egşer.hu lkebir:2/514, .hâsiyetul"adevî:4/190,hu-hte-saru -halil:2/514,şer.hu l-huraşî:4/190, .hâsiyetu dâusî-kî:2/514).

§ 27 - Mal.(nieve dahil) takdirine müssir amillerin farklılığı ile değişmesi ve mahkemenin naf. takdirindeki hatasının belli olması, latakdir olunun naf. miktarı farklı olur yahut değiştirilir. Fakdire müssir amiller fiat, zaman, yer, insanların tabiatları, insanların hayat tarzları(ahvali), karı ko.nın zengilik ve fakirliğidir. Ayrıca mahkeme nin takdirdaki hatası kesinlikle anlaşılmadan, zevcenin naf. harcamalarındaki tasarruf veya israfı, şahsına ve ko.sının hakkına zarar vermedikçe kendine aittir.

Eani takdirden sonra fiatlar yükselse, zevcenin talebiyle naf. çoğaltılır. Fiatlar düşerse ko.nın talebiyle naf. azaltılır.

Zaman itibariyle ilkbahar, yaz, sonbahar, kış mevsimlerindeki naf. masrafları birbirlerinden farklı olur. Mesela sıcak ve soğuklarda başka başka elbiselere ihtiyaç vardır. Bunun için hava şartlarına göre değişik yerlerde değişik zamanlarda ayrı ayrı çeşitten elbise giyileceğinden, naf. takdirinde bu husus nazarı dikkate alınır.

Mekân ve mahallerin ayrılığı da, ayrı mahallerdeki naf. takdirleri nin muhtelif olması neticesini tevliâ eder. Meselâ Van'daki bir aylık vasatî işe masrafları ile Erzurum ve İstanbul'daki naf. harcamaları aynı değildir.

İnsanların tabiatları da ehemmiyetli bir naf. takdir amilidir. Bazı hanımlar çok yemek yerler, bazıları az yerler, bazıları da tabii bir surette yer içerler.

= eddurru lmu-htâr: 3/580.

= ŞARİFİLÂKE göre:

Ko.naf.yı zevceye aynı mal olarak temlik eder. Zira böylesi zevce için daha faydalıdır; ondan istediği gibi faydalanabilir.

(Kanaatinize göre zamanımızda bazen naf.nın nakdi olarak verilmesi zevce için daha faydalı olabilir).

Bu temlikte icâb ve kabûl şart değildir. Konuşmağa hâcet olmaksızın ko. borcunu edâ husuîyle naf.yı zevceye teslim etse, önüne koyverse bile maksat hâsıl olmuştur (nihâyetü lmu-htâr: 7/189, ayrıca § 1 in 2. parâğı dip notu maddesine bakınız, aynı lmu-htâr: 3/427).

İnsanların kendi yerlerine göre yaygın tarzları değişik olmaktadır. Mesela bazı yerlerde her sulu yemegin yanında mutlaka piring pilavi bulunması gerektiği halde bazı yerlerde her yemek müstakillen yenir veya bazı ürünlerin muayyen ve değişmez yemeklik ve kahvaltılık çeşitleri vardır.

Zevce naf. takdiri sırasında zenginken, daha sonra fakir düşebildiği gibi, aynı durum, ko. için de olabilir. Zenginlik ve fakirliğin taraflardaki değişikliği aşağıdaki maddelerde de görüleceği gibi naf. mik. tarına müessir önemli faktörlerdendir.

Bunların yanında mahkeme hatalı bir naf. takdirinde bulunup, zevceye kâfi miktardan az naf. takdir edebilir. Bu hal, zevcenin fazlalaştırma talebiyle tadilen çoğaltıldığı gibi, vasatiden fazla takdir edilen naf. da ko.nın talebiyle vasatî miktara indirilir. Şu kadar ki mahkemenin yanlış takdirde bulunduğu kesinlikle anlaşılmadıkça zevce naf. harcamalarından şahsen mesuldür. Meselâ zevceye aylık 700TL mahkeme naf. takdir etmişken zevce ıktisad edip ay sonunda 200TL arttırırsa, bu kendisine aittir ve her ay zevceye ko.nın 700TL ödemesi gerekir. Şu kadar ki zevcenin bu masrafı kısması ve az para harcamasının, kendisine zararlı olmaması, ko.nın hakkını ihlâl etmemesi gerekir. Böyle davranışlardan ko. zevceyi men edebilir. Tabii ihtiyacı olan yemeği yemeyip zayıflaması güzelliğinden kaybetmesi v.s. gibi. Zira zevce naf. sını ihtiyaçlarına kullanmazsa, ko. mahkemeye müracaatla bu nafakanın tamamını zevcenin kendi naf.sı için kullanması hususunda emir çıkartabilir. Yine bu cümleden olarak ko. ka.sının evde başkalarına teretle bile olsa dokuma, dikiş, nakış, başkalarının işlerini görmek, kokusundan hoşlanmadığı şeyleri yemekten men edebilir. Ce hatta ko.ka.sının uykusuz kalıp yorucu olup, güzelliğini azaltacağına binden tehecüd(gece) namazları ile nâfile oruçlarından da men edebilir.

Ayrıca bu gibi zevce mukadder naf.sını harcamada tasarruf yerine israfı kalsa, her ay kendisine 700TL naf. verildiği halde her ay mese

1â 9000L civarında naf. masrafı olsa, bundan kendisi mesul olur, vakti gelmeden başka naf. ya hak kazanmış olmaz.

Yukarıdaki ahvalin tamamı, mahkemenin takdirde hata yaptığına keşinleşmemesi halindedir. Eğer takdir miktarında mahkeme hata yapmış; kâfi miktardan az yahut kâfi miktardan fazla (vasatiden çok) takdir de bulunmuşsa, zevcenin veya ko. nın talebiyle bunu değiştirerek, orta seviyeli (vasatî) bir naf. takdir eder¹.

§ 28 - Naf. takdiri, takdir tarihinden itibaren muteberdir; geçmişi şüpheli yoktur. Buna göre mesela mahkemenin takdirinde, takdir için mahkemeye verilen dilekçe tarihinden itibaren naf. nın takdir edildiği v.s. şeklinde karar verilemez. Takdir kararı, kararın verilisinden sonraki zamanlar için makbuldür.

İddet naf. sı için de durum aynıdır: iddet bitmeden, iddet nafakası (takdir) dâvasında bulunmayan zevce iddet naf. sı hakkına kaybeder².

§ 29 - Zevce tarafından mukadder naf. kaszolunduğunda zevcenin malidir; naf. nın sahip ve maliki olmuştur. Yani zevce bu naf. da malikin kendi malındaki tasarruf hakkına sahiptir; kendisine zararı dokunmayacak şekilde (zayıflamak, güzelliği bozulmak v.s. gibi) bir başkasına hibe edebilir, sadaka olarak verebilir. Naf. yı tesellülden sonra zevce diğer kendi şahsi mallarıyla yahut ko. nının haricindeki başka şahısların yardımıyla yaşayabilir ve ko. teslim ettiği naf. yı geri alamaz.

(1) eddurru lmuhte-kâ: 1/4, 6, 487, durar: 1/512, lisana l. hukûm: 123, durar: 1/512, eli-htiyâr: 4/4, 6, el"u-kûd: 1/79, elmu-htâr: 4/4, 6, necma": 1/235, 236, bedâi": 4/23, multe-kâ: 1/236, tenvir: 3/583, 592, 593, rav-dah: 3/1043, hediyyetu l-ku-dât: 29, elbahâr: 4/190, 193, 202, fetâvâ -kâ-dî -hân: 1/393, keşfu rumûz: 1/300, ellubâb: 2/113, elnebat-t: 5/181, 182, 194, erradd: 3/583, 587, 592, 593, fet. h: 3/324, 328, 331, mu-hte-saru l-kudûri: 2/330, biyyetu lmuhtedî: 3/331, eddurru: 3/583, 593, elfetâvâ lhindîyyeh: 1/568, 571, ---MALİKİ ve HAKEMİLİK: Hanefî görüşünü benimsiyorlar (hâgiyatu ddu sâ-kî: 2/509, 514, ger. hu l-hurâf: 4/184, 190, ettâcu ve lîkîl: 4/182, biyyetu lmuhtedî: 2/54, nevâhibulcelîl: 4/183, elfetâvâ lkuhrâ: 2/201. ---ŞAFİİLİK: göre: naf. sı mukadder olunan zevce, ko. nının vefatından sonra geçmekteki naf. yamüstehak lîhina yemin ederse mahkemece maziye bit nakdi veya aynı naf. takdir edilebilir. hâgiyatu ebbramlesî: 7/203. (2) eddurru: 3/582, mu-hte-saru -t-ta. hâvî: 223, erradd: 3/582, elfetâvâ l

A-kı.ko.naf.hukukunda zevcenin kendisine ait zâtî malları ve ba-
bana gibi ailesi fertleri(evl ehli)nin fakirlik ve zenginlikleri zev-
cenin fakirlik ve zenginliğinin tayininde ölçüdür.

B-aslı ve zarurî ihtiyaçlarını kişinin karşılamaya muktedir ol-
ması zengin sayılmasını gerektirmez.Meselâ bir kimsenin sadece kendi-
sine kâfi ve lüzumundan fazla olmayan evi veya hayvanları veya hizmet-
çisi gibi aslı ihtiyaçlarına cevap veren maddî kıymeti bâiz şeyleri
varsa,bunlar sahibini zengin addettirmezler.Lüzumlu ve ihtiyâç hisse-
dilen ev eşyaları(enti"ah) bu hususta evlikmindedir.

C-Kişinin sahibi olduğu mal, aslı ve zarurî ihtiyâç karşılıkla-
rından faysaysa,naf. cinsinden olmasa da zengin sayılmaya gerektirir

Zevce naf.sında zenginliğin ölçüsü hakkında dört görüş vardır.bun-
lardan en doğrusu ikidir.Bunlardan birincisine göre ölçü,sadaka alma-
nın haramlığıdır;zekât verme mecburiyetinde bulunma değildir.Yani bir
insanın dinen sadakaya kabul etmesi yasak;haransa,bu mâlî seviyede-
se,bu insan la.ko.naf.hukukunda zengindir.Bu mevzuda zengin sayılmak
için zekât verecek kadar mâlî güce sahip olması gerekmez.elhidâyet
sâhibi elmergînânî¹ sadece bu görüşle fetva verilebileceğini söyler.
e.z.zo-hirahda da buna doğru gördüştür denir.İkincisine göre ölçü ze-
kât verme mecburiyetinde bulunmaktır.el-hulâ-sah sâhibi² sadece bu
görüfle fetvâ verilebileceğini beyân etmiş,elvelvâli'î de³ bu görüşü
ihtiyâr etmiş,-hayru ddini rraslı⁴âbunu kabule pâyân görmüştür.

Kişinin meskeni ihtiyâcından fazla olup da,bunun bir kısmı ken-
disine kâfi,bekisinin satılması kâhilse bu bir zenginlik sebebidir.

(1) "aliyyu bnu ebf bekr,değerli eserleri olan fıkıh imamlarımız-
dandır(vefâtı:593H)(elcevâir:1/385,elfevâid:141).

(2)Adı -tâşiru bnu a.hmede lbu-hâridir.Mezhebe eserleri mütene-
dir(vefâtı:542H)(elcevâir:1/265,elfevâid:34).

(3)Matbû olmayan fetvâ kitabı müteber âsârımızdandır.Adı,"abdu r-
rasîdi bnu ebf .hanîfehdir(540hicriden sonra vefât etmiştir)(elcevâ-
ir:1/313,elfevâid:94,mu"ommu lbulâîn:3/433,tâcu tterâcin:34,kasfu -z-
-zanîn:2/1230).

(4)abunnu ali a.hmedîr.âli le şârete ali şan bir fakihimiz-
dir(vefâtı:1602H).-âliâ-sâli le şârete ali şan bir fakihimiz-
dir(vefâtı:1602H).

...za bir almanin kıymetli bir atı olup di. bu attan dört kıymetli
bir at kendisine kâfiyse, buradaki fazla değer bir zenginlik sebebidir¹.

(1) elifetâva l-hayriyyeh:1/75, lislânu l.hukâm:126,128, hediyyetu l_
-ku-dât:29, eddurru l.aute-kâ:1/436,437, fetâvâ -kâ-dî -hân:1/339,390,
durar:1/512,513, keşfu rumûz:1/300, el"u-kâd:1/70, şurur:1/512,513, rav_
-dân:3/1043, min.hah:4/199, mecmâ"el/236, elba.hr:4/190,200,202, multe_
-kâ:1/236, .hâşiyetuşşelâbi:3/51,52, fet.h:3/322,323,324,331,332, teb_
yîn:3/51, ellubâb:2/109, kenz:3/50, bedâi":4/24, elcevharah:2/109,113, el_
mebsû-t:5/132(şafii görüşünün tenkidi ve hanefi görüşünün delilleri),
185,186, elcâmi"u lkebir:194, tu.hfeh:2/235, elhidâyet:3/322(hanefi de_
lilleri),331,tenvir:3/574,593, el"ınâyet:3/322,323(hanefi delilleri),
mu-hte-saru l-kudûrî:2/324, eyradd:3/574,575,589,600,601(sadaka alma_
nın haramlığını zenginlik ölçüsü olarak benimsiyor), esbâhu bni mu_
ceym:375, esşihâb:2/138, bidâyetu lmuhtedi:3/322, eddur:3/599, elifetâ_
va l-hindiyyeh:1/568,569,584, Osmanlı çey-hu lislânu mu-s-tafa -hayrî
devrinde "ali .haydarın tertibiyle 1333'de neşredilen ~~ŞİHİNKAMAK~~
~~ŞİHİNKAMAK~~ el.hkâmı şşer"iyyetu fi la.hkâmı şşer-h-olî_
yeh adlı eserin l.câzinde, zenginlik ölçüsü olarak yukarıda fukahâmız_
dan nakledilen iki görüş de benimsenmemiş, bu ölçü şerî ve âdeti bira_
kılmıştır(55,56,67,99,140,224,225,226,227,279).

---MÂLIKİLER:---

1-Hanefiler gibi zevcenin müstehak olduğu naf. seviyesinde ko.ko._
nın duruhlarına mütekeren itibâr etmektedirler(mu-he-saru -halil:2/
509, şer.hu l-hurâfî:4/184, eşşer.hu lkebir:2/509, .hâşiyetu l"adevî:4/
184, ettâcu ve lilkilî:4/132,133, .hâşiyetu ddusû-kî:2/509, bidâyetu l_
muhtehid:2/54, mevâhibu lcelil:4/183).

2-Ancak hanefilerden farklı olarak diyorlar ki, zevce zengin, ko. fa_
kir, en az kifayet miktarı naf.yı temine muktedirse, ko. bu kudretinden
fazlasıyla KMF mük. tutulamaz.

3-Yalnız zevce ko.sından olma çocuğunu emsiriyorsa, emziklilik ha_
lini takviye edecek mîttât fazla naf.ya müstehaktır(mu-hte-saru -ha_
lil:2/509, şer.hu l-hurâfî:4/184, eşşer.hu lkebir:2/509).

---ŞAFİİLERİN:---

1-Farklı görüşleri için § 9'un şafii dip notuna bakılmalıdır.

2-Kendisine zekat verilecek sınıflardan biri olan miskinler fakir_
lerdir. Şafiilere göre miskin, nisâb miktarı kadar olmayan fakat kendi_
sine de yetmeyecek kadar mal ve gâlığa gücüne sahip kişidir.

Miskinden daha iyi bir mâlî güce sahip, yani kendine yetecek kadar

§ 31 - Zevce için takdir olunan naf. aşağıdaki hallerde dğer:

1-Me.hin zamanında zevceye ödemediği birikmiş mukadder naf.,mahkemenin zevceye vereceği istidâne sâlahiyetiyle fiilen ka. tarafından kabzedilmedikçe,ka.ka.dan birinin ölümüyle.Yani mahkemenin verdiği yetkiyle zevcenin ka. aleyhine fiilen naf. için istidânesi tahakkuk etmişse,taraflardan birinin ölümüyle bu müddetin naf.sı düşmez.Yani zevce ,mahkeme istidâne yetkisi vermemişken fiilen ka.sı aleyhine naf. için borçlansa,yanıt mahkeme bu sâlahiyeti vermiş fakat zevce fiilen borçlanmamış ise,yine böyle olan naf. ölümle düşer.

2-Zevcenin birikmiş mukadder naf.sından ka.sı lehine ferâgat etmesiyle.Bu ise hibe,ibrâ v.s. gibi şekillerle tahakkuk edebilir.

3-Mahkemenin verdiği yetkiyle,ka. aleyhine zevce tarafından fiilen istidâne de bulunulmamışsa ve zevce itaatsizlik yapmışsa.

Fakat bu naf.lar hakkında zevce fiilen istidâne de bulunmuşsa,mukadder naf. düşmez.¹

= malı bulunm,her gün zevcesi için iki mudd naf.yla mük. tutulduğum da buna güç yetiremeyip miskin derecesine düşecekse,bu kişi orta halli insandır.Eğer buna güç yetirir de miskin derecesine düşmense bu kişi de zengindir(elin-hâc:7/188,189,câmı"u l-beyân:227.varak,nî-hâyetu lmu.htâc:7/189,muğni lmu.htâc:3/426).

---HAKKEDİLER:---

1-Hanefî görüşünü,örf ve âdeti ölçü kabul ederek benimsiyorlar(el-muğni:9/230,231,233,234,235,elmu-kni":2/345,346,347,esşâfi:9/230,232,633,234,235,elin-sâf:9/352,353,eli-knâ":4/136,ettav-dî.h:374).

2-Malı yahut kazancıyla zevce naf.sını temine muktedir ka.zengin,malıyla ve kazancıyla buna muktedir olmayan fakir,naf.nın bazısını malı veya kazancıyla temin eden de orta hallidir.Bir zayıf görüğe göre de fakir,malı olmayan ve**XXXXXXXXXX** mal kazanamayandır(elin-sâf9/355

(1)ğumyeh:1/515,lisânu l.hukkâm:129,durâr:1/515,el-fetâva l-hayriyyeh:1/68,73,durâr:1/515,eaddurru lmuhte-kâ:1/491,492,eli-htiyâr:4/4/7,elcâmi"u lv.ciz:1/182,elmu-htâr:4/7,elba.hr:4/195,205,206,207,nec-mâ":1/238,tabyîn:3/56,multe-kâ:1/238,kenz:3/56, .hâşiyetu şcelebi:3/55,56,tenvir:3/305,kefiâ şumâr:1/300,fet.h:3/332,333,alc .harah:2/114, =

§ 32 - Zevce için tahdir olunmuş naf. aşağıdaki hallerde düşer:

A-Zevce tarafından fiilen istidfae olunmama bile her türlü boğuşmayla.Yani boğuşma ric'î veya bâin olsun,istidfae kesil olmasa da mu_kadder naf. sakat olmaz.

B-Zevcenin naf.sını kendi şahsî malından karşılamış olması.Yani naf.nın takdirinden sonra, zevce naf. masraflarını kendi malından karşıladığı takdirde,bilahare ko.sından geçmiş müddete âit mukadder naf.yı talep edebilir.

C-Murflu zaman ile.Mesela her hangi bir sebeble(ko.nın naf.yı vermekten ıstızağı,ko.nın naf.yı tediye eden ıstızağı,naf.yı vermek için inatta bulunmuşu veya gıyabı v.s. gibi),ko. zevcesine mukadder naf.yı bir müddet tediye etmese,bu müddetin naf.sı düşmez;ko.nın zimmetinde borç olarak kalır.Bu müddetin naf.sı için mahkeme yetkisiyle zevce istidfaede bulunmama bile hükmü aynıdır¹.

e el'u-kûd:1/73,bedâi":4/21,29,tu.hfeh:2/236,erradd:3/576,583,592,595,fetâvâ -kâ-dî -hân:1/395,ellubâb:2/113,elcâmi"u lkebir:194,mu-hte-sa_ru l-kudûrî:2/331,bidâyetu lmuhtedî:3/332,eddurr:3/576,elfetâva ihin_dîyyeh:1/571,572,ela.hkâmü şşer"ıyyeh:103,164,165,209,218,220,314,315.

(1)eddurr:3/576,395,tu.hfeh:2/236,240,elcâmi"u lkebir:194,fet.h:3/332,333,elegbâh:375,erradd:3/576,580,582,583,610,elmebsû-t:5/184,185,196,elcevharah:2/114,109,bedâi":4/25,28,29,ellubâb:2/109,113,kenz:3/55,keşfu rıvâiz:1/380,el"u-kûd:1/73,tetvîn:3/55,muhte-kâ:1/238, .hâgî_yetu şşelebi:3/56,meema":1/238,tenvîr:3/596,elba.hr:4/189,203,205,206,207,min.hab:4/191,fetâvâ -kâ-dî -hân:1/392,395,elmu-htâr:4/6,elcâmi"u l_vecîz:1/182,186,elihtiyâr:4/6,eddurru lmuhte-kâ:1/485,491,492,ğurâr:1/515,elfetâva l-hayriyyeh:1/68,69,73,durâr:1/515,ela.hkâmü şşer"ıyyeh:57,99,140,205,216,219,224,313,354.

İ k i n c i . a s a l

Z e v c e n i n K i s v e s i

(Zevcenin giyimi-kıyımı ve ev içi eşyalarıyla ilgili ka.ınn mâli mükellefiyeti)

§ 33 - Ka.ınn zevcesine karşı mükellef olduğu kisve temininin şu mülküne giren eşya sınıfları şunlardır:Zevcenin ev dışında giydiği en üst giyim nesnesi(ba ummîyetle günümüzde şehirlerimizde topuklara kadar uzanan,kadının vücut hatlarını hiç belli etmeyecek kadar geniş dikilmiş mantodur.Bazı yerlerde çarşaf,atkı,bürkü v.s. gibi değişik giyim nesneleri mevcuttur),baş örtüsü,entûri,gönlük,don,çorap,ayakkabı,ev içine serilen çeşitleriyle yaygı,hasır,keçe,minder,perde gibi eşyalarla ihâte eşyası olan yatak,yorgan,yastık,yatak-yorgan çarşaf,ları v.s. ile kir ve kötü kokuların izalesi için gerekli şeylerdir.Bunlar memleketlerin âdetlerine göre farklı ve ilâvelî olabilir:Şa buun çüçgen ötu,güzel kokular,su v.s.Zevcenin abdest alacağı suyu da ka. temin eder¹.

(1)Kisvede de ka.ka.ınn borçlulukla zenginlik-fakirlikleri itibâra alınarak eşyaların cins ve kalitelerinde Ulûî kabul edilirler(§ 30 un ahkâmı aynı zamanda câridir).el-fetâva libâliyyeh:1/569,575,576,eddurr:3/579,584,el-mebâî-t:2/182,183,-tâlibetu -t-talabah:50,el-weyharah:2/189, rav-dah:3/1049,ellubâb:2/189,multe-kâ:1/235,236,erradd:3/584,necma²:1/235,236,elba.hr:4/192,193,fetâvâ -kâ-dî -hân:1/389,tenvir:3/579,584,fet.h:3/328,el-âmi³u lvefir:1/180,181,eli-htiyâr:4/4,eddurru lmuhte-kâ:1/486,şunyah:1/513,lisânu l-hukâm:126,127,128,ala.hkâmı şşar⁴iy-yeh:231,237.

—MALİKİLERE göre:—

1-Zevcenin ipoklide hakka yoktur.Zendicinin egraf kızı ve ka.ınn zengin olmasının bunda tesiri yoktur.İkinci bir görüşe göre ise bu kayıt sâdece Medinetu lmuovvarah sâkinleri içindir.İmam Mâlik'e âit ve mezhebde kuvvetli olan birinci görüştür(mu-hte-saru -halîl:2/509, ger.hu l-hurâfî:4/185,eşşer.hu lkebir:2/509,ettâcu ve lilkîl:4/183,hâşiyetu dâvû-kî:2/510).

2-Kisve şunlarında umûmen görüşleri hameviler gibidir(hâşiyetu dâvû-kî:2/510, ger-hu l-hurâfî:4/185,186,mu-hte-saru -halîl:2/510,et

= tıcu ve likilil:135,134,eygen.hu lkebir:2/510, .hâşiyetu 1"adevi:4/1357.

3-Ancek ev haricinde giyilen eyyaman kisve şumûlüne girmediği gö_rüğündedirler.Baghur ve menhebbde mutemed olmayan bir gürûge göre,sen_gin ko. hakkında harici elbise kisve şumûlündedir.

4-Kisve şumûlüne giren ev eyyalarından zevcenin malik oldukların_dan ko. faydalanabilir,onları kullanabilir,onlar kullanılmaz hale ge_lince de yerlerine bedellerini temin etmek zorunda değildir.Ko.nun kisve mîk.1 vasatî ölçüde zevcenin müstağni olamayacağı eyyadır.Baki_yip kullanılmaz hale gelmeden yerisini temine ko. mecbur değildir(et_tıcu ve likilil:4/135,mu-hte-saru -halil:2/511,ger.hu 1-huragî:4/137, eyger.hu lkebir:2/511,nevâhibu lcalil:4/135,136, .hâşiyetu 1"adevi:4/137, .hâşiyetu dâvâ-kî:2/511).

---ŞARİİLERE göre:---

1-Zevcenin (günlük işe maddeleri 1,1.5,2 madd arasında değiştiği halde) kisvesi kıfâyet miktarıdır.Bu hususta icmâ" vardır.Zevcenin boyunun uzunluğu,kısalığı,yapısının sayıllığı,şişmanlığı,menleketle_rin soğukluğu,sıcaklığı kisve maddelerine gûphesiz müessirdir.

a)Kisve eyyâsının sayısı,ko.nun zenginliği ve fakirliği ile de_ğizmez;aynıdır.Ancek ko.nun zenginlik ve fakirliği kisve eyyâsının kalitesine müessirdir.

b)Şehirli zevce ile şehirli olmayan zevce arasında kisve hususun_da fark yoktur;zevceenin evlendikten sonra ikamet ettiği mahallin ör_üne göre kisve hakkı vardır.

c)Kadınların giyimleri hususunda memletin âdeti eğer kısa HİK etek ise müteber değildir;ko. zevcenin dinen örtüleceği miktardaki kisvesinden mîk.tir.

ç)Örfe,yatarken kadınlar için bir giyim eyyası varsa ko. bundan mîk.tir.

d)Kadınların çaplak bulundukları yahut göbek-diz arasını örtül_leri memleket varsa,oradaki ko. zevcesinin isâmı göre örtülmesi gere_ken yerlerini örtecek kisveden Allah hakkı için mîk.tir.

e)Giyim eyyasının dokumasındaki sıklık ve seyreklikte de örfe u_yulursa da,örfe göre kadınlar seyrek dokunmuş;altını gereği gibi ört_meyip gösteren;kendisiyle namazın kılınamayacağı giyim eyyasından ko. mîk. tutulamaz.Fakat dini ölçülere uygun,kalite bakımından bu çeşit_lunaga en yakın olanından mîk.tir.

f)Elbisenin altı ayda bir değiştirilmesi âdet olan yerlerde kis_

= venin altı alda bir, mevsim başında verilmesi gerekir.

g) Her mevsime göre havaya uygun olan eşyaya zevce müstehaktır. Kışının şumûlüne, memlekât ürfüne göre: Bedenin tamamını örten uzun bir entârî, diktirme masrafları, don, baş örtüsü, ev içinde ayağa giyilen şeyler, ayakkabı, içabında ürfüne göre ev içindeki diğer giyeceklerle, ısı-
nılacak eşya; odun, kömür, yağ, gaz, v.s. dir. Tezek yakılan yerlerde ko.te-
zek temininden mük. tir.

ğ) Asılolan pamuk dokuması kumaşlardır. Bundan daha iyi kaliteli olan şeyler lüks ve fantazidir. Fakat ko.nın durumuna göre memlekette zevcesine ipekli veya keten kumaş cinsinden giyim eşyası temin etme-
si gerekiyorsa ko. bundan mük. tir.

h) Ayrıca g şikkindakilere ilâveten kışının şumûlüne ev içinin mefrûât eşyası, yatak eşyaları, temizleme ve temizlenmeyi alakadar e-
denler girer. Ko.nın durumu ve ürfüne göre: kılıf, hasır, halı, keçe, yatak, yorgan, battaniye, çarşaf, pike, diş fırçası, diş macunu, sabun, güzel kokular, tez ve koku giderici maddeler v.s. gibi şeyler de dâhildir. (elinhâc:3/429,430,431, elmuhe, z.zeb:2/162, buğyetu lmuhteridîn:241, nihâyetu lmuhtâc:7/194, muğni lmuhtâc:3/430,431,433,435, .hâsiye-
tu şeebramlesi:7/194, cscirâcu lvehhâc:43466, muhte-saru lmuhtâf:5/70,71, te-kâfiru "iva-d:2/144, i"ânetu -t-tâlibîn:4/68,69, kifâyetu l-
a-hyâr:2/146,147).

1) Ko.nın teminle mük. olduğu eşyanın tamir v.s. masrafları yine ko.ya aittir (.hâsiyetu şeebramlesi:7/200,201, "umdetu ssâlik:2/211).

2-Kisvede asılolan aynı mallardır; kıymetleri değildir.

3-Zevce ko.nın istediği kaliteden daha kalitesiz kışve eşyası kul-
lanamaz (muğni lmuhtâc:3/435).

---HANEFİLİLER:---

1-Kisve ve şumûlî hususunda ürfî hakim kılarak hanefî görüşünü be-
nimsiyorlar (elmuhtâf:9/236, elmu-knî:2/346, eşşâfi:9/235, elin-sâf:9/353 (bu husustaki delil olan âyet ve hadislerin serdi), ettev-dî.h:374).

2-Ancak hanbelîlere göre, ne zamanları kışve eşyasının yeniden ve-
rilmesi âdetse, kışve âdetine uygun olarak o zaman verilir. Bazıları bir
yılı, bazıları altı ayı ihtiyâr etmiştir (elmuhtâf:9/241,242, elmu-knî:2/351, eşşâfi:9/249, elin-sâf:9/372).

§ 34 - Zevcenin şahsî malı olarak kendi kisvesi mevcut bulunsa bile, hakkı olan kisveyi zevce isterse ko. teminle mük.tir. Yani kendi ev içi eşya ve levazımı mükemmel bulunan zevce, bunları kendisi kullanmayabileceği gibi ko.sına da kullandırmayabilip ko.sından başkalalarını talep edebilir. Bu cümleden olarak mesela zevce için müstakil yatak icabeder. Ko.nın kendi yatağıyla iktifa olunmaz. Kısa bir tabirle zevce kendi kisve eşyası ve levazımı ile iktifaya mecbur bırakılamaz¹.

§ 35 - A-Zevce tabii kullandığı halde vaktinden önce eskiyen kisve şunulundeki eşya yerine, ko. bir başkasını tedârik etmek mük.indedir.

B-Tabii olmayan kullanma sebebiyle zamanından önce eskiyen kisve yerine koca bir başkasını temin zorunda değildir.

C-Tabii kullanıldığı halde vakti dolduktan sonra eskimemiş kisve yerine, ko.nın başka kisve temini gerekmez.

Yani A fıkrasında kisinin dayanmayacağı bir müddet için tahdide bulunulmuş hata yapılmıştır. B fıkrasında ise tahdide hatanın olduğu bellidir. C fıkrasına gelince, eskimemenin sebebi, bu eşyanın hiç zevce tarafından kullanılmaması yahut bazen başka eşya kullanılmasından dolayı ise, vakti geldiğinde mesela giyim eşyalarının yeniden satın alınması zamanı geldiğinde yenisinin alınıp zevceye teslimi gerekir².

(1) elmebsû-t:5/133, eddurr:3/584, elba.hr:4/193, fet.h:3/328, mecmâ":1/236, erradd:3/584, eddurru lmuhte-kâ:1/486, ela.hkâmü şşer"ıyyeh:193, 213, 243, 235.

---MALİKİLİNE göre:---

Eskimedikçe kisveyi yenilenmekten ko. mük. değildir (§ 13 de maliki dip notuna bakınız).

(2) lisanu l.hukûm:128, elba.hr:4/193, erradd:3/580, 588, eleâmi"u l.vecfiz:1/184, 185, fetâvâ -kâ-dî -hân:1/393, ellubâb:2/109, fet.h:3/328, elcevharah:2/109, ~~elmebsû-t:5/133, 196~~, eleâmi"u lkebir:194, -hısfneh:163, eddurr:3/583, 589, elfetâvâ lhindıyyeh:1/575, 576, ela.hkâmü şşer"ıyyeh:239, 240.

---MALİKİLİNE göre:---

1- Kisinin eskimesiyle ilgili ahkâm için § 13 de maliki dip notu.

§ 36- Hayattayken ko.sı tarafından naf.sı kargılanan zevce nin ölümünden sonra techiz ve tekfin masraflarını da ko.sı kargılanmak zorundadır veya ko.nın techiz ve kefen masrafları da naf. mülk.nin şumûlüne girer¹. Kefenleme masrafları geçici dünya hayatındaki insan bedeninin giyim kuşamıyla alakalı son harcamadır.

= na bakılmalıdır.

2-Eskiyen kisvenin eskidikten sonra zevceye mi yoksa ko.ya mı âid olacağı hususunda hüküm ürf ve âdettir. Bu hususta ürf ve âdet yoksa, eski miş kisve eşi ko.nındır (.hâşiyetu dâuş-kı:2/513, .hâşiyetu l'ade vi:4/139).

---ŞAFİİLERE göre:---

1-Kisvenin yenilenmesi hususunda umumen şayi olan ürf ve âdetle göre hareket edilir. Umumi âdetin iktisâsından önce eskiyen kisvenin yenilenmesi gerekmez.

2- § 13 teki maliki dip notunun 3.maddesiyle şafiilerin görüşleri bağdaşmaktadır (.hâşiyetu şebranlesı:7/210).

3-Yenilenme mevsimi gelmeden kisve yenilenmediği halde, ko. mevsim boyunca dayanmayacak çegitten kalitesiz kisve temin etmişse, vakti dolmadıkça eskiyen kisvenin yenilenmesinden ko.mülk.tir (el-minhâc:3/434, 435, nihâyetu lmu.htâc:7/202, muğni lmu.htâc:3/434, 435, l'ânetu -t-tâli bîn:4/70).

---HANEFİLERE göre:---

1-Fazla kullanmaktan dolayı, zamanından önce eskiyen kisvenin yenilenmesi gerekmez.

2-Kisvenin zamanında eskikip eskimeyişi hususunda üçü ürfdür.

3-Mâtâd kullanıldığı takdirde kisvenin ifâ icâbettığı zaman geçtiği halde, kisve henüz eskimemişse bile yenilenir. Çünkü muteber olan zamanın gelmesidir; y nisine ihtiyacın hasıl olması değildir.

4-Ko.zevceye kisveyi hediye etse, zevceye karşı olan kisve mülk.i düşmez.

5- § 10 da hanbeli dip notunun 2.maddesindeki hüküm burada da vardır (el-muğni:9/241, 242, elmu-kı:2/351, 352, elin-sâf:9/372, 373, .hâşiyetu lmu-kı:2/352).

(1) Lisânu l-hukûm:129, fetâvâ -kâ-dî -hâh:1/399, erradd:3/598, elâ.kâmu şper"ıyyeh:76, 257.

G Ü N A M M A S I

Evce hizmetçisi, naf. s. n. a. d. i. t. k. o. n. n. m. d. i.
l i k. i

Evce hizmetçisi, zevcenin göreceği işleri zevceye niyâbeten görür. Her evli kadına hizmetçi hizmet etmez. Bunun için bazı şartlar aranır. Şartların husulünden sonra evce hizmetçisisine âit ko. n. n. m. d. i. m. k. i. zevcesinin naf. s. n. d. n. bir parça sayılır.

§ 37 - Evceğin evde yapıldığı yerlerde etmek, yemek yapmak, çamaşır yıkamak, evin içini süpürmek v. s. gibi ev içi hizmetlerini görmek di. yâneten zevcenin, ev dışı hizmetlerini görmek de kocanın vazifesidir. Evlilik ve iddet müddetinde hüküm ayıdır. Yani evce yemek pişirmeğe mukabil ko. s. n. d. n. para talep edemez. Zira diyaneten yapılması gereken hizmetler mukabilinde ücret istenemez. Fakat ko. d. ş. a. r. ı. y. a. satmak için zevcesine bazı şeyler yaptırma, zevce bu hizmetlerine mukabil ko. s. n. d. n. ücret talebedebilir. Çünkü ev dışı hizmetler zevceye değil ko. y. a. âittir. İnsan m. k. o. l. m. a. d. ı. g. y. k. a. r. l. ı. n. d. a. hizmetinin bedelini talebet. me hakkına sahiptir¹.

§ 38 - Evce hasta yahut kütürüm ve hizmete muhtâc veya evce ken. di hizmetlerâfi kendisi görmeven kabilden egrâf kıza ve ko. zengin olmasına rağmen evinde yemek pişirilip hazırlanmıyor (hazır yemek, sof. ra sahibi değil) sa koca, zevcesinin hizmetlerini gören hizmetçinin na. f. s. n. d. n. m. k. t. i. r.

Yani kendi hizmetlerini kendisi gören kabilden olan zevce için ko. s. zengin bile olsa hizmetçi tutmak veya hazır pişmiş yemek getirmek zorunda değildir. Fakat evce kendi hizmetlerini kendisi gören cinsten olsa bile meselâ yemek pişirmeğe mâni bir hastalığa varsa ko. zevce. ye hazır pişmiş yemek takdim etmek veya açığı tutmak sorumludur.

(1) elifetâva l. h. i. n. d. i. y. e. h. : 1/569, eddurr: 3/579, eşşihâb: 2/141, mu-hte-sa. ru 1-kudûrî: 2/333, erradd: 3/579, elba. hr: 4/199, ş. u. n. y. e. h. : 1/512, el. a. h. k. a. m. a. g. ş. e. r. i. y. e. h. : 254, 255.

---Kadınlar Re göre: Kendisine hizmet edilmeye lâyık zevcenin teberruan kendi hizmetini kendisinin görmesi müstahabdır. Böylece ko. s. n. a. y. a. r. d. a. n. etmiş olacağından kendisi lâzımdır olur (m. d. i. b. i. l. l. i. : 4/105).

Kendi hizmetlerini kendi görmeyen kabilden zevceyi mahkeme, ev içi hizmetlerini görmeye mecbur edemez. Zira nikâh ile zevcede ko.nın hakka sâdece cinsî istifâde için kendisini ko.sına teslim etmesidir. Bu zevce yemek yahut etmek yapmağa iebâr olunamayıp ko. ya aşçı tutmağa ya da zevcesine hazır pişmiş yemek takdim etmeğe mecburdur. Meselâ zevce için naf. olarak et, sebze ve diğer ihtiyâç maddeleri takdim olunsa fakat zevce (ben bunları pişirmem) dese, koca ya pişirilmiş hazır yemeği zevcesine takdim yahut bir aşçı getirip yemeği pişirtmek sorunda dır.

A-Ev içi hizmetlerini göremeycek derecede zevce hasta ve zevcenin hizmetçisi yoksa, bu zevce köle bile olsa kocasının zevcesine hizmet etmesi bir mecbûriyettir.

B-Zevcenin, mülkiyeti tam olarak kendisine âit erkek veya kadın köle hizmetçisi olduğunda, koca zenginse, bu hizmetçinin naf.sından mülk.tir. Bu hizmetçi hizmet etmeğe muktedir küçük çocuk da olabilir. Meselâ B zevce mükâtebeh¹ olup sahibi bulunduğu bir hizmetçisi varsa, bu hizmetçinin naf.sından ko. mülk. tutulmaz. Zira burada hizmetçinin mülkiyeti zevce azâd olmadan önce tamamen zevceye âid değildir. Fakat hizmetçi mükâtebeh, zevce hür ise, ko. bu hizmetçinin naf.sından mülk.tir.

C-Zevcenin hizmetçisi olduğu halde ko. (senin hizmetçinin göreceği işleri, benim hizmetçime gördürelân) veya (ben senin hizmetçinin göreceği işleri görürüm) şeklinde taahhüde bulursa bile buna zevce rıza göstermese ko, zevcenin hizmetçisinin naf.sından mülk.tir. Fakat buna zevce rızâ gösterirse, ko. zevcesinin ^{hizmetçisinin} naf.sından mülk. değildir.

Ç-Koca hazır yemek sahibi yani kendisinin aşçısı varsa, zevce hizmetlerini kendisi görmeyen kabilden egraf kıza yahut hasta olsa bile (yemek pişirme hizmeti yapacak zevcenin hizmetçisinin naf.sından ko. mülk. değildir. Fakat bu kö. hazır yemek sahibi değilse, bu hizmetçinin

(1) Sahibinin erkek veya kadın kölesine (bu kadar para getir, ondan sonra sen hürsün) deyip bunu bir senede be. lamasına yazısına mînâsına mükâtebeh denilir. Erkekse köleye mukâteb, kadınsa mukâtebeh, sahipleri ne de mukâtib denilir (elliubâb:3/19, Misir 13311 başkası).

nefsanından sorulur¹.

(1) elletâva lhindiyyeh:1/568,569,eddurr:3/579,580,581,biddâyetu l...
mubtedî:3/527,mu-hte-saru l-hâfî:2/327,el-hidâyet:3/327,mu-fan l...
sâil:89,el-câmi"u lveciz:1/180,erradd:3/579,488,590,tu.hfeh:2/235,
mu-hte-saru -t-ta.hâfî:223,el-câmi"u lkebir:194,elmebsû-t:5/181,182,
bedâi":4/24,ellubâb:2/112,fetâvâ -kâ-dî -hân:1/388,389,392,tenvîr:3/
579,588,589,kenz:3/53,elcevharah:2/112,tabyîn:3/53,rav-dah:3/1044,
elba.hr:4/198,keşfu rumûs:1/299,min.hah:4/199,multe-kâ:1/236,fet.h:3/
328,329,meema":1/236,eli-htiyâr:4/4,5,şunyah:1/512,513,514,ğurar:1/
514,el"u-kûd:1/70,75,76,79,durar:1/514,eddurru lmuante-kâ:1/437,438,
lisânu l.hukkâm:127,ela.hkâmu şşer"iyyeh:70,185,186,187,190,192,228,
253,336.

--- ALİKÂİLER: ---

1-Ümumen hanefî görüşündeki farklı olarak şuhûuslara yer veriyorlar:

a) Hizmetçinin mülkiyetinin ko.ya âidiyeti gerekmez.

b) Hizmetçiyi koca keretle de tutabilir.

c) Locasında ko. birden fazla hizmetçi naf.sında mülk. de tutulabilir.

ç) Ko.zevcesinin hizmete lâyık zevce vasfına sahip olduğunda hiz...
metçi temin edip,hizmetçi masraflarını karşılamak zorundadır.

Hizmete lâyık zevce vasfı şöyle tahakkuk eder:

1-ko. varlıklı,zevce de hizmetlerini kendisi görmeyen seviyedense,

2-Yahut ko. zevcesinin hizmet görmesinden dolayı kadrinden dü...
gecek seviyede bir insan ise.

d) Ko.hizmete lâyık zevcesi için hizmetçi temininden âciz kalırsa,
bu mâlî kudretsizlik zevceye ko.sından ayrılma veya nikâhı feshetme
hakını vermez.Oysa malikilere göre naf.nın diğer mülk.lerinden âciz...
lik boşanma sebeplerinden biri olabilmektedir(bu hususla ilgili ola...
rak § 69 un 8 fıkrasıyla ilgili maliki dip notuna bakınız,ettâcu ve l...
iklîl:4/184,mu-hte-saru -halîl:2/510,şer.hu l-hurâşî:4/186,eşşer.hu l...
kebir:2/510, .hâşiyetu l"adevî:4/186,eşşer.hu lkebir:2/510,bidâyetu l...
muতেহিদ:2/54,55,el-câmi"u lla.hkâmi l-kur'ân:5/97).

2-hizmete lâyık zevce kendisine,kendisinin hizmetçisinin hizmet
etmesinin,ko.da ko.nın hizmetçisinin hizmet etmesini istese,bu ihti...
lafta mahkeme zevce lehine karar verir.

Ancak din(zevcenin günah işlemesine vesile olmak) ve dünya(ev eş...
larını çalmak gibi) işleminde zevcenin hizmetçisi ko.ya zarar verirse
ve bu zarar isbat edilirse,mahkeme zevce aleyhine karar verir(şer.hu l...
-hurâşî:4/186,ettâcu ve lîklîl:4/185,mu-hte-saru -halîl:2/511, .hâşî...
yetu l"adevî:4/186,eşşer.hu lkebir:2/511)

3-âlin olarak boşanmış zevcenin hizmetçi bulunu için § 20 de mali...

= iki dip notanın 2.maddesine bakınız.

---ŞARİİNE göre:---

1-lâşe ve kisvenin tersine hizmetçi naf.sında ko.nın mâli durumu değil,zevce'nin durumu ölçüdür:

a)Hizmete layık zevceye ko.sı hizmetçi temini ve hizmetçi naf.sından mük.tir.

Hizmete lâayıklık,baba evindeki duruma göre'dir.baba evinde kendi sine hizmet edilen zevce,evlendikten sonra da bu hakka sahiptir.Fakat babasının evinde böyle olmayıp kendi işlerini kendisi gören zevce,evlendikten sonra ictinâf seviyesi yüksek bir evin hanımı olduysa,bu yeni durumu sebebiyle hizmet olunmasına layık sayılmaz.

b)Hizmetçi,ko.nın veya ka.nın kadın kölesi,yahuk ücretle tutulmuş hür bir hizmetçi olabilir.

2-Ev dışı hizmetlerini(çarşıya gitmek v.s.gibi)erkek hizmetkârlar görür.Diğerleri görebilirse de ev içi hizmetlerindeki zevce hizmetçisi kadındır.İyiye imandan ayıd edebilecek yaşta(mimceyyiz)ki bulûğa ermiş;bulûğ öncesi devresinde bulunan(murâhı-k)erkek çocuğu,zevce'nin mahremi olabilirse de fazla yaşlı bile olsa bulûğa ermiş yabancı erkek veya zimmiyyeh,zevceye hizmetçi tutulamaz veya bunlar zevce hizmetkârı olarak hizmet yapamazlar.

3-Zevce hizmete lâayıkca bâin olarak boğanmış hâmile,küylü,dağlı,bedevî v.s. olsa da ko. zevce'ye hizmet götürmeğe mecburdur.

4-Zevce hastalığı sebebiyle daha fazlasına muhtâc değilse,ko. sa-dece bir hizmetçi naf.sından mük.tir.Zevce,naf.sını bek karşılayacağı dese bile ko. birden fazla hizmetçiyi eve girmekten men edebilir.Men edemeyeceği görülünde de olanlar vardır(mu'ni lmu.htâc:3/434).

5-Hizmetçi naf.sından iktisâd etmek için ko,zevceye bizzat kendisi hizmet etmek(şöbürge,çamaşır,yemek pişirmek v.s. gibi) istese bunu zevce istemeyebilir ve bu takdirde ko. hizmetçi teminiyle mük.tir.Kendî hizmetçi naf.sını kendine kâr olarak saklayıp hizmetlerini kendisi görmek isteyen zevceye de ko.sı mâni olabilir.

6-Zevce,hizmetçinin bedâva hizmet görmesini istemeyebilir.Zira ak-si halde minnet hasıl olacaktır.Zevce ise kimseye minnete zorlanamaz (elminhâc:3/432,433,nihâyetu lmu.htâc:7/197,mu'ni lmu.htâc:3/432,433,.hâşiyetu şşebrahmesî:7/197,elumm:5/79,buğyetu lmu-hte-sar:2/146,fet.hu 1-karfb:52,-kurratu l"ayn:l20,kifâyetu le-hyâr:2/146,147,ra.h-metu lummah:244).

---HAKEMİLİNE göre:---

1-Zevce eğriktan olup hizmetlerini kendisi görmeyen seviyedense

§ 39 - Ko. fakirse, zevcesinin hizmetçisinin naf.sından mülk.bulunmadığı gibi zevce, hizmetçisinin sahibi değilse yahut hizmetçiyi kiralamışsa ko. yine bu hizmetçiye âit masraflardan mülk değildir. Yani ko. zevcesi için hizmetçi kiralanacağı mecbur değildir. Fakat bu durumda, zevceye lâzım olan şeyleri çarşıdan getirmek ko.nın mülk.idir.

A-Ko, ilgili şartların tahakkukunda zevcenin sadece bir hizmetçisinin naf.sından mülk.tir. İki veya daha fazla sayıdaki zevce hizmetçisi naf.sından mesul tutulamaz. Fakat zevcenin, ko.sından çok çocuğu olup da birden fazla hizmetçiye ihtiyaç hissedilirse, ko. o zaman birden çok, ihtiyâc miktarı zevce hizmetçisi nafsından mülk.tir.

B-Ko, zevcenin emin olmayan hizmetçisinin naf.sından mülk. değildir. Zevce bu hizmetçisini değiştirmek zorundadır. To.nın bu mülk.i, getirilen zevcenin emin hizmetçisine karşı devam eder.

Yani zevcenin emsâle râfiyetkâr olmayan hizmetçisini ko. evde bulundarmaya ko. mecbur değildir. Hizmetçi bazı egvaları çalıyor, zevce hizmetçiyi değiştirmiyorsa ko. hizmetçiyi evinden çıkarabilir. Bu takdirde ko. ka.sına emin bir hizmetçi getirecek olsa zevce ko.nın getirdiği bu hizmetçiyi kabûle mecburdur. Zevcenin ko.sına (senin getirdiğin bu hizmetçiyi beğenmedim v.s.) şeklinde itirazları hükmü süzdür.

C-Zevce hizmetçisini ko.ya hizmetten men ederse, ko. bu hizmetçinin naf.sından mülk. değildir.

Ç-Kaf. mülk.leri ko.ya âit olmayan fakat ko.ya da hizmet eden zevcenin müteaddid hizmetkârlarının naf.sı ko.ya değil zevceye âittir.

= yahut hastaysa ko.hizmetçi temini ile hizmetçi naf.sından mülk.tir.

2-Hizmetçinin, zevceyi görmesi, zevceye bakması helâl olan biri olması gerekir.

3-Kitâb ehlinde hizmetçi kullanılabilir.

4-Hizmete lâyık zevce, hizmetini kendim görmek, hizmetçi naf.sı neyse, onu da kendime almak istiyorum, dese bunu ko.nın kabûli gerekmez.

Yine bunun gibi ko, ben kendim sana hizmetçilik yapayın, hizmetçi naf.sından ihtisâsı devam dese, bunu zevcenin kabûli gerekmez (elmağrib:)

337, 338, elmağrib: 32/347, 348, es-süfî: 2/336, 337, . elmağrib: 12/343, ettev-si.h: 374)

§ 40 - A-zevce hizmetçisinin naf.sı,nakdî olarak takdir olamaz;
Örfe göre,hizmetçiye kâfi gelecek miktardır ki bu da fakir ko.nın
zevcesine temin ettiği,yeterli derecedeki naf. miktâridir.

B-Zevce hizmetçisinin naf.sı etmek itibarıyla zevcenin naf.
sından noksan verilemez;kâfi gelecek miktar kadar verilmesi lâzımdır.
Fakat katık itibarıyla,zevcenin naf.sına muâdil olamaz;ondan noksan
takdir olunur.

C-Ko. zevcesinin hizmetçisine örf ve ârete göre kâfi gele-
cek miktarda elbise vermekle de mük.tir.Bu kısve,zamana(mevsimlere)
ve mekâna(çegitli memleketlere) göre farklılık gösterir.Zevce hizmet-
çisinin kisvesi eskimedikçe yenisinin verilmesi gerekmez¹.

—aurâfî:4/136,137,mu-hte-saru -halîl:2/511,ettâcu ve ilklîl:4/135,
egşer.hu lkefir:2/511, .hâşiyetu l'adevi:4/137, .hâşiyetu âdusâ-ki:2/
511,bidâyetu lmuhtedid:2/54,55).

—ŞAFİİLERE göre:—

Zevcenin kendisine alışmış olduğu hizmetçiyi ko. değiştiremez.An-
cak hizmetçinin dinî veya dâhiyevî hususlarda hıyâneti zuhûr ederse,
hizmetçi değiştirilebilir(muğni lmu.htâc:3/432,nihâyetu lmu.htâc:7/197).

—ŞAFİİLERE göre:— Ko.birden fazla hizmetçi naf.sından mük. de-
ğildir(elmugni:9/237 bu husustaki çegitli deliller,elam-kı":2/347,
egşaff:9/236,ettav-âf.h:374).

(1)Hizmetçi kisvesi de zevcenin kisvesi kadar olmaz:elfetâva lhin-
diyyah:1/568,576,eddurr:3/584,elhidâyeh:3/329,elmebrâ-t:5/181,183,
fet.h:3/328,keşfu rumûz:1/299,bedâi":4/24,25,fetâvâ -kâ-dî -hân:1/392,
elba.hr:4/198,200,meenâ":1/236,emrâd:3/584,589,tebyîn:3/54,elcâmi"u l-
vesîz:1/180,min.hah:4/192,eli-htiyâr:4/4,lisânu lmuhtâmil27,ela.hkâ-
mu şşar"ıyyah:196,197,198,242.

—ŞAFİİLERE göre:—

1-Hizmetçinin işe maddelerinin cinsi zevceninki gibi olmakla berâ-
ber nev'i âdeten zevceninkinden daha aşağı olur.

2-Miktârı ko.nın mülî durumuna göre değişir:fakir ko.nın hizmetçi-
sinin günlük işe miktârı bir müdd,orta hallinin yına bir müdd,zengi-
nin ise bir tam,bir r. bîlâ üğâh müddür.Bu takdir,Şafîi tarafından
koyulmuş,gafîi fakihleri,hunun neye dayandığını bilmediklerini ifâde
etmişlerdir.

3-Hizmetçi işçisi,asgari işe ihtiyacının kargılandığı ülettye daya-
nır;zevce işçisiyle egit olacak deye bir kayıt yoktur.

4-Memleketin âdetine göre hizmetçinin kisvesi(kisve gusulü için §53de
gafîi dip notuna bakınız)nden de ko.mük.tir(elmugni:3/433,434,nihâ-
yetu lmu.htâc:7/198,muğni lmu.htâc:3/433,434).

—ŞAFİİLERE göre:—Öls,183s,İktisadî hükmünde oluyun,hizmetçi naf. ...

ÜÇÜNCÜ B A B

Zevce nin Mesken Naf.sı (Sükna Nafkısı)¹ ve K o n u n
Zevcesi için Yoldaş Temini H ü k . i

Makah ahıyla evlilikleri bağlamış olan ka,ko.nın müsterek hayat...
larına idâne ettirdikleri bir iskan mahalli,mesken vardır.Ko.nın ev...
lenmiş olduğu zevcesine bir iskan yeri temin ve tedârik etmek borcu...
dur,mükellefiyetlerinden biridir.Zevce de bu sükna hakkına müstehak...
tır.Bir tek zevcesi bulunan ko. âdeten zevcesiyle aynı iskan mahallin...
de devamlı olarak müstereken,birlikte ikamet etmekteyse de,birden faz...
la zevcesi olan ko. için bunun aynı şekilde kabil olmadığı bedhiddir...
bu durumda olan ka,ko.lar için sükna durumuyla alakalı bir kaç ihtı...
mal varıddır.Ko.nın birden çok olan zevceleri müsâit sayıda odaları...
ve kullanışa uygun olan büyüğe bir evde bulunabilirler.Bu takdirde...
her zevcenin ayrı,müstakil bir odası vardır.Bazen de ka.-ko.nın zen...
ginliğine göre,birden çok zevcelerin her biri için müstakil,ayrı bir...
ev bulunabilir,çerek oda ve gerekse ev şeklinde olsun,zevce nin ikamet...
ettiği iskan yeri,naf. cümlesinden olan hukukundandır.İslâm Hukuku...
işbu sükna naf. hukukunu bazı esaslarla tansim etmiştir.Bunları bu...
babda ele alacağız.

§ 41 - Ko.nın zevcesini iskan ettirmek zorunda olduğu mesken,mes...
râ(ger"i,diaf) meskendir ve zevcesine ikamet için tahsis ettiği mahal...
dır.Ürf ve âdetlerin farklılığı ile değişiklik olur.Mesela zamanımızdan...
yüz yıl kadar önceine âit İslâm Hukukçularımızın tesbit ettikleri ün...
Asya İslâm ürf ve âdetine göre zengin ve egraftan olan zevce için müs...

= sından ko,fakir kocanın zevcesinin naf.sı ölçüsünde mülk.tir(elnaf...
nf:9/237,elin-sâf:9/359,eggâff:9/237,elmu.harrar:2/114).

(1)Bu mevzuyla temas eden fıkıhçılarımız,meskenden zevce nin ne za...
man nerelere çıkıp gideceği meselesini de gayet teferruatlı olarak...
ele alırlarsa da naf.mülkiyle alakalı olmadığından tez konusunun di...
ğında mütâlaa olunup burada ele alınmamıştır.

tekil bir ev tahsis etmek lazımdır. Aksi halde kendisini ko.sına teslim etmeyen zevce itaatsiz sayılmaz. Orta halli zevce için, sıhhi tesisleri ve mutfakı bulup, müstakil kilidi olan bir oda tahsis etmek gerekir. Fakir zevce için sıhhi tesisleriyle mutfakı müfterek, kilidi bulunan bir oda meqr mesken olabilir.

A-Meqr meskende aranacak şartlar şunlardır:

- 1) Zevcenin din ve dünya işlerini görmeye müsait olmalıdır.
- 2) Ko.nın zevceye zulm(haksızlık) etmek istediğinde bu zulmünden onu men etmeye kudreti yeten sâlih komşular arasında yer almalıdır.
- 3) Zevceye can ve mal emniyeti sağlayabilmelidir.
- 4) Ko.nın zevcesinden cinsel faydalanmasına imkân vermemelidir.
- 5) Dâim ihtiyaçlarla birlikte su da meskene ~~gelmeli~~ ko. tarafından getirilmiş olmalıdır. Meskenin içinde marnıç, kupa, çeyme bulunmaması, bu mahallin meqr mesken olmasına engel değildir.

6) Zevce izin vermedikçe meskeninde ko.nın akrabası ikamet edemez. Se de ko.nın her türlü kadın kölelerinin, başka kadından olma cinsi münâsebeti alamayacak kadar küçük çocuklarının bulunmasına mani olamaz. Buna mukabil meskende zevce de, ko.nın izni olmadıkça başka ko.sından olma küçük çocuğunu, kendi akrabasını bulunduramaz. Mesken mülkiyetinin ko.ya âit olması veya olmaması bu ahkâma müessir değildir.

B-Mesken tenhâ, duvarları yüksek, konak gibi geniş olup da, zevcenin yalnızlıktan dolayı aklına bir bozukluk gelmesine kâsebeb olacağı sanılır (malum olursa) kocanın zevceye bir yoldag (şarkadar, enise) temin etmesi lâzımdır.

C-Zevceye şarkadar temin mezbûriyeti, zevceden zevceye ve yerdan yere değişir, farklıdır. Kesela zevce yalnız başına odada ikamet edip gecelemeden korkan cinsten ise, imkân yeri küçük olsa bile, ko.nın zevceye yoldag temin etmesi gerekir. Keza zevce küçük ve yalnız olarak ikametten korkan bir insansa, zevceye yoldag temini icabeder.

Çağın yeri küçük, sâlin kengülük arasında olup da, zevcenin kork...
malacağı enlağıdır (mâlim olur) sa, ko.nin zevcesine yoldaş temin etme...
si gerekmez¹.

(1) elifetâva l-hindiyeh: 1/57 576, 577, bidâyetu l-mubtedi: 3/334, 335,
fetâvâ -kâ-dî -hânî: 1/391, 392, eddur: 3/600..603, mu-hte-saru l-kudûrî:
2/308, el-hidâyet: 3/334, 335, keşfu rumûz: 1/301, el-cevâbir: 2/112, erredd:
3/599, 600, 601, el-lâbâs: 2/112, fet.h: 3/334, 335, 336, tenvir: 3/599..603,
tu.hfeh: 2/234, 235, bedai": 4/21, kenz: 3/58, elba.hr: 4/210..213, tebyin: 3/
58, min.hah: 4/210..212, .hâşiyetu şâlehi: 3/58, multe-kâ: 1/238, 239, rav...
-dah: 3/1043, 1048, mecmâ": 1/238, 239, elmu-htâr: 4/8, el-câmi"u l-vecf: 1/181,
eli-htiyâr: 4/8, eddurru l-munte-kâ: 1/486, 492, 493, 494, ğurar: 1/516, 517,
el-mu el"u-kûd: 1/70, 71, 76, 82, ğurar: 1/516, 517, elifetâva l-hayriyyeh: 1/
68, 71, 72, 79, ğumyeh: 1/516, 517, lileşnu l-hukâm: 129, ela.hkâmü şşer"iy...
yeh: 159, 280, 281, 282, 283, 287, 298, 299.

---MALİKİLERE göre:---

Meşkenin vasıfları, hanefî görüğünde olduğu gibidir. Ancak malikiler
bu hususlara da yer veriyorlar: Hakır olan, yani mehri az veya az güzel
yahut siyah olan zevce, ko.nin akrabasıyla bir yerde oturmaktan inti...
na eommez. Bu hak kadri olan zevcenindir. Ancak erkek tarafı ko. akra...
basının zevceyle birlikte ikamet edeceklerini şart koymuş ve zevce
bu şartı kabul etmişse, bilahere zevce bu rızasını iptalle, oğlarla i...
kametten intinâ edebilir. Bu mevzuda ko.nin hizmetçi ve cariyeleleri, ak...
rabası gibi hüküm alın. Ko.yla ilgisi olan bu insanların zevceyle be...
raber kalabilmeleri, evlilik mahramiyetlerine müttali olmadıkları tak...
dirdedir. Aksi halde aynı meşkende beraber kalamazlar (mu-hte-saru -ha...
lî: 2/512, şer.hu l-hurâfî: 4/189, eşşar.hu l-kebîr: 2/512, ettâcu ve lîk...
lî: 4/186, .hâşiyetu dâustî-kî: 2/512, 513, .hâşiyetu l"adevî: 4/189).

---ŞAFİİLERE göre:---

Meşken ürf ve âdete göre zevceye uygun olmalıdır, lâayık bulunmalı...
dır. İfâ ve kisve naf.sında ko.nin mali durumu dikkate alındığı hal...
de, iskânda alınmaz. a) Meşkenin ko.nin mülkü olması şart değildir. b) Meş...
kende ka.can ve malından emin olabilmelidir. c) Bunlardan emin olmadığı
takdirde ko.nun ka.ya yoldaş tutması gerekmez; emin olan başka meşken
temin eder (el-minhâc: 3/432, nihâyetu l-mu.htâc: 7/196, mu'ni l-mu.htâc: 3/432,
.hâşiyetu şşebremleşî: 7/196, fet.hu l-mu"în: 120, l"ânetu -t-tâlibîn: 4/73, 74).

---HABŞİLİLERE göre:--- Diğer naf. çeşitleri gibi meşken de karı-kocanın
halleri ve ürf'e göre olur (el-muğnî: 9/236, nakli ve akli deliller, 237, eş...
şarî: 9/236).

§ 42 - Ko.nın, zevce için mesken temin etme mük.1, zevcesinin, kendi sine ait mâli menfaatlerine bedel tutulamaz. Yani zevce, kendi evini ko.sına kiraya verip, kendisi de kocasıyla birlikte oturabilir. Zevce nin kendisi de ko.sıyla birlikte aynı meskende oturuyor diye ko.ki ra vermekten imtinâ edemez¹.

§ 43 - Meskende ikametle alakalı olarak, tek başına zevcenin yüklen diği akid mesuliyeti, iskân ettirme mük.1 ko.ya âit olduğu için ko.ya yüklenemez. Meselâ zevce, kiraledği bir meskende otururken ko.sını o raya aldıktan sonra, zevceden kira bedeli istendiğinde, akdi yapan ki şî olarak kirayı zevcenin vermesi lazım gelir. Zevce (bu meskenin ki ra ile tutulmuş olduğunu sana söylemişim, kira bedelini senin vermek lazımdır) diye ko.sını sorumlu gösteremez².

§ 44 - İddetli zevcenin, iddetten önce evlilik devrindeki sükmâ ma hallinde iddetini tamamlaması için, ko.sı tarafından iskân ettirilmesi efdal(en iyi olan şekil)dir. Bu mümkün değilse ko.nın kendisi o sükmâ mahallinden çıkıp zevceyi orada bırakır. Bu da mümkün değilse, zevce i için ko.bir iskân mahalli temin ederek, zevcenin orada iddetini tamamlaması sağlanır ve bu meskenin kirası yine ko.ya âiddir. Meselâ meskenin çeşitli odaları varsa, birini ka.yalnızca kendisinin kalması için se çerek orada iddetini tamamlar³.

(1)eddurr:3/583, elba.hr:4/211, erradd:3/583, ela.hkâmu şşer"ıyyeh:284. —ŞAFİİLİKKE göre:—Ka.nın meskeninde, ko.ka.yla bir müddet ikamet et tigi halde ka.(kira v.s.hususunda)sesini çıkarmazsa yahut ka.nın baba nının evinde aynı şey hasıl olsa, ko.iskân ücretinden mük.tir. Fakat ka. ko.sına ka.nın bu meskeninde ikamete izin verirseyahut ko.nın ka.nın meskeninde ka.yla ikametinin sebebi ka.nın ko.yla başka bir yere inti kalından imtinâ sebebiyleyse yahutko.ka.sıyla ka.nın babasının evinde babanın izniyle veya babaninkızını başka meskene intikaline mani olu gundan dolayı ikamet ediyorsa;ko.sükmâ ücretinden mük.tutulamaz(elmin hâc:3/432, nihâyetu lmu.htâc:7/196, muğni lmu.htâc:3/432, .hâsiyetu şşeb ramlefi:7/196).

(2)elba.hr:4/211, ela.hkâmu şşer"ıyyeh:285, eddurr:3/583.

(3)Erradd:3/535, 536, 609, eddurr:3/539, elba.hr:4/216, 217, tu.feh:2/ 369, mu-hte-saru l-kudûrî:2/317, ela.hkâmu şşer"ıyyeh:364.

—ŞAFİİLİKKE göre:— de aynı görüştendirler(elminhâc:3/402, 403, nihâyetu l mu.htâc:7/155, 156, muğni lmu.htâc:3/402, 403, .hâsiyetu şşeb ramlefi:7/155).

İslâm,istikrar,huzur ve refah içinde bir cemiyet hayatı ile bunun idâmesi için kendine has bir eğitim ve öğretim esası manzumesi benimseyip,çocukluktan sonraki insanın bu cemiyette hangi vasıfları kazanması gerektiği noktasından hareketle,her türlü alâkalardaki keyfiyeti,ahlak,fazilet,pisliklik ve insani üstünlüklere istinad ettirmiş,gahıslar arasındaki ilişkileri olgunluk meziyetine oturturken karşılıklı hak ve vecibeleri de tanzim edip,hakların ihlali hâlinde mahkeme v.s.gibi müesseselerle hakların hakkının mükr.ten alınması,zulmün salının tasarruf şekli olması için müeyyideler getirmiştir.

Ka. ile ko. arasındaki naf. alakası da erkeğin zevcesine karşı o-
lan bir mâlî mülk. oluşu itibarıyla, erkek bu mesuliyetini, hakkânî din
ölçütleri içinde ka.sına karşı yerine getirir.ka.sının hakkını verir,
zulmetmez.Vazifesini İslâmın istediği adil hudud çerçevesinde yapar.
İslâm Dini'nin ictimâî nizâmı budur.Yani müslüman,kendi vazifesini,hâ-
ricî bir âmil ve zorlama olmadan,kendiliğinden dininin gerekliliği o-
larak yerine getirir.Şöylece fert,ferde veya cemiyete karşı mesuliye-
tini ifa edip zimmetini borçluluktan koruyup ibrâ etmiş olur.Fakat
cemiyette İslâmın icâblarını gereği gibi öğrenememe yahut bu icablara
bildiği halde,dînî duygularının zaafından yahut elde olmayan beşerî
imkânsızlıklar ~~hâs~~ sebebiyle bazen ko.zevcesine karşı kocalık vazife-
sini noksan,kusurlu yapar veya zulmederek hiç yapmaz.Meselâ naf.sını,
bundan önceki iki ana kısımda görülen usûle uygun olarak tediye etmez
veya bunu eksik yapar.Yani,zeveden tam zevcelik ister fakat kendisi
tam ko.lık yapmaz.Bu durumda zevcenin müracaat edip hakkını arayaca-
ğı yer mahkemedir(şkadıdır).Mahkeme işe karışınca,durum hukûkî bir
seyir içinde nihâyet bulur.Buraya kadarki beyânlardan anlaşıldığı ü-
zere,zevce'nin naf.sı iki şekilde zevceye intikal etmiş olur.Birini,

zavcenin nafını olan naf.yı ko.sının evlâhı ile bulup,naf.sı için hiç bir zorlukla karşılamamasıdır.Buna fıkıh dilinde temkin denilir.İkincisi,ko. tarafından zevceye,hakkı olan naf.yı verip mahkemeye müracaatına meydan vermemek yahut zavcenin mahkemeye müracaatıyla takdir edilen naf.nın zevceye tediyeşi ve teslimiyle olmasıdır.Buna da temlik denilir¹.

Naf.mevzuunda umumiyetle haksızlığa uğrayabilecek olan sâdece zevcedir.Zira naf.yı veren ko.dır,alan zevcedir.Bu vaziyette haksızlığın genellikle verenden geldiği her keşçe mâlumdur.

Ka.ko.naf.mük.i,çok taraflı hukûkî mevzûât arzedebileceğinden,mahkemenin bu mevzûdaki yeri ve müdâhelesi oldukça ehemmiyete hâizdir.Bu bakımdan fıkıh kitaplarımızda ka.ko.naf.hukûkunun mahkemeye alakalı bahisleri oldukça tafsilatlı ele alınmıştır.Fakat bu mevzûâtı burada biz incelerken ka.ko.-mahkeme alakasının mahiyetini esas alarak bir tasnife gittik.İlk iki kısımda da olduğu gibi mevzû mevzû kaideler halinde getirdiğimiz veya getirmeye çalıştığımız bu mevzûâtın böylece mücerred asıllarını göstermeye gayret ederek tafsil edici bahisleri de fıkralar şeklinde aktırdık.

B i r i n c i B â b

N a f. T a k d i r i v e M a h k e m e

B i r i n c i F a s ı l

M e v c u d O l a n K o . y l a İ l g i l i N a f. T a k d i r i ²
§ 45 - Ko.ka.sına hiç naf.vermediği veya kâfi miktarda naf.vermediği hallendesevce,mahkemeye müracaatla kendisi için ko.sı aleyhine naf.takdiri talebinde bulunabilir.

A-Naf.takdir talebi davasında mahkemeye yapılması münâsib olan,

(1)KINAHMURAT elmebsû-t:5/181.

(2)mahkemede hazır bulunan ko.aleyhine,zevcesi için mahkemeye takdir olunan naf.nın,mahkemedeki tescil kayfiyeti için bakınız:ŞAHİNŞAHİ şgurd-tu -s-sağır:2/1144.

ka.ko.arasında iyi geçinmeyi tesisle,bir arada birlikte yerip içmele-
rini tavsiye ve nasihat etmektir.

B-naf.takdir talebi davasında hakimnin iyi geçinmekle ilgili na-
sihatini ko.tutmazsa ve hazır sofrâ sahibiyse,zevcenin ko.sının bu
yemeğinden kâfi miktarda yemesi kabilse,zevce bu yemekten yer;kendi-
sine mahkemece ayrıca naf.takdir olunmaz.

Fakat ko.hazır sofrâ sahibi değilse ve zevcesinin naf.sını ver-
mekte kusurlu bulunduğu belli olursa mahkeme:

- 1)Ka.ko.nın hallerine göre,ko.aleyhine zevce için naf.takdir eder,
- 2)İhtiyâç halinde de zevcenin ko.sı aleyhine istidâmede bulun-
masına yetki verir.Kadın bu naf.yı kendisi için harcar¹.

(1)Ko.hazır sofrâ sahibi olsa da zevceye karar verip,naf.vermediği
belli olursa mahkeme yine naf.takdir eder:elifetâva l-hindiyeh:1/568,
erradd:3/580,581,585,-hizâneh:163,elcâmi"u l-kabîr:194,almebsû-t:5/181,
bedâi":4/28,fetâvâ -k2-dî -hâh:1/392,395,elba.hr:4/188,189,necme":1/
236,min.hah:4/189,elcâmi"u l-veciz:1/130,fet.h:3/327,eddurru launte-kâ:
1/485,eli-htiyâr:4/4,elifetâva l-hayriyyeh:1/72,74,hisânu l-hukâm:126,
ela.hkâmu şşer"iyyeh:202,203,204.

-----MALİKİLERE göre:-----

Naf.yla ilgili ihtiyâcını zevce ko.sının yemek ve eyyâsından temin
etmekle naf.takdir hakkını,temin müddeti için kaybeder.Fakat zevcenin
bu şekildeki teminden intinâ hakkı vardır.Meselâ ko.sıyla aynı yemek-
ten yemek,aynı yatakta yatma,aynı kisveyi kullanarak kisve ihtiyâcını
gidermiş zevce,bunlara ilâveten naf.takdir davasında bulunamaz.Fakat
zevce ko.sıyla aynı yemekten yemek,ko.sının kullandığı aynı kisveyi
kisve olarak kullanmak,ko.sıyla aynı yatakta yatmamecbur değildir;
kendisi için müstakil olarak bunları talep edebilir.Ancak zevcenin
ko.sıyla yemek yemesi,aynı yatakta yatması(kendisine zararlı değilse)
meveddet,muhabbet ve bağlılığı kuvvetlendirdiğinden müstehabdır.Fa-
kat ko,zevcesini ille de benimle yemek yiyeceksin diye zorlayamaz(mu-h-
te-sârü -hâfl:2/514, .hâşiyetu l"adevî:4/191,mevâhibu l-celîl:4/187,
eşşer.hu l-kabîr:2/514,şer.hu l-hurâşî:4(191,ettâcu ve l-iklîl:4/187,
.hâşiyetu dâusî-ki:2/514).

-----MÂLİKİLERE göre:-----

1-Ko.sıyla bir yerde bulunan,işyesi böylece kargılanmış olan zevce =

§ 46 - Naf.takdirinden önce,ko.nın naf.mük.ini yerine getirmedeği şeklindeki zevcenin mahkemede dava açması,ko.bunu inkâr ederse sahih değildir.Yani zevcenin ko.sını (bana hakkım olan naf.yı vermedi,hakkımı talebediyorum) şeklinde mahkemeye dava edebilmesi için,eğer ko.bu iddiayı reddediyorsa,naf.nın rızâen veya mahkemeye davadan önce takdir edilmiş olması şarttır.Davalı ile davacı arasında yemin talebi,ancak sahih davalarda varid olabileceğinden,takdirden önceki bu dava da ko.davayı inkâr ettiğinde zevce,ko.ya yemin ettirilmesini mahkemeden isteyemez.Fakat takdirden sonraki böyle bir davada,ko.nın yemini talebedilebilir.Zira o takdirde dava sahihtir.

hatta ko.zevcesinin bu iddiasını reddetmeyip ikrâr etse dahi,bu ikrâr ko.yı ilzâm etmez.Bu cümleden olarak ko.nın maziye sit mayyen bir naf.yı ikrarı,bu naf.nın mukadder naf.olduğu şeklinde tefsir edilir.Heselsâ ko. (geçmiş müddet için zimmetinde şu kadar zevceye karşı naf.borcunu vardır) diye ikrâr ettiğinde,zevce de naf.yı iddiâ ediyorsa,hâkim zevceye sorar:Zevce (ko.sının ikrâr ettiği naf.nın mukadder naf.olduğunu)ikrâr etmezse,ko.bu ikrarından mük.değildir.Zevce (ko.sının ikrâr ettiği naf.nın mukadder olduğunu) ikrâr ederse,ko.ikrârıyla ilzâm olunur.Bu durumda hâkim ko.ya bir şey sormaz.Zira ko.nın ikrarı,ikrâr ettiği şeyin,mukadder naf.olduğu şeklinde izah olunur.

şinin,deha fazla naf.talebine hakkı yoktur.Zira Allah Rasûlünden günümüze kadar âdet böyledir.Ancak ko.sıyla beraber yemek yiyen zevce,kâfi miktarda yemek yiyemiyor,karnı tam doyuyorsa,bu noksan miktar hakkında ko.sından talebde bulunma hakkına sahiptir.Ko.nın iase maddelerini zevceye başkasıyla göndermesinde,bizati kendisinin getirip takdiminde hüküm aynıdır(elaînâ:3/428,nihâyetu lmu.htâc:7/190,muğni 1.mu.htâc:3/428).

2-ko.ko.iase maddeleri hakkında anlaşılmazlarsa,naf.yı mahkeme takdir eder(elaînâ:3/429,nihâyetu lmu.htâc:7/192,muğni lmu.htâc:3/429).

(n. haklar ki zevce, hakim kendisine sormadan (meskûr naf.nın mukadder olmadığını tasdik) ederse, mahkeme yine ko.nın msk.ine karar veremez¹.

§ 47 - Mahkemenin naf.takdir kararı, tadil veya iptali için hukû ki başka bir tasarruf bulunmadığı takdirde nikahlılık devam ettikçe mer'fidir. Yani mahkemenin naf.takdiri bir bakıma hükümdür. Mahkemenin takdir kararında (hükme bağlanmıştır) veya (karar verilmiştir) v.s. gibi, takdirin hüküm olduğuna işaret eden tabirlerin bulunması veya bulunmaması ehemmiyet arz etmez. Meselâ zevce için mahkeme (her gün) veya (her hafta) veya (her ay) veya (her sene) belli miktarda naf.takdir ettiğinde, bir gün veya bir hafta veya bir ay veya bir senenin bitmesiyle naf.takdir kararı geçerliliğini kaybetmez. Her yeni gün, hafta, ay veya yıl için mer'fidir².

§ 48 - mahkemenin naf.takdirinin mevrû ve sahih olması için:

A-Zevcenin naf.takdiri için mahkemeden talebde bulunması.

B-Mahkemede hazır bulundurulması mümkün olan ko.nın hazır bulundurulması şarttır. Yani ko.nın mehkemetsiz mahkemede hazır bulundurulması mümkün iken, ko.hazır olmadan zevce için naf.takdiri mevrû olmayacağından, bu naf.yı ko.nın zevcesine tediye gerektirmez³.

§ 49 -Zevcenin mukadder naf.yı almadığı iddiası ve bunun talebi için açtığı davayı ko.reddettiğinde, zevcenin sözü makbuldür⁴. Yani zevce, mukadder naf.yı ko.sının kendisine tediye etmediğini iddia ederek

(1) elifetâva laindiyyeh:1/571, erradd:3/594, bidâyetu lmuhtedi:3/332, muhte-saru l-kudrî:2/330, tu.hfeh:2/236, eleâmi"u lkebir:194, elmebsû-t:5/134, bedâi":4/28, el"u-kûd:1/74, min.hah:4/192, ela.hkâmu şşer"iyyeh:89,92.

---HANEFİLİLERE göre:---Mukadder olmasa da mururu müddetle naf.dügmaz (zâu lme"âd:4/149, bunu teyid, hanefileri tenkid eden deliller..).

(2) mecmâ":1/238, min.hah:4/191, elba.hr:4/204, eddurru lmuhte-kâ:1/485,486, ela.hkâmu şşer"iyyeh:209.

(3) elba.hr:4/189, tu.hfeh:2/237, bedâi":4/26, ela.hkâmu şşer"iyyeh:253.

(4) Yani davada isbat yükü ko.ya dügmektedir. İsbatlırsa davayı kazar. İsbatlayamazsa zevceye iddiasının doğruluğu hakkında yemin teklif edilir. Yemin etmezse iddiası sabit olmaz. Yemin ederse iddiası sabit olur. İşte, yeminle iddiasının câbit olması ilmi, davada sözü makbûl olan söz kendisine olan ilmidir.

malikaneye dava açıp, malı olan vezir malikane naf.yı talebederse, davalı ko. ise bu iddiayı inkâr edip mukadder naf.yı zevcesine tediye ettiğini iddia etse, iddiasını isbat yükü ko.nandır. isbat edemezse, zevcenin iddiasının doğruluğu hakkındaki yeminiyle dava sabit olup, naf.yı alır. Çünkü aslolan naf.nın verilmeyiştir. veriligi ise ârizi dir. İslâm hukukunda aslolanın iddia edenin sözü makbuldür, ârizi husus iddiacısının isbat yükü vardır¹.

(1) elmebsû-t:5/206, 207, elfetâva lhindiyyeh:1/573, eddurr:3/595, be-âfi":4/29, elba.hr:4/204, el.hkâmu şer"iyyeh:61, 208.

---MALİKİLERE göre:---

Naf.mukadder değilse ko.(ben zevcemin naf.sını vermemekteyim) yahut (zamanında naf.sını tediye etmemekteyim) iddiasında, zevce de inkârcıysa, söz yeminiyle ko.nandır. Fakat naf.mukadderse, ko.nın sözü makbul değildir. Sıra o takdirde naf.borç hükmündedir. Borçlunun borcunu öde-diği hususunda delilsiz sözü makbul sayılmaz. Ko.yemini(zevce naf.sını kabzetti) ifadesiyle yapmak zorundadır. Başka ihtimallere müncer ola-cak ifadeler kullanmaz(mu-ate-saru -halil:2/521, şer.hu l-hurâşî:4/201, eşşer.hu l-lebîr:2/522, ettâcu ve lillîl:4/205, .hâşiyetu dâusû-lî:2/521, 522).

---ŞAFİİLERE göre:---

Co.sıyla birlikte laçesi temin olunan zevce, iâgem yeteri kadar de-ğildir, gerekli naf.mı talebediyorum iddiasında, ko. da aksi iddiadayca söz yeminiyle zevcekindir. Ko.nın zevcesine naf.sını göndermesinde, ya-hut bizzat kendisinin getirip takdim etmesinde hükmü değişmez(muğni l-mu.htâc:3/428).

---HANEFİLERE göre:---

Zevcenin naf.yı kabzedip etmediğinde söz zevcekindir(elmuğni:9/253, eşşâfi:9/262, 269, .hâşiyetu lmu-ami":2/356, elin-sâfi:9/383).

§ 50 - Zahir olan naf.nın tarihini,mikdarını veya cinsi hakkında ihtilafta isbat yükü zevcenin,yeminiyle ko.nın sözü maktuldür. Meselâ zevce (dört ay evvel ko.nla aylık naf.nın 2000TL olması hakkında anlaşılmış,naf.takdirinde bulunmuştu) iddiasında,ko.yea (dört ay değil, bir ay önce bu şekilde anlaşılmıştı) iddiasındaysa,zevce iddiasını delil(beyyine) ile isbat ederse davayı kazanır,isbat edemezse,yeminiyle ko.nın sözü makteberdir.Zira zevce borcun fazla olduğunu iddia etmekte ko.yea bunu inkâr etmektedir.İslâm Muhâkemât Usûlünde,isbat yükünden davacı,yeminden de davalı mük.tir.Koza mukadder naf.nın hangi cinsten olduğu,miktarının ne olduğu hakkındaki ka.ko.ihtilâfının dava olarak mahkemeye intikalinde aynı esas caridir¹.

§ 51 - Mahkeme,müslüman olmayan mülteci (mülte'min)²zevcezin,kenisi gibi olan ko.sı aleyhine açtığı naf. tahkîr davasına,ikisi de İslâm tebasına girmeyi kabul etmeden bakamaz³.

(1)duratı lmu.hâkemât:27,28,erradd:3/595,elcâmi"u lveciz:1/183, fet.h:3/332,terci.hu lbeyyinât:129,fetâvâ -kâ-dî -hân:1/398,elba.hr:4/204,melceu l-ku-dâh:27,28,elmebsû-t:5/194,195,eddurr:3/594,595,elfetâva lhindıyyeh:1/572,573,ela.hkâmu şşer"ıyyeh:327,328.

---MALLİKİLERE göre:---

Mukadder naf.nın miktarı hususunda ka.ko.arasındaki ihtilafta,miktar mahkemece isbat edilirse(meselâ mahkeme kayıtları,hakimin bilgisi v.s. metotlarla) taraflar buna uyarlar.Fakat mahkeme bunu yapamazsa (meselâ mahkeme sicilleri yanmış veya hakim vazifeden ayrılmış v.s.) zevce nin benzerlerinin naf.sına ko.nın iddiası uygunsa ko.nın sözü maktuldür.Uygun değilse,uygun olduğu takdirde zevcenin sözü maktuldür.İkisi de uygun değilse,istikbal için yeniden naf.miktarı tayin edilir,mazi yecit naf.lar da ka.ya benzer hanımların naf.sı gibi ko.dan tahsil olunur.Ka.ko.nın ikisinin de iddiası uygunsa ko.nın sözü maktuldür(mu-hte-saru -halil:2/522,şer.hu l-hurâf:4/201,şşer.hu lkebir:2/522,ettâcu ve lıkil:4/206, .hâziyetü adusû-kı:2/522).

---MALLİKİLERE göre:---Naf.mük.inin başlangıcı veya naf.takdir tarihini hakkındaki ihtilafta söz ko.nındır(elmâni:9/253,şşâfi:9/269).

(2)İslâm memleketine sığınıp iltica eden,müslüman olmayan,şerri hükümler bir devlet tebasından olan mülteci.

(3)elfetâva lhindıyyeh:1/507,ela.hkâmu şşer"ıyyeh:50.

İ k i n c i F a s ı l

M e v c u d O l m a y a n K o. A l e y h i n e G i y â b ı n
d a M a h k e m e c e N a f. T a k d i r i¹

Naf.takdirinin buraya kadar incelenen tarafı,ko.nın mevcud bulun-
duğu durumdaki hükümlerine mahsustur.Fakat bazen zevcenin ko.sı,gitmek
istediği yer yolculuk mesâfesi(üç gün üç gece) kadar olsun veya olma-
sın yolculuğa çıkabilir.Zevcesine bıraktığı naf.bitebilir veya hiç
naf.bırakmadan yolculuğa çıkmıştır.Bazen de ko.kaybolabilir,gizlenmiş,
saklanmış olabilir,memleketini terketmiş olabilir.Böyle veya benzeri
durumlardaki ko.nın zevcesi de naf.ya muhtaç bir durumda kalırsa ne-
ler nasıl yapılabilir?Böyle bin ko.nun evinde yahut birisi nezdinde
bırakmış olduğu naf.cinsinden malları bulunabilir.Yahut birinin zim-
metinde alacağı veya bir yerde hak etmiş olduğu paraları olabilir ve
ya olmayabilir.Bu ve buna benzer durumlarda,zevce naf.sının takdiri
ve hakkının tahakkuk ettirilmesi için mahkemeye müracaatında,mahkeme-
nin salahiyetleriyle,mevcud olmayan ko.yla naf.hakkına sahip ka.sı
arasında yeni ahval ve şerait altındaki mükellefiyet esasları neler-
dir?Bu fasılda ele alacağımız hususlar bunlardır.

§ 52 - Mahkemenin naf.takdirinde,zevcenin ko.sının mahkemeye sel-
bi mümkün değilse,zevcesi için ko.nın gıyabında naf.takdir olunabilir.

Yani ko.nın yolculuk mesâfesi uzak bir yerde bulunup bulunmaması,
gizlenmiş,saklanmış,kayıp olması,ko.nın evde veya emaneten birinin
yanında veya borçlusunun zimmetinde naf.cinsinden alacağının olup ol-
maması birdir.Ancak ko. yolculuk mesafesi kadurunaktaysa,mahkemede ha-

(1)Bu hususla alakalı olarak mahkemedeki sicilin keyfiyetini inam
e-t-ta.hâvf,eqşurû-tu -s-sağır ve eqşurû-tu lkebir isilali eserlerin
de gayet geniş olarak misallendirmiştir:eqşurû-u -s-sağır:2/887,888,
889,eqşurû-tu lkebir:2/890,891,892,893,894,895,896,897.

zır bulunurulusunun mümkün olmadığı, dâma yakın mesafedeyse, kendisi ne müracaat ve mahkemeye celbinin mümkün olduğu kabul edilir. Ko.nın muayyen bir mesafe uzakta bulunmasına binşen mahkeme ko.aleyhine giyaben karar verebilmesi için, ko.nın en az yolculuk mesafesi kadar uzakta bulunması şarttır. Bu husus hatırdan çıkartılmamalıdır.

A-Mevcut olmayan ko.nın zevcesi, ko.nın naf.cinsai mallarını mahkeme izni olmadan naf.sı için alabilirse de bunu mahkeme kararıyla yapması evlâdır.

B-Mallı bulunmayan ve mevcut olmayan ko. aleyhine naf.takdir edilebilmesi için evliliğin delil(beyyine) ile sabit olması gerekir.Naf.takdir kararına mahkemece (zevcenin evlilik iddiası ve bunun isbatında zevce yalancı değilse) şartı konur ve bu zevceye anlatılır.Evliliğin subutu için ikame edilen delil mahkemece kabul edildiği takdirde bu delil sadece, zevceye naf.takdiri için mahbûldür; bu delille evliliğe, nikahın varlığına hükümlenmez. Bu delilin, evliliğin her hangi birisi tarafından inkârı üzerine ikame edilip edilmemesi arasında fark yoktur.

C-Mahkeme giyaben, ko.nın mevcut naf.cinsai salından zevcesine naf.takdir edebilir ve zevceye harcaması için izin verebilir. Ne mahkeme ve ne de zevce, ko.nın giyahında naf.için, ko.nın naf.cinsinden olmayan mallarını (ki bunlar gerek akâr¹ gerek urûz("urû-d")² olsunlar) satabilirler. Bunları satmak için mahkeme zevceye salahiyet ve izin de veremez. Gayri menkûl eşyâ, hayvanlar, menkûl ev eşyası bu kabildendir. Eşyaların evde veya emaneten bir başkasında olması birdir.

Ç-Naf.cinsai mallar, para, alış verişte tedâvülü âdet olduğu takdirde külçe altın ve gümüş, buğday, un, yağ, piring v.s. gibi naf.nın şumûlüne girip mafset için lüzumlu şeylerdir. Ko.nın her hangi bir meqrû geliri de bu kabildendir. Mesela ko.nın ortaklığa yaptığı işten hakkı olan, kiryalardan gelen, aktevellînin ikrâr ettiği ko.nın gelirleri v.s.

(1) Arazi ve bina gibi gelir getiren gayri menkul mülktür.

(2) Akar, hayvan, vanaî ve hacaf eşyâ ile altın ve gümüş (para) haricinde elîbise, silah, şadîr, cinet eşyası, t.b. v.s. gibi mallardır. cecelle: 421 ve 534.maddelere bakınız).

her bu cümledendir.

D-Mevcut olmayan ko.nın gıyabında,ka.sı için naf.takdir edilen naf.cinsi mallar,emin kişi(ko.nın malını kendisine emfneten bıraktığı kişi) nezdinde veya ko.nın borçlusu(ko.nın kendisinden alacağı olduğu şahıs) zimmetinde bulunabilir.Bu takdirde mahkeme,emin kişi ve ya borçluya,takdir olummuş naf. miktarını zevceye tediyesi için karar verebilir.

1)Emin kişi veya borçludaki bu malden naf. takdiri için,bu şahısların malı veya borcu inkâr etmemeleri,evliliğin de sabit olması şarttır.Şahıslar mal veya borcu veya evliliği inkâr ya da mal ve borcu ko.ya işde ettiklerini iddiâyla zevce bunu inkâr ederse,kendilerine yemin teklif edilemez.Fakat zevce evliliği isbat edebilir.Yani bu kişilerin evliliği inkârında,evlilik sadece zevcenin isbatıyla sabit olabilir.Zevce evliliği isbat edemediği takdirde bu şahıslar,evliliğin olmadığına dair yemin etseler de,iddiâları sabit olmaz.Zevcenin her zamanaki isbatı,evliliği sabit kılar.

Yine bunun gibi emin kişi kendisinde zevcenin ko.sına ait emanet mal bulunduğunu inkar etse,inkarının aksi delille sabit olmadığı takdirde bile kendisi bu inkarını doğrulamak için yemin etse de iddiası sabit olmaz.Zira her ne kadar İslam Hukukunda (isbat yükü iddia sahibine,yemin mülk.i de inkar edene aittir)se de,bu gibi bir hadisede malın mevcudiyetinin iddia,mal sahibine ait olduğundan,ortada hukuki zaviyeden bir iddia yoktur.Zevce böyle bir iddiada ko.sını temsil edemediğinden iddiada taraf değildir.Ortada iddia bulunmadığından inkar da bulunamayacağından,bu kişiler ne kadar inkarları için yemin etseler bile,inkarcı vasıfları gayri hukuki olduğundan iddialarının sabıtu batıldır.

2-Mahkeme emanet malın veya borcun,zevce naf.sı için kullanılması tarzında,ko.ya isnad edilen iradeye itibar edemez.Yani emin kişi veya borçlu,ahdelerince ko.ya aid naf.cinsi mal bulunduğunu inkâr

rar etmekle beraber,ko.bu malın zevcesinin naf.sında istimal olunması masasını talep etti deseler,buna naf.takdirinde mahkeme iltifat edemez. Zira ko.istese de istemesse de malının vasatı kifayet miktarı zevcesi nin naf.hakkıdır.Batıl iradeler meârdı hukuka müessir değildir.

E-Emin kişi ile borçlunun,ko.ya âid malla alakalı,zevcenin tale bine ilişkin aleyhte ikame ettikleri deliller sadece zevcenin bu talebine mani olabilir.Bu delillerin el veya zimmetlerindeki maldan naf.takdirini engellemekten öte bir isbat kuvveti yoktur.Mesela emin kişi yahut borçlu,mahkemeden naf.takdirini talep eden zevce aleyhine,ko.sının kendisine daha şu kadar müddet yetecek naf.bırakıp ayrıldığı,naf.takdirini talep eden bu zevcenin ko.sından boşanmış olduğu ve id.ditinin de sona ermiş bulunduğu v.s. hususlarda beyyine ikame etse ve mahkemeye bu isbatlar mahul görse,emin kişi ile borçlunun bu tasarrufları,sadece uhdelerindeki ko.ya âid maldan zevce için naf.takdiri ne manidir,onun dışında bir kıymet ifade etmez.

F-Mahkemenin naf.takdirinden sonra emin kişi malı yahut borçlu zimmetindeki borç olan parayı zevceye verdiğini idia etseler,emin kişinin sözü mahkemeye kabul edildiği halde borçlununki kabul edilmez ve borçluluktan kurtulması için zevcenin borç parayı teslim ettiği ni ikrar yahut borçlunun iddiasını delil(gâhitler;beyyine) ile isbat etmesi garttır¹.

G-Naf.einsi mallar çeşitliğse,hangisinin naf.olarak zevce için harcanması ko.nın lehineyse,naf.mahkemeye önce o maldan takdir edilir ve bu sıra takip olunur.

1)Emin kişi nezdinde malı,borçlusu zimmetinde alacağı olan bir mevcud olmayan ko.aleyhine ka.sı lehine naf.önce emanet maldan başlar. Zira emanet malın telef olması mümkündür.

2)Aneak bu ko.nın borçlusunun iflas etmesinden,kaçmasından ya

(1) § 49 da maliki dip notuna bakınız.

huk. gelecekte borcu inhar etmesinden korkuluyorsa önce borçtan başla-
mak ko.nin menfaatinedir.. mahkeme bu hususa riâyete mecburdur.

4-Emin kişi veya borçlu, ko.nin izni veya mahkemenin kararı olma-
dan ko.ya âid mal veya parayı, naf.sına harcaması için zevceye verir-
lerse, ko.nin talebiyle verdiklerini tazmin ederler. Yani bu gibi kişi-
ler(-sa.hibulyed) uhdelerindeki malın muhafazasına memurdurlar. Muha-
faza haricinde herhangi bir tasarruf ise ya mal sahibinin izin veya
iradeesi veya mahkeme kararına uygun olmalıdır. Bu uygunluğa hâiz tasar-
ruflar tazmini mucib değildir¹.

(1) elifetâva l-hindiyeh:1/570,571,37585, eddur:3/604,605,632, bida-
yetü l-muhted:3/336,337, eşşihâb:2/140, mu-kte-saru l-kudrî:2/329, el-
hidâyet:3/336..338, "uyûnu l-resâil:89, -hizânetu l-fi-kh:164,165,410,
erradd:3/60422607, tu.hfeh:2/237,238,3/599,600, mu-kte-saru -t-ta.hâfi:
403,404, elmebsû-t:5/185,190,197,198,11/39,40,41, el-lubâb:2/113, elcev-
harah:2/113, keşfu rumûs:1/299,300,301,302, tenvîr:3/604,605,607,632,
bedâi":4/26,27, min.hâh:4/213,214,215, kenâ:3/59, fet.h:3/336,337, tebyîn:
3/55, fetâvâ -kâ-dî -hân:1/396,397, .hâşiyetu şşelebî:3/59,60, elba.hz:
4/189,213,214,215, eşşurâ-tu -s-saîr:2/887,888,889, rav-dah:3/1045,1046,
1050, elmu-htâr:4/7,8, multe-kâ:1/237,239, şurav:1/514,517, elcâmi"u lve-
ciz:1/185,186, dârar:1/514,517, eddurru l-munte-kâ:1/494,495, şunyeh:1/
517,518, el"u-lâm:1/69,74,75, elifetâva l-hayriyyeh:1/63,69,71,75,78,
lisânu l-hukâm:130, el.hkânu şşer"iyyeh:53,85,106,259,260,261,262,
266,267,268,270,271,272,274,275,273,276,292.

---MALİİYELERE göre:---

1-Kayıp ko.gâib olan ko.hükümdedir ve ko.nin kayıplığı ile gıyabı,
zevce'nin naf.sını düşürmez.Hatta gerdektan önce bile ko.usak bir me-
safede bulunması sebebiyle gâib ise, zevce naf.ya müstehaktır(şavâhi
bu icellî:4/182,183).

2-Zevcesine naf.sını bırakmayan veya temin etmeyen ko.nin gıyabın-
da, gerdeğe girmiş veya girmemiş olsun zevce isterse ko.sından boşana-
bilir(.hâşiyetu ddusâki:2/518,519, şer.hu l-hurâşî:4/197).

a)Zevce'nin naf.ya muhtâc, mevcut olmayan ko.üç gün gibi yakın gıyab
ile gâipse kendisine (ya infak et ya zevce'ni boş) deye haber günde-
rilir.Eğer nerede olduğu bilinmiyor yahut on günlük gibi bir mesafede =

= yahut yoksulluğu sabit olup nerede olduğu bilinir, esir olur, kaybolursa zevcesi boğlanır.

b) Infakta bulunmayan ko.nın ko.nın gıyabında zevcesinin boğannası şöyle olur: Zevce,

1-Ko.nın zevcesine naf, kisve veya bu hükümde olan bir şey bırakmış,

2-Ko.nın zevceye naf, kabilinden bir şey gönderdiğini şahitlik yaptıkları ana kadar bilmedikleri hakkında şahitlik yapan şahitler ikame eder. Sonra hakim kendi görüşüne göre bir müddet tayin eder. Sonra şahitlerin şahitlik yaptıkları hususlar üzerine hakim zevceye yemin ettirir. Bundan sonra zevce boğannayı talep ederse, ya hakim kendisi boğar yahut zevceye boğanna hakkını verir.

c) Ko.nın gailiği, gailiğini bilen şahitlerle isbat olunur.

g) Zevce evliliklerini yahut ko.sının kendisine naf, terketmediğini şahitlerle isbat edemesse, yahut şahitler bulunur da Şâil ("adl") olmazlarsa, hakim zevceyi iddiasının doğruluğuna yemin ettirip onu ko.sından boğar. Zevcenin doğru, yanlış, yalan söyleyip söylemediği belli olmayan bir kadın olup olmaması birdir.

d) Mahkeme veya hakimın bulunmadığı yerde zevce Şâil ("adl") müslümanlara mikraat eder. Hakimlerin Şâil ("adl") olmadığı zaman da yine böyle hareket edilir.

e) Ko.sının gıyabında ko.sı naf, vermiyor diye boğanna maksadıyla mahkemeye mikraat eden zevceye, ko.nın akrabasından yahut yabancı birisi (ben naf.nı temin edeceğim, ko.ndan boğanna) dediği ve fiilen de naf.sını temin ettiği takdirde ŞE mezhebinde iki görüş vardır:

1-Zevce buna rağmen boğanabilir.

2-Boğannamaz. Zira boğanna hakkını tevliid eden naf.sızlık bertaraf olmuştur. İkinci görüş diğerinden daha kuvvetlidir (mu-hte-saru -ha-İfl:2/519, ger.hu 1-huragf:4/197, ettâcu ve İklİfl:4/196, eşşer.hu İkefr:2/519, meyhîbu İcelİfl:4/196, 197, 198, 199, .hâşretu İdusu-kf:2/519).

f) Bu takdirde mahkeme zevceden kefil talebedemez (İlmüdevveneh:4/261).

3-Müddat yolculuğa çıkmak isteyen, mutad fazlası yolculuğa çıkmakla itham olunduğundan ko.dan zevcesi, avdetine kadarki naf.larını peşinen talebedebilir veya ko.nın ödediği şekilde naf.yı ödeyecek tarzda bir kefil talebinde bulunabilir. Ko.naf.yı günlük, haftalık, aylık, yıllık v.s. gibi hangi tarzda ka.ya ödüyorsa, bu kefil de ko.nın gıyabında zevceye o şekilde naf. öder. Fakat ko.mutaddan fazla olacak bir yolculuğa çık

nakla itham ediliyorsa, kendisine yemin ettirilir ve sonra ko.nin yolculuk müddetinin naf.sını peşinen verir veya bu hususta bir kefil gösterir, daha sonra da mutad yolculuk müddetinden fazla olan müddet için kefil gösterir veya o müddetin naf.sını da peşinen öder.

Bâin olarak bağanmış iddetli gebe, bu durumda yolculuk veya gebelik müddetlerinden hangisi az ise onun naf.sını talebeder (Mu-h-te-saru -ha-lil:2/520, şer.hu 1-hurâfî:4/199, eşşer.hu lkebîr:2/520, .hâşiyetu dâusâ-kî:2/520).

4-a) Mahkeme veya yoksa müslüman topluluğu ko.nın gıyabında, ko.nın mallarından, emânet malından, alacağınan, müstehak olduğu diyetinden, urûz ("urû-d) malları satılıp paralarından, naf.sız zevcesine naf.takdir eder. Eski yoksa naf.takdir etmez, zevcesi isterse bağanır. Ko.nın alacağının vadesi varsa, vade müddetinde mahkeme zevceye naf.sını öder, vade hitamında bu masrafları borçludan mahkeme, borcu tahsil ederek karşılar.

Mahkemenin ko. gıyabında zevceye ko.nın malından naf. takdiri hususunda maliki ve hanefi görüşleri az farklılıklarla aynıdır,

b) Ancak ko.nın mesela alacaklısı, borcu inkâr ederse, zevce bu borcu delillerle isbat etme hakkına sahiptir. Mesela bir şahid bulabilirse, ikinci şahid yerine zevce yemin etmekle davasını isbatlamış olur (Mu-h-te-saru -halîl:2/520, mevâhibu lcelîl:4/201, şer.hu 1-hurâfî:4/199, eşşer.hu lkebîr:2/520, ottacı ve lîkîlî:4/201, .hâşiyetu dâusâ-kî:2/520, elandevveneh:4/255,262).

c) Hanefî görüşüne aykırı olarak, iskân için muhtâc olsa da zevce naf.si sebebiyle gâib ko.nın evi, mülkiyeti sabit olursa satılır. Fakat avdet edib ko.bunun haklı olmadığını isbatladığındaki hukukî durum için § 54 de maliki dip notunun 2. maddesine bakınız.

5-Ko.nın gıyabında zenginliği ve fakirliği hakkındaki ihtilâf için § 58 de maliki dip notunun 2. maddesine bakınız.

6-Ko.sının gıyabında zevce mahkemeye miracaatla naf.sının olmadığını beyan eder, fakat ko.sından bağanmak istemezse, hakim bilahare ko.sından talebatmak üzere zevcenin kendi naf.sını kendisinin temin edip harcaması için zevceye izin verebilir (.hâşiyetu dâusâ-kî:2/521, şer.hu 1-hurâfî:4/200).

---ŞAFİİLERE GÖRE:---

Bu husustaki araştırt hanefî görüşü gibidir (.hâşiyetu şâhîrî:7/203,208, ayrıca § 16 da şafîi dip notunun 3.maddesi, nihâyetu lmu.h-tâc:7/208, elumû:5/30).

---ELANDEVVENEH GÖRE:--- Ko.kaya naf.barakmadan ortadan kaybolursa, a) Ko.nın malından ka.alabilirse ihtiyacı kadar alır, b) Olamazsa istidânde bulur, c) umu da yapamazsa nihâni fes edilir (eşşâfî:9/272,273, elum-kî:2/359, elum-sâfî:3/301).

§ 53 - Zevce olmayan ko.aleyhine gıyabında naf.takdir olunmaktan zevce mahkemesinde:

1-Zevce olmayan ko.sının kendisine naf.vermemiş olduğuna,

2-Mali hazırda kendisinin itaatsiz olmadığına,

3-Ko.sının kendisine boşanmış ve iddetinin de bitmiş olmadığına dair yemin eder.Ko.sının kendisine naf.vermemiş olduğunu delil ile isbat etmesine hacet yoktur.

Bu yeminden sonra zevceden bir kefil talebedilir.Kefil,zevcein üzerine yemin ettiği hususlardan birinin,ileride hilafı hakikat olarak tebeyyün etmesi halinde,zevcein alacağı mukadder naf.ları,halen mevcud olmayan ko.sına tazmin etmeye ta'keffül eder ¹.

§ 54 - Ko.nın gıyabında,zevcein delille evliliği isbatına istinâden mahkemenin naf.takdirinden sonra ortaya çıkan yahut geri gelen ko:

A-Zevceyle aralarındaki nikahı ikrar ederse,zevce mahkemenin takdir ettiği naf.yı alması devam eder.

B-Nikahı inkar ederse,zevcein yeniden nikahı delille isbatı gerekir.isbat edemezse yeminiyle ko.nın sözü mütberdir;ka.naf.alamaz.Yeni ko. iddiasının doğruluğuna yemin ederse,zevce takdirden sonra aldığı naf.ları tazmin eder.

C-Nikahı ikrar,zevcesine naf.bırakmadığını reddederse:

1-Bu reddini delille isbatlarsa,zevce aldığı mukadder naf.yı taz-

min (1)elfetâva l-hindiyeh:1/570,eddurr:3/605..607,el"u-kâd:1/75,bedâi"i:4/27,elcevharah:2/113,erradd:3/606,elmebsû-t:5/197,tebyîn:3/60,el-lubâb:2/113,elba.hr:4/214,müte-kâ:1/239,fet.h3/338,me'ma":1/239,tan-vîr:3/606,elmu-htâr:4/7,fetâvâ -kâ-dî -hân:1/396,eli-htiyâr:4/7,el-câli"u lvecfâ:1/185,şurur:1/517,eddurru l-müte-kâ:1/494,durur:1/517,lişânu l.hukkâm:130,ela.hkâmı şşer"iyyeh:263,277,278.

---MALİKİ ve ŞAFİİLER:---Mameri görüşünü benimsiyorlar(mu-hte-saru -halil:2/520,ettâcu ve l-kilîl:4/201,204,esşer.hu lkefir:2/520,mevâidü bu l-celîl:4/201,şer.hu l-hurâfî:4/199, .hâşiyetu d-dustî-kî:2/520).Ancak malikiler ka.dan kefil istemezler,ko.avdet ederse itiraz hakkı mefuzdur(mu-hte-saru -halil:2/520, .hâşiyetu l"adevî:4/200,esşer.hu l-kefir:2/520,şer.hu l-hurâfî:4/200,ettâcu ve l-kilîl:4/204, .hâşiyetu d-dustî-kî:2/520, şafîilerden;minâşiyetu l-hu.htde:7/200).

min eder.Ko.isterse naf.yı kefile,isterse bir miktarı kefileden, bir miktarını kefileden tazmin ettirebilir.Mesela keca gıyab müddetinden daha fazla müddet için zevcesine naf.bıraktığını veya zevcesine naf.sını gönderdiğini iddia,zevce bunu inkar ettiğinde;ko.davasını delille isbatlarsa zevce takdirden sonra aldığı malı tazmin eder.

2-Bu reddini ko.delille isbatlayamazsa zevceye,iddiasının doğru luğuna dair yemin teklif edilir:

a)Zevce yemin ederse ko,nın reddi hükümlüzdür;zevce lehine karar verilir.Kefile yemin ettirilmez.Bu durumda ko.ne zevceden ne de zevcenin kefilinden bir şey talep edebilir:

b)Zevce yeminden imtina ederse ko,muhayyerdir;Dilerse zevceden, dilerse kefileden naf.nın tazminini talebeder.

3-Zevce ko.sının reddinin haklı olduğunu ikrar ederse,naf.yı sadece zevce tazmin eder;kefilî bu tazminden mesul tutulamaz.

4-Zevcesini boğmuş olduğunu ve iddetinin bitmiş bulunduğunu iddia edip bunu delille isbatlarsa,zevce veya kefilî mukadder naf.yı tazmin eder.

D-Naf.emanet mal veya nimetteki borçtan takdir edildiğinde,emin kişi veya borçlunun,zevcenin naf,ya müstehak ka. olmadığını bildiklerini ko.delille isbatlarsa,naf.yı tazmin mülk.ine,işbu emin kişiyle borçluyu da,zevce ve kefile ilâveten muhatap kılınmış olur¹.

(1)elfetâve l-hindiyyeh:1/570,571,eddurr:3/606,elhidâyyeh:3/338, 3 "uyûn:89,elmebsû-t:5/197,198,bedâi";4/27,28,el"u-kfâ:1/75,fetâvâ -kâ-dî -hân:1/396,erred:3/606,607,necma":1/239,elba,hr:4/214,215, elcâmi"u lveciz:1/185,rav-dah:3/1046,eddurru lmuhte-kâ:1/494,495, durar:1/517,lisânu l-hukâm:130,ela.hkâm şeer"ıyyeh:288,289,290,291, 22 277.

---MALİKİLERE göre:---

1-Ko.mahkeme kararı ve zevce iddiasına muhalif iddiada ve bunu isbat kudretindeyse,zevceden gıyabında aldığı naf.ları geri alır.

= Ancak naf.bırakmadığından dolayı ko.sının gıyabında ko.sından boşanıp,iddetinden sonra bir başka erkekle evlenmesini takiben ko.nın bu ilk ko.sı avdet edip,(naf.bırakmadığım yalandır,yeterli naf.yı bıraktım) deyip davasını isbat ederse iki görüş vardır:

1)İkinci ko.yla ko.gerdeğe girmiş olsa bile,-birinci ko.dan ayrılmış sayılamayacağından birinci ko.ya iade olunur.

2)İkinci ko.yla ko.gerdeğe girdiyse,birinci ko.ya iade olunmaz. İsmu Rıddih(vefatı 520M,mazhebin ileri gelenlerindendir.Kurtubada kadılık yapmıştır.Bakınız: -ku-dâtum bi-kur-tubah:97,e-s-silah:518, buğyetu lmuitemis:40,ezhârü rriyâ-â:3/59,eddibâc:273) fetvasına ikinci, -halflin(ileri gelen maliki fakih ve müelliflerindendir mu-hte-sarı tezinizin aslı kaynaklarındandır.Zamanının muftisiydi.Bakınız:edduraru lîkâminih:2/86, .husnu lmu.hâ-darah:1/226,eddibâc:115,neşlu l-ibtihâc:95) görüşüne birinci görüş uygundur(mu-hte-sarı -halfl:2/520, ger-hu l-hurâf:4/200,eşşer-hu lkebir:2/520, .hâşiyetu l'adevi:4/200, ettâcu ve lîkîfl:4/204, .hâşiyetu ddustâ-ki:2/520).İki ikinci görüş insani gibi görünüyorsa da birinci görüş kanunîdir.

2-Zevcenin naf.bırakmadığı gerekçesiyle ko.gıyabında mahkeme ko.nın akârını meselâ evini satıp zevcesinin naf.sına tahsis ettikten sonra gaib ko.avdet eder,sonra zevcesinin iddiasının asılsız olduğunu ileri sürerse üç görüş vardır:

a)Alım-satım akdi hiç bir şekilde bozulamaz.Ko.zevceden kabrettiği meblağı talebeder.

b)Alış-veriş bozulur.Aliciya parası iade olunur.

c)Akarda bir değişiklik yoksa ko.alış-verişe razı olup akar be delini almak yahut alış-verişe rıza göstermeyip kendi malını geri alarak parayı alıcıya iade etmek şıkları arasında birini tercihte muhtar bırakılır.Bunlardan birinci görüş mütemeddird(mu-hte-sarı -halfl:2/520, ger-hu l-hurâf:4/200, .hâşiyetu ddustâ-ki:2/520).

3- a)Ko.avdet ettiğinde zevcesi kendisinden gıyab müddetinin naf.sını talebeder de ko.(sana göndermiştin) veya (yola çıkmadan sana naf.nı bırakmıştım) derse,zevce ko.yı tasdik etmez ve ko.nın iddiasını isbatlayacak delili de yoksa:

1-Zevce ko.nın gıyabı esnasında durumu mahkemeye bildirmiş, mahkeme,bilâhare ko.sından tahsil etmek üzere zevceye temin edeceği malla naf.sını karşılamaya izin vermişse,zevcenin mahkemeye müracaat tarihinden itibaren söz yeminiyle kendisininindir;ko.nın gıyabından mahkemeye müracaat tarihine kadar da söz yeminiyle ko.nındır.Meselâ

= sene başında ko.yola çıkmış,zevce sene ortasında mahkemeye müracaat etmişse,senenin ilk yarısında söz yeminiyle ko.nın,yarisından sonrasında söz yeminiyle zevcenindir.

2-Mahkemeye müracaat etmediyse söz yeminiyle ko.nındır.Hakime müracaat kabilken bunu yapmamışsa yine hüküm böyledir.

Eğer bu kadan ric"i bile olsa boğanmış ise,mahkemeye müracaat etmiş veya etmemiş olsun söz yeminiyle zevcenindir.

b)Ancak zevce mahkeme bulunmadığı zaman,durumu Sadil("adl) mü-lümanlara ve komşularına açabilir.Çünkü bunlar,mahkemenin(hakimin) olmadığı yerde hakim hükmindedirler.Yalnız mahkeme varken zevce bunlara meseleyi götüremez.Götürürse hiç bir netice alamaz.Zira mahkemenin bulunduğu yerde başkasının hukuki karar verme salahiyeti yoktur.Bu,malikilerin kendisine göre fetva verilen,amel edilen meşhur görüşleridir.Imam Mâlik'e,İmâm "arafahdan(vefatı 803H.Maliki fıkıh imamlarından,muhtliflerinden ve Ünde gelen fakih müelliflerindendir.Bakınız:neylu libtiyhâc:274,elbustân:190,e-d-dav'u ilâmi":9/240,gâyetu nnihâ yeh:2/243) bunun mukabili olan görüş nakledilir.

4-Ko.davada (naf.sını bırakmıştım) veya (naf.sını göndermiştim) veya (naf.sını ödedim) veya benzeri iddialarla zimmetini zevcesinin naf.mülk.inden ibrâ edecek iddialarla taraf bulunduğunda,yemin edecek ki_şî olursa (Zevcem naf.sını kabzetti) ifadesi üzerine yemin etmelidir.(Göndermiştim),(ödemesi için falancaya ricâ etmiştim) v.s. gibi iddialara yemin edemez.Bu yemininde,zevcesinin yazısı,aracısının sözü gibi şeylere istinâd edebilir(mu-hte-saru -halil:2/521,522,ser.hu l-hurâfi:4/200,201,eşşer.hu lkebir:2/521,ettâcu ve liklil:4/205, .hâşiyetu âdusâ-ki:2/522,nevâhibu lcelil:4/205).

---ŞAFİİLERE göre:---

Naf.sızlıktan dolayı ko.sının gıyabında zevcenin nikahının feshinden sonra avdet eden ko,zevcenin fesh sebebinde yalancı olduğunu isbat ederse,nikah feshi ibtâl olunur(muğni lmu.htâc:3/442).

Üçüncü Fasil

Nukadder Naf.nın İstidânesi

(Mahkemenin Naf. takdirinden Sonra, Mahkeme izniyle Ko.sı Hasâbına Zevcenin Borç Yapması)

Zevce bazen hakkı olan naf.yı alamaz. Alamamasındaki amiller çeşitlidir. Meselâ ko.nın malı olmayabilir veya ko.mevcut değildir ve naf.cinsinden malı da yoktur veya diğer bunlara benzer sebeplerle zevce hakkı olan naf.sını istihsal edemeyebilir. Mahkemeye müracaatında, kendisi için mahkeme naf.takdir etse bile naf.sını temin edeceği ko.sının bir malı bulunmaz. Böyle durumlarda mahkeme zevceye, kocası hesabına istidâne de bulunma salahiyetâ verir. İstidâne kelimesi asıl itibâriyle borç demek olan ^{Arapça} (deyn) kökünden gelmektedir. Bir tabir olarak (borç istemek) veya (veresiye almak) mânasına kullanılır. Zevce, mahkemenin kendisine verdiği yetkiyle, bilahare ko.nın malından ödenmek üzere bazı şahıslardan, naf.sını temin için borç isterken, borcu aldıktan sonra, borç alınan bu meblağın bizâtihi kendisi hakkında çeşitli hukukî esaslar ~~var~~ vardır. Bu fasılda takdir olunan naf.nın bu tarafı müstakil olarak ele alınacaktır.

§ 55 - Mevcut veya mevcut olmayan ko.nın fakirliği yanısıra naf.cinsî malının olmadığı mahkemece sabit görüldüğünde mahkeme, zevceye takdir olunmuş naf.yı (iddet süknâsının mâlî külfeti de buna dahildir), kocası hesabına mahsûben istidâne etme, böylece naf.masraflarını karşılayıp, imkân bulduğunda da ko.sından bu masrafları talebetme hususunda salahiyet verebilir.

1-İstidâne veresiye mal (ekmek, et, elbise, v.s.gibi) almakla olabileceği gibi, ödünç para almakla da olur. İstidâneye sadece mahkeme izin verebilir. Yani mahkeme haricinde hiç kimse istidâne hakkının her hangi birine verilmesinde yahut bu hakkı kullanmada tayin ve tehdid mercii değildir. İstidânenin hukuken istidâne olabilmesi için bu ilk şarttır.

2-İstidânenin hukuken istidâne için ilâncı olarak, istidâne parasında zevce

cenin (kecen hesabına alıyorum) diye tasrihte bulunması yahut tasrihte bulunmaksızın (istidâneye niyet etmiş olması), bilahare üçüncü olarak istidânenin fiilen ve hakikaten tahakkuk ettiğinin isbat edilmiş olması şarttır. Yani borçlanırken bu tasrihte bulunmayan yahut tasrihte bulunmadığı gibi borçlanmaya niyet de etmemiş ise, zevcenin borçlanması her ne kadar mahkeme kararıyla bile olsa usûle uygun değildir. Ayrıca mahkeme izniyle, tasrih yahut niyetin mevcud olduğu borçlanmanın tahakkuku isbat edilemezse, yine istidânenin hukuki vasfı yoktur. Mesela diğer şartlara uygun olarak zevce naf.sını istidâneye temin ettikten sonra zevcenin borç aldığı şahıs, bu mblağı ko.dan talebettiği zaman, ko.zevcesinin istidânedede bulunduğunu inkar etse bile bu ko.nın borcu ödemesi için kâfi değildir; tahakkukun isbâtı gerekir. Keza ko.öldükten sonra zevce, mahkemenin istidâne izniyle muayyen bir mblağ borç aldığını iddiayla terikeye baş vursa, aldığı borcu terikâden tahsil edebilmek için, fiilen istidânedede bulunduğunu isbatlaması gerekir.

C-Zevce istidânedede:

1) Ko.sının hesabına borç yaptığını tasrih etmezse, üçüncü şahıs (zevcenin istidânedede bulunduğu kişi) sadece borcu zevceden talebede bilir. Zevce de ko.sından talebederek 3.şahsa verir.

2) Ko.sının hesabına borç yaptığını tasrih ederse, 3.şahıs borcu sadece ko.dan talebedebilir.

3) Ko.sının hesabına borç yapmağa niyetlenmese, hüküm 1.bandaki gibidir.

4) Ko.sının hesabına borç yapmağa niyetlenir, tasrihte bulunmаса, ko. da zevcenin niyetli olduğunu ikrar ettiği takdirde 3.şahıs borcu sadece ko.dan talebedebilir.

5) Ko.sının hesabına borç yapmağa niyetlenir, fakat ko.zevcenin niyetli olduğunu inkar ettiğinde 3.şahıs borcu sadece zevceden talebedebilir. Zevce de bu mblağı ko.sından alır. Mesela mahkemeye intikal ettiğinde, zevce niyet ettiğini iddia, ko. da bu niyeti inkar ettiğinde

mahkeme yeminiyle ko.nın sözünü makbul sayar.

6)Fiilen borçlanmadan sonra zevcenin ölümü halinde 3.şahıs di...
lerse hakkını ko.dan,dilerse zevcenin terikesirden talebeder.İkinci
halde zevcenin mirasçıları,hisselerinden 3.şahsa verdikleri kadar ko...
dan hak talebederler.

7)Mahkemeden izinsiz olan istidâned 3.şahıs sadece hakkını zev...
ceden isteyebilir.Ko.dan hak talebedemez.Zevce de bu hakkı ko.dan ta...
lebeder¹.

§ 56 - Zevcenin akrabasından veya yabancılardan bulunulabilecek
istidânenin ko,sadece takdir olunmuş miktarını ödemek zorundadır;faz...
lasından mük.tutulamaz.Yani,zevce naf.sı için isterse kendi akrabasın...
dan,isterse akrabası olmayan yabancılardan borç veya teresiye alabi...
lir.Ko.zevcenin,zevcenin akrabasından aldığı borcu kabul etmemozlik
yapamaz,Ayrıca zevce naf.sı için borç alırken,takdir olunan miktar...
dan fazla borç alırsa,ko.bu borçları öderken,takdir miktarından faz...
lasını ödemek zorunda değildir.Fazla miktar zevcenin mük.indedir².

§ 57 - A)Taktirden sonra mahkeme emriyle istidâne olunan naf,boğan...
na yahut ka.veya ko.dan birinin ölümüyle düşmez.Ko.nın vefatında ka,
terikedân borçlandığı meblağı talebeder.ka.nın ölümündeyse mirasçılar
aynı şeyi ko.dan talebederler.İddet naf.sı için istidânedden sonra ö...
len zevce veya ko.için de aynı hüküm variddir.

B)İstidânesine mahkemenin izin verdiği fakat fiilen istidâ...
ne olunması naf,(gerek ric"i gerek bâin olsun) boğanmayla düşmez.Fa...
kat ka.veya ko.dan birinin ölümüyle düşer.

C)Naf.sı istidâne olunmuş iddetin bitiminden sonra zevcesi...
ne avdet eden,giyabında aleyhine mahkemenin naf.takdir ettiği ko,is...
tidâne olunmuş nikah(evlilik) naf.sından ~~HEXA~~ sonra avdet eden ko.nın
hükmine tabidir³.

(1)elfetâva lhindiyyeh:1/570,571,572,eddurru:3/592,609,elhida'ye:3/
331,332,tu.hfeh:2/238,239,elcevharah:2/112,113,hediyyetu l-ku-dâh:28,
29,ellubâb:2/112,113,erradd:3/591,592,elmebsâ-t:5/184,185,187,205,190,
bedi":4/26..28,tebyin:3/55,fetâvâ -kâ-dî -hân:1/397,elba.hr:4/201,mec...
na":1/238,elcâni"u lvcciz:1/281,186,elfetâva l-hayriyyeh:1/63,eddurru I...
munte-kâ:1/491,ela.hkâmü şşer"iyyeh:57,207,211,216,217,264,300..304,
313,317,365.

---ŞAFLIKRE göre:---Hanefi görüşünde oluğu gibi mahkeme-istidâne yet...
kisi verebilir.(hâsiyetu şşebriyyet7/203,208,Ş16,dipnat,3.şafii maddesi)

(2)elba.hr:4/203,ela.hkâmü şşer"iyyeh:305,310.

(3)elfetâva lhindiyyeh:1/578,erradd:3/591,592,594,596,610,elba.hr4/
201,el"u:hkâd:1/73,fet.hi:3/331,elfetâva l-hayriyyeh:1/63,ela.hkâmü şşer...
"iyyeh:103,306,314,315,400.

İ k i n c i B a b

K a . - K o . N a f . M ü k . i n e M ü e s s i r Z e n g i n l i k
v e F a k i r l i k D a v a l a r ı

§ 53 -Ka.ko.naf.mük.ine (ka.hizmetçisi naf.sıyla ilgili olsa bile) müessir ka.ko.nın zenginlik ve fakirlikleri hakkında,birbirleri aleyhine açtıkları naf.davalarında,zenginlik iddiasında bulunan davasını delille(beyyine;şahitlerle) isbata mecburdur.Zenginlik davası "adl olan en az iki kişinin ihbarıyla da sabit olabilir.Kendisi için fakirlik iddiasında bulunana ise,yeminiyle sözü mahkemeye kabul olunur.Çünkü fakirlik asıl,zenginlik asıl hilâfidir.Her ikisi de davasını isbat ederse ka.nın delili tercih olunur.Ansızın hasıl olan fakirlikte ise ko.nın delili(beyyinesi),ka.nın deliline mahkemeye tercih edilir.

Yeni zenginlik iddiası beyyineyle sabit olabileceği gibi iki "adl kişinin ihbarıyla da sabit olabilir.Zenginlik davası zaten hep ka.ta_rafından açılır.Ka.ya ko.sının zengin olduğunu,ya da kendisinin zengin bulunduğunu iddiayla,daha fazla miktarda naf.ya müstehak olduğunu gösterip daha çok naf. talebiyle zenginlik davası açar.Fakirlik davasında bulunan da hep ko.şir.Ko.ya kendisinin fakir olduğunu,ya da ka.sının fakir olduğunu gösterip ona göre az naf.ödemek için böyle dava açabilir.Taraflardan zenginlik davasında bulunan bunu mutlaka delil(beyyine,şahid) le isbata mecburdur.Zira İslamda aslolanın hilâfında isbat unsuru sadece beyyinedir;yeminle asıl hilâfı sabit olamaz.Bu,davacının mahkemeye getirdiği beyyineyle olur.Mahkeme böyle bir davada,zenginlik hakkında tahkikat yaparken,bilgisine müracaat ettiği şahıslar arasından en az iki "adl,tahkikat mevzuu şahıs hakkında (evet zengindir) diye beyanda bulunursa,bununla da zenginliğe hükme dileyebilir.Fakat görüldüğü gibi bir "adl şahsın ihbarı کافی değildir.

Ka.ko.zenginlik fakirlik davasında,her birisi iddiasını delille isbat ederse,ko.nın iddia ettiği fakirlik,öteden beri süre gelen bir

fakirlik değil de, son zamanlarda anırsızın hasıl olma bir keyfiyetse, bu durumda ko.nın beyyinesine göre mahkeme karar verir; ka.nın beyyinesini reddeder.

A-İhtilaflı iddialar ileri sürün ka.ko.nın zenginlik fakirlik davasında, tarflar iddialarını delille isbat edemediklerinde, mahkemeden talebolunacak durumu tetkik ve tahkik isteklerini, mahkeme kabul zorun da olmamakla beraber, tahkikat icra etmesi münasib (hasen)dir. Mesela ka.iddia ettiği (ko.nın zenginliği)ni delille isbat edemese, ka. da ka.nın bu iddiasını reddediyorsa ka.mahkemede (ko.n zengindir, bunu delille isbat edemiyorsam da mahkemeden iddiamın gizlice tahkik edilip, neticeye göre karar verilmesini talebediyorum) derse, buna mahkeme mecbur değildir; tahkikat yapmayabilir, fakat yapması iyidir; uygundur. Ka.nın iddiası doğruysa, isbatından fertlerin acls kaldığı bir hak tecelli etmiş; kazanılmış olur.

B-Zenginlik davasının "adl iki şahsın ihbarıyla şahit olması için, bu şahısların beyanlarında (şahid oldukları)na söyleneleriyle, şahitlik tabirini kullanmadan sorulana (ihbâr) şeklinde karşılık vermeleri aynıdır. Fakat bu şahitlik veya ihbarın başkalarından duymaya dayanması şarttır. Yani zenginlik davasında mesela ka.iddiasını isbat edemeyip mahkemeden tahkikat yapmasını istese, mahkeme de bu talebi kabul edip tahkikat açsa, tahkikat ieresi esnasında bilgilerine müracaat ettiği, "adl şahıslar (ko.nın zenginliğine şahidiz) şeklinde konuşsalar, yahut (ko.na zengindir) şeklinde ihbar tarzında ifadede bulunsalar, ikisi de birdir; bu iki çögit ifade tarzıyla dava subitt eder. Mutlaka şahitlik tarzında ifadede bulunmaları şart değildir.

Ne var ki böyle bir (şahitlik) veya (ihbarın) mensei bizzat bu ifade sahibinin kendisi olmalıdır. Başkalarından duymaya dayanmamalıdır. Mesela (ko.nın zengine olduğunu insanlardan işitmiştik) yahut (zengin olduğu bize haber verilmişti) v.s. gibi ifadeler kullanılmamalıdır.

Aksi halde bu gibi ifadeler hukukî bir değer taşımazlar¹.

(1) el-fetâva l-hindîyyeh:1/569, eddur:3/589, tu.hfeh:2/236, bedâi":4/25, fetâvâ -kâ-ef -hâh:1/393, min.hah:4/190,191, el-câmi"u l-veefz:1/181, elba.hr:4/200, teraf.hu lbeyyinat:129, erradd:3/589, elmebsû-t:5/193,194, .hâşiyetu şşelebf:3/51, tebyin:3/54, multe-kâ:1/236, fet.h:3/324, meema":1/236, rav-dah:3/1050, eddurru imunko-kâ:1/487, melocu l-kn-dâh:27, lisa nu l-mînâkemat l.hukûmât:127, eln.hkâm şşer"iyyeh:72,73,188,248,249, 250,251,320,321, durratu lmu.hâkenât:27.

---MALİKİLERE göre:---

1-Ka.nın hizmete layık olup olmadığı hususunda ko.yla aralarında ki ihtilafta isbat yükünün ka.ya ve ko.ya şiddiyeti hakkında iki şü_rûgları vardır (.hâşiyetu dâusû-kî:2/510, § 39un maliki dîp actı).

2-Ko.nın gıyabında ko.nın zenginliği, fakirliği hususunda, avdetten sonraki ihtilafta dömiğ zamanındaki durumuna göre hüküm verilir. Nese la ko.yolculuktan döndüğünde ka.sı kendisine (senin burada olmadığıın müddet içinde hakkın olan naf.yı talebediyorum. Bana naf.mı bırakmamış tın) dese, ko. da (buna hakkın yok, çünkü gıyab halinde be naf.dan âciz ve fakirdim) derse, ne ka.nın ve ne de ko.nın iddialarını teyid edecek hukuki delilleri yoksata) Ko.fakir olarak avdet etmişse yeminiyle onun sözü makbul, b) Zengin olarak avdet etmişse yeminiyle ka.nın sözü mak buldur. Mâtemed olmayan bir görüşe göre de ko.nın yola zamanki vaziye ti muteberdir (mu-hte-sarı -halil:2/521, .hâşiyetu l"adevi:4/200, eşşer hu lmebîr:2/521, ettâcu ve likil:4/205, .hâşiyetu dâusû-kî:2/521, şer.hu l-huraqî:4/200).

---ŞAFİİLERE göre:---

ka.ko.sının zenginliğini iddia, ko.sı da bunu reddediyorsa:

a) Ko.mal sahibi olarak biliniyorsa, söz yeminiyle kendisininindir.

b) Ko.nın malının varlığı biliniyorsa sözü makbul değildir (nihâ yetu lmu.htâc:7/189, muğni lmu.htâc:3/426,427).

---HANBELİLERE göre:---

Zevceye zengin naf.sı bağlaması neticesini doğuran davalarda:

a) Ko.nın bilinmekte olan malı varsa, söz ka.nındır.

b) Yoksa söz ko.nındır (elmuğni:9/253, eşşâfi:9/269).

Üçüncü Bâb

Zevcenin İtaatsizliği Davaları

§ 59 - Hazi veya hale aid itaatsizlik delille isbat edilemediği takdirde, bu davayı reddeden ve kocasının evindeki zevcenin sözü yeminiyle makbuldür.

Gayet açıktır ki itaatsizlik tabiri sadece ka.nın ko.sına karşı itaatsizliği manasında kullanılır. İtaatsizlik ka.nın naf.hakkını iskat ettiğinden, ko.büyle bir dava açtığında ka.nın naf.ya müstehak olmadığı mahkeme önünde iddia ediyor demektir. Yalnız dikkat edilecek husus, bu davadaki itaatsizlik müddetinde ka.nın kocasının evinde olduğudur. Gerek mazi ile gerek hali durumu ilgili olsun ko, kendi evinde ki ka.sı aleyhine itaatsizlik davası açmaktadır. Ka. da ko.sının bu iddiasını reddetmektedir. Bu vaziyette ko.nın iddiasını delille isbat etmesi gerekir. İsbat ederse mahkeme delille göre karar verir ve ka.nın naf.sı düğzer. İsbat edemezse mahkeme ka.dan (itaatsiz olmadığı hakkın da) yemin talebeder. Ka.yemin ederse ko.nın davası düğzer, ka.nın naf.hakkı devam eder. Ko. bu naf.yı tedarik mecburiyetindedir. Ka.yeminden intina ederse ko.nın davası sabit görülür ve dava delille isbat edilmiş gibi ka.nın naf.sı düğzer.

1-İtaatsizlik davasında ko.nın şahitlerine göre karar verilebilmesi için, ka.nın ko.sının evinde bulunmayıp, ko.sına karşı ka.nın itaatliğini meşrûlaştıracak bir durumun (§ 21 de B fıkrası) bulunması gerekir. Yani ka.ko.sının evindeyse, itaatsizlik iddiasında şahitler ney çıtarsa da, mahkeme şahitler sebebiyle ko.lehine karar veremez. Zira ko.ko.sına galib gelip meşrû inteklerine itaatini temin ihtimali zayıf değildir. Bu arada ka.nın itaatsizliğini meşrûlaştıracak meselâ peşin mahrın ka.ya verilmesi y.s. gibi bir durum da olmaması gerekir. Eğer böyle bir şey varidse, itaatsizlik davası şahitlerinin şahitlikleri değersizdir, hukuki bir sonuç vermez.

2-Zevcenin itaatsizliği (delilsiz) sadece reddetmesi, mahkeme kara...

bu için mahkeme kabul edilemez. Yani ka.nın itaatsizliğini reddetmesi veya itaatli olduğunu iddia etmesi, kendisi iddiasının subûtu sâdeğinde sübûnün mahkemece kabul olunması için esas alınamaz. Diğer bir ifadeyle, iddiasının doğru olduğuna dair yemin etse, iddiası sabit görülmez. Mesela ka. kendi ailesinin evinde bulunuyorum, ko.nının izniyle olduğu nu iddia etse, ko. bu iddiayı reddediyorsa, mahkeme ka.yı bu sözleriyle tasdik edemez. Keza itaatsizliği sabit olduktan bir müddet sonra ka. ailesinin evinde ikamete ko.nının iznini verdiği iddia etse, ko. bunu reddediyorsa, mahkeme ka.nın bu sözünü kabul edemez¹.

(1) eddur: 3/576, elba. hr: 4/195, .hâşiyetu t-taah-tâvfi: 2/253, eddur ru imante-kâ: 1/438, ez-zâd: 3/578, ola. hkâm şer'îyyeh: 168, 171, 172.

---HAKİMLERE göre:---

1-Ka.yla ko.sı arasındaki (ka.nın ko.sını cinsin kendinden yararlanmaktan men edip) ihtilafında-ka.(men etmedim) iddiasındadır- söz ka.nındır.

a) Ka.nın ettiğini ikrar, fakat hastalık v.s. gibi bir özürünün olduğunu iddia ettiğinde, özürü ko. inkar ediyorsa, özürün şahitlerle isbatı garttır. Öbür, erkeklerin ihtilafının yasak (haram) olduğu mahaldeyse iki kadının şahitliği, aksi halde (öbür iki ellerle, yüzdeyse) iki erkeğin şahitliği ile sabit olur.

b) Ka.nın bu husustaki men edişinin subûtu, bunu iki "adl huzurunda yahut bir "adl iki kadın huzurunda yahut bir "adl ve ka.nın yeminli ikrarıyla olabilir (egşer. bu l-kefir: 2/514, 515, şer. bu l-hurâf: 4/191, 192, .hâşiyetu ddust-ki: 2/515, .hâşiyetu l'adevî: 4/191).

---ŞAFİİLERE göre:---

1-Tarafların delil göstereemedikleri ka.ko. temkin (ka.nın ko.sına cinsin kendisinden faydalanma imkanı vermesi) davasında söz ko.nındır. Mesela ka. (bu tarihte imkan verdin) demekle, ko. da bunu reddetmektedir.

2-Asi olan itaatlilik olduğundan itaatsizlik davasında söz ka.nındır (muhtâc: 3/201, 435, 436, nihâyetü lmu. htâc: 6/307, buğyetü l-mustergidîn: 240).

3-Sonradan müslüman olan ka.ko. hangisinin diğerinden önce İslama girdiği mevzuunda ihtilaf ettiklerinde söz yeminiyle ka.nındır (muhtâc: 3/201).

---HAKİMLERE göre:---

1-Ka.nın ko.sına kendisini teslim edip etmeme davasında söz koca nındır (elmuhtâf: 9/253, 262, egşâf: 9/263, 269, elin-şâf: 9/383).

2-Ka.nın itaatsizliği davasında şafîilerin 2.maddedeki görüşlerini benimsiyorlar (egşâf: 9/262, elmu. kn: 2/356, elin-şâf: 9/383).

D ü r d ü r e ü l l e b

K a . K o . N a f . M u k . i n e M ü e s s i r İ d d e t , G e b e
l i k v e E v l i l i k D a v a l a r ı

§ 60 - Zevce aleyhine ko.nın,iddet naf.sını düşürecek mahiyetteki ikrarı zevceyi ilzam etmez.Mesela ko.ka.sılla arasındaki nikahın faaid olduğu,sahih nikah olmadığını,dolayısıyla zevcenin naf.hakkı bulunmadığını iddia,zevce de bunu reddetse,ko.nın bu sözü sadece kendisi için hukuki değeri olan bir ikrardır.Böyle bir ikrardan sonra mahkeme,bu ka.ko.yı hemen ayırır.Cerdeğe girmişlerse zevce ayrılmasını takip eden iddet müddetinde,silkâ dahil naf.ya müstehaktır.Zira ikrar sadece sahibini ilzam eden bir delil olabilir.Eğer bu ikrar ka.yı da ilzam etseydi,iddet naf.sı alınamaz(§ 3 ün 3 fıkrası).¹

§ 61 - Uzanmış olsun veya olmasın iddetin bitip bitmediği,gebe olup olmadığı hakkında yeminiyle ka.nın sözü makbuldür.Çünkü ka.rahmiyle ilgili ihtarda emnedir.Ebe ve tabib müfeyyesine,gebeliğin zuhru ve belli olması için her hangi bir müddet beklemeğe hacet yoktur.Yani ko.ka.sının iddetinin bittiğini,bindənaleyh ka.sına artık naf.ödememesi gerektiğini ileri sürerek mahkemeye müracaat etse,ka.bu iddiayı reddedip,iddetinin henüz bitmediğini söylese (iddeti gerek uzanmış olsun veya olmasın)² ko.iddiasını delille isbat zorundadır.Ko.davasını delille isbat edemezse,ka.ya yemin teklif edilir.Ka.kendi iddiasının doğruluğuna yemin ederse,iddet naf.sını alır.Yeminden intina ederse

(1)elmebat-t:5/206,ala.hkâmı gser"ıyyeh:367.

(2)Henüz âdetten kesilme yaşına gelmemiş,emsallerinin de hayızdan kesilmediği kadın,her hangi bir sebeble,gebe de olmadığı halde aybağı âdetinden kesilirse,âdetini görmemiş olduğu bu müddete,uzanmış temizlik müddeti denir.Böyle kadınlara da (temizliği uzanmış kadın) menasi-na (munteddetu -t-tuhr) tabir olunur.Bu hal iddet bekleyen hanımda olursa,tahlatiyle iddeti de uzanmış olur.Zira âdetten kesilmemiş hanımın iddeti göreceği hayız sayılarıyla hesab edilir(Erradd:3/522,610,-hızâneh:176..179,elba.hr:4/216,a.hkâmı lca-s-sâ-s:2/3/561,563.

ko.nın iddiası sabit görülüp,iddetinin bittigini ikrar etmiş olur. Keza gebeliğini inkar eden ko.sına karşı,gebe olduğunu iddia eden zevcenin sözü makbuldür¹.

§ 62 - 4-iddetin bittiğine dair delil veya ikrarın mahkemece kabulü için,iddetin bitmesi mümkün asgari müddetin geçmiş bulunması veya bu hükümdeki bir olayın vukuunun subutu şarttır.Yani ka.sinin iddetinin bittigini iddia eden ko,mahkemede bunu delillerle isbat etse yahut ka. (benim iddetim bitti yeniden bir başka erkekle evlenebilirsiniz) v.s.geklinde bir ikrarda bulursa bu iki ayrı isbat geklinin hukuken makbul sayılabilmesi için,ya iddet bitimi hususunda asgari müddet neyse onun geçmiş olması,ya da husulüyle,iddetin bittiğine hükmedilen bir durumun (meslâ kadının doğum yapması veya bazı uzuvları tezekkül etmiş bir çocuk düğürmesi v.s. gibi hallerin) sabit olması şarttır.

Meselâ en çok iki hayız görübilmesi kabil bir zevce aleyhine ko,ka.nın iddetinin bittigini şahitlerle mahkemede isbata kalksa,bu kabul edilemez.Zira iddetin bitmesi için gerekli en az müddet geçmiş

(1)elfetâva l-hindiyeh:1/578,579,eddurr:3/610,tu.hfeh:2/372,elca mi"u -s-sağır:50,elba.hr:4/216,erradd:3/610,elmebsû-t:5/205,6/26,bedai":4/18,fetâvâ -kâ-dî -hân:1/403,rav-dah:3/1052,ela.hkâmü şşer"ıy yeh:387,390,391,392.

---MÂKİLİLERE göre:---

Rahmine müteallik hususlarda zevcenin yerinsiz olarak sözünün makbul olduğu görüşürediler(elmudevveneh:5/328,şer.hu l-hurâfi:574/193).

---ŞAFİİLER de:---

1-Ummen hanefi görüşünü benimsiyorlarsa da,ko.muhalifse rahmine müteallik davalarda yeminiyle ka.nın sözü makbulse de,muhalif değilse sözünün kabulü için yeminine ihtiyâc yoktur.

2-Ancak ko.reddettiğinde ka.nın gebelik davasında,iddiasını delil ile isbatı gerekir,yemini,kifayetsizdir.Gebeliğin subutunda "adl dört hanımın yahitliği yeterlidir(mu'ni lmu.htâc:3/440,441).

---HANBELİLERE göre:---

Böğenmiş ve gebelik iddiasında bulunan ka.ya üç ay naf.ödenir.Sonra ebeler,tabibler ka.yı muayene ederler.Gebeyse doğuruncaya kadar naf.alır.Değilse aldığı naf.yı ko.geriye isteyebilir(elnabî:9/254,255,eyyâfi:9/242,elma-sâfi:9/362, .âşiyetu lmu-knî:2/349).

tir.Keza aynı durumdaki zevce,iddetinin bittiğini ikrar edip bir bağ ka ko.yla nikahlanmak istese bu ikrarı mahkeme kabul edemez.Çerek ko. nin böyle bir iddiası gerekse zevcenin bu gibi ikrarının muteberliği için asgarî iddet müddetinin geçmesi yahut doğum,çocuk düğürme gibi iddet bitimine alamet sayılan bir olayın vukûu şarttır.

B-iddetinin henüz bitmediği şeklindeki zevcenin iddiası,ko.nın naf. dan başka mevzulardaki hukukuna müessir değildir.Mesela iddetin bit mesinin mümkün olduğu bir müddette ko,ka.sının iddetinin bittiğini iddia,zevce bunu reddetse bile,ka.nın bu tutumu,sadece ikisi arasın daki naf.mük.ine müessirdir.Bunun dışında bir tesiri yoktur.Mesela bu durumda ko,iddetinin henüz bitmediğini iddia eden ka.sının kız kar deyiyle nikahlanabilir.Oysa iki kız kardeş gibi aynı ko.nın aynı anda ka.sı olamayacak kadınlarla bir ekkek,ancak birisiyle evlilik alakası kesildikten,mesela iddeti bittikten sonra evlenebilir,daha önce evle nemez.Bu mesele naf.mük.inden maadâ hukuka da tesir edbilseydi,bu ni kahlanma kabili olamazdı¹.

§ 63 - Gebelik iddiasıyla uzun müddet iddet nafası alan iddetli, bu müddet içinde her hangi bir tarihte gebe olmadığıнын belli olup, iddetinin o tarihte nihâyet bulduğunu ikrar ettiğinde,ikrar olunan tarihten sonrasına ait naf.ları ko.sına iade eder.Gebelik tahakkuk etmediği takdirde,gebeliğe binâen iddette verilen naf.nın sonradan tazmini mahiyetindeki ko.nın ka.ya karşı koştugu şartlar hükümsüzdür. Mesela iddetli ka.gebeliğini iddia,ko.bunu tekzib etse ve (daha son ra gebe olmadığı ortaya çıktığı takdirde,aldığı naf.ları iade etmesi şartıyla) zevceye iddet naf.sı verse,bu şart hükümsüzdür.Ka.nın iddi asının aksi tezahür etse,ko.nın bu şartına binâen ka.nın naf.yı tazmini gerekmez².

(1)tenvir:3/523,tu.hzch:2/376,elmebsû-t:6/26,eddurr:3/523,ela.hkâ mu şşer"ıyyeh:338,369,erradd:3/529,530.

(2)eddurr:3/610,elba.hr:4/216,bedâi":4/13,erradd:3/610,ela.hkâmu şş =

§ 64 - Ko.zevcesini bu dava boğadı,ını iddia ve cevabını iki pa-
tite isbat ettiğindezevce bu iddiayı kabul,red veya bu hususta bir
bildiğin yok dese de,gerdeğe girmişlerse zevcenin talebi üzerine ma-
keme zevce için iddet naf.sını takdir eder.Şahidler "adi ise zevce
iddetinin bitimine kadar iddet naf.sı alır.Begillerse,takdire binaen
aldıklarını iade eder.Ko.bu naf.yı takdir olumnaksızın kendiliğinden
liğinden verdiyse (§ 10 un gereğince) geri isteğe hakkı yoktur.Böy-
le bir davada mahkeme;

A-Zevcenin iddetini bakleyeceği iskân yerinde ikamet etmek,naf.
sıyla ilgili masraflar devlet hazinesinden(beytu lmâlden) olmak üze-
re emni bir hanımı vazifelendirir.Vazifesi iddet gören bu zevce ile
ko.nın birbirleriyle temas etmemelerini temindir.

B-Mahkeme ko.yı zevcesiyle temastan men eder.

C-Zevceyi hemen ko.nın evinden çıkarmas.

Ç-iddet gören bu zevce ko.sından naf.talebettiğinde,ko.sı kendi-
siyle geredeğe girmişse mahkeme hemen yasatı bir iddet nafakası tak-

= şer"ıyyeh:390,391,392.

---MALİKİLARE göre:---

1-Gebelik sebebiyle zevcenin iddette alacağı naf.ların tamamını,
gebeliğin mevcut olmadığı anlaşıldığında (elinfişâğ) ko.ya iade et-
mesi gerekir.Aylarca giyilmiş bile olsa kisse de böyledir(eşşer.hu 1-
kebîr:2/515,şer.hu 1-hurâf:4/193, .hâşiyetu ddusâ-kf:2/516,ettâcu
ve liklîl:4/190).

2-Gebelik sebebiyle iddet naf.sı alabilecek zevcenin mücerred ge-
belik iddiası,iddet naf.sı için kafi değildir;gebeliğin zahir olugu
şarttır.Gebeliğin zuhurundan sonra,boşanmadan itibaren naf.hesabedi-
lerek zevceye verilir.Ceninin ana karnında hareketi,gebeliğin zuhur
şekillerinden biridir.Üç aydan önce cenin zahir olmadığı gibi,dört
aydan önce de hareket etmez.Gebeliğin zuhurunda,karnın veya rahmin
büyümesi değil,ceninin hareketi mutebendir(mu-hte-saru -halîl:2/516,
şer.hu 1-hurâf:4/194,eşşer.hu 1kebîr:2/516,ettâcu ve liklîl:4/190,
.hâşiyetu ddusâ-kf:2/516, .hâşiyetu l"adevî:4/194).

---ŞAFİİLER de:---Hanefi görüşünü benimsiyorlar(muğni lmu.htâc:3/440).

dir eder. Zira zevce bu durumda ya nikahlıdır, ya da boşanmıştır. Her iki halde de naf. ya hakkı vardır.

D-Bundan sonra mahkeme, şahitlerin gizli ve aleni tezkiyesi ile uğraşır. Şahitler yapılan tahkikatta "adl yani şahitlikleri nakbul gahislar olarak tesbit edilirse ko. davayı kazanmıştır; zevcesi boştur ve zevce mahkemenin takdir ettiği naf. yı iddetinin bitimine kadar ko. dan alır. Fakat şahitler "adl çıkmazlarsa, mahkeme iddet naf. sı takdiri iptal eder ve zevce iptal olunan bu takdire göre almış olduğu naf. ları ko. sina iade eder. Zira böylece zevcenin boşanmış değil ni kahli olduğu sabit olmuş, ancak ko. sinin kendisiyle teması yasaklanmış olduğu zaman içinde aldığı nafakanın (16. § mucibince) iadesi gerekir. Çünkü bu halde ko. zevcesinden cinsin faydalanma imkanına sahip değildir.

A-Bu ka. ko. gerdeğe girmemişlerse, şahitlerin "adl oldukları tezkiye tahkikatından sonra ortaya çıkarsa, zevce talebetse bile iddetli olmadığından mahkeme zevceye iddet naf. sı takdir edemez.

F-Şahitlerin tezkiyesi hakkında mahkemenin tahkikatı uzar, bu esnada zevcenin iddeti biterse, iddetin bitiminden sonra zevce için naf. takdir olunmaz. Çünkü zevce bu durumda ya boşanmıştır, ya da nikahlıdır. Boşanmışsa iddetin bitimiyle naf. hakkı sona ermiştir. Nikahlıysa (16. § a göre) zaten naf. alamaz¹.

§ 65 - A-Kesinleşmeyen evlilik davası, kayda bağlı olmaksızın mahkmeden istenen naf. takdirine manidir. Mesela bir hanım bir erkek ha kında evlilik davası açar (bu adam benim kocamdır) der de davasını şahitler (beyyine) ile isbat etmek isteyip, kendisi için naf. takdir olunmasını talebetse:

1) Mahkeme şahitlerin adalatleri ("adl olup olmadıkları) hakkında tezkiye tahkikatı açar. Şahitlerin adalatleri tahakkuk etmeden

(1) elcamî'u lkebir: 192, 193, fetâvâ -kâ-dî -hân: 1/406, 407, elâ. hka m gger"ıyyeh: 132, 142, 409, 410, 411.

Önce, bu ka.ya kati olarak; kayıtsız bir şekilde naf.takdir edemez.

2) Ancak kadın bu tahkikat bitmeden naf.takdir talebinde bulunur da, mahkeme de bu talebi yerine getirmeyi uygun bulursa, (dâ_vacı kadın, davalı erkeğin zevcesi ise kendisine aylık şu kadar lira naf.takdir olmuştur) şeklinde bir bağlayıcı kayıtla naf.takdir ederken, buna şahitler ikame eder.

3) Kadının evlilik hakkında gösterdiği şahitlerin, yapılan tezkiye tahkikatından sonra adaletleri sabit olursa, bu kadınla erkek arasında nikahın mevcudiyetine mahkeme karar verir ve kadının, yukarıdaki kayıtla aldığı naf.ya müstehak olduğu belli olur. Kadın naf.yı istidâne etmiş ise, istidâncıyla ilgili usullerle naf.ko.dan alınır.

4) Şahitlerin adaletleri tahakkuk etmez, bunun aksi tezahür ederse, kadın mahkeme takdiriyle aldığı naf.ları, ko.ya tazmin eder.

B-Evliliğe dayanması gerekli bir dava, mahkeme esnasında ko. tarafından evliliğin inkarı şeklinde ters vasıflı dava mecrasına itilirse, talep halinde bu son iddianın isbatına değin bilahare tazmin edilecek olan naf.takdir edilirse de, aksi halde ko.nın bu iddiası, dava mevzuuna başlangıç kabul edilip, akabinde umumî hükümler icrâ olunur. Meselâ zevce ko.sı aleyhine mahkemede naf.takdir davası açtığında ko, (ben bu hanımı şu kadar zaman evvel boşanmışım ve iddeti de bitmiştir) iddiasında bulunursa, zevce ko.sının bu iddiasını tasdik ettiğinde mahkeme naf.takdir etmeyeceğinden dava düşerse de zevce ko.sının bu iddiasını yalınlar (beni boşanmamıştı) der, takdir talebinde bulunursa, mahkeme derhal yukarıdaki izaha göre hanıma naf.takdir eder. Fakat bundan sonra mahkeme, ko.dan (zevcesini mazide boşadığına ve zevcenin iddetinin bittiğini ikrar ettiğine) dair delil (beyyine) ister. Ko.delil getirirse, zevce naf.alamaz ve bu dava seyrinde ka.için takdir edilen naf.kesilir. Zevce bu takdire binaen ko.dan naf.almışsa, aldığını geri lade eder. Ko.delil getirip iddiasını isbat edemezse, ko.nın mahkemede

ka.sını boğadığını beyan tarihinden itibaren zevce iddet görmeye başlar ve ko.bu iddet naf.sını vermek zorundadır¹.

§ 66 - Bir erkeğin aynı anda zevceleri olması yask(haram) iki kadın, aynı erkeğin ko.ları olduğu iddiasıyla naf.davası açtıklarında, erkek bu davaları reddeder ve her iki kadın nikahlarını, bu erkele gerdeğe girmiş bulunduklarını şahitlerle isbatlasalar, hangisinin nikah tarihi önceyse, o kadının davasını mahkeme kabul eder, bu davadaki şahitlerin tezkiyesiyle meşgul olur ve naf.hukukunu 65.§ beyanına göre neticelendirir. Diğer kadının davasını reddeder.

Eğer hangi nikahın daha önce kıyıldığı belli değilse, kadınlar da şahitlerin tezkiyesinden önce naf.takdiri talebinde bulunurlarsa, her iki kadın için bir kadın naf.sı takdir olur. Bunu kadınlar yarı yarıya ikiye bölüşerek paylaşırlar².

B e g i n c i B â b

Zevceye Verilen Malların Naf. Olarak Verilip Verilmediğindeki ihtilaflar, Konanın Naf.dan Aczi Veya İmtinaa ve

Bu Sebeble Hacı ve Hapsi

B i r i n c i F a s ı l

T e m l i k C i h e t i n d e k i i h t i l a f l a r

§ 67 - Ürf ve Âdete aykırı değilse, aksi de isbat edilemediği takdirde temlik cihetindeki ihtilaf davalarında söz temlik edenindir. Tarafların delil ikmellerinde de temlik edenin delili makbuldür. Meselâ:

A-Naf.takdir olunduktan sonra ko.zevcesine âdeten mehre mukabil verilebilir bir miktar mal verip de ko.bunu mehir olarak verdiğini, zevce de bunu reddederek naf.ya mukabil verdiğini iddia etseler, mahkeme ko.nın sözünü makbul sayar.

(1) elba.hr:4/195,204,elfetâva l-hindiyeh:1/579,580,ela.hkâmü şşer'iyyeh:316,412,414.

(2) elba.hr:4/194,elmebsû-t:5/151,155,elfetâva l-hindiyeh:1/580,el-hkâmü şşer'iyyeh:413,414.

A-Zevcenin ko.nın zimmetinde 20000TL alacağı olsa ve aylık 2500TL naf.takdir olunduktan sonra ko.her ay zevcesine 2500TL öderken tehir olummug(~~MAHİR-KAİ~~)(muî-h-har) mehir niyetiyle bu parayı zevcesine teslim ettiği halde zevce de bu parayı naf.sı olarak alıp o niyetle teslim edip harcarsa,ko.nın bu parayı naf.olarak vermediği,mehir olarak verdiği hususundaki sözü mahkemeye kabul görür.

C-Bu ko.adeten mehir olarak verilemeyecek bir şeyi ~~MAHİR~~ mehir olarak verdiğini iddia etse,mahkemeye bu sözü makbul değildir.Mesela çörek,börek,peynir,yogurt,meyve v.s. gibi şeyleri vermesi böyledir.

Ç-Kö.zevceye elbise gönderip,zevce elbiseleri hediye olarak göndermişti,ko. da naf.sı cümlesinden göndermiştin deseler,söz yaminiyle ko.nındır.

D-Yukarıdaki meselelerde olduğu gibi ko.ka.sına bir miktar para verse ve sonra zevce,bu para hediye idi,ko. da hayır naf.ydı deyerek ihtilaflar ettiklerinde,söz yine ko.nındır.

Bu gibi davalarda zevce iddiasını delil ile isbat ederse,delili kabul olunan ve davayı kazanır.Fakat bu gibi davalarda hem zevce ve hem de ko.delil ikame ederlerse zevcenin delili reddolunup temlik eden durumundaki ko.nın delili mükmee esas kabul edilir.Yani kısaca temlik ehiyetindeki ihtilaflarda hem söz ve hem delil mümellikindir.¹

(1)melceu 1-ku-dâh:28,elfetâvâ ihindiyah:1/572,573,elmebsû-t:5/194,195,196,bedâi":4/29,durratü lnu.hâkemât:28,fet.h:3/328,fetâvâ -kâ-dî -hân:1/398,elâ.hkâmü şşer"ıyyah:331.

---MALİKİLER:---

- 1-Manafi görüldüğü benimsenmekle beraber şunları kaydediyorlar:
- 2-İnkârı olan zevce,ko.nın harcamayağı yerde kendi parasını harca-yabilir.Fakat zevce bu harcamayı yaparken a)Ya ko.sına yardım olsun diye Allah rızası için teberruan harcama yapmıştır -ki bu durumda ko.dan bu masrafları isteyemez- , b)Ya da bilahare ko.sından harcadıkla-rını tahsil etmek üzere bu harcamayı yapar.Bu son halde bilahare mas-rafları tahsil etme niyetini izhar ~~MAHİR~~ ile vasiyeti tevsik ederse,gahitler isbat unsurudur.Fakat niyeti bu olduğu halde gahitlere duru

§ 63 - Eskiye kullanılmaz hale gelmiş kısıvın temlik edileceği ihtilafta söz yeminiyle zevcenin, aksi halde söz ko.nandır. esela zevceye verdiği elbise hakkında ko.(naf.olarak vermiştin)deyip ka. da aksini iddia etse:a)Elbise eskimiş ve kullanılmaz haldeyse söz yeni niyle ka.nın,b)Elbise kullanılır halde mevcud ise söz ko.nandır ve bu durumda ka.hakkı olan kısıveyi ko.sından talebedebilir.Aynı ihtilaf ko.nın (kısıveyi mehre mahsûben verdim) iddiası karşısında ka.nın (Kısıveyi nafıma mahsûben vermiştin) iddiası halinde de tecelli edebilir ve aynı esasa göre halledilir¹.

2-Mu izah etmemişse ve ka.ko.arasındaki bu ihtilaf mahkemeye intikal ettiğinde,harcamanın yapıldığında ko.sengin veya yoksul olsun söz yeminiyle ka.nındır.Ancak tahsil olunacak meblağ,harcamanın yapıldığı mevzuda israfa kaçmayan mütd miktardır.Ka.harcamasında mütdm fazla harcamışsa,fazlasını isteyemez.Mesela mahkemede ko.(benim için yaptığım harcamayı Allah rızası için yapmıştı) iddiasında bulunup,ka. da (hayır bilahare tahsil etme niyetiyle yapmıştım) veya (hiç bir niyetim olmaksızın yapmıştım) desey,söz yeminiyle ka.nındır.

3-Bazı şialar,ka.nın ko.sı için yaptığı harcamalarda esas,Allah rızası için harcamış olmasıdır.Fakat bunun aksi ortaya çıktığında hükmün zahire güredir,görüldüğündedirler.

4-Harcama yaparken hiç bir şeyi kastetmemiş olmak,bilahare harcamaları tahsil etme kasti hükmündedir.

5-Ko.nın fakirliği,başkası için(mesela zevcesi) kendisinin mük.ini askat ettiği haldé,kendisi için başkalarının harcamalarıyla uhdesine terettüb eden mük.i askata sebep olamaz.

6-Harcamanın Allah rızası için olduğu karinelerle tahayyün eder.

7-Bilahare kendisinden tahsil etmek üzere ko.m için bu harcamaları yaptım,deyen zevcenin ifadesini ko.kabul ederse,yapılan masraflarda mütd miktardan fazla israfa kaçan bir meblağ olsa da,ko,ka.nın yaptığını iddia ettiği masrafların tamamından mük.tir(mu-hte-saru -halfl: 2/517,şer.hu 1-muragfi:4/196,şer.hu 1-kablr:2/517,ettüsu ve ilklil:4/193, .hâşiyetu düstü-ki:2/517,518, .hâşiyetu 1"adevî:4/195,196)2.

---ŞAFİİLER ve HANBELİLER:---İlnefi görüşünü benimsenlikle beraber,Şa. şilere göre söz mükellikin olmakla beraber,yemini gerekmez(mağni lmu.h tâc:3/427).Ancak bazı şafii kaynakları yeminin gerektiğini kaydeder(ni. hâyetu lmu.htâc:7/191).Hanbeli kaynaklarından:elmümf:9/253,254,şer. fi:9/269.

(1)elnebsâ-t:5/195,196,fet.h:3/328,fetâvâ -ki-âf -hân:1/398,ela.h kânu şer"ıyyah:332.

İ k i n c i F a s ı l

K o . n ı n N a f . d a n İ c n i V e y a İ n t i n â ı V e
B u B e b e b l e H a c i r V e H a p s i

Koca imkanı dahilinde olduğu halde bazen zevcesinin naf.sını ver-
mekten intinâ ederek ka.sına karşı haksızlık yapmış olabilir. Bazan
de ko.nın zevce naf.sını temin etmeyişi fakirlik, âcizlik v.s. gibi
haklı bir sebebe dayanabilir. Bazan de naf.sı ko.sı tarafından temin
edilmeyen ka. ile ko.sı arasında zenginlik ve fakirlik mevzuları hak-
kında farklı iddialar bulunabilir. Bu iddiaların bazıları haklı olduğu
halde bazıları haksızdır. Naf.sı verilmeyen zevce mahkeme müracaat ettik-
ten sonra iş ka.ko.nın birbirlerinden ayrılmalarına kadar varabilir.
Bazen ise mahkemenin naf.dan münteni ko.yı hapsedmesi meselenin hal-
li için yeterli olabilir. Ko.nın zevcesinin naf.sından intinâ veya
âcizliği mefhumunun içine girebilecek bu gibi tezahürleri bu fasıl-
da ele alacağız.

§ 69 -A-Sofra sahibi(veya hazır yemek sahibi,evinde yemek pişiri-
lip, aile efradının bu yemekten yiyebildiği insan) ko.nın zevcesine
naf.vermediği, ona cza ve ceza verdiği mahkeme nezdinde belli olursa
mahkeme ka.ko.nın hallerine göre zevceye naf.tahdir eder.¹

B-Hali olan zenginliği sabit ko,zevcesinin naf.sını teminden
kaçınırsa,ka.ko.yı mahkeme birbirinden ayırmaz.Ko.nın asli ihtiyaç-
ları(ev,elbise v.s.gibi)na kafi olan miktar dışındaki malları mahke-
mece satılarak zevcenin naf.sı için sarfedilir.Mahkeme ko.nın satıla-
bilecek malını bulamazsa,(zevcesinin naf.sını temin ettirmede zorla-
yıcı bir tedbir olarak) ko.yı hapseder.Ko.nın buna rağmen naf.yı te-
diyeden intinasında,zevcesinin rızası olmadıkça hapisten çıkarılmaz

1)ko.nın meskeni,bir veya iki takım elbisesi asli ihtiyaç-
lardandır.Yani buna göre ko.nın asli ihtiyaç mallarından kifayet ka-

(1)elfetâvâ İhindiyyeh:1/563,edlurr:3/531,elcâmi'u lvecciz:1/100,
tervir:3/531,edlurr lmuhtâ:1/435,ciz. l'âm: yper'iyeh:302,233,204.

rici kıymetleri zevce naf.sı için harcanabilecektir. Eşciâ böyle ko._
canın kıymetli elbisesi olup da ondan daha ucuz bir elbiseyle iktifa_
sı kabilse, değerli elbisesi satılıp parasıyla ko.ya bir takım ucuz el_
bise alınarak, paranın geriye kalanı zevce naf.sına harcanır. Keza ko._
nın bir evi varsa ve daha ucuz bir ev kendisine kifayet ederse, bu ev
mahkemeye satılır, parasıyla ko.nın haline uygun bir mesken alınır ve
geri kalan para da ka.nın naf.sına harcanır.

2) Naf.cinsinden olmayan malı mevcut ko.nın zevcesinin naf._
sından tediye eden ihtinâsında:

a) Zevcenin talebiyle mahkeme ko.yı hacreder.

b) Ko.kendisi malını satıp da naf.yı edadan ihtinâ ederse,
mahkeme ko.nın malını satıp naf.yı tediye eder.

c) Mahkeme ko.nın mallarından hangisinin önce satılması
ko.nın menfaatine uygunsa o mallardan bağlayıp bu tertiple para hari_
cindeki eşyalarını (urûdunu; "urû-dunu) satar.

ç) Ko.nın "urû-du da zevcesinin naf.sına yetmezse, mahke_
me ko.nın gayri menkullerini satar ve zevcenin naf.sına harcar.

3) Mahkeme ko.nın giyabında zevcesi için mallarını satamaz.
Zira bu kişi aleyhine giyabında hüküm vermektedir¹.

C-Zevcesinin naf.sını vermekten ihtinâdan dolayı hapsedilmiş
ko.nın ka.sını kargı olan naf.mük.i yine bu ko.ya âid olduğundan mah_

(1) elifetâva ihindiyeh:1/571,572,eddurr:3/605,631,632,eşsihâb:2/
140,mu-hte-saru l-kudûrî:2/23,elhiddâye:3/337,-hizâneh:165,247,mu-h_
te-saru -t-ta.hâvî:404,elba.hr:4/202,213,erradd:3/581,elmebsâ-t:5/189,
198,11/39,beddâi":4/27,29,fet.h:3/327,329,330,331,337,rav-dah:3/1045,
keşfu rumûz:1/299,300,fetâvâ -kâ-âf -hân:1/395,³⁹⁸eicâni"u l-vetiz:1/180,
ela.hkâmü şper"iyyeh:122,322,324,325,326,necma":1/233,lisânu l.huk_
kâm:130,eddurru launte-kâ:1/491.

kene bu durumdaki ko.nın zevcesine, bilahare ko.nın Seccesi sayısıyla istidane yetkisi verir. Bu yeni borçları da ko.ödemek zorunda olduğundan, bundan dolayı da hapislik müddeti uzatılır¹.

Ç-Zevcenin ko.sı aleyhine naf.dan ihtinası hakkındaki mükerrer iddiası ve hapis talebi üzerine mahkemenin hapsedtiği ko.nın, ya pılan tahkikatta muhtâc olduğu anlaşılırsa ko.salıverilir².

D-Zevcesinin naf.sını vermeyen ko.nın:

1)Mahkemede fakir olduğu sabit olmasa hapsedilmez.

2)Mahkeme nezdinde fakirliği sabit olmasa, zevcenin gıkayeti üzerine mahkemeye ko.ya önce (zevcesine naf.sını vermesi, aksi halde hapsedileceği) ihtar olunur.

Zevce ikinci ve üçüncü defa mahkemeye başvurup naf.yı ko.sının vermediğini beyanla ko.nın hapsini isterse mahkeme ko.yı hapseder. Zevcenin ilk gıkayetinde mahkemenin hemen ko.yı hapsedmesi uygun değildir.

3)Zevce naf.sından imtina eden ko.fakin olduğunu iddia eder, zevcesi için naf.takdir olunduğunu itirafta bulunursa, mukadder naf.sını talebeden zevcesine karşı ko.nın fakirlik iddiası yeminiyle makbuldür ve bu ko.nın zenginliği mahkeme nezdinde sabit olmadıkça hapsedilemez.

4)Ko.fakir olduğunu delille isbat etse delil kabul olunur ve hapsedilmez.

5)Ko.fakir olduğunu, zevcesi de ko.sının zengin olduğunu isbat ederlerse zenginlik delili fakirlik deliline tercih edilir.³

E-ko.zevcesinin naf.sını teminden âciz kalırsa, bu sebeble zevcenin zarar görmemesini sağlama ve zevcesini boğması yahut zev-

(1)elfetâva lhindıyyeh:1/572, eddur:3/581, elâ.hkâmu şşer'iyyeh:333, min.hak:4/197.

(2)elmebsû-t:5/188, -hızânetu lfi-kh:248, mu-hte-saru l-kudûrî:2/24, 25.

(3)elfetâva lhindıyyeh:1/572, erredd:3/580, "uyfınu lmesâil:220, elmebsû-t:5/187, 188, elba.hk:4/189, Fetâvâ -kâ-âf -hân:1/394, fet.h:3/324, elâ.hkâmu şşer'iyyeh:319, 320, 321.

cesinin naf.sını temin imkanlarını hasırlamalıdır.

1)Ko.zevcesinin naf.sının tamamını tediye edemese,imkanı dahilindeki naf.yı mecburen verir,bakiyesi de verme imkanına sahip olduktan sonra tediye edilmek üzere ko.nın zimmetinde zevcesi lehine borç olur.Mesela ko.fakir,zevce zengin olduğundan orta seviyeli bir naf.takdir edilmiş olsa,bu durumda ko. fakir zevce naf.sı miktarını tediyeye mecburdur.Bakisi ko. zenginleyince ka.sına tediye etmek üzere ko.zimmetinde borç olarak kalır.Zira kişi imkanından mahrum bulunduğu şöyle mük. tutulamaz.

2)Ko.zevce naf.sının tamamını veya bir kısmını vermekten aciz kalırsa,zevce boğanmayı istese hanefi mahkemeye ayrılığa karar verilemez.Fakat zevcenin talebiyle mahkemeye ko. aleyhine naf. takdir olunur.İcabi halde zevce veresiye mal ve borç alarak kendi naf.sına harcar.Sonra ko.sının mali durumunun müsaıt olduğu zamanda bu borçların ödennesi için ko.sına başvurur.

3)Ko.nın gelir teminine muktedir olmaması,kötürüm olmasa da kötürüm hükmünde bulunması demektir.Kötürümlüğü veya fakirliği sebebiyle ko.naf.temininden aciz ise veya ko.nın gıblığı sebebiyle fakir zevce naf.ya muhtacsa,ko.yla evli olmadığı takdirde bu kadının naf.sını kim teminle mük.se,daha sonra ko.dan tahsil etmek üzere,borç olarak kadına naf.sını vermeğe mecburdur.Bu hususta kadının,akrabası dışında kimseden borç alınamaması şart değildir.Eğer bu şahıs borç vermezse,mahkemeye borç vermeğe icbar olunur.Şahıs mahkemenin bu icbarından da imtina ederse mahkemeye hapsolunur.

4)zevce fakir,ko. da fakirliğinden dolayı zevcenin naf.sını teminden aciz ise,zevcenin akrabasından zevcenin naf.sını verebilecek bir kimse de yok ve ko. mevcud(yani gıblı değil) ise,hanefi hakimin kendisi yerine bir şafil hakimî halef kılarak zevceyi ko.sından ayırtması,sonra da bu kararı kendisinin infaz etmesi uygundur(iyidir;muhta.hsendir)¹.

(1)elketava lailüğe 11,503,eddurr:3/575,590,591,592,610;eta 1

= mübtedî:3/329,mu-hte-saru l-sudûrî:2/329,196,elhiddâye:3/323,329
(hanefî delilleri),330,fet.h:3/329,fetâvâ -kâ-dî -hân:1/400,erradd:
3/574,575,590,591,592,617,el"mâye:3/323,tu.hfeh:2/239,240,mu-hte-
-saru -t-ta.hâvî:223,ellubâb:2/198109.elcevharah:2/112,fet.h:3/323,
329,330(diğe r üç mezheb delillerinin tenkidi ve hanefî delilleri),
331,el"u-kâ:1/76,tenvîr:3/590,591,elmebsû-t:5/190(gafîi delillerinin
tenkidi ve hanefî delillerinin serdi).191,192,tebyîn:3/51,54,(diğe r
mezheb delillerinin tenkidi ve hanefî delilleri).55,keşfu rumûz:1/
290,300,kenz:3/54,55,elbâhr:4/190,191,199,200,201,rav-dah:3/1044,
multe-kâ:1/237,238,elmu-htâr:4/6,mecma":1/236,237,238,eli-htiyâr:4/6,
elifetâva l-hayriyyeh:1/74,75,gurar:1/514,515,hedîyyetu l-ku-dâh:28,29,
durar:1/514,515,lisânu l-hukâm:128,gûnyeh:1/515,eddurru l-munte-kâ:1/
486,490,491,a.hkâm l-a-s-sâ-s:3/441,442,443,ela.hkâmı ggar"iyyeh:88,
62,121,126,127,224,247,293,294,295,296,297,elcevharu ma-kıyy:7/469
(gafîi delillerinin tenkidi).

---MALİKİLERE göre:---

1-Ko.zevcesin yeterli naf.sını temin edemezse,zevcesini boğar;nı
kahı fesh ve feshetmeme arasında muhâyyerliği yoktur.Kesolâ fasla ye-
mek yeme haline mübtelâ zevcenin fakir ko.sı,ona kifayet miktarı ye-
meği temin edemezse,zevcesini boğar(.hâşiyetâ dâust-ki:2/509, .hâşî-
yetu l"adevî:4/184,elcâmi"u lîa.hkâmı l-kur'an:5/169,170).

2-Hizmete layık zevceye hizmet götürmekten aciz ko.nın,bu sebebe
le zevcesini boğamayacağı hususunda § 38 de maliki dip notunun l.ad.
d fıkrasına bakınız.

3-Ko.nın naf.yı tediyyeden aczi,naf.mük.ini düğürür.Ko.bilahere zen-
ginlerse,aciz zamanının naf.sı kendisinden talebolunamaz.Naf.maliki
mahkemece mukadder olsa da hüküm aynıdır.Fakat maliki olmayan bir ha-
kimce naf.takdir olunmuşsa,hüküm o hakimın görüşü(mezhebi)ne güredir.

4-Ko.nın naf.den aciz bulunduğu zamanda kendi naf.sını kendisi te-
min eden zevce,bu hususta teberruda bulunmuştur(mu-hte-saru -halfl:
2/517,şer.hu l-hurâşî:4/195,egşer.hu lkefir:2/517, .hâşiyetu l"adevî:
4/195,ettâcu ve lîklîl:4/192).

5-mukadder olmasa da zenginken naf.yı ödemeyen ko.fakirleşse,daha
sonra zengihleşirse,önceki zengihliğinde ödemediği naf.lardan mük.tir.
Bu fakirlik,kendinden önceki mük.mebla larını düğürmez.Sadece fakir-
lik zamanındaki mük.i düğürür(mu-hte-saru -halfl:2/517,şer.hu l-hurâ-
şî:4/195,egşer.hu lkefir:2/517).Fani hanefî görüşünün aksine,naf.tak-
dirinden önce ko.zimmetinde borçtur.

6-hali nazardaki naf.ve hisveyle,ko.İk yolculuğa çıkmak istediğin.

z de mustakbel naf.ve kisveyi peşinen tediye den aczi zevceye nikahı fesh talebi veya feshetme hakkına verirse de bu durumda nikahı feshetmeden ko.sıyla da kalabilir.ko.nın naf.dan acizliği ile naf.dan intinası birdir.Bu nikah feshi ric"i boğanma sayılır.

4)Ko.naf.dan intinâ edip,kendisinden naf.istendiğinde:

- 1)Ya zengin olduğunu iddia edip naf.dan intina eder,
- 2)Ya hiç bir şekilde bu talebe cevap vermez,
- 3)Ya da infaktan aciz olduğunu iddia eder.

İkinci halde derhal zevce,ko.istemese de boğanır.

Birinci halde iki görüş vardır:

a)Ko.istemese de zevcesi boğanır.

b)Ko.habsolunur.Bapıken de infakta bulunmazsa zevce boğanır.

Birinci ve ikinci haldeki mezkûr durumlar,ko.nın belli göze görünü bir malı olmadığı takdirde dir.ko.nın malum bir malı mevcut ise,ko.istemese de o maldan zevcenin naf.sı temin olunur.

Üçüncü halde iki ihtimal vardır:

a)Ko.ya acizliğini isbat etmiştir,

b)Ya da isbat etmemiş veya edememiştir.Bu ikinci ihtimalde: isbat edememişse ko.ya (ya zevcenı boga ya da infak et) denir.Nem boğanaktan ve nem de infaktan intina ederse,iki görüş vardır:

- 1)Ko.ya biraz mühlet verilip sonra ko.istemese de zevce boğanır.
- 2)Mühlet verilmekâizin derhal zevcesi boğanır.Bu ikinci görüş mütemeddirdir.

Üçüncü halin birinci ihtimâlinde muteber görüşe göre ko.ya biraz mühlet verilir.Sonra ko.istemese de zevcesi boğanır. Bu mühlet hakkının takdirine göre değişebilir.Bir kaç gün olabileceği gibi bir kaç ay da olabilir.Bu ve diğer mevzularda "adl müslüman topluluğu veya bir "adl müslüman,hakim yerine kaim olabilir.Hakim "adl olmadığına da bu böyledir.

Verilen mühlette naf.mük.1 yoktur.Mühlet infakı muhtemel olan ve olmayan ko.ya verilebilir.

B)Yola çıkmak isteye, ko.dan zevce,ko.nın gıyabında hak edeceği nafakayı peşinen isteyebilir.Bu mustakbel naf.yı tediye den aciz ko.nın zevcesi peşinen boğanamaz.Fakat ko.nın gıyabında naf.sı kalmayan zevce ko.sından boğanabilir(mu-hte-sarı -halfl:2/518,519,şer.hu 1-hurâfi:4/196,197,198,eşşer.hu lkebir:2/518,519, .hâşiyetu dâusû-ki:2/518,519,ettâcu ve liklil:4/195, .hâşiyetu l"adevi:4/197,nevâhibu l-celil:4/195,olmudevvenah:4/255.

6--okunulduğu isbat olunan ko.ın hakimın verdiği mühlet boyunca

= da ko.hastalanır yahut hapsedilürse,iyileşmesi yahut salıverilmesin den,mühlet müddetinin bitiminden az bir süre sonra ümit varsa kısa bir müddet,mühlete ilave olunur.Ümit yoksa mühlet sonunda zevce boşalır(.hâşiyetu dâusâ-ki:2/519,şer.hu l-hurâfî:4/197,esşer.hu lkebir:2/519

7-Nikah akdinde ko.nın infaktan aczine sebep olabilecek kadar fakir olduğundan haberdar zevce,bu sebepten infaktan ko.nın aczinden dolayı nikahı feshedemez.Zevcesinin infaktan acz sebebiyle nikahı fesh hakkı,edid sırasında infak kudretindeki ko.nın bilahere bu vasfı kaybetmesiyle tahakkuk eder(.hâşiyetu dâusâ-ki:2/518,şer.hu l-hurâfî:4/197,esşer.hu lkebir:2/518,ettâcu ve iklîl:4/195,mu-hte-saru -halîl:2/513).

8-Zevce zengin,ihtimâf seviyesi yüksek de olsa,ko.sı katıklı veya katıksız onun sağlığını bağdaydan veya bir başka şeyden olma tenin edebiliyor,kadının ayıp (avret) yarı olan bütün vücudunu,kalitesiz ko ten yahut deri pürüt yün yahut o mahallin fakirlerinin giyim eşyaları nın daha aşağısında olan kisveyi teminle örtme kudretindeyse bu zevce ko.nın naf.dan aczinden dolayı nikahı fesh hakkına sahip değildir.

Ancak zevcesinin azığından sadece hayatiyetin devamını sağlayabilecek kadarını temin eden ko,naf.dan âiz ko.hükûmindedir.Zevce kâr olsun,kâile olsun hükûm aynıdır(mu-hte-saru -halîl:2/519,şer.hu l-hurâfî:4/198,esşer.hu lkebir:2/519, .hâşiyetu l"adevî:4/198,ettâcu ve l iklîl:4/196, .hâşiyetu dâusâ-ki:2/519).

9-Gerdekten sonra naf.sızlıktan dolayı boşanma ric"i boşanma olduğundan iddet müddetinde ko.naf.yı temin eder hale gelirse,zevcesinin benzeri hanımların âdeten hakkı olan naf.yı temin edebilecekse zevce sine dönebilir.Bu seviyeden az miktarda naf.sını temin edebilecek haldyse ko.zevcesine dönemez.Nesela zevce zengin;koyun eti yiyen seviye de bir insansa,ko,iddetinde bu kadarını değil de etnek ve kemik temin edebilir hale gelirse zevcesine muteber görüşe göre zevce razı olsa da dönemez.Dönmesi sahih değildir.Bir görüşe göre dönebilir.

Ancak ko. zevcesine dönebilecek derecede imkan sahibi olmasa bile meşhur görüşe göre,az bir naf.temini edebilecek seviyeye geldiği takdirde zevcesinin iddet naf.sından,imkanı nisbetinde mük.tir(mu-hte-saru -halîl:2/519,şer.hu l-hurâfî:4/198,esşer.hu lkebir:2/519, .hâşiyetu dâusâ-ki:2/519).

—ŞAFİİLERE göre:—

1-Ko.zevce naf.sını ödemez veya ödeyemezse,zevce bu duruma tahammül eder,naf.sını kendi imkanlarıyla karşılar,ko.nın temin edemedi

= gi bu naf.lar ko.den zevcenin alacakları olur.Zevce bu duruma sab_ retmezse nikah feshedilebilir.

2-Zevcenin meziye aid naf.sını ko.ödemaz veya ödeyemezse,hizmetçi naf.sına layık zevcenin hizmetçi naf.sını ko.karşılamaz veya karşıla_ yamazsa,zevcenin nikahı feshetme hakkı yoktur(38.ş da maliki dip no_ tunun 1.mad.nin 4 fıkrası gibi).

3-Ko.naf.den aciz fakir değilse-zenginliği,fakirliği bilmiyor ve_ ya zengin veya orta halli veya fakirken gâib olduğuna şahitler göhâ_ det etmiş ise-gaib veya hazır olsun,naf.yı tediye etmemesi yani bun_ dan intinaı halinde,zevce aralarındaki nikahı feshedemez.Gaib ko.nın yeri belliyse naf.ı için haber gönderilir.Belli değilse,nikah feshedi_ lebilir.

4-Mevcut ko.nın naf.yı temin edeceği malı yolculuk mesafesi veya daha ötede ise,zevce bu sebeble nikahı feshedebilir.Bana yakın mesa_ fedeyse ko.ya acilen malı getirip naf.yı temin etmesi istenir.Malı ko,mevzû bir sebeble getiremiyorsa,zevcenin fesh hakkı düşer.

5-Usul veya furû haricinde naf.yı temin edemeyen ko.nın yerine zevceye bir başkası naf.sını verse,zevce bunu kabule mecbur değildir; nikahı feshedebilir.Zira böylece zevce minnet altında kalmış olur. zevce buna zorlanamaz.Fakat bu üçüncü şahıs malı ko.ya varıp,böyle_ ce ko.zevcenin naf.sını temin etse,zevcenin fesh hakkı yoktur.

6-Naf.ya çevrilemeyen çok malı bulursa da ko.naf.den acizse,zengin sayılmaz.Fakirden,iği ağırdan alan zenginden,yolculuk müddetinden dana sonra vadesi gelecek olan alacağı bulunan ko. da aynı hükümdedir. Zengin borçlu hazır olsa fakat malı ydolculuk müddeti kadar uzakta ol_ sa,ko.bu alacağıyla naf.yı temin edecekse,zevce nikahı feshedebilir.

7-ko.nın para kazanma imkanı içinde bulunuşu mala sahip oluşu hük_ müdedir.Meselâ bir gün çalışıp üç günlük naf.yı temin eden ko.büy_ ledir.Ko.nın para veya malı gelecek için saklanması veya biriktirmesi gerekmez.

Fakat günlük kazancı bir haftalık naf.yı karşılayan ko,her hangi bir menî ile çalışmazsa,zevce bir haftalık naf.sızlığa zorlanamaz; nikahı feshedebilir.

8-Para kazanabilme imkanına sahip ko.çalışmazsa,naf.temin edemeyen veya etmeyen ko.nın ahkâmına göre ~~MAMULİYET~~ muamele görür.

9-Para kazanma,mal elde etme,islâf usule uygun olacaktır.Kahiyet veya vesile olarak haram;olan kazanç zevce naf.sı için yok sayılır. meselâ içki bârîi,harm oyun âletleri yapıcısı ve satıcısı,falçı,mes_ lağinin ehli olanlar har kârlî meslek erbâba meselâ hastaları teğlis

= edemeyen tabib gibi,kâhin v.s.nin bu çeşit kazançla zevcesine temin ettiği naf.yok itibar olduğundan zevceleri,nikahı feshedebilirler.

10-Varlıklı ko.zevce naf.sını temin etmiyorsa;borç v.s. de almıyor sa,mahkeme kendisini kazanç teminine icbar eder.icbar fayda vermezse, ka.sıyla olan nikahı 4.günü sabahı fesheder.

11-Zevceye,naf.sının temin edilemeyeşinden dolayı nikahı fesh hakkı veren hal;ko.nın hiç naf.vermeyişği veya veremeyişği yahutta fakir ko.nın verdiği nafakadan az naf.veredilişği takdirde dir.

2 Zengin veya orta halli ko,fakir ko.nın ödedişi naf.yı veriyorsa, fesh hakkı varid değildir.

12-Zenginkoça,zenginin ödedişi,orta halli ko,orta hallinin ödedişi naf.yı ödemiyor da haka az ödüyorlarsa,ödemeleri gereken fakat ödeme dikleri miktar kadar zevcelerine borçlanmış olurlar.(Bu hususun §69 da 2 fıkrası 1.şikkindeki hanefi görüşüyle bir benzerliğı vardır).

13-a)Adil mahkemenin bulunduğu yerde zevce ko.nın fakirliğini mahkeme de isbat eder ve ko.nın getirilmesi gerekmez.isbattan sonra mahkeme nikahı feshedebildişi gibi fesh yetkisini zevceye de verebilir. Mahkemenin Adil olmayış,hakimin bulunmayış veya zevcenin mahkemeye baş vuramaması sebepleriyle zevce nikahı,zarurettten dolayı feshede bilir.

b)Feshden sonra üç gün beklenir.4.günün sabah namazı vaktinin girişiyile fecae gidilir.4.günün naf.sını ko.verirse fesh durdurulur. 2 gün veremez,3.gün verir,4.gün verilemezse,veremedişi günler toplanır:3 gün yeparsa,4.günün başında fesh hakkı vücüd bulur.

c)Feshden sonraki 3 günlük infaz öncesi mühlet içinde zevce,ko.sına teslim olmayabilir ve naf.sıyla ilgili olarak ev haricini çıkabilir;bu itaatsizlik sayılmaz.Çünkü itaat naf.mukabilidir.Ancak çalışma vakti olmayan gecelerin zevce eve gelecektir.Gecelerin ko.sına teslim olmayabilirse de,bu itaatsizlik sayıldığından o günlük naf.sı ko.nın zimmetinde borç olarak tahakkuk etmez.

14-Zevce (naf.sı temin etmemesine veya edememesine hayat boyunca razıyım) diye taahhütte bulunsa bile ^{yahut} ko.nın naf.dan acizliğini bile bile evlense de bilhare,naf.yı ko.nın temin edememesi veya etmemesi sebebiyle nikahı feshetme hakkına sahiptir.

15-Fesh hakkı sadece zevcenindir;çocuk olsun büyük olsun,zevceye aid olan bu hakkı zevcenin velisi veya bir başkası kullanamaz.

16-§69un 2 fıkrasının 4. şikkindeki hanefi görüşünü,bulğa ermenig Lugluk(-sahf) zevceyle,dehli zevce hakkında benimsiyorlar(elaunhde:3/442,=

= 443..446, nihâyetu lma. itâc: 7/212..217, muğni lma. itâc: 3/442..446, .hâsiyetu şşehraslesî: 7/214, 215, mu-hte-sara lmazeni: 5/76, 77, olumu: 5/81, 82, "umdetu şşâlik: 2/24, i"lânu lma-ka-kâ"în: 4/444, 445, ~~umdetu~~ elmaomû: 17/108..114, te-kârîru "iva-d: 2/146, 147, i-knâ"u l-ha-tib: 242/147, etta-krib: 52, fet. hu lma"în: 122, i"ânetu -t-tâlibîn: 4/86..89, kifâyetu la-hyâr: 2/149, 150, ra-hnetu lummah: 245, elmuha. z. zeb: 2/163, 164, buğyetu lmauterzîdîn: 242, 243, buğyetu lmauterzîdîn-hi-sî lmaurâd: 244, 245, .hâsiyetu lbicârî: 2/198, 199).

---HANNEKİLİRE göre:---

1-Ko. zevcesinin naf. sını (kişve ve sükna dahil) ödemez veya ödeye_ messe, zevce de naf. kabilinden ko. nın mallarından bir şey bulamazsa, ko. sından ayrılmayı ihtiyâr ettiğinde, mahkemeye müracaat edip, mahke_ mece ko. sından ayrılır.

Fakat zevce bu mahrumiyete katlanıp, ayrılmayı istemeyebilir de.

2-Bu ayrılık, nikahın feshidir. Fesh için her hangi bir mühlet yok_ tur; derhal infaz olunur.

3-Münlük naf. ihtiyacının asgarisi karşılanmışsa fesh hakkı yoktur.

4-Az bir müddet çalışmayan, para kazanmayan, hasta olan, borç bula_ mayan ko. nın zevcesinin fesh hakkı yoktur.

Ancak hastalık uzarsa; naf. temin edilemiyorsa fesh hakkı doğar.

5-Bir gün naf. yı temin edip, bir gün temin edemeyen ko. nın zevcesi, bu sebeble nikahın feshini isteyebilir.

6- § 69 un gafilî dip notunun 2. ve 11. m. d. sını, maliki dip notunun 2. m. d. ni benimsiyorlar.

7-İmkânı olduğu halde zevcesine naf. sını vermeyen ko. yı zevce mah_ kemeye verir. Mahkeme ko. yı vacibesini ifaya geçirir; buna mecbur kılar. Ko. yine vermemekte ısrarlıysa hapsedilir. Yine vermeğe razı olmazsa § 69 un 3 fıkrasının 2. bendindeki hanefî icraatı tatbik olunur.

8-Ancak münteni ko. nın hiç bir şekilde malı bulunmazsa § 69 un 6 fıkrasındaki hanefî tatbikatı icra olunmayıp zevce nikahı feshedebilir.

9-Ne var ki naf. sızlaktan nikahı feshetme yekkesine sahib zevceye biri naf. sı için muayyen bir meblağ teborrî etse, fesh hakkı o müddet içinde düşer.

10-Feshi bizzat zevcenin talebi ve mahkemenin feshe karar vermesi şarttır.

11-Bu fesh, iddette ko. nın yeniden zevcesine nikahı yenileden dâ_

= nobilecâğı bir ayırma değildir(rucâ hâdî yoktur)(bu hususun delil-
leri).

12- § 69 un şafii dip notu 14.md.yi benimsiyorlar(görüşlerini des-
tekler deliller).

13- § 69 un şafii dip notu 15.md.sinin C şakını hanbeliler,naf.
dan mahrumiyetine rağmen ko.sıyla kalmayı ihtiyar eden zevce için
benimsiyorlar.

14- § 69 un şafii dip notu 12.md.münderecâtını hanbeliler,naf.yı
hiç ödememiş veya ödeyememiş kâfiğin de benimsiyorlar(bu görüşü te-
yid,hanefilerin görüşünü tenkid eden deliller).Zengin zengin naf.sın-
dan,fakir fakir naf.sından borçludurlar(elmuşaf:9/243..250,eggâf:
9/263..265,270,272,273,274,mu-hte-saru l-hara-ki:9/243,elmu-kni":2/
356,358,359,357,eli-knâ":4/146,elin-saf:9/388,391,385,zâdu lme"âd:
4/152..156(son derece ince deliller ve hukukî mütalaalar serdodiyor),
elmu.harrar:2/116,ettev-df.h:376,377).

F E Z D İ P N O T L A R I N A E K :

Buraya kadar bahis mevzuu edilen ka.ko.naf.mük.iyle ilgili husus-
lar yanında,zevce naf.sından sulh,ibrâ ve bir bedel mukabilinde ka..
nın ko.sından boşanması olan mu-hâle"ah konularını da fıkahçılarımız
ele almışlardır.Ancak ^{bu konular} sulh,ibrâ ve mu-hâle"ah mevzularının umumî hü-
kûmlerinden farklılık ve naf.hükûmlerinde hususiyet arzetmemeleri ha-
sebiyle,ka.ko.naf.mük.i ele alınırken işlenmeleri,o bahislerin ayrı
ayrı teferruatlarıyla konu alınmasını gerektireceğinden,tezmevzumun
dışında mütalaa olunmuş,ayrıca kâleleyle alakalı zevce naf.mük.ine
de müstakil bir bahis açılmamıştır.Her ne kadar tez hududu dışında
mütalâa olursa da,mevzumuzu dolaylı olarak ilgilendiren bu konuların
ana kaynaklardaki naf.mevzûatı sınımindaki yerlerine işaretî faydadan
hâlf bulmuyoruz:

S U L H telfetâva lhindiyyeh:1/573,574,eddurr:3/593,610,erradd:3/583,
587,593,594,610,elba.hr:4/189,202,203,205,217,eli-htiyâr:4/9,fetâvâ
-kâ-df -hânîl/399,elcâmi"u lveci:1/184,185tenvir:3/593,eddurru lmu-
te-kâ:1/491,elfetâva l-hayriyyehil/70,elminhâc:3/427,nihâyetu lmu.h-
tâc:7/189,190,muğni lmu.htâc:3/427,essairâcu lvehhâc:466, .hâşiyetu ş-
gebramleof:7/190.

İ B R Â ve -HUL":EL etâva lhindiyyeh:1/573,eddurr:3/586,452,453,455,
mu-hte-saru l-kudûrî:2/295,mu-hte-saru t-a.hâvî:191,elcevhârah:2/111,
114,elba.hr:4/192,203,204,erradd:3/586,594,452,453..455,611,elnebeâ-t:
5/186,203,6/172,173,fet.h:3/333,tenvir:3/452,453,455,dedâi":4/16,26, =

= 29, min.hah:4/191, elcâmi"u lveciz:1/183, eddurru lmunte-kâ:1/485, 486, 491, muğni lmu.htâc:3/441, elmuğni:9/294, eşşâfi:9/247, mu-hte-saru l-hi-
za-kî:9/294.

MARI MAFİZASI HAKKINDA KİTAPLAR: elifetâva lhindiyyeh:1/573, eddur:3/582, 583, "uyûnu lmesâil:87, -hizâneh:163, elcâmi"u lkebir:194, fet.h:3/339, erradd:3/582, 583, 594, elmebsû-t:5/184, 185, 194, 195, bedâi":4/28, rav-dah:3/1047, tenvîr:3/582, elcâmi"u lveciz:1/186, elba.hr:4/189, 192, 204, el"u-
-kûd:1/78, min.hah:4/192, 204, gûnyeh:1/514, 515, eddurru lmunte-kâ:1/486, elifetâva l-hayriyyeh:1/69, elmuğni:9/250.

ŞEŞİTLİ DURUMLARDAKİ HADİSLERİN İDDET BAŞLANCIĞLARI VE NİTİMİ: elifetâ-
va lhindiyyeh:1/573, eddur:3/610, erradd:3/522, mu-hte-saru l-kudûrî:2/
310..312, 315, -hizâneh:176..179 (son derece teferruatlı bir iddet lis-
tesi veriyor. bu şekildeki bir tasnife muttali olduğum hiç bir fıkıh
kitabında raslamadım), tu.hfeh:2/361..363, 371, 374, 375, elcâmi"u -s-sa-
ğır:50, a.hkâmu lca-s-sâ-sî:23/561, 563, elba.hr:4/216, muğni lmu.htâc:3/
384..386, elmuğni:9/254, 255, eşşâfi:9/242, 243.

KOLELERLE İLGİLİ K.A.MAF.SI: elifetâva lhindiyyeh:1/574, 575, 577, 578, 579, eddur:3/576, 596, 597..599, bidâyetu lmuhtedî:3/333, 334, mu-hte-saru l-
-kudûrî:2/332, 237, elhidâyet:3/333, 334, -hizâneh:161, 164, 178, 179, erradd:3/572, 577, 596, 597, 598, 599, tu.hfeh:2/234, 363, 371, 374, elcâmi"u lkebir:193, 194, 195, rav-dah:3/1042, tenvîr:3/596..599, elcâmi"u -s-sağır:37, elmebsû-t:5/192, 198..200, 202..204, 118, 6/33, 39, bedâi":4/17, 18, 21, 22, lenz:3/57, 58, elcevharah:2/112, 114, 115, tebyîn:3/57, .hâşiyetu eşşehîf:3/58, ellubâb:2/114, 115, elba.hr:4/198, 205, 208, 209, 210, min.hah:4/208, 209, 210, keşfu rumûs:1/300, 301, fet.h:3/325, 326, 333, 334, multe-kâ:1/238, eşşurû-tu lkebir:2/895, mecmâ":1/238, eli-htiyâr:4/6, 9, elcâmi"u l-
veciz:1/183, eddurru lmunte-kâ:1/492, eşşer.hu lkebir:2/508, 509, 516, 517-
ger.hu l-huragî:4/183, 184, 185, 194, ettâcu ve lilkâl:4/184, 192, .hâşiyetu ddusâ-kî:2/508, 509, 510, 516, .hâşiyetu l"adevî:4/194, revâhibu l-celfi:4/191, elmudevveneh:4/256, 257, 258, bidâyetu lmuhtedî:2/55, nihâyetu lmu.htâc:7/188, 6/328...334, muğni lmu.htâc:3/427, 434, 446, 215, 216, 217, 218, 251, 252, elmuğni:9/235, 252, 273, 274..277, 316, eşşâfi:9/235, 263, 257, 258, 259, 260, elmu-knî":5/235, 252, 273, 274, 275, 276, 277, 316, 2/354, 355, 350, elin-sâf:9/364.

B E T İ C E

Bağlıbaşına orijinal bir sisteme sahip İslâm Hukukunun bu gün tatbikatta valığını sürdüren dört ana görüşü (haneî, maliki, şafii ve hanbeli mezhepleri) açısından ka.ko. arasındaki naf.mük.i sadece ko.ya terettüb eden bir mâlî mesuliyettir. Zevce ko.sına karşı hiç bir naf.mük.i taşımaz.

Naf, evlilik hayatının başlangıcından bitimine kadar yaşamak için müşterek hayatın paraya dayalı bütün ihtiyaçlarını fantazi, süs ve lüks se kaçırmamak kalıyla gıdâ ile alır. İğe, giyim-kuşan, evlilik meskeni, mesken içinin düşemesi ve gerekli her türlü eşyası bu cümledendir. Seyahat masrafları bazı şartlarla naf.gıdâ ile girerken, bazen naf.dan sayılmaz. Zevceyle ilgili sağlık giderleri ittifakla naf.dışındadır. evliliğin meşrû bir nikaha dayanması, aslî ihtiyaç kabul edilen naf. için şarttır.

Haneî ve Şafii uygun olarak ka.ya, yeterince naf.verilmesini, bunda ka.ko.nın müştereken durumlarının dikkate alınmasını benimsedikçe üç mezhebe karşı, şafiiler iğe naf.sını müdd ile ölçüye bağlamaktadırlar. Burada şafii görüşünü delil bakımından diğerlerinden çok daha zayıf bulmaktayız. Ayrıca hiç bir amelî şansı da yok gibidir.

Takdirden önce hanefilerce borç olmayan naf.diğer mezheblere göre borç olmaktadır. Bu haneî nazariyesi ise istismara meyilli ko.lar tarafından kötüye âlet edilebilir.

Zevcenin hür veya câriye oluşu, müslüman ve gayri müslim oluşu naf.sını kemmiyet ve keyfiyet bakımından etkilemez.

Naf.bazı görüş farklılıklarıyla beraber, ko.nın ka.dan cinsi istifade teminine mukabildir. Bu istifadeye haksız ve özlümsüz mani, zevce tarafından gelse naf.düger. Fakat ko.tarafından gelirse naf.hakkı devan eder. naf.yı zevcenin ko.sına itaatsizliği de iskat eder.

İddet naf.sıyla ilgili hükümler üzerinde en belli başlı görüş şafii

zıllığı gebe ve gebe olmayan iddetli halindedir. İkin iddetli gebe ol-
mazsa üç mezhebe göre iddet naf.sı alınır. Hanefilerce alır. Hanefi gö-
rüşü delilleri itibariyle diğerlerinden daha tercihe şayan görünmek-
tedir. Zevce, naf.sını peşin alır ve kabzettiği naf.sı onun artık malı-
dır.

Şafii görüşünde naf.nın takdiri mefhumu yoktur. Çünkü tercihe uygun
bulamadığımız görüşlerinde zevce naf.sı her yerde ve her zaman sade-
ce ko.nın mali durumuna göre ve değişmez ölçüde kalıplaşmıştır.

Birbirinden fazla farklı olmayan mezheplerin koyduğu bazı şartlar
dahilinde zevcenin hizmetçisinin naf.sını da ko.temine mük.tir. Zira
bu da naf.sınamındandır. i

İslam mesken hukukuna önem vermiş ve mevrâ evlilik meskenine bazı
şartlı vasıflar koymuştur. Bu vasıflara haiz olmayan meskende zevce
ikamete zorlanamaz. Ko.dinin icablarına göre bir ikamet mahalli tedâri-
kiyle mükelleftir.

Sadece hanefi mezhebine göre, gereğinde ko.zevcesi için bir yoldaş
temin etme mük.i taşır.

Naf.nın takdiri hanefi mezhebinde çok ağırlığı olan bir sevdadır.
Şafii haricinde diğer iki mezheb (maliki ve hambeli) bu müessesenin
teferruâtı üzerinde fazla durmamışlardır.

Naf.için zevce ko.sının gıyabında ko.nın mallarını harcayabilir. Bu
hususla mahkeme ko.ya mesned olur. Zevce istediği takdirde mahkeme ken-
disine istidâne yetkisi de verir.

Çünkü naf.davalarının bağlı olduğu kararlar şu temel üzerine otur-
maktadır: Aslo olanı reddeden, davasını delille isbata mecburdur ve aslo-
lanı iddia edenin sözü mahkemede makbuldür. Fıkıh mezhepleri arasında
bu husustaki farklılıklar, bize göre aslo olanı tayindeki değişik teğhis-
lerden ileri gelmektedir. i

Naf.yı zevcesine gereği gibi vermeyen veya veremeyen ko.ya birşey
hanefi ve diğer üç mezhebin tutumları farzıdır. En bariz ayrılık, üç

mezhebin bu sebeble ka.ko.arasındaki nikahı feshetmeleridir.ve bu ka_zariyenin delilleri hanefilerinkine nisbetle daha kuvvetli görülmektedir.Nikah feshine cevaz vermeyen hanefi görüşü son zamanlara doğru, diğer üç mezhebin görüşüne bir tatbikatla yaklaşmış;(hanefi hakim,yö_rine bir şafii hakimi halef olarak geçirir,nikahı feshettirir) esasını pratikte benimsemiştir.Sonuç olarak zevce naf.sından intinâ eden ko.hakkında,İslâm Hukukundaki müeyyideler,ko.nın mallarının satılıp zevce naf.sına harcanması,ko.nın habsi ve hacri ile nihâf olarak da karısıyla aralarındaki nikahın feshedilmesidir.

K A T A L O G

"abdu l.halî bnu şeyh pîr -kadem:

X keşfu rumûsî şurari la.hkâmî ve tenviru duraru l.hukkân(İstanbul, 1311).

"abdu l-kâdir-yûsuf;bakınız:elmerâğî.

"bdu rra.hmânî bnu mu.hammedî bni .huseyn:

X buğyetu lmuştariidîne fi tel-hî-sî fetâvâ ba"-dı leimmeti mine l"u_lemâi lmutec-h-hirîne ma"a -damı fevâide cennetin min kutubın şettâ lîl"ulenâi lmuctehidîn(endûnîsya).

X şâyetu tel-hî-sî lmuştadi min fetâvâ bni ziyâd(endûnîsya).

"abdu rra.hmânî bnu suleymân:

X terci.hu beyyîf(İstanbul,1288).

a.hmedu bnu .hambel(vf.241:855):

X elmuştad(mi-sr,1313).

cemâ"ah

veya :

heyet

X elifetâva lhindîyyeh(mi-sr,1323).On kişilik fakih ulenâsınca bindis_ tında elli yıllık bir sürede hazırlanmıştır(mu.hmûd es"ad:târi_-hi "ilmi .hu-kû-k,sf:249,ma-tba"ai "Şirah,1331).Konaatimizce 1070:1660 yılından sonra telifine bağlanmıştır.

X ela.hkâmî şer"iyyetu fi la.hvâli şa-h-sıyyeh(İstanbul,1333.Birin_ ci cûz kitâbu mafe-kâttır ve çoz as bazı dip notlarda bu isim ile kendisine atıfta bulunduğu varıddır).

X meceleci a.hkâmî "adliyyeh.

Çantay,Balıkesirli Hasan Basri:

X Kur'an-ı Hakîm ve Keşl-i Kerîm(İstanbul,1972).

ebû dâvûd,suleymân bnu leg"a.s(vf.275:889):

X essunen(mi-sr,1371).

ebu lcerakâtî l.harrânî,"abdu eselânî bnu "bdî lîlâm(vf.652:1254):

X abu.harraru fi lîi-kai l.hambeli(mi-sr,1369).

ebû mu.hammed jânînu lbağdâdî:

X melceu l-ku-dâti "inde terci.hi lbeyyînât(İstanbul,1330).

ebu sru"âd,mu.hammedu bnu mu.hammed(vf.951:1544):

X irgâdu l"a-kli sselîni ilâ mezâyâ -kur'ânî lkerîm(mi-sr,1372).

ebû gucâ",a.hmedu bnu l.huseynî lî-sfehânî(vf.488:1095):

X buğyetu lî-htî-sâr(mi-sr,1359),
veyâ
etta-krib(mi-sr,1371).şafîî fikhî.

e-d-dabbî,a.hmedu bnu ya.hyâ(vf.599:1203):

X buğyetu lmultemisi fî te'rif-hi ricâli,lendulîs(medrid,1392).
ehli
eddâra -ku-tî,"aliyyu bnu "usar(vf.385:995):

X essunen(mi-sr,1386).

eddârimî,"abdu llâhî bnu "abdi rra.haân(vf.255:369):

X essunen(elmedînetu lmunavvarah,1386).

edderdir,a.hmedu bnu mu.hammed(vf.1201:1736):

X egger.hu lkebiru lîmu-hte-sarî -halîl(mi-sr).

eddimeş-kıyyu l"u.smânî,mu.hammedu bnu "abdi rra.haân(vf.?.8.asır u_
lemâsinânu):

X ra.hmetu lummîti fî -htilâfî leimneh(mi-sr,1379).şafîî fikhî.

eddimeş-tî,ebû bekri lbekrî "u.smânî bnu mu.hammed(vf.1300 den sonra):

X i"ânetu -t-tâlibîne "alâ fet.hi lmu"în(mi-sr,1356).

eddusî-ki,mu.hammedu bnu a.amed(vf.1230:1815):

X .hâşiyetun "ale gger.hî lkebir(mi-sr).

el"adevî,"liyyu bnu a.hmed(vf.1189:1775):

X .hâşiyetun "alâ şer.hî l-hurâşî(mi-sr,1318).

el"alevî,a.hmedu bnu a.âd gihâbuddîn(vf.939:1533):

X ettev-dî.hu şâ lcam"î beyne lmu-knî"î ve ttenî,i.h(mi-sr,1371).

el"aynî,mu.hammedu bnu a.hmed bedruddîn(855:1451):

X "usdetu l-kârî şer.hu -sa.hî.hî lbu-hârî(?,1348).

elbâbârtî,mu.hammedu bnu mu.hmed(vf.786:1107):

el"îna;etu şer.hu lîddâveh(mi-sr,1316).

- elbîcî, sulaymân bnu -halaf(vf.474:1001):
- elmuhte-kâ ger.mu arva-t-ta'(mî-sr,1332).
- elbennâni, "abdurra.hmâni bnu câdellâh(vf.1194:1780):
- .. .hâsiyetun "alâ ger.hi lma.hallî licem"ı lcevânı"(mî-sr).
- elbeyhe-ki, a.hmedu bnu l.huseyn(vf.458:1066):
- .. essumenu lkubrâ(elhind,1353).
- elbezdevî, "aliyyu bnu mu.hammed(vf.463:1090):
- .. kitâbu lu-sûl(derse"âdet,1308).
- elbîcîrî,ibrâhîm:
- .. .hâsiyetu "alâ fet.hi l-karîb(mî-sr,1343).
- elbu-hârî, "abdu l"azîzi bnu a.hmed(vf.730:1427):
- .. keşfu lemrâri ger.mu u-sûlî lbezdevî(derse"âdet,1307).
- elbu-hârî, mu.hammedu bnu ismâ"îl(vf.256:370):
- .. elcâmi"u -s-sa.hî.h(? ,1314).Tez dip notlarındaki atıflar -sa.hî.hu l_ bu-hârî şeklindedir.
- .. edebu lmafred(el-kâfirah,1379).
- elca-s-sâ-s, a.hmedu bnu "alî(vf.370:980):
- .. a.hkâmü l-kak'ân(mî-sr,1347).Tez dip notlarındaki atıflar a.hkâmü l_ ca-s-sâ-s şeklindedir.
- elcevâcîrî, ismâ"îlu bnu .hammâd(vf.393:1002):
- .. âl e-s-sî.hâh(mî-sr,1377).
- elcurecânî, "aliyyu bnu mu.hammed(vf.816:1413):
- .. etta"rifât(mî-sr,1357).
- elifenâri, mu.hammedu bnu .hamzeh(vf.834:1431):
- .. fu-sûlu lbedâi"i fî u-sûlî şgerâi"(İstanbul,1289).
- elifîrûzâbâdî, mu.hammedu bnu ya"-kûb(vf.817:1415):
- .. el-kâmûsu lmu.hî-t(mî-sr,1371).
- .. tenvîru lma-kbâi min'tefsîri bni "abbâs(mî-sr,1382).
- el.ıuccâvî, mûsa bnu a.hmedo lma-kdîsî(vf.960:1553):
- .. el-kâmû"(mî-sr,1351).Mantolî fîkhu.

el-haddâdî, "aliyyu bnu mu.hammed(vf.300:1397):

X elcevharatu meyyirah(İstanbul,1319).

el-hâdimî,mu.hammedu bnu mu.hammed ebû sa"îd(12.asır olomâsından):

X meccâzî"u l.ha-kâi-kî ve l-kavâ'id(İstanbul,1288).

el-hâdimî,mu-s-tafâ bnu ebî sa"îdim mu.hammed(metin sahibinin o"lu):

X menâfî"u âde-kâi-kî ger.hu meccâzî"ı l.ha-kâi-k(İstanbul,1288).

el.halebî,ibrâhîmu bnu mu.hammed(vf.956:1549):

X multe-kâ leb.hur(İstanbul,1258).

el.ha-skeff,mu.hammed "alâuddîn(vf.1088:1677):

X eddurrâ lmu-htârî ger.hu tenvîrî leb-sâr(mi-sr,1386).Tez dip not...
Larında kendisine eddurr çeklinde atıfda bulunulmuştur.

X eddurrâ lmuhte-kâ ger.hu lmuhte-kâ(İstanbul,?).

el.ha-t-tâb,mu.hammedu bnu mu.hammed(vf.954:1547):

X mevâhibu leelîlî lişer.hî mu-hte-sarî -halîl(mi-sr,1329),

el-hâzin,"aliyyu bnu mu.hammed(vf.741:1341):

elubâbu tte'vîlî fî me"ânî ttenzîl(mi-sr,1374).

elney.semî,"aliyyu bnu ebî bekr(vf.307:1404):

X meccâzî"u zzevâidî menba"u lfevâid(beyrût,1967).

el-nara-kî,"umaru bnu l.husayn(vf.334:945):

X elmu-hte-sar(beyrût,1392).

el-hurâşî veya el-hurâşî veya el-harâşî veya el-harâşî veya el-harşî,
mu.hammedu bnu "abdillâh(vf.1101:1690):

X ger.hu mu-hte-sarî -halîl(mi-sr,1318).

el-huşenî,mu.hammedu bnu l.hârî.s(vf.366:976 dan sonra):

X el-ku-dâtu bî-kur-tubâh(modrîd,1914).

elismîrî,mu.hammedu bnu velîyyî bni rasûlî Mîrşehrî .summe lizmîrî
(1102:1691).Buisin,1302-1309 yılları arasında âsitâneh(İstanbul)
baskısına göredir.1258-1262 yılları arasında iki cilt halinde,
ki bûlâ-k baskısında vesa müellîf adına zuleymânu lizmîrî çeklinde
de ifâret olmuştur.
Xâşî,ovmâidî el'atî lû-sûlî(İstanbul,1330).

elgazzāfi, mu. hamedu azuhri;

X essirācu lvahhācu ger.hu lmalhāc(mi-sr, 1353).

elgazzāfi, mu. hamedu bnu mu. hamed ebū .hāmid(vf. 505:1111):

X elmuste-sifā(mi-sr, 1322).

elgazzī, mu. hamedu bnu -kāsim(vf. 918:1531):

X fet.hu l-karibi lmuḥibi ger.hu tte-krib(mi-sr, 1371).

elkāsanī, "lāuddin ebū bekri bnu mas"ād(vf. 537:1191):

X bedī"u ~~XXXXXXXX~~ -s-sanāi"i fī tertibi ggerāi"(mi-sr, 1328).

el-kas-tallānī, a. hamedu bnu mu. hamed(vf. 923:1526):

X irsādu ssāri li ger.hi -sa.hi.hi lbu-hārī(mi-sr, 1327).

elkerḍerī, mu. hamedu bnu mu. hamed(vf. 827:1424):

X elcānī"u lveḥfz

vayā

elifetāva lbezzāziyyeh(mi-sr, 1323).

el-kudārī, a. hamedu bnu mu. hamed(vf. 423:1033):

X elmu-hte-sar(el-kāhirah, 1381).

el-kuraḡī, "abdu-kādīrī bnu mu. hamed(vf. 775:1373):

X elcevāhiru lmu-ḍiyyeti fī -taba-kātī l.hanafiyyeh(.ḥaydarāh, 1332).

el-kur-tubī, mu. hamedu bnu a. hamed(vf. 671:1273):

X elcānī"u lia.hkāmī l-kur'ān(mi-sr, 1387).

elleknevi, mu. hamed "abdu.ḥayyī bnu mu. hamed "abdil.halīm(vf. 1304: 1387):

X ellevāida lbehiyyeti fī terāciāl l.hanafiyyeh(mi-sr, 1324).

elānīdī, "aliyyu bnu "alī sayfuddīn(vf. 631:1234):

X eli.hkāmī fī u-sūlī la.hkām(mi-sr, 1376).

elmaḡribī, a. hamedu bnu "abdirrazzā-k(vf. 1096:1685):

X .hāḡiyetu "alā nihāyetu lmu.htāc(mi-sr, 1386).

elma.hallī, mu. hamedu bnu a. hamed(vf. 864:1459):

X ger.hu vara-kātī lcuveynī(mi-sr, 1356).

X ger.hu cem"i lcevānī"(mi-sr, ?).

elma.hilâfî, mu.hammed "abdurra.hmân:

X teshîlu lva-sûli ilâ "ilâi lu-sûl(mı-sr,1541).

elma-k-karî, a.hmedu bnu mu.hammed(vf.1041:1631):

X ezâaru rriyâ-di fî a-bâri l-kâ-dî "iyâ-d(mı-sr,1361).

elmerâgî, "abdullâh mu-s-taî ve "abdul-kâdir yûsuf:

X eşşihâbu fî tev-dî.hı lkitâb(mı-sr,1368).

elmerdâvî, "aliyyu bnu suleymân(vf.885:1480):

X elin-sâfu fî ma"rifeti rrâci, hi min l-hilâf(el-kâhîrah,1374).

elmergînânî, "aliyyu bnu abî bokr(vf.593:1197):

X bidâyetu lmuhtedî(mı-sr,1316).

X elhidâyetu şer.hu bidâyeti lmuhtedî(mı-sr,1316).

Elnev-sîlî, "abdullâhu bnu ma.hmed(vf.683:1284):

X elmu-târu lllfetvâ(mı-sr,1370)2.

X eli-htiyâru lita"lîli lmu-htâr(mı-sr,1370).

elmevvâ-k, mu.hammedu bnu yûsuf(vf.397:1492):

X ettâcu ve liklîlu lîmu-hte-sarı -halîl(mı-sr,1329).

elmeydânî, "abdulganiyyu bnu -tâlib(vf.1298:1331):

X ellubâbu fî şer.hı lkitâb(istanbul,1319).

elmu"abbîrî, zeynuddini bnu "abdil"azîz(10.asır ulemâsından):

X -kurratu l"aynî bimuhimmâtı ddîn(mı-sr,1346).

X fet.hu lmuftî bişer.hı-kurratı l"ayn(mı-sr,1346.Bu kitabın telifi...
ni 982H.de bitirdi).

elmu.hibbî, mu.hammedu bnu fe-dlillâh(vf.1111:1699):

X -hulâ-satu le.sarı fî a"yânî l-kamî l-hâdiye "aşar(mı-sr,1234).

elmuâvî, mu.hammed "abdurrafi bnu tâci l"ârifîn(vf.1031:1622):

X kunduzu l.hâ-kâi-ki fî .hadî.sî -hayrî l-halâi-k(mı-sr,?).

elmuzenî, ismâ"flu bnu ya.hyâ(vf.264:378):

X elmu-hte-sar(mı-sr,1388).Şafîî fıkhı.

- elvâ.hidî, "liyyu bnu a.hmed(vf.497:1894):
- X esbâbu nucûli l-lur'ân(mi-sr,1389).
- ennesâf,ebû "abdirra.hmâni bnu gu"ayb(vf.303:915):
- X essunen veya elmuçtebâ(mi-sr,1383).
- enneseff,"bdullâhi bnu a.hmed(vf.710:1310):
- X kenzu âde-kâi-k(mi-sr,1313).
- X medâriku ttenzili ve sha-kâi-ku tte'vîl(mi-sr,1374).
- enneseff,"umarû bnu mu.hammed(vf.537:1142):
- X -tilbetu -t-talebeti fi li-s-tilâ.hâtı lfi-khıyyeti "alâ elîâ-zı
kutubi l.hanefiyyeh(? ,1311).
- ennevevî,ya.hya bnu şeraf(vf.676:1277):
- X minhâcu -t-tâlibîn(mi-sr,1377.Tezin baş taraflarında bir kaç defa
mi-sr 1386 baskısına atıfta bulunulmuştur).
- X elnecmâ"u şer.hu lmuhe.z.zeb(mi-sr,?).
- X şer.hu -sa.hî.hi muslim(mi-sr,1349).
- errâşî,-hayruddîni bnu a.hmed(vf.1081:1671):
- X elifetâva l-hayriyyetü linef"ı lberriyyeh(mi-sr,1300).
- errâşî,mu.hammedu bnu ebi l"abbâsia.hmed(vf.1004:1595):
- X nihâyetu lmu.htâci ilâ şer.hi lminhâc(mi-sr,1386).
- errâşî,muhammedu bnu ~~XXXX~~ "umar fa-hruddin(vf.606:1210):
- X ettöfsiru lkebir(mi-sr,?).
- essâ"âtî,a.hmedu bnu abdirra.hmâni lbennâ:
- X bedâi"u lmineni ff cem"i ve tertibi musnedi şşâfi"ıyyi ve ssunenî
(mi-sr,1369).
- X el-kavlû l.hasenu şer.hu bedâi"ı lminen(mi-sr.1369).
- e-s-san"ânî,mu.hammedu bnu ismâ"îl(vf.1182:1768):
- X subulu sselâmi şer.hu.bulâğî lmerâm(mi-sr,?).
- e-s-sâvî,a.hmedu bnu mu.hammed(vf.1241:1825):
- X .hâşiyetun "alâ tefsîri lcelâleyn(mi-sr,1358).

- esse-hâvî, mu. hamedu bnu "abdirra. hmân (vf. 902:1497).
- X e-a-av'u lîâmî"u lîehli l-karî ttâsi" (mî-sr, 1353).
- essemer-kandî, mu. hamedu bnu a. hmed (vf. 539:1144):
- X tu. hîetu lîu-khâ' (dimeg-k, 1377).
- essemer-kandî, na-sru bnu mu. hamed (vf. 373:985):
- X -hîzânetu lîî-kh (bagdâd, 1385).
- X "uyûnu lmesâil (bagdâd, 1386).
- essera-hsî, mu. hamedu bnu a. hmed (vf. 490:1097):
- X elmebsû-t (mî-sr, 1324).
- X u-sâlu ssera-hsî (mî-sr, 1372).
- essimnâî, "aliyyu bnu mu. hamed (vf. 499:2006):
- X ray-datî l-kû-dâtî ve -tarî-kû nneçâh (bagdâd, 1393).
- essûdânî, a. hmedu bnu bâbâ bni a. hmed (vf. 1032:1623):
- X neylî libtîhâcî bite-trîî dîfâc (mî-sr, 1329).
- essuyû-tî, "abdurra. hmânî bnu ebî bekr (vf. 911:1505):
- X elegbâhu ve me-sâlu fi -kavâ"îdî ve furâ"î lîî-khî şşâf"ayyâh (mî-sr, ?).
- X .husnu lmu. hâ-darâtî fi a-hbârî mî-sra ve l-kâhîrah (mî-sr, 1299).
- X tenvîru l. havâlikî şer. hu muva-t-ta' (mî-sr, ?).
- X elifet. hu lkebîru fi -damî zziyâdetî ile lçâmî"î -s-sağîr (mî-sr, 1350).
- X elçâmî"u -s-sağîru fi e. hâdî. sî lbeğîrî nne. zîr (mî-sr, ?).
- X lubâhu mnu-kâli fi esbâbî muuzûl (dimeg-k, 1379).
- şşâfî"î, mu. hamedu bnu idrîs (vf. 204:319):
- X elumî (mî-sr, 1383).
- X errisâleh (mî-sr, 1358).
- şşâ-tîbî, îbrâhîmu bnu mûsa lîa. hîf (vf. 790:1383):
- X elmuvâfa-kâtu fi u-sâli şşerî"ah (mî-sr).
- X şşebrâmellîsî, "aliyyubnu "lî ebî -d-diyâ' (vf. 1087:1676):
- X .hâşîyetun "alâ nihâyetu lmu. htâc (mî-sr, 1386). Tesde .hâşîyetu şş.
- şşebrâmellîsî olarak atıfta bulunulmaktadır.

egşelobî, a.hmedu bnu yfnaus:

X .hâşiyetun "ale lkenzi ve ttebyin(mi-sr,1313).

egşerbîni, mu.hammedu bnu a.hmede l-ha-tîb(vf.977:1570):

X muğni lmu.htâci ilâ me"âni rifeti me"âni elifâ-mi lminhâc(mi-sr,1377).

X eli-icnâ"u fi .halli elifâ-zi ebî şucâ"(mi-sr,1359).

egşerbîni, şey-hu lislâm "asdurra.hmân:

X te-kâfiru veyâ .hâşiyetu şşerbîni "ale lbennâni(mi-sr)

egşevkânî, mu.hammedu bnu âlî(vf.1250:1834):

X neyîu lev-tâni şer.hu munte-ka la-hbâr(mi-sr)

X irşâdu lfu.hâli ilâ ~~ta.h-ki-ki~~ ta.h-ki-ki l.ha-k-ki nim "ilmi lu-sûl
(mi-sr,1356).

X fet.hu l-kadîri lcâmi"u beyne fenneyi rivâyeti ve ddirâyeti min
"ilmi ttefsîr(mi-sr,1383).

egşirâzi, ibrahîmu bnu "alî ebû is.hâ-k(vf.476:1083):

X elmuhe.z.zeb(mi-sr)

egşurumbulâî, el.hasenu bnu "amâr(vf.1069:1658):

X şurûtu .zevi la.hkâmî fi buğyeti şuraru l.hukkmân(istanbul,1300).

e-t-taberî, mu.hammedu bnu cerîr(vf.310:922):

X câmi"u lbeyânî "an ta'vîli âyi l-kur'ân(mi-sr,1373).

e-t-ta.hâvî, a.hmedu bnu mu.hammed(vf.321:933):

X elmu-hte-sar(el-kâhîrah,1370).

X egşurû-tu -z-sağîr(bagdad,1394).

X egşurû-tu lkebir(bagdad,1394).

X şer.hu me"âni lâ.sâr(el-kâhîrah,1388).

e-t-ta.h-tâvî, a.hmedu bnu mu.hammed(vf.1231:1815):

X .hâşiyetun "le âdurri lmu-htâr(mi-sr,1254).

e-t-tarâbulusî, "aliyyâ bnu -halîl(vf.842:1440):

mu"înu l.hukkmânî fîmâ yeteraddedu beyne l-ha-şucayni mine la.hkâm
(mi-sr,1310).

ettorizi, mu. hamedu bnu "abdillâh(vf.737:1336X dan sonra):

X nişkâtu lue-sâbî.h(dimeç-k,1381).

ettortâzâni, mes"ûdu bnu "uam(vf.792:1389):

X ettelvî.hu "ale ttev-dî.h(mi-sr,1327).

ettelemsâni, mu. hamedu bnu mu. hamedî lneydâni:

X elbustânu ff .zikri levliyâi ve l"ulemâi bitelimsâ(elcezdâr,1327).

ettirmi.zf, mu. hamedu bnu "isa(vf.279:392):

X essunen veya elcâmi"(mi-sr,1385).

ettunurtâsi, mu. hamedu bnu "abdillâh(vf.1004:1593):

X tenviru lab-sâr(mi-sr,1386).

ezzebidî, mu. hamedu bnu mu. hamed(vf.1205:1790):

AX "u-kûdu lecvâhiri launifeti ff edilleti me.zhebi linâmi ebi .ha_ nifeh(el-kas-ta-tiniyyeh,1309).

X tâcu l"arûsi min cevâhiri l-kâmûs(mi-sr,1307).

ezzena-hgeri, ^{uz. bnu} ~~mu. hamedu~~ bnu "umar(vf.528:1133):

X esâsu lbelâğah(mi-sr,1360).

X elkeşşânu "an .ha-kâi-ki şerâmi-dî ttenzîli ve "uyûni le-kâvili ff vucûhi tte'vil(mi-sr,1366).

ezzeyle"î, "abdullâhi bnu yûsuf(vf.762:1361):

X na-sbu rrâyeti lie.hâdî.si lhidâye(mi-sr,1358).

ezzeyle"î, "u.sânû bnu "alî(vf.743:1342):

X tebyînu l.ha-kâi-ki şer.hu kenzi dde-kâi-k(mi-sr,1313).

ezzur-kâni, mu. hamedu bnu "abdilhâ-ki(vf.1122:1710):

X şer.hu muva-t-ta'(mi-sr)

fev-dullâhi nâfi.zu l-kâ-dî:

X durratu lmu.hâkematî ff şer.hî melcei l-ku-dâh(istanbul,1300).

-halîlu bnu is.hâ-k obu -d-diyâ'(vf.776:1374):

X elmu-hte-sar(mi-sr).

-halîl niyâzi, soyid -halîl niyâzi :

X hedîyyetu l-ku-dâh(istanbul,1293).

.lāṣun -hānu bnu -saddf-ki lbu-ārī:

X fet.hu lṣallāni liḡen.hi bulūḡi lmaṣṣu(olmedfnetu lmaṣṣuvar ḡa).

ibnu "bdi ḡekār, mu.hibbullaḡh(vf.1119:1707):

X musellemu .s.ḡubūt(mi-sr,1322).

ibnu "ḡbidfn, mu.hammed emfn(vf.1252:1336):

X ḡṣṣaddul mu-htāru "ale ḡdurri lmu-htār(mi-sr,1336).

X min.hatu l-hāli-ki "ale lba.hri rrāz-k(mi-sr,1311).

X el"u-kānu ḡdurriyyeti ff ten-ki.hi lṣetāva l.hāmidīyyeh(mi-sr,1300).

ibnu beḡkuyāl,-halafu bnu "abdilmalik(vf.578:1183):

X e-s-silatu ff te'rfi-hi riḡāli lmadulus(madrīd,1332).

ibnu emiri pādīḡāh, mu.hammed emfn(vf.972:1564):

X teysīru tta.hrfri ḡer.hu tta.hrfīr(mi-sr,1351).

ibnu fer.hān, iḡrāḡfau bnu "alī(vf.799:1397):

X eddībācu lmu.zehhebu ff ma"rifeti a"yāni "ulomāi lme.zheb(mi-sr,1351).

ibnu .ḡacer, a.hmedu bnu "alī(vf.852:1447):

X edduraru lkāzinetu ff a"yāni lmeti .s.sāmineh(.ḡayderābād,1945).

X eddirāyetu ff ta-hrfci e.hādī.si lḡidāyeh(mi-sr,1334).

X bulūḡu lmaṣṣu min edilleti la.hkām(mi-sr,?).

X tel-hf-su l-habfiri ff ta-hrfci e.hādī.si rrāfi"iyyi lḡabīr(el-
-kāhīrah,1334).

X fet.hu lbārī biḡer.hi -sa.hf.hi lbu-hārī(mi-sr,1378).

ibnu .ḡazni -z-zāhīrī"alī ebū mu.hammed(vf.456:1063):

X elmu.hallā(mi-sr).

ibnu -kāṣim, a.madu -s-sabbāḡ(vf.992:1584):

X ḡer.hu ḡer.hi vara-kātī lcuṣaynī(mi-sr,1356).

ibnu ke.sīr, ismā"īl(vf.774:1372):

X teysīru l-kur'āni l"a-zīm(mi-sr).

ibnu -ḡudāneh, "abdullāḡi bnu a.hmed(vf.620:1223):

X elmuḡnī(beyrūt,1392).

X elmu-knī"(mi-sr,1323).

- ibnu -kudānetu lma-kādisi, "abduṣṣa.ḥmāni bnu ebi "unur(vf.600:1205):
- X eggāfi veyā eggēr.hu lkebir(bayrūt,1392).
- ibnu -ku-tlūbugā,-kāsim zeynu dā n(vf.379:1376):
- X tācu tterācināfi ff -taba-kāti l.ḥenefiyyeh(baḡdād,1962).
- ibnu l"arabi,mu.ḥammedu bnu "abdillāh(vf.543:1148):
- X a.ḥkām l-kur'ān(mi-ar,1388).
- ibnu lbedrān,"abdu-kāfirā bnu a.ḥmed(vf.1346:1927):
- X elmed-halu ilā me.zhebi lilmān a.ḥmed(mi-ar).
- ibnu lcezerf,mu.ḥammedu bnu mu.ḥammed(vf.833:1429):
- X ḡāyetu unihāyeti ff -taba-kāti l-kur'ā'(mi-ar,1351).
- ibnu le.sfr,elmubāraku bnu mu.ḥammed(vf.606:1207):
- X ennihāyetu fi ḡaribi l.ḥadī.s(mi-ar,1373).
- ibnu lḥuzām,kemāluddīn mu.ḥammedu bnu "abdilwā.ḥid(vf.361:1457):
- X fet.hu l-kadiri ḡer.hu lhidāyeh(mi-ar,1316).
- X etta.hrīr(mi-ar,1351).
- ibnu l-kayyimi lceviyyeh,mu.ḥammedu bnu ebi beār(vf.751:1336):
- X zādu lneḡdi ff hedyi -ḡayri l"ibād(mi-ar).
- X i"lām lmuva-k-k"ine "an rabbi l"ālemin(mi-ar,1389).
- ibnu māceh,mu.ḥammedu bnu yezīd(vf.275:889):
- X essunen(mi-ar,1372).
- ibnu zan-zār,mu.ḥammedu bnu bnu mukerrem(vf.711:1311):
- X lisānu l"arab(mi-ar.1308).
- ibnu nna-kfīb,a.ḥmed ḡihābuddīn(vf.769:1367):
- X "undutu ssāliki ve "undetu māsik(mi-ar,1372).
- ibnu nuceyn,zeynuddīn bnu ibrahīm(vf.970:1562):
- X elba.ru rrāi-ki ḡer.hu kenzi dde-kāi-k(mi-ar,1311).
- X eleḡbāhu ve nna-zār(mi-ar,1387).
- ibnu ruḡd,mu.ḥammedu bnu a.ḥmed(vf.595:1199):
- X bidāyetu lmuṭehidi ve nihāyetu lmu-kte-sid(mi-ar,1379).

- el-ma-lâdînâtü l-muhammâdîti l-ibrahîmî me-kîte-matru rasûlul-mudevve...
 meti mine la.hukâmî şerh'ıyyâtı ve tta.hâfîlâtı l.a.hakkâmâtı
 l-muhammâti mesâilihâ l-muğkilât(mi-sr,1324).
- ibnu sîdehî,"aliyyu bnu ismâ'il(vi.458:1066):
- I elmu-ha-s-sa-s(mi-sr,1321).
- ibnu saubkî,"abduvâhîdî ME bnu "alî(vi.771:1369):
- X cen"u lcevâmi"(mi-sr).
- ibnu şşî.hneh,ibrâhîmubnu ebi lyûmî mu.hammed(vi.882:1477):
- X lîsânu l.hukâmî fî ma"rifeti la.hukâm(mi-sr,1310).
- ibnu toymîyyeh,a.hedû bnu "abdil.halîm te-kıyyûdîfâ(vi.728:1327)@
- X elifetâva l-kubrâ(misr,1385).
- I muntakka l-ebârî min e.hâdî.si seyyidî la-hyâr(mi-sr).
- ibnu ttukmânî,"aliyyu bnu şu.smân(vi.745:1344):
- X elcevheru ma-kıyyı fî iraddi "ale l-beha-kî(elhind,1353).
- kâ-dî -hân,el.haccû bnu san-sûr(vi.592:1196):
- I elifetâvâ(mi-sr,1323).
- hadîf paşa,mu.hammed(vi.1306:1888):
- I murşidu l.hayrân.
- kâtib şelebî,mu-s-tafa bnu "abdillîh(vi.1067:1656):
- X keşfu -z-zunûnî "en esâmî l-kutubî ve l-funûn(istanbul,1941).
- mâliku bnu enes(vi.179:795):
- X el-mudevvene tulkubrâ(mi-sr,1324).
- X muva-t-ta'(mi-sr).
- meçhâl(kim olduğu bilinmiyor):
- X .hâşiyetu l-mu-knî"(mi-sr,1323).
- Mîrâs,Kâmil:
- X Sahîhi Buhârî Muhtasarı Tecrîdî Sarfı tercemesi(ankara,1973).
- Molla -husrev,mu.hammedu bnu ferânuz(vi.885:1480):
- X şuraru la.hukâm(istanbul,1300).
- X şuraru l.hukâmî fî şerhi şurari la.hukâm(istanbul,1300).
- X mir-kâtu l-vu-sûlî ilî "ilmi l-vu-sûl(istanbul,1339).
- X mir'âtu l-vu-sûlî şer.hu mir-kâti l-vu-sûl(istanbul,1339).

mu.hammed "abdurra.hmâni bna "abdurra.him:

X te.hîetu la.hve.zî bîper.hi cîai"ı ttirni.zî(mi-sr,1335).

mu.hammedu bna l.huseini eşeybâni(vf.139:305):

X elcîai"u lkebir(mi-sr,1356).

X elcîai"u -s-sağır(mi-sr,1302).

mu.hammed egrafu bna emîr .hayderûbâdi:

X "avnu lma"bûdi "alâ suneni ebi dâvûd(elhind,1323).

mu.hammed .hasen-zîyâdi -dayfallâh:

X fey-đu l-kadiri lîterfibi ve ger.hi lcaî"ı -s-sağır(mi-sr,1333),

mu.hammed gusul.ha-k-hı l"u-zîni lâbâdi :

X etta"lı-kı lmañi "ale ddâra -ku-tni(mi-sr,1336).

mu"fnu bna -safiyy(vf.905:1500):

X cîai"u lbeyân(yazma , ehîâ ilî Tâga,no:302).

muslimu bna l.haccâc(vf.261:375):

X -sa.hi.hu muslim(beyrût,1375).

ni-zâuddini len-sâf, mu.hammed:

X fevâti.ha rra.haccvî bi,er.hi musallomi .u.srbât(mi-sr,1322).

sa"di şelebî,sa"dullâhi bna "isâ(vf.345:1339):

X .hâşiyetü "ale l'anâyon(mi-sr,1316).

-sadru şşarî"ah,"abeydullâhi bna moş"âd(vf.747:1346):

X ten-kî.hu lu-sûl(mi-sr,1327).

X ettev-dî.hu "ale ttan-kî.h(mi-sr,1327).

şey-h "iva-d:

X ette-kârîru Hale lî-knâ"(mi-sr,1359).

şey-hî zâde,"abdurra.hmâni bna mu.hammed(vf.1078:1667):

X mecma"u lenhuri şer.hu malte-ka lîb.hur(İstanbul,1253).

te-kayyuddîn ebû bekri bna mu.hammed l.huseyni:

X kifâyetu la-hyâri fî."hali şşyeti lî-hti-sâr(mi-sr)

"umuru bna mu.hammed berakât:

X fey-đu lîlâhi lmañiki fî .halli elîâ-mi "undeti şşçîliki ve "unde...
ti mîñnik(mi-sr,1372).

şâ-kâtu l.hamvî,ihnu "abdillâhi rrâni(vf.626:1220):

X mu"ccu lbulâni(mi-sr,1325).